
LILA - OSNOVNA ŠOLA PO NAČELIH VZGOJE ZA ŽIVLJENJE

Program

©Inštitut za celostno vzgojo in izobraževanje otrok LILA, Ljubljana
2016

Program "Lila – osnovna šola po načelih Vzgoje za življenje", ki ga izvaja Inštitut za celostno vzgojo in izobraževanje otrok LILA, je javno veljaven, kot je razvidno iz spodnjega sklepa:

Strokovni svet Republike Slovenije za splošno izobraževanje je na 180. seji 20. 10. 2016 sprejel sklep, s katerim ugotavlja, da zasebni izobraževalni program osnovne šole Inštituta za celostno vzgojo in izobraževanje otrok LILA, Clevelandska ul. 25, Ljubljana, pridobi javno veljavnost. Program šola izvaja po posebnih pedagoških načelih Vzgoja za življenje, pripravljen je v skladu s cilji sistema vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji in zagotavlja minimalna znanja, ki omogočajo uspešno zaključiti izobraževanje ter ga je priznalo mednarodno združenje teh šol Education for Life International.

(Objavljeno v Uradnem listu št. 79 / 9. 12. 2016, stran 11348)

1 KAZALO

2	O DOKUMENTU	4
	SPLOŠNI DEL	5
3	SPLOŠNI PODATKI O PROGRAMU.....	6
3.1	IME VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNEGA PROGRAMA	6
3.2	CILJI VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNEGA PROGRAMA.....	6
3.3	TRAJANJE IZOBRAŽEVANJA	6
3.4	PREVERJANJE IN OCENJEVANJE ZNANJA.....	7
3.5	POGOJI ZA VKLJUČITEV	8
3.6	POGOJI ZA NAPREDOVANJE IN DOKONČANJE PROGRAMA.....	9
3.7	PREHODNOST V ČASU ŠOLANJA.....	9
	OPIS PROGRAMA.....	10
4	NAČELA VZGOJE ZA ŽIVLJENJE.....	11
4.1	ŠIRJENJE UČENČEVEGA ZAVEDANJA	12
4.2	SPODBUJANJE UČENČEVEGA OSEBNEGA IN DUHOVNEGA RAZVOJA.....	15
4.3	ORODJA ZRELOSTI	16
4.4	UČENJE V TOKU	19
5	VLOGA UČITELJA V PROGRAMU VZGOJA ZA ŽIVLJENJE	23
5.1	ZNANJA UČITELJEV IN DRUGIH STROKOVNIH DELAVCEV	24
5.2	PROFESIONALNI RAZVOJ UČITELJEV	25
6	PREDSTAVITEV ORGANIZIRANOSTI DELA V PROGRAMU OŠ LILA	27
6.1	ORGANIZACIJA POUKA	27
6.2	VELIKOST IN SESTAVA UČNIH SKUPIN/ODDELKOV	28
6.3	DIDAKTIČNA PRIPOROČILA.....	28
7	ZNANSTVENA PODPORA NAČELOM VZGOJE ZA ŽIVLJENJE.....	31
7.1	ŠIRJENJE POSAMEZNIKOVEGA ZAVEDANJA: SOCIALNE IN ČUSTVENE KOMPETENCE UČENCEV	31
7.2	SPODBUJANJE UČENČEVEGA OSEBNEGA IN DUHOVNEGA RAZVOJA: ČUJEČNOST IN DRUGI KONTEMPLATIVNI PRISTOPI	32
7.3	ORODJA ZRELOSTI	32

7.4	VLOGA UČITELJA	32
	POSEBNI DEL.....	35
8	PREDMETNIK	36
8.1	OBRAZLOŽITEV PREDMETNIKA	37
9	UČNI NAČRTI.....	39
9.1	ANGLEŠČINA.....	39
9.2	DRUŽBA IN OKOLJE	46
9.2 (a)	MODUL DRUŽBA.....	47
9.2 (b)	MODUL GEOGRAFIJA	50
9.2 (c)	MODUL ZGODOVINA	55
9.2 (d)	MODUL DRŽAVLJAN SVETA.....	61
9.3	MATEMATIKA	66
9.4	NARAVOSLOVJE.....	82
9.4 (a)	MODUL NARAVOSLOVJE IN TEHNIKA	83
9.4 (b)	MODUL NARAVOSLOVJE	86
9.4 (c)	MODUL TEHNIKA IN TEHNOLOGIJA.....	93
9.4 (d)	MODUL FIZIKA.....	95
9.4 (e)	MODUL BIOLOGIJA.....	98
9.4 (f)	MODUL KEMIJA.....	110
9.5	OSEBNI RAZVOJ	114
9.6	RAZUMEVANJE LJUDI IN SODELOVANJE	118
9.7	SLOVENŠČINA.....	121
9.8	SPOZNAVANJE OKOLJA	155
9.9	ŠPANŠČINA	160
9.10	ŠPORT	166
9.11	UMETNOST.....	176
9.11 (a)	MODUL GLASBENA UMETNOST	177
9.11 (b)	MODUL LIKOVNA UMETNOST.....	179
9.11 (c)	MODUL PLES.....	181
9.11 (d)	MODUL DRAMSKA IN LUTKOVNA UMETNOST, GLEDALIŠČE IN FILM.....	182
10	VIRI	185
11	PRILOGA.....	189

2 O DOKUMENTU

V dokumentu je predstavljen zasebni vzgojno-izobraževalni program *Lila - osnovna šola po načelih Vzgoje za življenje*.

V skladu z 12. členom Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI) ima izobraževalni program splošni in posebni del.

Splošni del vsebuje:

- ime programa,
- cilje vzgoje in izobraževanja,
- trajanje izobraževanja,
- obvezne načine preverjanja in ocenjevanja znanja,
- pogoje za vključitev,
- pogoje za napredovanje in dokončanje izobraževanja

Posebni del vsebuje vsebine po naslednjih poglavjih:

- *Predmetnik*,
- *Učni načrti*, v katerih so navedeni vsebina predmetov oziroma predmetnih področij in standardi znanja oziroma cilji pouka in znanja, ki se preverjajo ob koncu obdobja v osnovni šoli,
- Izobrazbo in znanja izvajalcev programa¹

Zaradi lažjega razumevanja posebnega dela program vsebuje tudi *Opis programa*, v katerem so opisana osnovna načela Vzgoje za življenje in drugi pomembni vidiki organizacije dela v tem programu.

V tem dokumentu izraza učenec oziroma učitelj veljata enakovredno za učenca in učenko oziroma učitelja in učiteljico.

---

¹ Opis zahtevanih znanj izvajalcev je predstavljen v Opisu programa.

SPLOŠNI DEL

3 SPLOŠNI PODATKI O PROGRAMU

3.1 IME VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNEGA PROGRAMA

Zasebni vzgojno-izobraževalni program osnovne šole Lila deluje po posebnih pedagoških načelih Vzgoje za življenje in se imenuje *Lila - osnovna šola po načelih Vzgoje za življenje*.

3.2 CILJI VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNEGA PROGRAMA

Program osnovne šole po načelih Vzgoje za življenje sledi ciljem osnovnošolskega izobraževanja v Sloveniji, ki so skladni z 2. členom Zakona o osnovni šoli. Splošni cilji programa *Osnovne šole po načelih Vzgoje za življenje – osnovne šole Lila* so:

- spodbujanje skladnega, spoznavnega, čustvenega, duhovnega in socialnega razvoja posameznika,
- razvijanje pismenosti ter sposobnosti za razumevanje, sporočanje in izražanje v slovenskem jeziku,
- spodbujanje zavesti o integriteti posameznika,
- razvijanje zavesti o državni pripadnosti in narodni identiteti in vedenja o zgodovini Slovenije in njeni kulturi,
- vzgajanje za obče kulturne in civilizacijske vrednote, ki izvirajo iz evropske tradicije,
- vzgajanje za medsebojno strpnost, spoštovanje drugačnosti in sodelovanje z drugimi, spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin in s tem razvijanje sposobnosti za življenje v demokratični družbi,
- doseganje mednarodno primerljivih standardov znanja in pridobivanje znanj za nadaljevanje šolanja,
- pridobivanje splošnih in uporabnih znanj, ki omogočajo samostojno, učinkovito in ustvarjalno soočanje z družbenim in naravnim okoljem in razvijanje kritične moči razsojanja,
- razvijanje in ohranjanje lastne kulturne tradicije,
- seznanjanje z drugimi kulturami in učenje tujih jezikov,
- omogočanje osebostnega razvoja učencev v skladu z njihovimi sposobnostmi in zakonitostmi razvoja,
- razvijanje samoiniciativnosti ter osredotočenosti pri dejavnostih, povezanih z realizacijo različnih pobud in idej (tako pri posamezniku kot v skupini),
- razvijanje nadarjenosti in usposabljanje za doživljanje umetniških del in za umetniško izražanje in
- oblikovanje in spodbujanje zdravega načina življenja in odgovornega odnosa do naravnega okolja.

3.3 TRAJANJE IZOBRAŽEVANJA

Program traja devet let. Šolsko leto se prične 1. septembra in konča 31. avgusta, pouk poteka praviloma 5 dni v tednu, od ponedeljka do petka, 38 tednov v šolskem letu, izjeme so lahko določene v letnem delovnem načrtu šole.

Počitnice in delitev šolskega leta so praviloma usklajene z javnimi šolami v Sloveniji, razen če ni v letnem delovnem načrtu drugače določeno. Prvo vzgojno-izobraževalno obdobje traja od 1. do 3. razreda. Drugo vzgojno-izobraževalno obdobje traja od 4. do 6. razreda. Tretje vzgojno-izobraževalno obdobje traja od 7. do 9. razreda.

Z vstopom v 1. razred osnovne šole otrok pridobi status učenca. Učenec zaključi osnovnošolsko izobraževanje, ko uspešno konča 9. razred. Učenec izpolni osnovnošolsko obveznost po devetih letih izobraževanja.

3.4 PREVERJANJE IN OCENJEVANJE ZNANJA

Šolsko leto se deli na dve ocenjevalni obdobji. Ocene znanja so v vseh treh vzgojno izobraževalnih obdobjih opisne. Poleg doseganja standardov znanja učitelj z opisno oceno opredeli tudi otrokov napredek in vložek truda.

Po načelih Vzgoje za življenje je diagnostično in formativno preverjanje znanja sestavni del vsakodnevnega pouka. Pojavlja se kot zadnja faza učenja v toku, po katerem učitelji strukturirajo vsako učno enoto (glej poglavje 4 Osnovna načela Vzgoje za življenje). Učitelj znanje preverja tako ustno kot pisno, s pomočjo projektnega dela in izdelkov učencev. Sestavni del tega preverjanja je pogosta in primerna povratna informacija, ki je usmerjena na nalogo oziroma doseganje cilja. Pogostost končnega ali sumativnega preverjanja in ocenjevanja znanja je v pristojnosti posameznega učitelja, obvezna pa je vsaj enkrat na ocenjevalno obdobje.

Znanje se preverja in ocenjuje ustno in pisno in je skladno z nekaterimi novimi alternativnimi oblikami preverjanja in ocenjevanja znanja, ki jih navaja B. M. Požarnik (2000). Učitelj preverja in ocenjuje dnevnik in zapise (projektno poročilo, eksperimentalno delo), izdelke, izvajanje (igranje na instrument, govorni ali plesni nastop), samostojno sestavljanje pojmovnih mrež iz strokovnega besedila, reševanje praktičnih problemov in hkrati razvija samoocenjevanje po dogovorjenih in obrazloženih kriterijih, kolegialno ali vzajemno ocenjevanje (izvajanja, izdelkov), skupinsko ocenjevanje rezultatov timskega dela oz. sodelovalnega učenja. Učitelj se poslužuje ocenjevanja na osnovi učenčevega portfolia, ki predstavlja zbirko izbranih izdelkov in druge dokumentacije (npr. slik, spisov, načrtov, poročil..., ki nastaja daljši čas in iz katere je mogoče razbrati napredek in doseženo stopnjo v znanju in usposobljenosti učenca ter omogoča širši vpogled in razmislek o dobljenih izkušnjah). Končna ocena tako predstavlja tehtno oceno posameznih sestavin. V višjih razredih se lahko uporablja tudi didaktična pogodba, npr. pri projektih nalogah. Z njo se učitelj in učenec dogovorita, katera sestavina projektne naloge bo imela večjo težo pri ocenjevanju (pisna seminarska naloga, predstavitev naloge – nastop, plakat) glede na učenčeva močna in šibka področja.

Poleg preverjanja znanja učitelj sledi tudi napredku vsakega otroka na področju njegovega osebnega, socialnega ter duhovnega razvoja. Spremlja tudi otrokov razvoj posameznih orodij zrelosti (glej poglavje 4 Osnovna načela Vzgoje za življenje). Pri tem je učitelj v stalnem sodelovanju z otrokom ter njegovimi starši, v procesu pa sodelujejo še drugi otrokovi učitelji ter pedagoški vodja šole (učiteljev supervizor). Vloga staršev pri spremljanju otrokovega osebnega, socialnega ter duhovnega razvoja je predvsem v prispevanju opažanj o otroku v njegovem domačem okolju. Spremljanje razvoja posameznega učenca tekom šolskega leta je vidno v otrokovi osebni mapi (portfolio). Tako spremljana spoznanja o otroku so v pomoč in nadaljnje usmerjanje učitelju, staršu in učencu.

V spodnji tabeli so navedeni obvezni načini ocenjevanja.

Predmet	Ustni odgovori	Pisni izdelki	Drugi izdelki (likovni, tehnični, ...)	Drugo (nastopi, projektno delo, ...)
Slovenščina	+	+		+
Matematika	+	+		+
Spoznavanje okolja	+	+	+	+
Angleščina	+	+		+
Španščina	+	+		+
Umetnost	+	+	+	+
Osebni razvoj				+
Razumevanje ljudi in sodelovanje				+
Šport				+
Družba in okolje	+	+		+
Naravoslovje	+	+	+	+

Pri preverjanju in ocenjevanju znanja mora učitelj opredeliti jasne kriterije, ki jih oblikuje glede na standarde znanja iz učnih načrtov. Ob koncu leta dobi otrok spričevalo z opisnimi ocenami. Iz zaključne opisne ocene je razvidno, ali učenec dosega standardne znanja v učnih načrtih.

Dokumentacija v zvezi s preverjanjem in ocenjevanjem znanja je vodena v skladu s Pravilnikom o dokumentaciji v osnovni šoli.

Ob koncu šolanja, za namen vpisa v srednjo šolo, oziroma v kolikor bi starši želeli med šolanjem otroka prepisati, se otrokove dosežke pretvori v ocene (glede na doseganje standardov znanja v učnih načrtih javne šole) in s tem omogoči otrokov prehod v javni izobraževalni sistem. Pri predmetih, ki združujejo več modulov (umetnost, družba in okolje, naravoslovje in tehnika), učenec dobi oceno za vsak modul posebej, če ta modul obstaja kot samostojni predmet v javni šoli.

V skladu z Zakonom o osnovni šoli se znanje učencev preverja z nacionalnim preverjanjem znanja. Učenci bodo imeli tudi možnost sodelovanja v mednarodnih raziskavah znanja in drugih nacionalnih raziskavah, v katere bo šola povabljena, da sodeluje.

3.5 POGOJI ZA VKLJUČITEV

V osnovno šolo, ki deluje po načelih Vzgoje za življenje, lahko vpišejo svoje otroke vsi zainteresirani starši ne glede na njihovo narodnostno, etnično in versko pripadnost, spol, jezik ali socialni status staršev. Pomembno je, da se starši strinjajo z vzgojo po posebnih načelih Vzgoje za življenje, zato jim šola zagotovi, da se na osnovi več srečanj, starši in otroci ustrezno in poglobljeno seznanijo s temi načeli.

V šolo se lahko vpišejo otroci, ki bodo v koledarskem letu, v katerem bodo začeli obiskovati šolo, dopolnili starost 6 let. Otroku se lahko pričetek šolanja na predlog staršev, zdravstvene službe ali komisije za usmerjanje, odloži za eno leto, če se ugotovi, da otrok ni pripravljen za vstop v šolo. Učenci se lahko vključijo v osnovno šolo, ki deluje po načelih Vzgoje za življenje, tudi v višjih razredih, če ima šola razpoložljiva prosta mesta.

Vsi starši, ki se zanimajo za vpis svojih otrok v osnovno šolo, ki deluje po načelih Vzgoje za življenje, so na skupinskih informativnih srečanjih in s pisnimi materiali seznanjeni z osnovnimi načeli programa, načinom dela šole, njenimi pravilniki in drugimi akti šole ter z medsebojnimi obveznostmi ter pravicami (načinom sodelovanja): šole do njih in njih do šole. Zaželeno je udeležba na vsaj treh srečanjih bodočih staršev in učencev, ki potekajo v letu pred vpisom.

Ko se starši odločijo za vpis, se opravi še potrebne razgovore, v katerih se starše seznanijo s programom šole, pravilniki šole ter organizacijo dela na šoli, pogovori se tudi o pričakovanih staršev in njihovih predstavah v zvezi z delom na šoli. Opravi se:

- individualni razgovor z vodjo šole,
- individualno srečanje z bodočimi učitelji (srečanje glede na dogovor s starši učitelji izvedejo na domu družine ali v šoli).

Sprejem otroka je odvisen tudi od tega, ali obstajajo osnovni pogoji, ki omogočajo plodno sodelovanje na področju vzgoje in izobraževanje med šolo in starši, in sicer:

- sprejemanje osnovnih načel Vzgoje za življenje,
- sprejemanje programa in pravil šole,
- pripravljenost staršev na sodelovanje z učitelji šole pri vseh vprašanjih, ki se tičejo njihovega otroka, ob upoštevanju strokovnih kompetenc učitelja, šolske svetovalne službe in vodje šole.

Ob vpisu starši in šola podpišejo pogodbo o določitvi medsebojnih pravic in obveznosti staršev in šole.

3.6 POGOJI ZA NAPREDOVANJE IN DOKONČANJE PROGRAMA

Po zaključku razreda praviloma vsi učenci napredujejo v višji razred. Izjemoma se učenca ob izrazitem odstopanju pri doseganju socialnih in/ali učnih ciljev lahko premesti v drugo učno skupino na podlagi odločitve učiteljev, vodje šole in v dogovoru s starši.

Učenec uspešno konča 9. razred, če je iz opisne ocene razvidno, da dosega minimalne standardne znanja v učnih načrtih. Če učenec pri nekem predmetu ne dosega minimalnih standardov znanja iz učnega načrta, lahko opravlja popravni izpit iz tega predmeta. Popravni izpit se izvaja v dogovoru z učiteljem. Program uspešno dokonča, ko opravi popravni izpit.

Skladno s 17. členom ZOFVI in 28. členom ZOsn izobraževalni program zagotavlja doseganje minimalnih znanj, ki omogočajo uspešen zaključek osnovnošolskega izobraževanja.

3.7 PREHODNOST V ČASU ŠOLANJA

Program osnovne šole, ki deluje po načelih Vzgoje za življenje, zagotavlja, da so ob koncu vsakega triletja doseženi vsi minimalni standardi znanj, ki so potrebni za nemoten prehod na javno osnovno šolo. Prehod je mogoč tudi v vmesnih obdobjih, vendar je zaželeno, da se prepis najavi tri mesece prej; to obdobje je namenjeno pripravi otroka na prešolanje oziroma usklajevanju z izvedbo programa javne šole, na katero otrok prehaja.

V primeru prehoda na javno šolo se od tretjega razreda dalje številčno oceni učenčevo znanje pri predmetih, ki so obvezni znotraj javnega osnovnošolskega programa. Ocenjuje se na petstopenjski ocenjevalni lestvici: odlično (5), prav dobro (4), dobro (3), zadostno (2), nezadostno (1).

OPIS PROGRAMA

4 NAČELA VZGOJE ZA ŽIVLJENJE

Osnovna šola Lila deluje po načelih Vzgoje za življenje (ang. Education for Life) in je članica mednarodnega združenja šol, ki delujejo po teh načelih – Education for Life International (www.edforlife.org). To združenje certificira posamezne šole kot tudi vsakega učitelja ter spremlja njihov razvoj (več v poglavju 8 – Izvajalci programa). Po teh načelih že več kot 40 let deluje manjše število šol v Ameriki in Italiji, združenja Vzgoje za življenje, kjer se po teh načelih lahko izobražujejo učitelji, pa delujejo tudi v Nemčiji in Indiji. Program po načelih Vzgoje za življenje je razvit za celotno vzgojno izobraževalno vertikalo, od predšolskega obdobja do vključno srednješolskega izobraževanja, izvaja pa tudi izobraževanja za učitelje.

Prva šola po načelih Vzgoje za življenje je nastala leta 1972 v ZDA v prepričanju, da učenci poleg intelektualnih spodbud in priprave na zaposlitev potrebujejo tudi navdih in pripravo na življenje. Program je zasnovan tako, da upošteva posameznikove potrebe, ga pripravi na izzive, ki jih prinaša zunanji svet, kot tudi na tiste, ki se zgodijo v posamezniku. Učenca spodbuja k razumevanju, da je življenje pot samoodkrivanja. Bistvo teh načel je integracija nereligioznega, duhovnega in moralnega razvoja z učnimi vsebinami. Učitelji pomagajo učencem razvijati umirjenost, notranje veselje in sočutje do drugih, ob tem pa tudi akademsko odličnost².

Načela vzgoje in izobraževanja Vzgoje za življenje izhajajo iz vzhodne filozofije celostnega pristopa k razvoju človeka, ki podpira otrokov spoznavni, socialni, čustveno-osebni, duhovni in telesni razvoj. Poleg tega je v načelih poudarek tudi na razvijanju otrokove volje, ki je opredeljena kot sposobnost, da se otrok osredotoči na izbrano ali dogovorjeno dejavnost oz. cilj, vanjo usmeri svojo pozornost in energijo, načrtuje svoje delovanje ter zna uporabiti svoje vire oz. sposobnosti za doseg tega cilja. Načela poudarjajo predvsem individualizacijo pristopa k vsakemu učencu ter pomembnost posameznega odnosa med učiteljem in učencem.

Načela izobraževanja Vzgoja za življenje je v knjigi *Education for Life* prvič predstavil Donald Walters leta 1986. Kasneje so jih njegovi sodelavci in učitelji v sodelovanju z njim razvijali ter predstavili v različnih publikacijah (npr. Cornell, 1989, 1998; Dermond, 2007; Deranja, 2004; Knox, 2004).

Temeljna načela, ki so podrobneje razložena v nadaljevanju, so:

1. Širjenje učenčevega zavedanja (ang. *specific gravity*)
2. Spodbujanje učenčevega osebnega in duhovnega razvoja
3. Orodja zrelosti (ang. *tools of maturity*)
4. Učenje v toku (ang. *Flow learning*^{TM})

Walters (1986) kot glavni cilj vzgoje in izobraževanja razume širjenje posameznikovega zavedanja, to je perspektive in zavedanja realnosti drugih ter vzpostavljanje ustreznega odnosa do realnosti drugih. Za razumevanje perspektive drugega je potrebna določena stopnja osebnega oz. duhovnega razvoja. Večji uvid v lastne vsebine in vzroke lastnih reakcij posamezniku pomaga razumeti realnosti drugih in se do njih ustrezno opredeliti. Zato imata socialni in osebni razvoj posebno mesto v načelih Vzgoje za življenje.

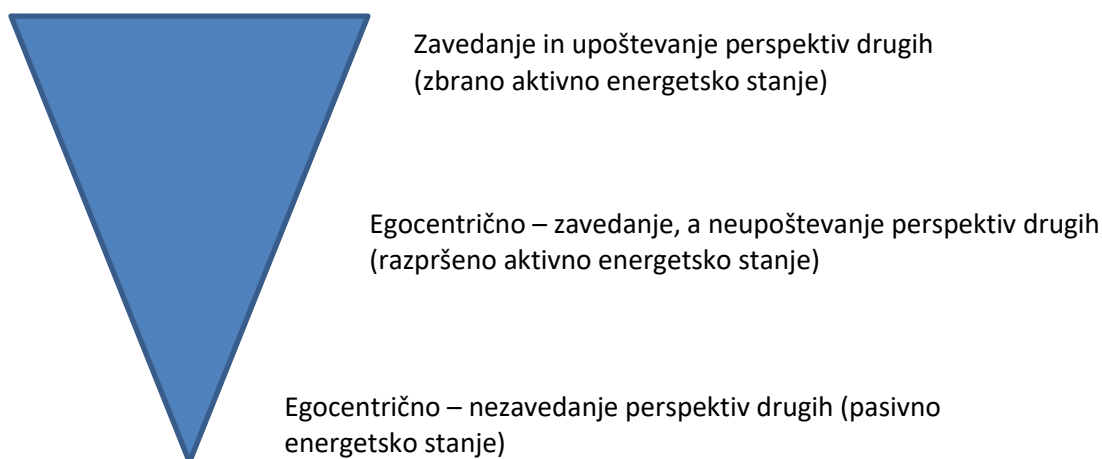
² Povprečni dosežek na nacionalnem eksternem preverjanju znanja za srednjo šolo po načelih Vzgoje za življenje v Kaliforniji uvršča šolo v najboljših 10 % šol v zvezni državi. Tudi povprečni dosežki šole na vseameriškem testu SAT so močno nad nacionalnim povprečjem (Academic achievement and Education for Life, b.d.).

4.1 ŠIRJENJE UČENČEVEGA ZAVEDANJA

Širjenje otrokovega zavedanja avtor načel (Walters, 1986) opiše kot večanje sposobnosti razumevanja, da ima vsak posameznik svojo subjektivno realnost, ter sposobnost vzpostavljanja ustreznega odnosa do teh subjektivnih realnosti drugih. Vsak človek zaradi specifičnih okoliščin, v katerih se je rodil ter odraščal, pa tudi zaradi prirojenih lastnosti ter sposobnosti, na poseben, individualen način razume, dojema realnost, v kateri živi. Socialno zrel posameznik razume ter spoštuje subjektivne realnosti drugih, kar pa hkrati ne pomeni, da jih prevzema ali se jim podreja. Vzpostavljanje ustreznega odnosa do subjektivnih realnosti drugih ljudi pomeni, da posameznik sicer sprejema ter dopušča drugačnost subjektivnih realnosti drugih, da pa je sposoben ustrezno diskriminirati med elementi, ki so skladni z univerzalnimi družbenimi normami ter vrednotami, ki omogočajo ljudem, da skupaj živijo v nekem skladnem ravnovesju, ter tistimi, ki niso.

Sposobnost razumevanja subjektivne realnosti drugih se pri otroku (tudi še pri odraslem človeku) razvija postopno, odvisna pa je tudi od posameznikovega spoznavnega razvoja. Stopnja zavedanja perspektive oz. realnosti drugega pri dvoletnem otroku je precej drugačna kot pri petletnem otroku. Razvoj poteka postopno, pri nekaterih otrocih hitreje kot pri drugih. Takšno razumevanje širjenja otrokovega zavedanja je skladno s Selmanovo teorijo socialne kognicije oz. zavzemanja socialne perspektive kot tudi s Piagetovo teorijo spoznavnega razvoja (Marjanovič Umek in Zupančič, 2004). Je pa sposobnost razumevanja subjektivne realnosti drugih odvisna tudi od posameznikovega trenutnega fizičnega in psihičnega stanja (npr. če je posameznik utrujen ali bolan, to vpliva na njegovo zmožnost za razumevanje subjektivne realnosti drugih).

S. Dermond (2007) in Deranja (2004) razvoj posameznikovega zavedanja po načelih Vzgoje za življenje ponazarjata s prisposoblo lijaka (slika 1). Na začetku posameznikovega razvoja zavedanja (na dnu lijaka) je posameznik zmožen razumeti ter sprejeti in upoštevati le lastno perspektivo, lastno realnost. Bolj kot v razvoju napreduje, širše je njegovo sprejemanje ter razumevanja perspektiv drugih posameznikov, skupin ljudi, družb itn. Posameznik vedno bolj razume, da je povezan z drugimi posamezniki v kompleksen družbeni in duhovni sistem.

Slika 1. Posameznikov razvoj zavedanja in energetska stanja.

Otrok za optimalen razvoj na tem področju potrebuje podporo oz. zgled socialno zrelega odraslega. Učitelji, ki poučujejo po načelih Vzgoje za življenje, dosegajo visoko stopnjo zavedanja in socialne zrelosti ter sprejemajo subjektivno realnost vsakega otroka in njegove družine. V odnosu s posameznim otrokom so učitelji pozorni na otrokovo subjektivno razumevanje sveta ter spodbujajo

otrokovo zavedanje in upoštevanje subjektivnih perspektiv drugih. Ta proces je prisoten tako med poukom, kot v prostem času, poseben čas pa je razvoju otrokovega zavedanja namenjen tudi v sklopu predmetov *osebni razvoji* ter *razumevanje ljudi in sodelovanje*. Pomemben element širjenja zavedanja pri otroku je zgled učitelja, ki enakovredno in sproščeno ter z veseljem sodeluje z vsemi, ne glede na spol, starost, veroizpoved, raso, znanje, sposobnosti, itn.

Tesno povezano s konceptom širjenja otrokovega zavedanja je delo z otrokovo in učiteljevo energijo v procesu poučevanja. Ob pomanjkanju energije (npr. ko smo utrujeni) se posameznik vedno bolj osredotoča nase, svojo energijo varčuje, s tem pa se njegovo zavedanje vedno bolj oža, oža se njegova socialna perspektiva. Ker je širjenje otrokovega zavedanja dolgotrajen proces, ki se odvija v vsakem trenutku, torej "tukaj in zdaj" v procesu poučevanja, je za učitelje pomembno, da poznajo pomen in učinke otrokove energije na njegovo trenutno sposobnost zavedanja subjektivnih realnosti drugih. Zato Walters (1986) posameznikovo raven zavedanja opisuje tudi v povezavi z njegovo količino in kakovostjo energije.

4.1.1 Delo z učenčevim zavedanjem oziroma energijo - učenčevo in učiteljevo zavedanje v procesu poučevanja

Količina energije, ki jo ima posameznik na voljo za učenje oz. poučevanje je odvisna od več dejavnikov. Lahko bi jih razdelili na fizične (npr. količina spanja oz. počitka, ustrezna prehrana, dovolj tekočine itn.) ter psihične (npr. morebitne težave, ki nas obremenjujejo, sposobnost koncentracije itn.). Poleg naštetih dejavnikov, ki jih lahko bolj ali manj nadziramo, smo ljudje temperamentno različni že ob rojstvu. Nekateri so bolj aktivni in imajo na splošno več energije, drugi so manj aktivni. Tako lahko za večino ljudi ocenimo, kakšno je njihovo prevladujoče energetske stanje. Kot že rečeno, so nekateri ljudje večinoma polni energije, bolj aktivni, nekateri pa bolj pasivni.

Glede na našete dejavnike avtor načel Vzgoje za življenje (Walters, 1986) trenutno energetske stanje učenca pri učenju opiše z eno od treh stopenj, ki opisujejo količino in kakovost učenčeve energije pa tudi stanje zavedanja v danem trenutku:

- pasivno stanje (pomanjkanje energije in 'težka'³ energija): posameznik ima malo energije, njegov miselni proces je usmerjen na dogajanje znotraj njega. V tem stanju ni sposoben zavedanja perspektiv drugih. V kontekstu razreda oz. drugih oblik dela z otroki govorimo tudi o *težki energiji*, ker je sodelovanje z otrokom v takem stanju oteženo, učenje je zelo težko oz. v takem stanju skoraj nemogoče. Otroci so v takem stanju nesodelovalni, nemotivirani in negativistični – motivira jih v glavnem le izogibanje neprijetnim posledicam;
- razpršeno aktivno stanje (razpršena energija): posameznik ima veliko energije, vendar je ta energija večinoma razpršena na več aktivnosti ali miselnih procesov hkrati. V tem stanju je posameznik zmožen zavedanja perspektiv drugih, vendar jih ni pripravljen upoštevati, oz. jih upošteva zgolj v primerih, ko ima ob tem osebno korist. Posameznik se kljub veliki količini energije ne zmore osredotočiti in usmeriti vse energije v aktivnost, ki jo trenutno počne, je nemiren. Učenje je v takem stanju lažje kot v pasivnem stanju, kljub temu pa je učinkovitost učenja v tem stanju zaradi nemirnosti nizka. Otroke v takšnem stanju motivira doseganje določene nagrade, pohvale, priznanja s strani pomembnih odraslih;
- zbrano aktivno stanje – ('lahka' in usmerjena energija): učenec ima dovolj energije za učenje, poleg tega je umirjen, zbran ter zmore energijo osredotočiti na predmet učenja. V takem stanju učenec ne razmišlja o sebi, temveč uživa v samem dogajanju, aktivnosti, procesu, ki poteka.

³ Pri poimenovanju energetskih stanj sledimo izvorni terminologiji avtorja, ki govori o 'heavy' in 'light' energiji otrok.

Zaveda se perspektiv drugih ter jih upošteva v dejavnostih. Vede se sodelovalno, je empatičen in rad pomaga drugim. Je radoveden in raziskovalen.

Te tri stopnje predstavljajo tri točke v kontinuumu, na katerem se nahaja posameznik, in med seboj niso jasno razmejene.

Učitelj pri poučevanju učencev upošteva, v katerem energetske stanju (ravni zavedanja) se nahaja posamezen učenec ali celotna skupina. Poskuša jih motivirati na način, ki je skladen z njihovo ravni zavedanja ali z načini za višjo raven, da bi tako spodbudil višjo raven zavedanja. S tem učitelj pri učencih postopoma razvija notranjo motivacijo za učenje in delovanje. Humor je zelo dober način za dvig ravni energije oziroma zavedanja. Pomembna naloga učitelja, ki poučuje po načelih Vzgoje za življenje je, da učencem pomaga ustrezno aktivirati ter usmerjati lastno energijo, kar jim omogoča lažje sprejemanje učne snovi. To zmoro le učitelj, ki je sam umirjen in v stiku s sabo ter v svojem poslanstvu popolnoma sproščen, strokovno avtonomen ter ima celosten pregled nad učnimi cilji. Ob takem odnosu do otrok in poučevanja namesto problemov vidi izzive, proces dela vidi kot ustvarjanje in raziskovanje, zaveda se, da učni proces vodi učitelj in ne učni načrt. Ob tem se učenci tudi učijo delati z lastno energijo, jo ustrezno usmerjati ter osredotočati na trenutno dejavnost.

Poznavanje različnih energetskih stanj ter poznavanje prevladujočih energetskih stanj pri posameznih učencih v razredu učitelju pomaga tudi pri razumevanju različnih konfliktnih situacij, ki se pojavljajo v skupini. Nižja ali zmanjšana količina energije namreč na posameznika vpliva tako, da se zmanjša njegova zmožnost zaznavanja in upoštevanja perspektiv drugih. V socialnem smislu se lahko izolira od ostalih oz. postane manj empatičen, bolj egoističen in bolj agresiven do drugih. Pri delu z otroki je to najbolj jasno vidno, ko so npr. utrujeni ali lačni. Različna energetska stanja otroka, ki smo jih opisali zgoraj, nam pomagajo tudi pri razumevanju njihovega vedenja v socialnih interakcijah z vrstniki:

- pasivno stanje: otrok se izolira od skupine, ne vključuje se v dejavnosti, zavrača povabila k sodelovanju;
- razpršeno aktivno stanje: otrokovo vedenje v socialnem kontekstu z vrstniki lahko v tem energetske stanju poteka na dveh nivojih, ki se povezujejo z otrokovo zmožnostjo vključevanja perspektive drugega v svoje aktivnosti, vedenje itn.
  - razpršeno aktivno stanje z manj energije: otrok je miselno pretežno usmerjen na lastne koristi in svojo perspektivo (jaz, moje, po moje), najvišja stopnja interakcije z drugimi je nivoju izmenjave koristi jaz tebi – ti meni (npr. jaz posodim tebi igračo/zapiske, če ti meni posodiš eno tvojo igračo/zapiske);
  - razpršeno aktivno stanje z več energije: otrok v svoje miselne procese vključuje perspektive drugih, sposoben je empatije, v smislu razumevanja, vendar pri vključevanju drugega v neko svojo aktivnost, vztraja pri svojih idejah in zamislih in drugih ne upošteva (npr. lahko sodeluješ z nami pri seminarski nalogi, če boš ti napisal uvod pri poročilu);
- zbrano aktivno stanje: otrok je odprt za ideje in predloge drugih, druge vključuje v svojo igro, dejavnosti, dovoli jim, da skupaj z njim sooblikujejo dejavnost, brez pogojev posodi svoje stvari, opozarja otroke, ki se ne vedejo ustrezno do drugih otrok itn.

Kot smo že omenili, so navedena energetska stanja ali stanja aktivnosti v odnosu do drugih odvisna tudi od otrokovega razvoja oz. njegove socialne in spoznavne zrelosti. Otrokova sposobnost razumevanja perspektive drugega je torej razvojno pogojena in odvisna od otrokove starosti ter razvojne zrelosti; že novorojenčki kažejo neke rudimentarne empatične odzive, t.i. globalno empatijo, ki se nato razvija skozi celotno otroštvo in v mladostništvo (Hoffman, 1982). Nekateri otroci v obdobju, v katerem delamo z njimi, ne bodo zreli za doseganje najvišjih stopenj socialnih interakcij z drugimi. Kljub temu pa želimo odrasli, ki delamo z otroki, njihov razvoj usmerjati k vedno večji moralni in socialni zrelosti.

4.2 SPODBUJANJE UČENČEVEGA OSEBNEGA IN DUHOVNEGA RAZVOJA

Osebni in duhovni razvoj z vidika celostne vzgoje in izobraževanja po načelih Vzgoje za življenje pomenita enovit proces, pri čemer ju ne moremo opredeliti kot povsem ločeni področji otrokovega razvoja. Bistvo osebnega razvoja posameznika po teh načelih je spoznavanje ter učinkovito udejanjanje sebe, svojih potencialov, talentov, interesov, sposobnosti, veščin, čustev, želja itn. V tem pogledu se posameznik skozi življenje nenehno spreminja, zaradi česar je osebni razvoj, delo s sabo proces, ki poteka vse življenje.

Glavni cilji osebnega razvoja otroka v okviru Vzgoje za življenje so:

- graditi/razvijati notranjo moč produktivnega vplivanja na realnost sebe in drugih,
- oblikovati zdrave navade (prehrana, higiena, dnevne rutine),
- zavestno izbirati stanje sreče oz. pozitivno razpoloženje,
- gojiti pogum skozi svoje in družbene izzive,
- širiti občutljivost za potrebe drugih,
- sebe in druge bogatiti z umirjenostjo,
- dvigati raven lastne energije (npr. ob utrujenosti ali zaspanosti),
- živeti v resnici oz. vedno spoštljivo izražati svoje iskreno mnenje,
- razvijati stalno miselno oz. umsko prožnost,
- urediti sprejemanje različnih, drugačnih načinov razmišljanja, reševanja problemov ter rešitev,
- graditi oz. sklepati produktivno sodelovanje in prijateljstvo z namenom obogatitve družbe.

Cilji v okviru spodbujanja duhovnega razvoja otroka ne sledijo nobeni specifični religiozni usmeritvi. Dejavnosti za spodbujanje duhovnega razvoja so osredotočene na: (1) dvig lastnega zavedanja (zavesti), (2) zavedanje svetosti narave in življenja, (3) ozaveščanje lastnega notranjega razvoja oz. vzpostavljanje poglobljenega stika s sabo in drugimi. Vključujejo različne prakse: dejavnosti v povezavi z naravo, pesmi, zahvale, pozitivne misli, telesne položaje sproščanja in ravnotežja, dejavnosti v tišini, projekti služenja družbi, izleti in potovanja z usmerjenostjo na spoznavanje drugačnih družbenih ter naravnih okolij s priložnostmi spoznavanja in preseganja samega sebe. Otroci in odrasli (učitelji, drugi odrasli v šoli) občasno izvajajo skupno meditacijo, pri kateri je čas in način posamezne vsebine prilagojen glede na starost in sposobnost udeležencev. V okviru meditacije se izvajajo naslednje dejavnosti: uvodna pesem, telesni položaji sproščanja in osredotočanja, dihalne tehnike, osrednja misel - tema oz. namen meditacije, prilagojena dejavnost v tišini ter izmenjava spoznanj in občutkov ob koncu meditacije.

Glavni cilji duhovnega razvoja otroka v okviru Vzgoje za življenje so:

- celostna prisotnost v sedanjem trenutku oz. dejavnosti (čuječnost, angl. mindfulness),
- lastna umirjenost ob sprejemanju vseh raznolikosti oz. realnosti ljudi, okolij in situacij,
- sposobnost uživati sam v tišini,
- sposobnost ustaviti lastne misli in dejanja (se popolnoma sprostiti ter pridobiti nove ideje oz. navdih),
- s svojimi sposobnostmi obogatiti družbo, sprva glede na lastne želje, nato glede na splošne potrebe sveta,
- razviti sproščen in strokovno uspešen način življenja ter z lastnim delovanjem (zgledom) vplivati na radost in uspešnost širše družbe (dejavna vloga pri reševanju družbenih in socialnih problemov tako v svojem okolju in svoji državi kot tudi širše)
- vzpostavljanje stanja radostne povezanosti z vsemi oz. z naravo skozi zaznavanje veličine, soodvisnosti, sobivanja in lepote.

Opisani duhovni cilji se dosejajo postopno (duhovni razvoj je vseživljenjski proces), predvsem skozi vsakdanje situacije.

4.3 ORODJA ZRELOSTI

Walters (1986) telo, čustva, voljo in um razlaga kot »človekova orodja« za delovanje in komunikacijo z okoljem. Imenuje jih *orodja zrelosti*. Odrasel in zrel človek mora do neke mere razviti vsa štiri orodja, področja svojega delovanja, da lahko deluje v vsakdanjem življenju. Cilj poučevanja po načelih Vzgoje za življenje je uravnoteženo razvijanje vseh štirih orodij pri otroku, z upoštevanjem, da ima vsak posameznik najverjetneje eno (ali več) preferenčnih orodij, s pomočjo katerega lažje ali pa bolj spontano deluje v interakciji z okoljem.

Uporaba štirih orodij zrelosti v pedagoški praksi po načelih Vzgoje za življenje:

- spodbujanje otrokovega razvoja na vseh štirih področjih (skladen razvoj posameznika),
- uporaba otrokovega preferenčnega orodja kot močne točke pri učenju ter spopadanju s težavami, šibkimi področji itn.,
- uporaba otrokovega preferenčnega orodja kot sredstva za motivacijo otroka za šolsko delo.

4.3.1 Spodbujanje učenčevega razvoja na vseh štirih področjih

TELO

Cilj razvijanja telesa je otrokom pomagati obvladati in razumeti svoje telo, ga zaznavati, se ga zavedati in znati ustrezno skrbeti zanj. Poleg predmeta šport, pri katerem s pomočjo fizične aktivnosti otroci pridobivajo telesno kondicijo, razvijajo motoriko, koordinacijo ter spoznavajo različne športe, pod telesni razvoj v okviru načel Vzgoje za življenje sodijo še druge dejavnosti, cilji, ki jih otroci razvijajo v okviru drugih predmetov ter aktivnosti v šoli:

- tehnike učenja zaznavanja lastnega telesa,
- raziskovanje lastnih telesnih sposobnosti,
- razvijanje zdravega odnosa do hrane,
- spoznavanje, kako hrana vpliva na fizično ter psihično stanje človeka (npr. preizkušanje katera živila nam dajejo več energije, katera telo obremenjujejo),
- razvijanje zdravega odnosa do rekreativnega ukvarjanja s športom,
- učenje različnih načinov sproščanja telesa, masaže,
- učenje različnih telesnih položajev, ki pomagajo pri lajšanju različnih bolečin,
- učenje pravilnega sedenja,
- učenje specifičnih telesnih vaj, ki dvigujejo energijo in koncentracijo,
- razvijanje fine motorike (npr. učenje desetprstnega tipkanja) idr.

V okviru razvoja telesa je poudarek tudi na razvijanju spoštljivega odnosa do svojega telesa in telesa drugih (v besedah in dejanjih). Predvsem je to področje pomembno v obdobju pubertete oz. v času vzpostavljanja prvih partnerskih odnosov, ko lahko postaneta mladostnikom izgled telesa in spolna vedenja merilo lastne vrednosti.

ČUSTVA

Cilj čustvenega razvoja je zavedanje doživljanja lastnih čustev, razumevanje procesa nastajanja čustev, sposobnost uravnavanja ter ustreznega izražanja čustev ter prepoznavanja čustev pri drugih.

V okviru načel poučevanja Vzgoje za življenje pri učencih razvijamo zavedanje, da so čustva, ki jih doživljamo, odvisna od nas samih, da se sami odločimo, katero čustvo bomo v dani situaciji doživljali

oz. ali ga sploh bomo. V tem pogledu je to načelo skladno s psihološko teorijo čustev Milivojevića (2008), ki kot pogoj za nastanek nekega čustva postavlja ovrednotenje situacije kot pomembne za naše življenje. Učitelj skozi vsakodnevne situacije učence vodi k spoznavanju, zavedanju lastnih čustev. Učenci na konkretnih primerih in lastnih izkušnjah spoznavajo, da lahko, ne glede na zunanje okoliščine, zavestno izberejo prijetno razpoloženje in prijetna čustva.

Osnovna funkcija čustev je, da človeka pripravijo, motivirajo za akcijo (Milivojević, 2008). Neprijetna čustva nastanejo takrat, ko se poruši ravnovesje med človekom in njegovim okoljem in to negativno vpliva na človekovo kakovost življenja. Funkcija neprijetnih čustev v tem primeru je, da človeka motivirajo k vzpostavljanju ponovnega ravnovesja. Prijetna čustva pa človek doživi takrat, ko izboljša svoje ravnovesje z okoljem ter s tem kakovost svojega življenja v njem. Prijetno čustvo je v tem primeru neke vrste nagrada za človekov trud ter spodbuda za nadaljnje izboljševanje kakovosti svojega življenja. Vsa čustva, tako prijetna kot neprijetna, imajo torej pomembno vlogo v človekovem življenju.

Čustvene reakcije odraslih (staršev, učiteljev) na otroka in na njegove čustvene reakcije imajo pomembno vlogo za otrokov čustveni razvoj. Reakcije staršev in drugih otroku pomembnih odraslih sooblikujejo otrokove miselne predstave o čustvih (Milivojević, 2008). Otrok te miselne predstave ponotranji, jih »vzame za svoje« in jih organizira v svoj način odzivanja na zunanje situacije. Na podoben način nastaja otrokov odnos do sebe: čustvene reakcije, ki so jih odrasli namenili njemu, otrok ponotranji in jih občuti v odnosu do sebe. Na ta način nastajajo otrokove samoemocije – čustva, ki jih čuti do sebe. Prav tako so zelo pomembne čustvene reakcije, ki jih starši in otrokovo ožje okolje izražajo v odnosu do drugih ljudi.

Milivojević (2008) je razvil Model krožne čustvene reakcije (KER), s katerim na zelo nazoren način opiše, kako poteka proces nastajanja čustva. Model je zelo uporaben v praksi, saj posamezniku pomaga razumeti, kako je njegovo čustvovanje odvisno od njegovega razumevanja sveta okoli sebe oz. njegove razlage trenutnega dražljaja iz okolja.

V okviru predstavljenega programa izobraževanja, model KER uporabljamo na treh nivojih:

- model podrobno spoznajo vsi učitelji in ostali zaposleni, ki imajo stik z otroki ter na osnovi modela introspektivno uravnavajo ter ustrezno izražajo svoja čustva, ko so v prisotnosti otrok;
- učitelji oz. drugi odrasli, ki se srečujejo z otroki v šoli, uporabljajo naveden model pri pristopanju k otroku, ki doživlja neprijetno čustvo;
- s pomočjo posebej za to področje pripravljenih zgodbic, pravljic, dramskih uprizoritev otroci spoznavajo prvine predstavljenega modela.

VOLJA

Volja oz. ciljna naravnost posameznika, njegova sposobnost postavljanja in doseganja zastavljenih ciljev je pomembna komponenta posameznikovega življenja. Če te sposobnosti ne razvije, si težko postavlja cilje v življenju oz. zastavljenih ciljev ne zna doseči. Delo z otroki po načelih Vzgoje za življenje vključuje načrtno razvijanje otrokove volje. Učitelj že v sam pouk vključuje dejavnosti, ki učence spodbujajo, izzivajo, da si postavljajo vedno višje cilje ter jih skušajo doseči. Del razvijanja volje je tudi postavljanje in doseganje ciljev, izzivov, ki posamezniku niso privlačni (a so po presoji učitelja zanj razvojni, kar učenec spozna po doseženem cilju). Eden od elementov, ki otroku pomagajo razvijati voljo, je tekmovalnost, ki je usmerjena navznoter, na postavljanje izzivov samemu sebi. Učitelj učence pri dejavnostih spodbuja (če je potrebno, skupaj z njimi predhodno določi vrsto nagrajevanja), da sprejmejo osebne in učne izzive, ki jim jih postavi učitelj oz. si jih zastavijo sami.

Tudi pri športnih aktivnostih, ki vključujejo tekmovanje med dvema ekipama, učitelj učence vsake ekipe spodbudi, da si na začetku tekme zadajo izziv oz. cilj, ki vključuje rezultat lastne ekipe (npr. število košev pri košarki) in ta izziv oz. cilj po možnosti postavijo višje kot na zadnji tovrstni tekmi (če je seveda ta višji cilj realno dosegljiv). Tako je njihov izziv preseči same sebe, izboljšati lasten rezultat. Doseganje njihovega cilja je torej odvisno le od njih, cilj ni vezan na nasprotno ekipo. Na tak način učitelj vodi tudi posameznega otroka v njegovem šolskem delu. Rezultati ostalih niso pomembni, pomembno je, da otrok postopno zvišuje ter dosega svoje lastne cilje. S tem se otrok uči tudi načrtovanja, vztrajnosti, potrpežljivosti (postopno doseganje zahtevnejših ciljev) pa tudi sprejemanja neuspehov, za kar si lahko vzame čas in prostor tudi med poukom. Učitelj razvija otrokovo voljo med poukom različnih predmetov kot tudi v okviru projektnega dela, ki je del predmeta *razumevanje drugih ter sodelovanje*.

UM

Poleg pridobivanja znanj z različnih področij pri posameznih šolskih predmetih razvoj uma znotraj načel poučevanja Vzgoja za življenje vključuje razvijanje različnih spoznavnih kompetenc ter nekaterih procesnih znanj, ki so vezana na učenje (učenje učenja). Učenci se v okviru pouka seznanijo in urijo v različnih strategijah reševanja problemov, seznanijo se z različnimi načini učenja ter predvsem sami zavestno iščejo različne oblike učenja, ki najbolj ustrezajo njim. Del pouka pri predmetu *osebni razvoj* je tudi spoznavanje in uporaba različnih tehnik osredotočenja, umirjanja misli, itn. Učitelj učencem pripravlja različne naloge/vaje/metode za urjenje kratkoročnega in dolgoročnega spomina, za razvoj hitrih odzivov, retorike, tehnik računanja, tehnik logičnega sklepanja in ročnih spretnosti. Sočasno učence usmerja v mentorstvo, da si takšne ter druge vrste vaj pripravljajo tudi drug drugemu. Vaje učitelj vključuje v redni pouk vseh predmetov, so pa učencem vedno na voljo tudi za samostojno delo v prostem času med posameznimi učnimi enotami pouka.

Pri pridobivanju znanja učitelj upošteva učenčevo predznanje in na njem gradi učno enoto; proces usvajanja znanja je zelo individualiziran (tako po tempu kot po zahtevnosti in metodah). Pogoj za takšen način poučevanja so majhne skupine. Usvajanje znanja pri različnih predmetih poteka na osnovi izkušenj učencev. Učiteljeva naloga je, da učence čim bolj uspešno vodi skozi različne izkušnje, na osnovi katerih učenci čim bolj samostojno pridejo do znanja. Učitelj pouk načrtuje predvsem z vidika ustvarjanja priložnosti, skozi katere učenci usvajajo načrtovana znanja.

Pomembna elementa učenčevega razvoja uma po načelih Vzgoje za življenje sta tudi načrtovanje učenja ter evalviranje doseženih ciljev. Učitelj učence, skladno z njihovimi sposobnostmi, vključuje že v načrtovanje procesa učenja pri posameznem predmetu. Po koncu učne enote učence vodi v razmišljanje o doseženem znanju, pomaga jim oceniti pridobljeno znanje ter razvijati in načrtovati nove cilje. Proces vrednotenja se opravlja tako skupinsko (evalvacija doseženega znanja na ravni skupine) kot tudi v parih in individualno, vsak učenec zase.

Poseben poudarek je namenjen razvijanju kritičnega mišljenja. Učitelj učence spodbuja in vodi, da ob vsakem predlogu, ideji, ki jo podajo sami, razmišljajo z vidika smiselnosti za skupino, za ljudi na splošno, za naravo, širšo družbo. Kasneje se učijo kritičnega prijateljevanja, in sicer tako, da o smiselnosti svojih idej, predlogov povprašajo druge, drug drugega dopolnjujejo, ideje in predloge nadgrajujejo.

4.3.2 Uporaba preferenčnega orodja kot močne točke pri učenju ter spopadanju s težavami, šibkimi področji

Vsak posameznik naj bi do odraslosti razvil vsa štiri opisana orodja, vendar ima navadno vsak človek svoja preferenčna orodja ali eno preferenčno orodje, s katerim najlažje deluje v odnosu z okoljem. V

dejavnostih, ki so s preferenčnega področja razvoja oz pri njih uporablja preferenčno orodje, posameznik bolj uživa, jih z lahkoto opravlja, zanje je bolj notranje motiviran. Posameznik, katerega preferenčno področje/orodje razvoja je um, je motiviran za reševanje miselnih problemov, ugotavljanje zakonitosti, odkrivanje povezav med pojavi, itn. Posameznik, katerega preferenčno področje/orodje je telo, ima veliko potrebo po uporabi telesa, po gibanju, težko opravlja delo, ki od njega zahteva mirovanje telesa. Posamezniku, katerega glavno področja/orodje so čustva, so zelo pomembni odnosi, je zelo empatičen, želi si pomagati drugim, poleg tega pa sta zanj pomembna ustvarjalnost in domišljija. Za posameznika, ki uživa predvsem v zahtevnih aktivnostih, ki rad tekmuje, se preizkuša na različnih področjih, izboljšuje svoje dosežke na različnih področjih, je preferenčno področje/orodje volja. Če poznamo preferenčna orodja otrok v razredu, lahko dejavnosti načrtujemo tako, da zadostimo vsem njihovim potrebam, poleg tega poskrbimo za to, da dejavnosti, ki jih počnemo, podpirajo razvoj vseh štirih področij razvoja. Otrokovu preferenčno orodje je močna točka v njegovem delovanju. Ko pride otrok pri doseganju ciljev pouka do izziva, ki mu povzroča težave, mu lahko učitelj pomaga tako, da vsebino cilja prilagodi otrokovemu preferenčnemu orodju, močnemu področju (primer: učenec ima težave pri učenju večkratnikov števila 7. Njegovo preferenčno orodje je telo. Učitelj mu pri pouku matematike pripravi dejavnost, pri kateri mora najprej prehoditi, nato preteči nekaj krogov po šolskem igrišču in tiho šteti korake. Namesto vsakega sedmega koraka mora sonožno skočiti in glasno izreči večkratnik števila 7. Učenki, ki ima enake težave, vendar so njeno preferenčno orodje čustva in rada riše, učitelj pripravi dejavnost, pri kateri mora na večji list papirja narisati stotiški kvadrat, vse večkratnike števila 7 pa poljubno upodobiti, narisati, pobarvati).

4.3.3 Uporaba preferenčnega orodja kot sredstva za motivacijo učencev

S poznavanjem preferenčnega orodja otroka si lahko pomagamo tudi pri motiviranju otrok za cilje, ki jim niso privlačni. Učitelj, ki dobro pozna preferenčna orodja vsakega otroka v razredu, to uporabi, ko otrok potrebuje dodatno spodbudo pri neki dejavnosti.

Primer: Otroci morajo po prosti igri pospraviti razred, a nekateri za to niso motivirani. Učitelj bo npr. otroka, ki je bolj telesno orientiran, motiviral z usmerjanjem pozornosti na gibanje (npr. Marko, bi ti malo potelovadil med igračami in medtem, ko boš naredil nekaj počepov in skokov, spotoma pobral še igrače v škatlo?). Otroka, ki je bolj čustveno naravnan, bo skušal motivirati z usmerjanjem pozornosti na odnose (npr. Daj pomagaj Ani pobrati barvice. Pri mlajših otrocih lahko tudi npr. Poberi prosim medvedka in ga postavi na polico k ostalim, da se ne bo sam dolgočasil na tleh.). Otroka, ki ima za svoje preferenčno orodje voljo, bo učitelj skušal motivirati tako, da mu postavi izziv (npr. No Nina, da vidim, ali ti uspe pospraviti vse krede v škatlo v eni minuti.). Otroka, ki ima za preferenčno področje um, pa bo učitelj skušal dodatno motivirati z usmerjanjem pozornosti na reševanje nekega problema (npr. Miha, kaj praviš, kako bi lahko te knjige na polici pospravili tako, da bomo kar najhitreje našli tisto, ki jo iščemo?).

4.4 UČENJE V TOKU

Učenje v toku (ang. Flow Learning™) je načelo učenja, ki ga je razvil Cornell (1989, 1998) in predstavlja enega od temeljnih načel Vzgoje za življenje. Osnovan je na izkušnjah avtorja z delom z otroki in odraslimi. Temelji na predpostavki, da je za učenje potrebna zadostna količina energije, ki nam z ustrezno usmeritvijo omogoča doseči optimalno kognitivno stanje zavesti, v katerem je učenec maksimalno dovzeten za učenje obravnavane snovi. Načelo Flowlearninga vključuje štiri stopnje oz. korake k optimalnemu učenju:

1 Vzpostavitev navdušujoče klime v razredu

Kadar je energija skupine učencev nizka, je najbolj učinkovito, da učitelj na zabaven način učence spodbudi v usmerjeno fizično aktivnost, skozi katero otroke postopoma vodi v umirjanje in usmeritev

pozornosti. Ko pa je energija skupine učencev visoka, je za vzpostavitev navdušujoče klime in zanimanja učencev dovolj, da je učitelj sam navdušen nad snovjo ter jim zgolj pokaže lasten zgled delovanja in se mu učenci samoiniciativno pridružijo, postanejo pozorni na njegovo početje.

2 Usmeritev pozornosti

Po prvem koraku je v razredu veliko energije, otroci so navadno tudi bolj nemirni, vedoželjni, sprašujejo, njihova pozornost je razpršena, zato jo moramo počasi usmeriti, zožiti in jih tako pripraviti, da se bodo skoncentrirali na snov, ki sledi. Pri tem si lahko pomagamo z različnimi tehnikami oz. vajami, nalogami, ki otroke pripravijo na učenje snovi.

3 Neposredna izkušnja s snovjo

Obravnava snovi je v največji možni meri izkustvena in učencem predstavlja izziv, tako da lahko na različne načine izkusijo snov. Učenci snov raziskujejo tako individualno kot skupinsko. V tej fazi se z obravnavo snovi prepleta tudi vadenje ter fragmentirano ponavljanje osvojenega in na novo pridobljenega znanja.

4 Delitev znanja, izkušnje, čustev, doživljanj s sošolci

S tem ko učencem učitelj ob koncu obravnavanja snovi omogoči, da svoja spoznanja delijo v paru ali manjših skupinah, učenci utrdijo in hkrati preverijo pridobljeno znanje. Hkrati ta faza omogoča kritično vrednotenje doseganja zastavljenih ciljev.

Primer učne enote oblikovane po načelu učenja v toku:

Učna enota matematike v 3. razredu devetletke:

1 Vzpostavitev navdušujoče klime

Dvig energije: otroci vstanejo in v parih vedno hitreje izvajajo nek vzorec ploskanja rok. (2 min)

Če je energija v skupini dovolj: učitelj brez besed prične pritrjevati fotografije matematičnih simbolov na tablo in pisati račune.

2 usmeritev pozornosti: učenci se usedejo, zaprejo oči in roke položijo na mizo. Učitelj bere račune (npr. $10+5=15$, $56-23=33$ ...). Če je izračun, ki ga je učitelj prebral, pravilen, učenci dvignejo roke v zrak (lahko tudi vstanejo), če je izračun nepravilen, roke ostanejo na mizi (se usedejo). Oči imajo zaprte zato, da jim ni nerodno, če se zmotijo. (2 min)

3 obravnavanje snovi (učitelj predstavi temo, z učenci se pogovori, kaj o temi že vedo; skupaj načrtujejo in postavijo cilje učne enote; učitelj pripravi različne dejavnosti za učenje predvidene snovi;)

4 Delitev znanja s sošolci: vsak učenec v paru dobi svojo računsko nalogo vezano na obravnavano snov, ki jo reši in jo nato razloži sošolcu v paru. Pogovorita se o tem, ali sta dosegla zastavljen cilj in razumeta snov, ki jo je vsebovala učna enota. (5 min)

Ta način dela je lažje aplicirati pri učnih enotah, ki so daljše od 45 minut, zato pouk po načelu Vzgoje za življenje v naprej ne omejuje trajanja učne enote. Zaradi optimalne zbranosti učencev pri obravnavi snovi naveden način učencem omogoča, da snov osvojijo že v prvi obravnavi in zato porabimo manj časa za ponavljanje in utrjevanje znanja.

Poleg opisanih štirih temeljnih načel Vzgoje za življenje je poudarek tudi na naslednjih področjih:

1. Spoznavanje univerzalnih družbenih vrednot

Kot vrednoto opredeljujemo tisto, kar nam veliko pomeni, čemur dajemo v življenju prednost ter nam daje občutek zadovoljstva, izpolnjenosti. Vsak posameznik, vsaka družina, vsak otrok oblikuje svojo lestvico pomembnih vrednot, obstajajo pa nekatere temeljne vrednote, s katerimi se vsi ljudje strinjamo, h katerim vsi stremimo. Avtor načel Vzgoja za življenje postavlja *srečo* kot tisto vrhovno vrednoto, h kateri stremi vsak človek in ki motivira večino dejanj človeštva.

V zadnjem času številni strokovnjaki na področju vzgoje in izobraževanja poudarjajo pomen učenja vrednot v šoli ter opisujejo pozitivne učinke uvedbe učenja vrednot v kurikulum na razredno in šolsko klimo ter motivacijo otrok za učenje (npr. Deranja, 2008; Dermond, 2007; Duckworth, 2009; Farrer, 2005; Hawkes, 2003; Hawkes, 2008; Loomans, 2002). Pri poučevanju vrednot predvsem izhajamo iz pristopov Deranje (2008) in J. Duckworth (2009), ki temeljita na obravnavi tistih vrednot, ki so za učence v danem trenutku aktualne, poučevanje pa poteka izkustveno, preko različnih aktivnosti, projektov, zgodb, igranih predstav, iger itn. Otroci se z vrednotami srečujejo ves čas pouka, čas namenjen posebej za spoznavanje vrednot pa je vključen tudi v predmet *osebni razvoj*. Nekatere vrednote, s katerimi se srečujejo otroci v okviru pouka predmeta *osebni razvoj*: sreča, prijateljstvo, ljubezen, spoštovanje, sodelovanje, pogum, svoboda, poštenost, potrpežljivost, mir, odgovornost, pozornost, strpnost, zaupanje, hvaležnost, skrbnost, itn.

Učenci vrednote spoznavajo ter usvajajo izkustveno, pri čemer je v procesu usvajanja vseh vrednot osnovno vodilo enotno: spoznati realnost sebe in drugega, sprejeti obe realnosti/resnici ter nato ustvariti njuno sobivanje (poiskati rešitve v skupno dobro). Pri tem nam pomaga univerzalna tehnika sproščanja in osredotočanja: zavestno dihanje in umirjanje srčnega utripa, osredotočanje na bistvo situacije (osrednjo vsebino), izražanje bistva, pozorno poslušanje/sprejemanje stališča drugih ter sooblikovanje skupne rešitve.

2. Tematsko učenje

Tematsko učenje v pouk vpeljuje teme, ki so otrokom v danem trenutku zanimive, privlačne, ker so aktualne v njihovem življenju izven šole. Učitelj poskuša neko temo, ki v nekem časovnem obdobju otroke navdušuje, vpeljati v pouk različnih predmetov kot vodilo pri usmerjanju dejavnosti. Najlaže to načelo razložimo na primeru. Recimo na primer, da se bliža čas svetovnega prvenstva v nogometu. Otroci, predvsem fantje, pa tudi dekleta, se v šoli veliko o tem pogovarjajo, vsi zbirajo slike reprezentanc posameznih držav, postavljajo teorije o tem, kdo bo zmagal. Učitelj lahko trenutno navdušenje otrok nad nogometom izkoristi za dodatno motivacijo otrok za šolsko delo. Pri matematiki na primer računske naloge oblikuje tako, da v njih nastopajo nogometaši, pri fiziki npr. lahko računajo hitrost, s katero leti žoga, pri slovenščini preberejo biografijo kakšnega pomembnega bivšega nogometaša ali spoznavajo delo športnega komentatorja, sami igrajo športne komentatorje ali novinarje, ki intervjuvajo pomembne nogometaše, pri geografiji spoznavajo zastave, himne ter lego držav, ki sodelujejo na prvenstvu, pri pouku umetnosti lahko oblikujejo nove drese za različne reprezentance, ustvarjajo maskoto prvenstva, skladajo svojo himno prvenstva itn. Poleg tega lahko razmišljajo, kako take prireditve vplivajo na ljudi, koliko denarja je potrebnega za tako prireditev itn. Seveda je izbira dejavnosti odvisna tudi od starosti otrok. Ko se tema izpoje, učitelj in učenci izberejo novo. Bistvo tega pristopa je zblíževanje otrokovega vsakdana izven šole s šolskim delom ter s tem dvigovanje motivacije za šolsko delo.

3. Razvijanje otrokove notranje motivacije za učenje in delo

Avtor in sooblikovalci načel izobraževanja Vzgoje za življenje notranjo motivacijo za učenje in delo opredelijo kot občutek zadovoljstva, ki ga doživlja posameznik takrat, ko oceni, da je v neko dejavnost, delo, učenje vložil največ, kar je v tistem trenutku in tistih okoliščinah lahko. To načelo ne zahteva popolnosti izdelka, ker popolnosti ni, saj bi vedno lahko nekaj naredili še boljše. Vendar zaradi omejitve s časom, energijo, zaradi različnih okoliščin, v katerih nekaj delamo, lahko določeno dejavnost/delo izpeljemo le z omejitvami. Pomembno pa je, da otrok spozna zadovoljstvo, ki ga doživi takrat, ko se pri nekem delu maksimalno potrudi, da vse od sebe glede na trenutne okoliščine, v dejavnosti vnaša svoje ideje (z učiteljem sodeluje tudi kot njegov sodelavec) in doseže določen cilj ali napredek. Učiteljevo delo z otrokom je usmerjeno v to, da otroka vodi v introspekciji, da otrok prepozna ta občutek zadovoljstva, da loči med njim in občutkom ob zavedanju, da v neko delo ni vložil vsega, kar bi v danem trenutku lahko. Na ta način otrok razvija »orodje« notranje motivacije za delo, ki omogoča zadovoljstvo tudi v primerih, ko otrok ne zmore še doseči končnega cilja, vendar se zelo trudi in postopno napreduje, ter hkrati spodbuja k napredovanju tudi tiste otroke, ki so sposobni doseči več kot je zastavljeno v učnem načrtu.

5 VLOGA UČITELJA V PROGRAMU VZGOJA ZA ŽIVLJENJE

Walters (1986) za osrednjega nosilca vzgojno-izobraževalnega procesa postavlja odnos med učiteljem in učencem. Glavna vloga učitelja, ki uči po načelih Vzgoje za življenje, je, da z vsakim otrokom zgradi ustrezen delovni odnos, ki mu bo omogočal optimalen razvoj na vseh področjih. O pomenu individualnega delovnega odnosa med učiteljem in učencem znotraj šole govori vedno več strokovnjakov s področja vzgoje in izobraževanja; G. Čačinovič Vogrinčič (2008) je v slovenski izobraževalni prostor uvedla koncept t.i. delovnega odnosa soustvarjanja z učencem, ki se kaže v učitelju kot spoštljivemu in odgovornemu zavezniku otroka, ki je strokovnjak iz izkušenj. Učitelj je tisti, ki je odgovoren za vzpostavljanje ter ohranjanje odnosa s posameznim učencem, zavestno išče nove načine, ki bi otroku v tem odnosu omogočali vedno večji napredek na vseh področjih razvoja.

Odrasli ima v programu *Lila – osnovna šola po načelih Vzgoje za življenje* različne vloge: učitelj oziroma vzgojitelj, mentor, mediator, ozaveščen opazovalec, učenec in sošolec, ki vsakodnevno pripravlja ciljno usmerjena učna ter spodbudna okolja za prepoznavanje močnih ter pomanjkljivih področij otrok, jih vedno znova (individualno ali skupinsko) vodi skozi njihove osebne ter učne izzive, jih spodbuja k vztrajnem raziskovanju ter doseganju zastavljenih ciljev, jim svetuje, kako jih lahko presežejo in jim pusti svobodo pri izražanju (osredotočeno glede na učno vsebino in okoliščine) ter iskanju odgovorov oziroma spoznanj. Z vsakim učencem načrtno razvija ustrezen odnos, ki učencu omogoča varno okolje za njegov razvoj. Poleg omenjenega je bistvo učiteljevega poslanstva v tem, da vsa načela najprej živi sam. To pomeni, da se osebno in strokovno razvija preko vsakega odnosa z učitelji, otroki, starši in drugimi, načrtno razvija svojo odnosno kompetentnost. V vsakem odnosu ali predmetu poučevanja namreč prepozna svojo širino sprejemanja medsebojne različnosti ter odprtega enakovrednega sodelovanja, se v tem ozaveščeno spremlja in nadgrajuje. Zahtevne šolske situacije učitelj z učenci rešuje z zavedanjem, da je vsaka drugače misleča oseba darilo, ki nam omogoča nadaljnjo osebno in strokovno rast.

Učitelj pouk in prostočasne aktivnosti usmerja glede na raven zavedanja učencev. Šibkeje, kot so osredotočeni na učno ter socialno napredovanje, bolj potrebujejo vodenje učitelja ter bolj, kot so umirjeno osredotočeni na produktivnost in skupno dobro, bolj lahko vplivajo na vsebine in oblike šolskega dela. Učitelj in učenci tekom šolskega dne v skladu z učnimi načrti ideje prispevajo na enakovreden način oz. svoje ideje vnašajo v dnevni šolski proces tako prvi kot drugi, pri čemer je seveda usmerjevalec/vodja učitelj. Učenci in učitelji skupaj evalvirajo ter nadgrajujejo oblike pouka in prostočasnih aktivnosti. V pristopih k otroku učitelje vodi spoznanje, da vsak od nas ob doživljanju možnosti izbire in vplivanja na potek dela hkrati doživi sprejem odgovornosti ter notranjo motivacijo, kar učencu omogoča višjo ciljno osredotočenost ter zanj potrebno vztrajnost. Učitelj šolske vsebine udejanja procesno, v času naravnega ritma posamezne učne skupine in vsakega otroka ter je stalno proaktiven.

Učitelj se zaveda, da otrok s pomočjo sporočil odraslih razvija občutek, katera so njegova močna in katera šibka področja. Naloga učitelja je, da otrok ob njegovem mentorstvu razvije zavedanje, da šibka področja niso izvor za občutek manjvrednosti ali negativne podobe o sebi, temveč gre po eni strani za priložnost razvijati svoja šibka področja, po drugi pa za sprejemanje sebe kot celote in razumevanja tega, da smo si ljudje med seboj različni. Učenec to spremlja predvsem preko zgleda delovanja učitelja do sebe samega in v odnosu z drugimi (skozi vsa štiri orodja zrelosti). Učiteljevo sodelovanje z drugimi zajema tako delo z učenci, kot tudi delo s starši in sodelavci.

Učiteljeva zelo pomembna naloga znotraj predstavljenih načel je, da se zaveda svetosti lastnega življenja in narave, pomembnosti lastnega osebnega in duhovnega razvoja, ter da v tem pogledu neprestano dela na sebi. Učiteljeva vloga pri podpori otrokovemu osebnemu ter duhovnemu razvoju

pa je v prvi vrsti prepoznavanje svetosti otrokovega obstoja oz. življenja, poznavanje njegove osebnosti, samopodobe ter gradnja ustrezne otrokove (šolske) samopodobe.

Otrokova šolska samopodoba se nanaša na njegovo podobo o sebi v odnosu do šole (koliko in kaj zmore v odnosu do šolskega dela). Osnova šolski samopodobi je otrokova splošna samopodoba, vendar je šolska situacija posebna. Odnos učitelja do otroka v šolski situaciji gradi otrokovo šolsko samopodobo, ki je starši ne morejo »popraviti«, nadomestiti, ker nimajo vloge v šolskem prostoru. Zato je zavedanje, da učitelj sooblikujejo otrokovo šolsko samopodobo, ki je podlaga za kasnejšo otrokovo samopodobo s področja poklicne uspešnosti, nujno pri delu učitelja po načelih Vzgoje za življenje. Poleg tega učitelji lahko prispevajo k otrokovemu splošnemu občutku (pozitivne) vrednosti. Oblikovanje samopodobe poteka ves čas bivanja v šoli, tako med poukom kot tudi v prostem času med učnimi enotami in učitelj ves čas zavestno deluje v smeri oblikovanja ustrezne otrokove samopodobe. Poleg tega je znotraj predmeta *osebni razvoj* posebej rezerviran čas, v katerem otroci ozaveščajo in raziskujejo svoje interese, talente, sposobnosti..., se tako spoznavajo ter tudi v duhovnem smislu iščejo svoje prave vsebine.

5.1 ZNANJA UČITELJEV IN DRUGIH STROKOVNIH DELAVCEV

Osnovna šola, ki deluje po načelih Vzgoje za življenje, izobražuje po posebnih pedagoških načelih (3. odstavek 17. člena ZOFVI), zato za strokovne delavce zaposlene v tej šoli, v skladu z drugim odstavkom 104. člena Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja ne veljajo pogoji, predpisani za strokovne delavce javnih vrtcev in šol.

Učitelji obveznih predmetov, učitelji v podaljšanem bivanju in jutranjem varstvu, učitelji individualne in skupinske pomoči, učitelji dodatne strokovne pomoči, svetovalni delavec, knjižničar, organizator šolske prehrane, računalnikar, laborant in drugi strokovni delavci v osnovni šoli, ki deluje po načelih Vzgoje za življenje, imajo:

- Končan visokošolski študijski program 2. stopnje oziroma tej enakovredno izobrazbo, razen laboranta, ki ima srednješolsko izobrazbo oziroma tej enakovredno izobrazbo. V učnem procesu sodelujejo tudi zunanji strokovnjaki, ki jih po svoji presoji k pouku povabi učitelj. Namen tega sodelovanja za učitelje je vzdrževati stalen stik s sodobnimi spoznanji posameznih ved, nadgrajevanje lastnega znanja ter preverjanje lastnih pojmovanj posameznih vsebin.
- Zaključene štiri module izobraževanja: Education for Life 1 (izvaja mednarodno združenje šol Education for life and Living Wisdom Schools International oziroma Inštitut za celostno vzgojo in izobraževanje otrok Lila), Education for Life 2 (izvaja mednarodno združenje šol Education for life and Living Wisdom Schools International oziroma Inštitut za celostno vzgojo in izobraževanje otrok Lila), Psihologija vzgoje (izvaja Inštitut za celostno vzgojo in izobraževanje otrok Lila) in Učiteljev osebni razvoj skozi šolski vsakdan (izvaja Inštitut za celostno vzgojo in izobraževanje otrok Lila).

Poleg tega imajo učitelji obveznih predmetov, učitelji v podaljšanem bivanju in jutranjem varstvu, učitelji individualne in skupinske pomoči ter učitelji dodatne strokovne pomoči v osnovni šoli, ki deluje po načelih Vzgoje za življenje:

- Predhodne izkušnje na področju vzgoje, varstva ali izobraževanja otrok, mladih.

- Šest mesecev hospitacij oz. prakse pri pouku v eni izmed šol, ki poučujejo po načelih Vzgoje za življenje; hospitacije oz. praksa se izvajata pod nadzorom mentorja ter z udeležbo akreditiranega supervizorja.

V izjemnem primeru lahko poučuje določen predmet učitelj, ki ne izpolnjuje vseh pogojev. V teh izjemnih primerih je ključna odločitev ravnatelja, pogoj pri tem pa je, da je ta učitelj vključen v proces pridobivanja dodatnih znanj za poučevanje po načelih Vzgoje za življenje.

V vsakem oddelku otrok delujeta dva učitelja, ki v prvem in drugem VIO praviloma poučujeta vse predmete (izjema so običajno tuji jeziki, ker jih poučujejo naravni govorniki, ang. native speaker). V tretjem VIO oddelku učencev še vedno spremljata dva učitelja, vendar je zunanjih strokovnjakov za različne predmete in vsebinska področja znotraj njih več.

5.2 PROFESIONALNI RAZVOJ UČITELJEV

Stalni profesionalni in osebni razvoj učiteljev je ključnega pomena za izvajanje programa po načelih Vzgoje za življenje. Učitelj, ki poučuje po navedenih načelih, mora poleg znanja iz predmetov, ki jih poučuje, predvsem izkazovati visoko čustveno, socialno ter odnosno kompetentnost, sposobnost samorefleksije ter evalvacije lastnega dela.

Preden učitelj lahko poučuje po načelih Vzgoje za življenje, mora opraviti vse štiri izobraževalne module ter uspešno zaključiti vsaj 6 mesecev uvajanja v prakso v eni izmed šol, ki delujejo po teh načelih. Uvajanje v prakso poteka v obliki hospitacij ter aktivnega vključevanja v pouk ob prisotnosti supervizorja. Kandidat za učitelja se v prakso lahko vključi že med opravljanjem izobraževalnih modulov. Pomembno je, da v času uvajanja opravi minimalno 300 ur prakse (dela neposredno z otroki v času pouka, prostega časa, šolskih taborov...) ob spremljanju akreditiranega supervizorja. Kandidat ter supervizor redno analizirata dogajanje v razredu, evalvirata kandidatova čustva ter predstave, supervizor predlaga morebitne spremembe dela, poda svoja opažanja. Šestmesečno trajanje uvajanja je namenjeno preverjanju kandidatovega znanja iz predmeta oziroma predmetov, ki jih poučuje kot tudi razvijanju in preverjanju njegove sposobnosti implementiranja načel Vzgoje za življenje v pouk. Ob tem je poudarek tudi na razvijanju ter preverjanju kandidatove odnose kompetence. V tem obdobju ima kandidat za učitelja dovolj časa, da vzpostavi vsaj začetne odnose z učenci, starši ter kolegi učitelji, iz česar lahko supervizor razbere njegove sposobnosti vzpostavljanja odnosov. Po zaključenem uvajanju supervizor poda oceno ustreznosti kandidata za učitelja. Na osnovi pozitivne ocene kandidat lahko uči v šoli po načelih Vzgoje za življenje (pripravnitvo).

Ko se učitelj zaposli, je obvezen del njegovega profesionalnega in osebnega razvoja kontinuirano sodelovanje s supervizorjem. Vsaj enkrat tedensko je supervizor prisoten pri učiteljevem pouku (ne kot zunanji opazovalec in ocenjevalec, ampak je aktivno vključen kot pomočnik učitelja). Enkrat tedensko opravita učitelj in supervizor poglobljen pregled učiteljevega dela, rešujeta morebitne učiteljeve težave, dileme. Na predlog supervizorja in ob potrditvi mednarodnega centra Vzgoje za življenje, po najmanj enem letu pripravnitva dobi učitelj mednarodno akreditacijo za poučevanje po načelih Vzgoje za življenje.

Poleg sodelovanja s supervizorjem, učitelj ves čas svojega dela sodeluje tudi z ostalimi učitelji, timsko poučuje ter hospitira pri njihovih urah. Učitelji si redno izmenjujejo mnenja in ideje v zvezi z delom z otroki ter drug drugemu pomagajo pri morebitnih težavah.

V okviru profesionalnega razvoja učiteljev se celoten kolektiv šole štirikrat letno udeleži izobraževalnega vikenda. Vikendi so namenjeni povezovanju celotnega kolektiva, specifičnim izobraževalnim vsebinam ter tekočim šolskim projektom. Učitelji se poleg tega udeležujejo različnih seminarjev in pridobljeno znanje delijo s kolegi.

V sredini in ob koncu šolskega leta učitelj z učenci naredi evalvacijo njegovega načina poučevanja. Rezultate analizira skupaj s supervizorjem ali kolegi učitelji.

Po nekaj letnem neprekinjenem obdobju poučevanja ima učitelj ob soglasju pedagoškega vodje šole nekaj mesecev časa, ko ni vključen v pedagoško delo v razredu. Ta čas je namenjen predvsem osebnemu in strokovnemu delu na sebi, refleksiji lastnega dela, načrtovanju lastnega profesionalnega dela v bodoče.

6 PREDSTAVITEV ORGANIZIRANOSTI DELA V PROGRAMU OŠ LILA

6.1 ORGANIZACIJA POUKA

Učne enote, znotraj katerih poteka pouk v šolah, ki delujejo po načelih Vzgoje za življenje, niso vnaprej časovno opredeljene (npr. 45 minut). Učitelj je tisti, ki v danem trenutku oceni, ali učenci še zmorejo dovolj zbranosti, da nadaljujejo z delom oz. z delom prekinejo in imajo odmor. V šoli ni zvonca, ki bi po 45 minutah oznanil konec dela. Začetek in konec neke učne enote določi učitelj glede na energijo otrok v razredu. Pouk je zato razporejen čez celotno dopoldne ter del popoldneva, do 15h. To ne pomeni, da imajo učenci več ur pouka v primerjavi z učenci v drugih programih šolanja. Pouk obsega le predvideno število učnih ur tedensko, vendar so te ure razporejene v širšem časovnem okviru, kar učitelju dopušča, da resnično sledi zmožnosti dela otrok. Med učnimi enotami je čas namenjen daljšim odmorom ter različnim dejavnostim (samostojno učenje, usmerjen prosti čas, neusmerjen prosti čas, interesne dejavnosti), ki učencem pomagajo, da se spočijejo, naberejo nove energije ter zberejo in pripravijo na ponovno učenje. Pouk učitelj razporeja v smiselnih celotah čez cel dan. Druge dejavnosti, ki ne sodijo v pouk obveznih predmetov, pa učitelj po svoji presoji (glede na energijo in zbranost otrok ter njihovo pripravljenost na učenje) umešča med posamezne učne enote.

Okviren potek pouka

8.00–12.00 – Obravnavanje učne snovi

Šolski dan se začne z ustaljeno skupinsko dejavnostjo (npr. prijeten pozdrav in pogovor z učenci, skupinsko petje oz. otroška meditacija/domišljijско potovanje, itn). V čas pouka učitelj glede na potrebe učencev umesti malico ter odmore oz. prosti čas.

12.00-12.40 – Osebna higiena ter kosilo

Osebna higiena v času pred kosilom vključuje predvsem higieno rok in obraza, po pouku športa ali terenskem delu pa vključuje tudi sušenje športne opreme, terenskih oblačil, itn. V okviru kosila učenci sami pripravijo mizo za kosilo ter za seboj pospravijo ter pomijejo posodo.

12.40–13.00 – Higiena zob in počitek

Po kosilu in umivanju zob sledi umirjanje, počitek v tišini in poglobljanje odnosa med otroki in učitelji.

13.00–15.00 – Obravnavanje učne snovi

V čas pouka učitelj glede na potrebe učencev umesti popoldansko malico ter usmerjene prostočasne aktivnosti. Šolski dan se zaključi z ustaljeno skupinsko dejavnostjo (npr. prijeten pogovor z učenci, skupinsko petje oz. otroška meditacija/domišljijско potovanje), izmenjavo vtisov in spoznanj celotnega dne.

Po potrebi je v šoli organizirano tudi jutranje varstvo, ki se začne pred 8.00, ter podaljšano bivanje, ki poteka po 15.00.

Pouk je organiziran tako, da dejavnosti v čim večji meri potekajo izven učilnice, v naravi. Priporočljivo je, da se šola nahaja v bližini primernih površin, ki učiteljem in učencem omogočajo pouk v zunanjih učilnicah oz. v naravnem okolju (gozd, travnik, igrišče). Pouk vključuje tudi pogosto obiskovanje bližnjega ter širšega šolskega okolja, tako v okviru naravoslovnih vsebin (obiski kmetije, gozda, ...) kot tudi v okviru družboslovnih vsebin (obiski gledališča, muzejev, knjižnice).

6.2 VELIKOST IN SESTAVA UČNIH SKUPIN/ODELKO

Pouk po načelih Vzgoje za življenje poteka v starostno heterogenih skupinah, priporočeno je, da so v enem oddelku otroci iz dveh do treh razredov. Priporočeno največje število otrok v heterogenem oddelku je 15. V vsakem oddelku otrok delujeta dva učitelja, s čimer je olajšana individualizacija pouka. Dva učitelja v eni učni skupini predstavljata nadstandardno obliko izvedbe v primerjavi z veljavnimi standardi in normativi, medtem ko je število otrok v oddelku skladno z normativom za oblikovanje kombiniranega oddelka iz treh razredov.

6.3 DIDAKTIČNA PRIPOROČILA

Didaktika poučevanja v okviru programa izhaja iz načel Vzgoje za življenje in se v največji meri nanaša na prepoznavanje in uravnavanje otrokovega trenutnega energetskega stanja in otrokovega preferenčnega orodja zrelosti (več o tem v poglavju 4 Osnovna načela Vzgoje za življenje). Poleg tega je pomemben vidik poučevanja tudi učiteljev odnos do poučevane vsebine. Pomembno je, da poučevana vsebina zanima in navdušuje učitelja samega, tako bo namreč izbral oziroma razvil učinkovito didaktično metodo in didaktične pripomočke za poučevanje konkretne vsebine.

Osrednje didaktično priporočilo se nanaša na upoštevanje individualnih razlik ter na medpredmetno povezovanje. Učitelj dejavnosti prilagaja sposobnosti in interesov, posameznega otroka oziroma razreda kot celote. Učencem se pouk prilagaja tako v fazah načrtovanja, izvedbe in organizacije, kot pri preverjanju in ocenjevanju znanja. Učitelj v največji možni meri pri poučevanju vsebine različnih predmetov povezuje v smiselne celote.

Cilj pouka je v enaki meri spodbujati razvoj deklarativnega (nanaša se na dejstva in koncepte), proceduralnega (kako stvari narediti) in samo-regulativnega znanja (kakšno znanje imamo o sebi kot učencu in kako nadzorovati lastno učenje). Poudarek pouka je na osebnem doživljanju ter upoštevanju izkušenj in zamisli, ki jih učenci oblikujejo v šoli in zunaj nje. Učitelj učence spodbuja tudi k ozaveščanju, kako so se nečesa naučili in kaj o nečem že vedo. Učitelj prilagaja učni proces tako, da so učenci v čim večji meri aktivni (eksperimentiranje, raziskovanje). Kjer je mogoče, učenci spoznavajo učne vsebine neposredno (v naravi, na terenu, iz konkretne izkušnje) oziroma na resničnih primerih, ki izhajajo iz neposrednega okolja in vsakodnevnih izkušenj učencev. Učitelj uporabi aktualne dogodke v razredu ter izven njega in jih vplete v pouk. Aktualne dogodke razume kot priložnost za rast učencev, jih zna kot take ustrezno predstaviti posameznemu učencu ali učencem na način, da spodbudi njihovo učno, osebno in duhovno rast.

Oblike in metode dela

Oblike in metode dela se prilagajajo starosti in drugim značilnostim skupine in posameznikov (npr. interesi, sposobnosti otrok, starostna heterogenost skupine). V pretežni meri pouk poteka v manjših skupinah, pogosto tudi v parih ali v obliki samostojnega dela. Učitelj v pouk vključuje terensko delo ter postopno vpeljuje projektno delo, glede na sposobnosti učencev. Projektni način dela se v učni proces uvaja kot orodje, ki je uporabno na vseh področjih od naravoslovnih do družboslovnih znanosti ter v vsakdanjem življenju omogoča razvoj in pridobivanje potrebnih kompetenc za izvajanje aktivnosti, ki v okolje prinašajo spremembe in kakovostne odnose. Projektno delo je zlasti prisotno v tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju, ko učenci v okviru različnih učnih vsebin projektno sodelujejo tudi z institucijami izven šole. Od učnih oblik učitelj v razredu najpogosteje uporablja ustvarjalno skupinsko delo, samostojno delo učencev, manj je frontalnega oz. neposrednega poučevanja. Skupinsko delo se največkrat začne s problemom, vprašanjem, na katerega posamezna

skupina išče rešitve. Pomemben element skupinskega dela je tudi diskusija in oblikovanje skupinskih zapisov, miselnih vzorcev.

Samostojno delo učencev se od prvega razreda dalje vpeljuje postopno, skladno z zmožnostmi učencev. Učitelj postopno pripravlja učence na uspešno samostojno delo, skozi katero gradijo ustrezno samospoštovanje, motivacijo za učenje in občutek samoučinkovitosti. Na začetku učitelj učence vodi v procesu sprejemanja in prilagajanja informacij, predstavi jim načine preučevanja in poglobljanja učne snovi ter poudari pomnjenje ključnih dejstev in generalizacij. Vodi jih k vedno večjemu zavedanju in spoznavanju lastnih učnih procesov z namenom vedno večje samostojnosti pri učenju. Učence usmerja k razvoju sposobnosti preverjanja lastnega razumevanja snovi, vsebin. Usmerja jih tudi v povezovanje pridobljenega znanja z izkušnjami ter k utrjevanju znanja skozi praktične primere in skozi medpredmetno povezovanje. Hkrati usmerja učenca k samostojnemu preverjanju, presojanju osvojenega znanja in morebitnih primanjkljajev.

Glede na klasifikacijo učnih metod v didaktični literaturi (Tomić, 2003) se v okviru poučevanja po načelih Vzgoje za življenje najpogosteje uporablja izkušnjsko učenje, laboratorijsko-eksperimentalna metoda, igralne improvizacije in ilustrativno-demonstracijska metoda. Od verbalno-tekstualnih metod se najpogosteje uporablja pogovor, delo s tekstom, redkeje ustna razlaga celotni skupini učencev. Ustne razlage celotni skupini se učitelj posluži predvsem takrat, ko oceni, da jo skupina potrebuje oz. želi z njo povzeti in poudariti pomen ključnih vsebin neke učne enote.

Uporaba IKT pri pouku

Informacijsko komunikacijska tehnologija se pri učenju in poučevanju po načelih Vzgoje za življenje uporablja z namenom razvijanja informacijske pismenosti ter digitalne kompetence učencev. Hkrati pa tudi kot pripomoček pri iskanju informacij, obdelavi podatkov, pripravi grafičnih prikazov, itd.

Učitelj IKT v pouk vseh predmetov vključuje skladno s sposobnostmi učencev in potrebami učnega procesa. V prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju učitelj in učenci IKT pri pouku uporabljajo večinoma kot pripomoček za predvajanje, prikazovanje, poslušanje, itd. (npr. za ogled kratkih poučnih video posnetkov, snemanje in nato ogled lastnih posnetkov govornih vaj, pevskih, gledaliških nastopov, itd.). V drugem in tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju pa učitelj učence vodi k vedno bolj samostojni rabi IKT v raziskovalne ter projektne namene, za zbiranje informacij, pa tudi za prepoznavanje računalniške kulture kot področja, na katerem nastajajo besedila, predstave, računalniške igre in interaktivni mediji, ki zahtevajo razvijanje novih pismenosti.

Posebni didaktični pripomočki

Za spodbujanje razvoja specifičnih kompetenc in veščin s področja osebnega in duhovnega razvoja ter sodelovanja z drugimi, je v okviru načel Vzgoje za življenje razvit poseben didaktični pripomoček t.i. Kartice življenjskih veščin (ang. *Life skills action charts*). Gre za sklop različnih kartic, na katerih so navedene različne dejavnosti, povezane z razvijanjem določene življenjske veščine. Otrok si na kartico beleži, kako pogosto in katere predlagane dejavnosti je na posamezen dan izvajal. Po enem tednu učenec skupaj z učiteljem pregleda kartico in reflektira dogajanje preteklega tedna ter načrtuje razvoj življenjskih veščin v nadaljevanju. Uporaba kartice otroka vodi v vsakodnevno razvijanje in spremljanje določene veščine. Didaktične kartice za otroke vključujejo naslednje teme, področja: (a) razvijanje lastne ciljne naravnosti, volje; (b) zavestno izbiranje stanja zadovoljstva oz. pozitivne naravnosti; (c) razvijanje poguma skozi lastne in družbene izzive; (d) razvijanje koncentracije; (e) širjenje občutljivosti za potrebe drugih, družbe; (f) razvijanje sposobnosti umirjanja; (g) razvijanje zdravih navad (prehrana, higiena, dnevne rutine); (h) razvijanje prijateljstev; (i) sodelovanje z drugimi.

Pripomoček Kartice življenjskih veščin je prilagojen za otroke, mladostnike in odrasle (učitelje, starše). Izbiro didaktične kartice običajno naredita učenev in učitelj skupaj, glede na otrokova močna oziroma šibka področja. Didaktične kartice se lahko uporablja tudi v paru ali v skupini. Posamezna kartica vključuje primere dejavnosti, ki spodbujajo razvoj kompetenc, veščin na posameznem področju ter omogoča uporabniku, da skozi časovno obdobje enega tedna (ali več zaporednih tednov) sledi svojemu napredku na tem področju. Kartice se uporablja v okviru pouka in domačega dela pri kateremkoli predmetu, glede na potrebe razvoja posameznega otroka in celotne skupine.

7 ZNANSTVENA PODPORA NAČELOM VZGOJE ZA ŽIVLJENJE

V tem poglavju predstavljamo znanstveno podporo za nekatere izmed ključnih načel Vzgoje za življenje. Eden od glavnih ciljev načel Vzgoje za življenje je spodbujanje celostnega razvoja posameznika, kar se odraža tako v predmetniku, načinu dela z učenci, organizaciji pouka na šoli, kot tudi v zahtevani usposobljenosti učiteljev. Lahko bi rekli, da so v šoli po načelih Vzgoje za življenje sicer pomembni spoznavni cilji ('pridobivanje znanja'), vendar je v enaki meri poudarjeno tudi razvijanje stika s seboj (duhovni in osebni razvoj – osredotočenost na svoj notranji svet, povezovanje z lastnim občutkom smisla, razumevanje lastnih čustev), z drugimi (socialni razvoj – razvijanje empatije in skrbi za druge, vzpostavljanje odnosa do perspektive drugih ljudi) kot tudi širše razumevanje posameznikove dejavne vloge v globalnem spreminjajočem se svetu (t.i. sistemske kompetence – razumevanje odnosov in soodvisnosti med različnimi sistemi na ravni družine, šole in sveta na splošno).

Tudi najnovejša UNESCO publikacija *Rethinking education* (2015) ugotavlja, da se mora v spreminjajočem svetu, v katerem se družbe vsepovsod soočajo z globalnimi spremembami, posledično spremeniti tudi izobraževanje; v katerem naj bi bilo več prostora namenjenega učenju za večjo pravičnost, socialno enakopravnost, globalno solidarnost in trajnostni razvoj. Načela Vzgoje za življenje stremijo prav k temu, kot tudi nekatere druge iniciative na mednarodni ravni (npr. Triple focus – Goleman & Senge, 2014).

V tem poglavju predstavljamo znanstveno podporo za nekatere izmed ključnih načel Vzgoje za življenje, ki kažejo, da omenjena načela prispevajo ne le k večji učni uspešnosti, pač pa tudi k vrsti drugih pozitivnih izidov tako pri učencih kot učiteljih, posledično pa tudi pri družbi na splošno.

7.1 ŠIRJENJE POSAMEZNIKOVEGA ZAVEDANJA: SOCIALNE IN ČUSTVENE KOMPETENCE UČENCEV

Načelo širjenja posameznikovega zavedanja se do določene mere prekriva z razvijanjem socialnih in čustvenih kompetenc pri učencih. Čustveno in socialno učenje namreč predstavljata proces pridobivanja temeljnih kompetenc prepoznavanja in uravnavanja čustev, postavljanja in doseganja pozitivnih ciljev, upoštevanja perspektive drugih, vzpostavljanja in ohranjanja pozitivnih odnosov, sprejemanja odgovornih odločitev in konstruktivno upravljanje z medosebnimi konflikti (Elias, Zins, Weissberg, Frey, Greenberg, Haynes et al., 1997, v: Durlak, Weissberg, Dymnicki, Schellinger in Taylor, 2011).

V zadnjem desetletju se vse več teoretičnega in empiričnega raziskovalnega dela ter tudi pozornosti javnosti namenja razvijanju socialnih in čustvenih kompetentnosti učencev (Greenberg in sod., 2003; Durlak in sod., 2011; OECD, 2015; Schonert-Reichl, Oberle in sod., 2015; Sklad in sod., 2012; Weare in sod., 2011; Zins in sod., 2004). Študije kažejo, da spodbujanje omenjenih kompetenc izboljša učno uspešnost, krepi uspeh v življenju, pa tudi državljanske kompetentnosti, z zdravjem povezano vedenje in osebno blagostanje. Pomanjkanje čustvenih in socialnih kompetenc učencev in dijakov skupaj z njihovo nizko povezanostjo s šolo na prehodu v srednjo šolo lahko vodi v nižje dosežke ali celo do opustitve šolanja (Blum in Libbey, 2004). Socialno in čustveno učenje poleg večje socialne in čustvene kompetentnosti posameznikov izboljša tudi njihova stališča do sebe, drugih in do šole ter na ravni šole znižuje pogostost agresivnega vedenja, spodbuja sodelovalno vedenje znotraj razreda ter večja učni uspeh (Durlak et al., 2011). Raziskave tudi kažejo, da lahko učni uspeh v osmem razredu bolj učinkovito napovemo iz podatka o učenčevi socialni in čustveni kompetentnosti izpred petih let, kot pa iz podatka o njegovi učni uspešnosti izpred petih let (Barrett, 2012).

7.2 SPODBUJANJE UČENČEVGA OSEBNEGA IN DUHOVNEGA RAZVOJA: ČUJEČNOST IN DRUGI KONTEMPLATIVNI PRISTOPI

Kontemplativni pristopi v izobraževanju dopolnjujejo in nadgrajujejo razvijanje socialnih in čustvenih kompetenc učencev (MLERN, 2012). Kot smo že navedli, so cilji osebnega in duhovnega razvoja v načelih Vzgoje za življenje razvijanje celostne prisotnosti v sedanjem trenutku, zmožnost notranje umiritve in umirjenega sprejemanja življenjskih situacij, krepitev notranjega občutka sebe, zmožnost povezovanja s seboj, z drugimi in naravo. Navedeno je tesno povezano s čuječnostjo, ki je v zadnjih letih doživela veliko zanimanje znanstvenikov z različnih področij; vlogi čuječnosti v posameznikovem razvoju je bila posvečena tematska številka ugledne revije *Developmental psychology* (2015), medtem ko se je z vlogo čuječnosti v izobraževanju in razvoju otrok ukvarjala tematska številka zelo pomembnega ameriškega društva za raziskovanje otrokovega razvoja (Society for Research in Child Development – SRCD) *Child Development Perspectives* (2012).

Če povzamemo, raziskave kažejo, da lahko starostno prilagojeno nereligiozni kontemplativni pristopi (npr. meditacija, joga, dihalne tehnike, taiči, tišina) v učenju in poučevanju (t.i. kontemplativno izobraževanje; Roeser in Peck, 2009) pozitivno vplivajo na čustveno regulacijo, izvršilne funkcije, zavzemanje perspektive drugih, prosocialno vedenje, optimizem, empatijo in sočutje, zmanjšano depresivnost in zmanjšano agresivnost otrok ter mladostnikov, pozitivno pa vplivajo tudi na odrasle, ki delajo z mladimi v izobraževalnih ustanovah (Flook in sod., 2015; Roeser in Zelazo, 2012; Schonert-Reichl, Oberle in sod., 2015; Zelazo in Lyons, 2012). Študije učinkov treninga čuječnosti pri otrocih in mladostnikih so pokazale, da trening čuječnosti, meditacije oz. osredotočanja na svoj notranji svet izboljšajo uravnavanje čustev pri srednješolcih (Broderick in Metz, 2009), pozornost, koncentracijo in socioemocionalne kompetence pri četrtošolcih in sedmošolcih (Schonert-Reichl in Lawlor, 2010) ter izboljšajo sposobnost vzdrževane pozornosti in zavzemanja socialne perspektive pri osnovnošolcih (Bierman in sod., 2008).

7.3 ORODJA ZRELOSTI

V kratkem pregledu sodobnih pedagoških raziskav v povezavi z orodji zrelosti (Academic achievement and Education for Life, b.d.) avtorji navajajo, da je usmerjenost na doseganje učnih rezultatov zmanjšala možnosti za učence, da so fizično aktivni (torej se je zmanjšala možnost za razvoj telesa kot orodja zrelosti). Obenem pregled raziskav kaže, da se fizična aktivnost tekom šolskega dneva pozitivno povezuje z učnimi dosežki. Zato je v načelih Vzgoje za življenje poudarek na gibalnih dejavnosti tudi med poukom drugih predmetov (ne le športa), na terenskem pouku, preživljanju prostega časa na prostem. Nadalje je tudi razvoj čustvenih kompetenc (torej čustva kot orodja zrelosti) povezano z boljšimi učnimi rezultati, o čemer smo govorili že zgoraj. V istem pregledu raziskav je omenjena tudi pomembna vloga volje (tretje orodje zrelosti), saj se ta povezuje z vztrajnostjo, sposobnostjo koncentracije, iniciativnostjo in celo vrsto drugih pozitivnih izidov.

7.4 VLOGA UČITELJA

7.4.1 Socialne in čustvene kompetence učiteljev

Kot smo že omenili, je učitelj ključen element vzgojno-izobraževalnega procesa v načelih Vzgoje za življenje, ne le za učenčev spoznavni, temveč tudi za njegov socialni, osebni in duhovni razvoj. To je skladno z nekaterimi ugotovitvami znanstvenikov v zadnjih letih, ki poudarjajo da so prav učiteljeve lastne socialne in čustvene kompetentnosti (SČK) tiste, ki so ključne za razvoj socialne in čustvene kompetentnosti pri učencih (Schonert-Reichl, Hanson Peterson et al., 2015), kot tudi za učenčevo učenje in razvoj na splošno (Jennings in Greenberg, 2009; Jensen, Bengaard Skibsted, Vedsgaard

Christensen, v tisku; Jones, Bouffard in Weissbourd, 2013). Ti poudarki seveda ne zapostavljajo učiteljevih področnih (predmetnih) in didaktičnih znanj oziroma kompetenc, temveč vsem trem področjem pripisujejo enako pomembno vlogo.

Jennings in Greenberg (2009) sta predlagala teoretski model, ki pojasnjuje povezavo med SČK učiteljev ter izidi na ravni razreda in učencev. Učiteljeve SČK imajo vpliv na učence na vsaj tri načine: (1) učiteljeve SČK vplivajo na kakovost odnosa učitelj-učenec, (2) učitelj služi kot vzor SČK za učence in (3) učiteljeve SČK vplivajo na razred in vodenje (ibid.) Vsi ti dejavniki skupaj ustvarjajo zdravo razredno klimo, ki spodbuja socialne, čustvene in učne dosežke učencev. V ZDA obstaja majhno, a vse večje število intervencij/programov, zasnovanih zato, da podpirajo SČK učiteljev (RULER, MTP, CARE, SMART, glej Jones in sod., 2013 za podrobnosti). Nedavna študija (Schonert-Reichl, Roeser in sod., 2015) je pokazala »dodano vrednost« kombiniranega programa, ki razvija socialne in čustvene kompetence učencev – tistega, pri katerem tudi učitelji dobijo podporo za svoje SČK in nato implementirajo socialno-čustveni program za učence. Čeprav so ti programi obetavni, morajo SČK postati del vsakodnevnih interakcij v šoli za vse – učence, učitelje, drugo pedagoško in administrativno osebje (Jones in Bouffard, 2012).

V okviru izobraževanja po načelih Vzgoje za življenje so socialne in čustvene kompetence učitelja temelj njegovega profesionalnega razvoja, razvija jih ves čas svojega dela; prav tako je s temi temami prežet šolski vsakdan (temu sta namenjena tudi predmeta *osebni razvoj* in *razumevanje ljudi in sodelovanje*). Velik poudarek je na tem, da so SČK osnova vseh interakcij na šoli – učiteljev s starši, učiteljev z učenci, učiteljev med seboj, učiteljev z vodjo šole, učiteljev z drugimi zaposlenimi ali sodelavci šole. V tem smislu so razumljene kot temelj delovanja v šoli po načelih Vzgoje za življenje.

7.4.2 Odnos učitelj-učenec

Tesno povezana s socialnimi in čustvenimi kompetencami učiteljev je zmožnost vzpostavljanja pozitivnega delovnega, soustvarjalnega odnosa z vsakim učencem, t.i. odnosna kompetentnost. Poudarjanje odnosa učitelj-učenec temelji na tem, da imajo odnosi osrednjo vlogo v posameznikovem razvoju, o čemer govorijo številne teorije in študije (npr. teorija navezanosti, Bowlby, 1969; območje bližnjega razvoja, Vygotsky, 1978). Te teorije so temelj za razumevanje odnosa učitelj-otrok in za pričakovanje, da ima ta odnos velik vpliv na učence.

Številne vzdolžne študije dejansko potrjujejo, da imajo ocene učitelja o podpornem odnosu z učencem pozitivne učinke na vedenjsko in učno prilagajanje učencev (npr. Curby, Rimm-Kaufman in Ponitz, 2009; Hamre in Pianta, 2001; Hughes, Cavell in Jackson, 1999; Ladd, Birch in Buhs, 1999; Meehan, Hughes in Cavell, 2003; O'Connor in McCartney, 2007; Valiente, Lemery-Chalfant, Swanson in Reiser, 2008). Podobno je raziskava PISA 2012 (OECD, 2013) pokazala, da so v vseh državah podobno uspešni učenci s podobnim socio-ekonomskim statusom, poročali o večjem občutku pripadnosti šoli, če so obiskovali šole z boljšimi odnosi učitelj-učenec. Občutek pripadnosti pa je glede na rezultate raziskav povezan s šolskim uspehom (Anderman 2002; Pittman in Richmond, 2007). Nadalje, sta Bryk in Scheider (2004) v svoji 7-letni študiji, ki je zajela 400 šol, ugotovila, da je kvaliteta socialnih odnosov v šolski skupnosti med ravnatelji, učitelji, učenci in starši ključnega pomena za delovanje šol in z gotovostjo napoveduje pozitivne izide učencev. Hattie (2012) je v svojem pregledu raziskav odnos učitelj-učenec ugotovil, da ima odnos učitelj-učenec zelo velik učinek na uspešnost učencev. Poleg tega ima odnos učitelj-učenec izredno močan vpliv na učiteljevo zadovoljstvo pri delu (OECD, 2014) in je povezan z občutkom učinkovitosti pri učiteljih (Yoon, 2002).

Poudarek izobraževalnih modulov ter tudi nadaljnega profesionalnega razvoja za učitelje po načelih Vzgoje za življenje je na znanju o odnosih in razvijanju kompetence učiteljev na tem področju –

učitelji morajo vedeti, kako razviti kvalitetne odnose, kako jih izboljšati in okrepiti, tj. morajo posedovati odnosno kompetentnost.

POSEBNI DEL

8 PREDMETNIK

	1. razred		2. razred		3. razred		4. razred		5. razred		6. razred		7. razred		8. razred		9. razred		SKUPAJ v vseh letih
	št. ur/ teden	št. ur letno	št. ur/ teden	št. ur letno	št. ur/ teden	št. ur letno	št. ur/ teden	št. ur letno	št. ur/ teden	št. ur letno	št. ur/ teden	št. ur letno	št. ur/ teden	št. ur letno	št. ur/ teden	št. ur letno	št. ur/ teden	št. ur letno	
Slovenščina	5	175	5	175	5	175	5	175	5	175	5	175	4	140	4	140	4	128	1423
Matematika	4	140	4	140	4	140	5	175	5	175	5	175	4	140	4	140	4	128	1353
Spoznavanje okolja	3	105	2	70	3	105													280
Angleščina	2	70	2	70	2	70	2	70	2	70	3	105	4	140	3	105	3	96	796
Španščina	1	35	1	35	1	35	2	70	2	70	2	70	3	105	3	105	3	96	621
Umetnost	3	105	3	105	2	70	3	105	3	105	2	70	2	70	2	70	2	64	764
Osební razvoj	0,5	17,5	1	35	1	35	1	35	1	35	1	35	2	35	1	35	1	32	294,5
Razumevanje ljudi in sodelovanje	0,5	17,5	1	35	1	35	1	35	1	35	1	35	2	70	1	35	1	32	329,5
Šport	3	105	3	105	3	105	3	105	3	105	2	70	2	70	2	70	2	64	799
Družba in okolje							2	70	2	70	2	70	4	175	4	140	4	128	653
Naravoslovje							2	70	2	70	3	105	3	105	6	210	6	192	752
SKUPAJ	22	770	22	770	22	770	26	910	26	910	26	910	30	1050	30	1050	30	1050	

Razred	1. r.	2. r.	3. r.	4. r.	5. r	6. r.	7. r.	8. r.	9. r.
Število predmetov	9	9	9	10	10	10	10	10	10
Število tednov pouka	35	35	35	35	35	35	35	35	32

DNEVI DEJAVNOSTI

	1. r.	2. r.	3. r.	4. r.	5. r	6. r.	7. r.	8. r.	9. r.	Skupaj ur
Kulturni dnevi	4	4	4	3	3	3	3	3	3	150
Naravoslovni dnevi	3	3	3	3	3	3	3	3	3	135
Tehniški dnevi	3	3	3	4	4	4	4	4	4	165
Športni dnevi	5	5	5	5	5	5	5	5	5	225
Število tednov dejavnosti	3	3	3	3	3	3	3	3	3	

Pouk v skladu z načeli Vzgoje za življenje že vključuje elemente značilne za dneve dejavnosti (npr. delo na terenu oziroma v naravi, medpredmetno povezovanje, projektno delo), zato dnevi dejavnosti niso namenjeni drugačnemu načinu dela. Izpostavljamo jih zato, ker so organizirani tako, da vključujejo več oddelkov šole in jih je zato potrebno bolj skrbno in dolgoročno načrtovati. Poleg tega so nekateri dnevi dejavnosti lahko združeni in se izvajajo v obliki različnih taborov.

8.1 OBRAZLOŽITEV PREDMETNIKA

V osnovnošolskem programu po načelih Vzgoje za življenje se izvajajo vsi obvezni predmeti iz programa javne šole – torej vsi naravoslovni, družboslovni in umetnostni predmeti (lahko v obliki modulov); v ta namen so pripravljene tudi ustrezni učni načrti.

Predmetnik programa Lile - osnovne šole po načelih Vzgoje za življenje se nekoliko razlikuje od predmetnika javno veljavnega programa za osnovno šolo. Glavne razlike so naslednje:

- V vseh razredih sta dodana dva predmeta, in sicer *osebni razvoj* ter *razumevanje drugih in sodelovanje*.
- *Umetnost* vsebuje naslednje module: (a) glasbena umetnost, (b) likovna umetnost, (c) ples in (d) dramska in lutkovna umetnost, gledališče in film. Vsebine in aktivnosti iz vseh modulov se znotraj enega predmeta prepletajo ter povezujejo. Otroci ustvarjajo izdelke, predstave ipd., kjer se prepletajo vse umetnosti. V tem predmetu so združeni predmeti iz predmetnika javne šole likovna umetnost, glasbena umetnost ter v manjši meri slovenščina (vsebine, ki se nanašajo na gledališče in film, govorne nastope). V modulu ples je vključen del vsebin predmeta šport.
- *Družba in okolje* vsebuje naslednje module, ki so v predmetniku javne šole samostojni predmeti:
  - v 4. in 5. razredu: (a) družba
  - v 6., 7., 8. in 9. razredu: (b) geografija in (c) zgodovina
  - v 7. razredu: (d) državljan sveta (v predmetniku javne šole domovinska in državljanska kultura in etika)
- *Naravoslovje* vsebuje naslednje module, ki so v predmetniku javni šoli samostojni predmetu:
  - v 4. in 5. razredu: (a) naravoslovje in tehnika
  - v 6. in 7. razredu: (b) naravoslovje in (c) tehnika in tehnologija

- v 8. in 9. razredu: (d) fizika, (e) biologija in (f) kemija
- V prvem VIO je obseg slovenščine nekoliko manjši, ker se nekatere vsebine, ki se nanašajo predvsem na usvajanje veščin nastopanja, pripovedovanja, izvajajo tudi v okviru predmetov *osebni razvoj* ter *umetnost*.
- Predmeta *gospodinjstvo* ni v obliki samostojnega predmeta. Vsebine tega predmeta so delno vključene v predmet *osebni razvoj*.
- Predmeta *domovinska in državljanska kultura ter etika* ni v samostojni obliki. Vsebine tega predmeta so vključene v predmet *razumevanje drugih in sodelovanje* in v predmet *družba in okolje* (moduli *družba*, *geografija* ter *državljan sveta*).
- Od prvega razreda dalje se poučujeta dva tuja jezika.

V šoli je izven časa pouka organizirano tudi jutranje varstvo, ki se začne pred 8:00 ter podaljšano bivanje, ki poteka tudi po 15:00.

9 UČNI NAČRTI

9.1 ANGLEŠČINA

1. razred: 70 ur
2. razred: 70 ur
3. razred: 70 ur
4. razred: 70 ur
5. razred: 70 ur
6. razred: 105 ur
7. razred: 140 ur
8. razred: 105 ur
9. razred: 96 ur

SKUPAJ: 796 ur

9.1.1 *Opredelitev predmeta*

Angleščina je najbolj razširjen mednarodni jezik, ki je postal svetovni jezik "lingua franca" in ga uporablja več tujih kot domačih govorcev. Uporablja se pri sporazumevanju na področju znanosti, tehnologije, trgovine, letalstva, pri meddržavnih dogovarjanjih, itn. ter omogoča najširši dostop do podatkov. Znanje angleščine je pomembno in potrebno iz več razlogov: omogoča boljše razumevanje sveta, saj je večina pisnih ali slušnih besedil v angleščini, in je prispevek k večjezičnosti in razumevanju večkulturnosti tako v lastnem okolju, kakor tudi v Evropi in izven evropskih meja; posamezniku omogoča uspešnejšo mobilnost na osebni, poklicni in geografski ravni; angleščina je jezik najhitreje razvijajočih se komunikacijskih orodij, kot sta svetovni splet in elektronska pošta (Eržen in sod., 2011). Zato je angleščina najbolj razširjen tuji jezik v slovenskih osnovnih šolah.

V tem učnem načrtu je opisan program za učenje angleščine kot tujega jezika v vseh treh vzgojno-izobraževalnih obdobjih v okviru 796 ur. Zgodnje učenje tujih jezikov je namreč zelo koristno in ugodno vpliva tudi na kasnejše učenje tujih jezikov, kar potrjujejo številne raziskave (npr. Evropska raziskava o jezikovnih kompetencah ESLC, Rutar Leban in sod., 2012). Prvo VIO je pomembno za ustvarjanje ugodnih okoliščin za kasnejšo večjezičnost. Hkrati je zgodnje učenje tujih jezikov tudi ena izmed prioritet evropske jezikovne politike.

Učitelj pri pouku angleščine učence spodbuja k ozaveščanju lastnih interesov na področju angleščine, že osvojenega znanja, veščin ter talentov. Med poukom ustvarja možnosti za sodelovalno učenje in timsko delo, preko katerega učenci pridobivajo izkušnje soustvarjanja, vodenja in sledenja v skupini, soočanja z različnostmi interesov in sposobnosti ter sprejemanja teh različnosti.

9.1.2 *Vsebine in splošni cilji*

Učenci se usposobijo za vsebinsko in situaciji ustrezno ustno in pisno sporazumevanje v ciljnem jeziku ter s tem za možnost vključevanja v vsakdanje življenje in kulturo govorcev tega jezika.

Pouk angleščine naj učencem omogoča razvoj njihovih sposobnosti, osebno rast in samouresničitev. Učenci pridobivajo in razvijajo jezikovna in nejezikovna znanja, jezikovne in medkulturne in druge zmožnosti, spretnosti, stališča in vrednote ter ključne kompetence za vseživljenjsko učenje. Vse to jim omogoča dejavno, uspešno in kritično vključevanje v njihovo osebno, šolsko in družbeno okolje, v nadaljnje šolanje in bodoče poklicno udejstvovanje. Tako usposobljeni učenci se bodo na osnovi

spoštljivega medjezikovnega in medkulturnega sporazumevanja lahko dejavno vključevali v slovensko, evropsko in globalno skupnost narodov in narodnosti.

Splošni cilj učenja tujega jezika v osnovnošolskem izobraževanju je doseganje celostne zmožnosti za medkulturno in medjezikovno komunikacijo, ki jo sestavljajo:

1. splošna znanja in zmožnosti

- Splošna znanja (deklarativno znanje oziroma vsebinsko znanje) o svetu, ki jih pridobijo z izkušnjo, izobraževanjem ali iz raznih virov.
- Poznavanje in spoštovanje družbeno-kulturnih značilnosti različnih kultur, zavedanje o medkulturnih razlikah, krepitev svoje nacionalne identitete in kulturnih vrednot ter oblikovanje zavesti o sebi kot posamezniku in kot pripadniku skupnosti v interakciji z drugimi v Evropi in po svetu.
- Spoznavanje, razumevanje in spoštovanje svojih in tujih občutkov in čustev, razvijanje (samo)zaupanja in empatije ter izogibanje predsodkom in stereotipom.
- Konstruktivno sporazumevanje v različnih družbenih situacijah, sklepanje kompromisov, imeti osebno integriteto in spoštovati integriteto drugih, biti primerno asertiven
- Razvijanje soodgovornosti za svoje učenje in znanje
- Razvijanje zmožnosti abstrahiranja, posploševanje, sklepanja, presojanja in vrednotenja, analize in sinteze, kritičnega razmišljanja in sprejemanja informacij, razlikovanje med dejstvi in mnenji, utemeljevanje mnenj, logičnega nizanja argumentov ter uporabo najosnovnejših znanstvenih metod.
- Kritična, odgovorna in varna uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije, spoštovanje zasebnosti in etičnih načel, prepoznavanje zanesljivosti in veljavnosti informacij ter zavedanje razlik med navideznim in resničnim svetom

2. medkulturna sporazumevalna zmožnost v angleščini

- **Jezikovne zmožnosti:** spoznavanje jezikovnega sistema angleščine (leksikalnih, oblikoslovnih, glasoslovnih, pravopisnih in pravorečnih sestavin sistema) in razvijanje zmožnosti uporabe jezikovnih znanj za razumevanje, sprejemanje, tvorjenje in posredovanje sporočil oziroma besedil.
- **Pragmatične zmožnosti:** Spoznavanje osnovnih lastnosti besedil in razumevanje pravil za ustrezno tvorbo pisnih in govornih besedil ter sporazumevanja. Razvijanje sposobnosti pravilno proizvajati in ustrezno interpretirati neko jezikovno dejstvo v skladu s situacijo, v kateri komunikacija poteka.
- **Sociolingvistične zmožnosti:** spoznavanje družbenih dogovorov oziroma družbeno-jezikovnih in družbeno-kulturnih pravil, norm in navad za ustrezno sporazumevanje oziroma ustrezno interpretacijo in posredovanje sporočil.

Učenci razvijajo naslednje zmožnosti razumevanja, sprejemanja, tvorjenja in posredovanja sporočil oziroma besedil (cilji niso zapisani po vrstnem redu pomembnosti, saj so prepleteni, soodvisni in se največkrat razvijajo integrirano):

- **Poslušanje in slušno razumevanje**
- **Govorno sporazumevanje in sporočanje**
- **Branje in bralno razumevanje**
- **Pisanje, pisno sporazumevanje in sporočanje**

Prvo vzgojno-izobraževalno obdobje je še posebej pomembno, učenci morajo čim bolj celostno začutiti jezik, njegovo melodijo in ritem ter ga vzljubiti. Pouk mora biti za otroke v prvi vrsti prijetno, zanimivo in pestro doživetje in se mora približati naravnemu usvajanju jezika, saj je zgodnje učenje

tujega jezika le tako lahko učinkovito in uspešno. Splošni cilji učenja tujega jezika v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju so predvsem senzibilizacija za tuji in posledično tudi prvi jezik, doseganje rezultatov zlasti na področju razvijanja otrokovih receptivnih, receptivno-produktivnih in tudi produktivnih zmožnosti ter oblikovanje posameznikove ali družbene večjezičnosti in dvig jezikovne zavesti v ožjem pomenu (npr. v družini, v razredu) in v širšem pomenu (npr. dvojezično področje). S tem učenci pridobijo temelje za vseživljenjsko večjezičnost in ponotranjijo potrebo, da znajo in hočejo širiti že usvojena znanja jezikov, da se znajo in hočejo učiti novih jezikov ter spoznavati nove kulture.

9.1.3 Standardi znanja

Standardi znanja hkrati predstavljajo tudi minimalne standarde znanja, ki jih morajo učenci doseči ob koncu posameznega vzgojno-izobraževalnega obdobja.

POSLUŠANJE IN SLUŠNO RAZUMEVANJE

Prvo vzgojno-izobraževalno obdobje

(Učenčeve ravni znanja po koncu 1. VIO še ne moremo označiti kot raven A1 glede na SEJO)

- Prepoznajo, da je besedilo govorjeno v angleščini, prepoznajo angleščino med drugimi jeziki.
- Razumejo večino pogosto rabljenih navodil za delo pri pouku in to pokažejo z upoštevanjem napotkov.
- Razumejo pogosto rabljene besede in besedne zveze, vezane na obravnavano temo, razumevanje pokažejo z nebesednim in besednim odzivom.
- Razumejo glavne misli in nekatere podrobnosti slušnega sporočila, ki so večkrat in jasno izražene, ter jih povzame nebesedno ali s pomočjo prvega jezika.
- Znajo poiskati določene podatke v ustrezno zahtevnem slušnem besedilu in se nanje nebesedno odzvati (npr. z dvigom roke, risanjem ipd.).
- Ločijo med osnovnimi sporazumevalnimi funkcijami (npr. vprašanja, pozdravi, ukazi).
- Ugotovijo jasno izraženo razpoloženje govorcev (veselje, jezo, nezadovoljstvo,...).

Drugo vzgojno-izobraževalno obdobje

(predvidena raven glede na SEJO A1/A2)

- Izluščijo glavno misel (temo) besedila in glavne poudarke preprostega govora.
- Razumejo nekaj pomembnih podatkov in podrobnosti (besed, besednih zvez, fraz) v govorjenih informativnih besedilih z znano tematiko na podlagi opor.
- Prepoznajo časovno zaporedje dogodkov, ki je jasno in nedvoumno nakazano.
- Razumevanje pokažejo z nebesednim in besednim odzivom. Besedni odziv v angleščini je krajši, daljši odziv je lahko v prvem jeziku.

Tretje vzgojno-izobraževalno obdobje

(predvidena raven glede na SEJO A2/A2+)

- Izkoriščajo večino elementov nebesedne podpore in tako hitreje in bolje razumejo govorjena besedila.
- Razumejo glavno temo besedila in glavne poudarke govora.
- Razumejo/predvidijo pomen posameznih neznanih besed v besedilu s predvidljivo tematiko.
- Razumejo podatke in podrobnosti v govorjenih besedilih iz različnih virov in različnih tematik.
- Razumejo neposredno izražena stališča in namen govorcev (prepoved, prošnja,...).

- Prepoznajo časovno zaporedje dogodkov tudi v bolj zapletenih besedilih.
- Pri učencih, ki to zmorejo, se spodbuja razvoj poslušanja in slušnega razumevanja na ravni B1 (glede SEJO).

BRALNO RAZUMEVANJE

Prvo vzgojno-izobraževalno obdobje

- Poznajo črke tuje abecede in posebnosti glasov.
- Prepoznajo zapis osnovnega, pogosto rabljenega besedišča ter pomen besednih zvez v okviru znanih tem.
- Razlikujejo med zapisom in izgovorom njim znanega, pogosto rabljenega besedišča.
- Poznajo nekatere osnovne značilnosti izbranih pisnih besedil (npr. razglednica, čestitka).
- Znajo prebrati in razumeti posamezne znane povedi, ki jih spremlja nejezikovna podpora (npr. slikovno gradivo).
- Znajo prebrati kratka in ustrezno zahtevna pisna navodila z nejezikovno podporo (npr. sliko).

Drugo vzgojno-izobraževalno obdobje

(predvidena raven glede na SEJO A1/A2)

- Prepoznajo in ugotovijo znano vrsto besedila (npr. pravljica, razglednica,...), lahko ob ustrezni slikovni opori.
- Razumejo glavno misel (temo) in ključne podrobnosti kratkih besedil z znanega tematskega področja.
- Prepoznajo in znajo poiskati zahtevane podatke.
- Preberejo in razumejo navodila.
- Razumejo tudi obsežnejša besedila, vendar ne nujno vseh ključnih podrobnosti.
- Razumejo/predvidijo tudi pomen nekaterih neznanih besed v predvidljivih in kratkih besedilih.
- Razumejo najobičajnejše in preproste znake, simbole (piktograme) in napise v najbližjem okolju.
- Prepoznajo črke angleške abecede in razumejo njihovo vlogo v pomenu besed.

Tretje vzgojno-izobraževalno obdobje

(predvidena raven glede na SEJO A2/A2+)

- Poiščejo zahtevane podatke v daljših ali več krajših besedilih.
- Berejo in razumejo večpovedna pisna navodila z ali brez slikovne podpore.
- Dokaj natančno razumejo pripovedno besedilo in osnovna notranja razmerja (npr. časovno, vzročno-posledično).
- Preberejo obsežnejše besedilo in prepoznajo nekatere okoliščine (npr. dogajalni čas, kraj, osebe).
- Oblikujejo in razložijo svoj odnos do prebranega.
- Razumejo pomen besed in besednih zvez v manj predvidljivih, a še vedno razmeroma preprostih besedilih.
- Prepoznajo in razumejo nebesedne okoliščine (npr. sporočilni namen, mnenje, čustva, želje...).

Pri učencih, ki to zmorejo, se spodbuja razvoj bralnega razumevanja na ravni B1 (glede SEJO).

GOVORNO SPOROČANJE IN SPORAZUMEVANJE

Prvo vzgojno-izobraževalno obdobje

- Poimenujejo, poizvedujejo in povejo nekaj o sebi in svetu okrog sebe v okviru obravnavanih tem.
- Se sporazumevajo v znanih situacijah (npr. povejo telefonsko številko, čestitajo za rojstni dan).
- Zapojejo ali povejo določena besedila (rime, izštevanka ali pesmi).
- Uporabljajo osnovne sporazumevalne strategije (npr. nebesedno podporo, geste, mimiko).
- Poznajo in uporabljajo nekatere jezikovne označevalce družbenih razmerij in nekatere vljudnostne dogovore.
- Zaznajo nekatere kulturne razlike pri govornem sporazumevanju.

Drugo vzgojno-izobraževalno obdobje

(predvidena raven glede na SEJO A1/A2)

- Obvladajo kratke, preproste in jasno strukturirane sporočanje in sporazumevalne dejavnosti v znanih okoliščinah (pozdravljajo, se poslavljajo, izražajo mnenje, pritrjujejo, zanikajo, izražajo počutje, zahvalo, izrazijo svoje želje in potrebe, itn.).
- Odgovarjajo na zastavljena vprašanja in postavljajo vprašanja, začnejo in končajo kratek in preprost pogovor v znanih okoliščinah (nepripravljeno oziroma spontano se večinoma še ne pogovarjajo).
- Na kratko in preprosto opisujejo in pripovedujejo, poizvedujejo, predstavljajo, se dogovarjajo, itn.
- Uporabljajo preproste slovnične strukture in najosnovnejša vezniška sredstva.
- Uporabljajo osnovno nebesedno podporo.
- Izgovor znanega besedišča je večinoma razumljiv.

Tretje vzgojno-izobraževalno obdobje

(predvidena raven glede na SEJO A2/A2+)

- Obvladajo krajše, preproste (občasno tudi bolj zapletene) in jasno strukturirane sporočanje in sporazumevalne dejavnosti v večinoma znanih okoliščinah.
- Govorno se odzivajo na pobude o temah iz njihovega bližnjega in širšega življenjskega okolja.
- Začnejo, vodijo in končajo pogovor o znanih tematikah, govor je načeloma tekoč z značilnimi prekinitvami, ponavljanji, preoblikovanji, itn.
- govor prilagajajo glede na razmere (namen, sogovornika, itn.) in upoštevajo osnovna pravila medkulturnega sporazumevanja (npr. ne vpada v besedo).
- Razmeroma jasno in natančno, podrobno in tudi poglobljeno predstavljajo, opisujejo in pripovedujejo znane tematike.
- Dobro obvladajo osnovne slovnične strukture.
- Uporabljajo besedišče s širših, znanih tematskih področij ter raznovrstne in tudi bolj zapletene slovnične strukture (tu se pojavljajo napake, ki občasno ovirajo razumljivost govora).
- Uporabljajo nebesedno podporo, ki je usklajena s sporočilom.
- Izgovor je večinoma razumljiv, z opaznim naglasom in napakami.

Pri učencih, ki to zmorejo, se spodbuja razvoj govornega sporočanja in sporazumevanja na ravni B1 (glede SEJO).

PISNO SPOROČANJE IN SPORAZUMEVANJE

Prvo vzgojno-izobraževalno obdobje

- Zapišejo črke tujega jezika.
- Prepišejo besede.
- Prepišejo oz. dopolnijo povedi ali zelo kratka besedila v okviru obravnavanih tem.

Drugo vzgojno-izobraževalno obdobje

(predvidena raven glede na SEJO A1/A2)

- Pišejo nize enostavnih in večstavčnih povedi (večkrat z neustreznim vrstnim redom).
- Pišejo kratka in preprosta besedila o njim znanih temah s konkretno vsebino.
- Uporabljajo preprosto, ponavljajoče se in pogosto rabljeno besedišče ter zelo preproste slovnične strukture (pri rabi prihaja do napak, ki občasno ovirajo razumljivost).
- Angleške črke zapisujejo ustrezno, besede pa so pogoste napisane fonetično ali z drugimi pomanjkljivostmi.
- Dokaj ustrezno uporabljajo končna ločila, druga še razmeroma neustrezno.
- Obvladajo preproste strategije pisanja (izpolnjevanje tabel, oblačkov, prenašanje informacij iz tabel, miselnih vzorcev, slušnih in pisnih besedil, itn.). Napake se še pojavljajo.
- Brez večjih pomanjkljivosti uporabljajo osnovne standardne oblike preprostih besedil (npr. razglednica, vabilo na rojstni dan, itn.)

Tretje vzgojno-izobraževalno obdobje

(predvidena raven glede na SEJO A2/A2+)

- Pišejo večstavčne povedi, besedni red v enostavnih povedih je večinoma pravilen.
- Pišejo besedila o njim znanih temah in idejah s konkretno vsebino, teme so večinoma ustrezno razvite.
- Uporabljajo širši nabor besedišča, več različnih vezniških sredstev ter več raznovrstnih tudi bolj zapletenih slovničnih struktur (osnovne strukture so večinoma pravilne, pri bolj zapletenih delajo napake, ki pa večinoma ne ovirajo razumljivosti).
- Znane besede so večinoma pravilno zapisane, ločila večinoma ustrezno uporabljena.
- Brez večjih pomanjkljivosti uporabljajo osnovne standardne oblike znanih vrst besedil (npr. pismo), pripovedno besedilo členijo na odstavke.
- Besedila prilagodijo naslovniku in namenu.
- Obvladajo: zapisovanje, izpisovanje, izpolnjevanje, prenašanje informacij, itn.

Pri učencih, ki to zmorejo, se spodbuja razvoj pisnega sporočanja in sporazumevanja na ravni B1 (glede SEJO).

9.1.4 Didaktična priporočila

Didaktika poučevanja izhaja iz načel Vzgoje za življenje in se v največji meri nanaša na prepoznavanje in uravnavanje otrokovega trenutnega energetskega stanja in otrokovega preferenčnega orodja zrelosti (več o tem v poglavju 4 Osnovna načela Vzgoje za življenje). Poleg tega je pomemben vidik poučevanja tudi učiteljev odnos do poučevane vsebine. Pomembno je, da poučevana vsebina zanima

in navdušuje učitelja samega, tako bo namreč izbral oziroma razvil učinkovito didaktično metodo in didaktične pripomočke za poučevanje konkretne vsebine.

Osrednje didaktično priporočilo se nanaša na upoštevanje individualnih razlik ter na medpredmetno povezovanje. Učitelj dejavnosti prilagaja sposobnostim in interesom posameznega otroka oziroma razreda kot celote. Učencem se pouk prilagaja tako v fazah načrtovanja, izvedbe in organizacije, kot pri preverjanju in ocenjevanju znanja. Učitelj v največji možni meri pri poučevanju vsebine različnih predmetov povezuje v smiselne celote.

Cilj pouka je v enaki meri spodbujati razvoj deklarativnega (nanaša se na dejstva in koncepte), proceduralnega (kako stvari narediti) in samo-regulativnega znanja (kakšno znanje imamo o sebi kot učencu in kako nadzorovati lastno učenje). Poudarek pouka je na osebnem doživljanju ter upoštevanju izkušenj in zamisli, ki jih učenci oblikujejo v šoli in zunaj nje. Učitelj učence spodbuja tudi k ozaveščanju, kako so se nečesa naučili in kaj o nečem že vedo. Učitelj prilagaja učni proces tako, da so učenci v čim večji meri aktivni (eksperimentiranje, raziskovanje). Kjer je mogoče, učenci spoznavajo učne vsebine neposredno (v naravi, na terenu, iz konkretne izkušnje) oziroma na resničnih primerih, ki izhajajo iz neposrednega okolja in vsakodnevnih izkušenj učencev. Učitelj uporabi aktualne dogodke v razredu ter izven njega in jih vplete v pouk. Aktualne dogodke razume kot priložnost za rast učencev, jih zna kot take ustrezno predstaviti posameznemu učencu ali učencem na način, da spodbudi učno in osebno rast učencev.

Učne oblike in metode se prilagajajo starosti in drugim značilnostim skupine in posameznikov (npr. interesi, sposobnosti otrok, starostna heterogenost skupine). V pretežni meri pouk poteka v manjših skupinah, pogosto tudi v parih ali kot v obliki samostojnega dela. Pouk vključuje eksperimentalno in terensko delo, uporabo informacijske tehnologije (prikazi na računalniku in drugimi sodobnimi IKT pripomočki), delo z besedilom, igro vlog, projektno delo, sodelovalno učenje, izkustveno učenje, učenje z opazovanjem, učenje v toku, tematsko učenje...

9.2 DRUŽBA IN OKOLJE

4. razred: 70 ur
5. razred: 70 ur
6. razred: 70 ur
7. razred: 175 ur
8. razred: 140 ur
9. razred: 128 ur
SKUPAJ: 653 ur

Predmet *družba in okolje* vsebuje naslednje module:

- v 4. in 5. razredu: (a) družba
- v 6., 7., 8. in 9. razredu: (b) geografija in (c) zgodovina
- v 7. razredu: (d) državljan sveta

Števila ur pri predmetu družba in okolje ni mogoče preprosto deliti s številom modulov, saj je izvajanje modulov predvideno vzporedno in prepleteno – npr. geografska umestitev vsebine Stari Egipt in civilizacije rodovitnega polmeseca, kar je razvidno tudi iz predmetnika in programa dela. S tem je povezano tudi medpredmetno povezovanje, ki je osnova dela po principih Vzgoje za življenje. Pri pouku družbe in okolja je v 6., 7., 8. in 9. razredu približno enak obseg ur posvečen vsebinam geografije in zgodovine, vsaj petina ur se izvaja medmodularno oziroma medpredmetno.

9.2.1 Opredelitev predmeta

Namen predmeta družba in okolje je spoznavanje odnosa med posameznim človekom in njegovim družbenim okoljem, spodbujanje razumevanje človekovega ožjega in širšega življenjskega okolja ter spoznavanje človekove preteklosti in preteklosti njegovega okolja. V okviru predmeta bodo učenci spoznavali posameznika kot družbeno bitje, značilnosti človeških skupin in skupnosti, posameznikov položaj in vlogo v različnih skupnostih.

Učitelj pri pouku predmeta družba in okolje učence spodbuja k ozaveščanju lastnih interesov na področju družbe in okolja, že osvojenega znanja, veščin ter talentov. Med poukom ustvarja možnosti za sodelovalno učenje in timsko delo, preko katerega učenci pridobivajo izkušnje soustvarjanja, vodenja in sledenja v skupini, soočanja z različnostmi interesov in sposobnosti ter sprejemanja teh različnosti.

9.2.2 Didaktična priporočila

Didaktika poučevanja izhaja iz načel Vzgoje za življenje in se v največji meri nanaša na prepoznavanje in uravnavanje otrokovega trenutnega energetskega stanja in otrokovega preferenčnega orodja zrelosti (več o tem v poglavju 4 Osnovna načela Vzgoje za življenje). Poleg tega je pomemben vidik poučevanja tudi učiteljev odnos do poučevane vsebine. Pomembno je, da poučevana vsebina zanima in navdušuje učitelja samega, tako bo namreč izbral oziroma razvil učinkovito didaktično metodo in didaktične pripomočke za poučevanje konkretne vsebine.

Osrednje didaktično priporočilo se nanaša na upoštevanje individualnih razlik ter na medpredmetno povezovanje. Učitelj dejavnosti prilagaja sposobnostim in interesom posameznega otroka oziroma razreda kot celote. Učencem se pouk prilagaja tako v fazah načrtovanja, izvedbe in organizacije, kot

pri preverjanju in ocenjevanju znanja. Učitelj v največji možni meri pri poučevanju vsebine različnih predmetov povezuje v smiselne celote.

Cilj pouka je v enaki meri spodbujati razvoj deklarativnega (nanaša se na dejstva in koncepte), proceduralnega (kako stvari narediti) in samo-regulativnega znanja (kakšno znanje imamo o sebi kot učencu in kako nadzorovati lastno učenje). Poudarek pouka je na osebnem doživljanju ter upoštevanju izkušenj in zamisli, ki jih učenci oblikujejo v šoli in zunaj nje. Učitelj učence spodbuja tudi k ozaveščenju, kako so se nečesa naučili in kaj o nečem že vedo. Učitelj prilagaja učni proces tako, da so učenci v čim večji meri aktivni (eksperimentiranje, raziskovanje). Kjer je mogoče, učenci spoznavajo učne vsebine neposredno (v naravi, na terenu, iz konkretne izkušnje) oziroma na resničnih primerih, ki izhajajo iz neposrednega okolja in vsakodnevnih izkušenj učencev. Učitelj uporabi aktualne dogodke v razredu ter izven njega in jih vplete v pouk. Aktualne dogodke razume kot priložnost za rast učencev, jih zna kot take ustrezno predstaviti posameznemu učencu ali učencem na način, da spodbudi učno in osebnostno rast učencev.

Učne oblike in metode se prilagajajo starosti in drugim značilnostim skupine in posameznikov (npr. interesi, sposobnosti otrok, starostna heterogenost skupine). V pretežni meri pouk poteka v manjših skupinah, pogosto tudi v parih ali kot v obliki samostojnega dela. Pouk vključuje eksperimentalno in terensko delo, uporabo informacijske tehnologije (prikazi na računalniku in drugimi sodobnimi IKT pripomočki), delo z besedilom, igro vlog, projektno delo, sodelovalno učenje, izkustveno učenje, učenje z opazovanjem, učenje v toku, tematsko učenje...

9.2 (a) MODUL DRUŽBA

9.2.3 *Opredelitev modula družba*

Namen modula družba je učencem približati odnos med posameznim človekom in njegovim družbenim okoljem. Modul predstavlja nadgradnjo znanja, ki so si ga učenci pridobili pri predmetu spoznavanje okolja v prvem vzgojno izobraževalnem obdobju. Učenci pri pouku družbe spoznavajo ter vrednotijo svoje družbeno, kulturno ter naravno okolje. Modul vključuje vsebine s področja različni naravoslovnih ter družboslovnih ved, kot npr. geografija, zgodovina, etnologija, politika, ekonomija idr. Vsebine predmeta pa se tesno povezujejo tudi z vsebinami predmeta *razumevanje ljudi in sodelovanje*, ki je na predmetniku od 1. do 9. razreda.

9.2.4 *Vsebine in splošni cilji*

Pri tem modulu učenci razvijajo:

- razumevanje svojega družbenega, kulturnega in naravnega okolju v času in prostoru,
- zavedanje soodvisnosti kulturnih, družbenih, naravnih procesov in pojavov
- družbene, komunikacijske in raziskovalne spretnosti in sposobnosti
- stališča in vrednote v okviru okoljske, državljanske in domovinske vzgoje ter vzgoje za demokracijo in človekove pravice (Budnar in sod., 2011).

Vsebine, ki jih učenci obravnavajo in spoznavajo pri tem modulu, so navedene skupaj za 4. in 5. razred. Učitelj presoja, katere vsebinske sklope in teme bo obravnaval v posameznem razredu. Pri tem lahko določene teme doda oziroma izpusti, zagotavljati pa mora doseganje minimalnih standardov znanja.

Vsebine:

- **Ljudje v družbi**
  - Jaz v skupnosti
  - Družina
  - Otrokove pravice
  - Sodelovanje v skupnosti
  - Družbena vprašanja

- **Ljudje v prostoru in ljudje v času**
  - Prostorska orientacija in kartografija
  - Domači kraj
  - Domača pokrajina
  - Sledovi preteklosti
  - Slovenija – lega in značilnosti
  - Zgodovinski razvoj
  - Država Slovenija
  - Evropa in Evropska unija

9.2.5 Standardi znanja

Standardi znanja obsegajo zapise ciljev modula po vsebinskih temah in sklopih skupaj za 4. in 5. razred. Vrstni red posameznih vsebinskih sklopov in razvrstitev tem v okviru njih ni obvezujoč, ne po temah ne po razredih. Učitelj se pri doseganju navedenih standardov znanja prilagaja predhodnemu znanju, interesom in sposobnostim posameznih učencev kot tudi poučevanega oddelka kot celote. **Minimalni standardi znanja so v krepkem tisku.**

Jaz v skupnosti

Učenec:

- **predstavi svoje osebne značilnosti** (napredek, potrebe, želje, cilje, prostočasne dejavnosti, interese idr.),
- zna na primeru predstaviti, utemeljiti svoja stališča in vrednote,

Družina

Učenec:

- razloži pomen in oblike združevanja, sodelovanja in medsebojne pomoči med ljudmi (v družini in drugih skupnostih).

Človekove in otrokove pravice

Učenec:

- spozna razvoj ideje človekovih pravic,
- pozna temeljne razloge, zaradi katerih si velik del človeštva prizadeva za človekove pravice,
- spozna dokumente, v katerih so zapisane človekove pravice,
- **zna naštetih nekaj temeljnih otrokovih pravic, dolžnosti in odgovornosti ter službe in ljudi, ki jih pomagajo uveljavljati,**

Sodelovanje v skupnosti in družbena vprašanja

Učenec:

- **pozna nekatere razlike med ljudmi, načine usklajevanja različnih interesov in reševanja sporov,**

- pozna pomen pravic, dolžnosti in odgovornosti,
- **utemelji, zakaj sta strpnost in odgovornost (do sebe in drugih, do učenja, obveznosti) pomembni,**
- **ve, katere strategije mu pomagajo pri učenju, sodelovanju in reševanju sporov,**
- zna uporabiti različne strategije v različnih socialnih situacijah (učne, sodelovanja, reševanja sporov idr.) in jih vrednotiti,
- zna raziskati neposredno družbeno okolje (npr. opazovanje, anketiranje, izvajanje intervjuja).

Prostorska orientacija in kartografija

Učenec:

- **zna določiti glavne strani neba(s soncem ali senco, uro ali kompasom),**
- **pozna sestavine zemljevida,**
- **zna skicirati preproste zemljevide,**
- zna uporabiti strategije za spoznavanje domačega kraja/pokrajin (npr. orientacija, terensko delo, raziskovanje, delo z različnimi zemljevidi, uporaba informacijske tehnologije).

Domači kraj

Učenec:

- **se orientira v načrtih, skicah in z zemljevidi domačega kraja,**
- **zna opisati nekatere značilnosti domačega kraja,**
- **zna opisati varne in manj varne poti v šolo za pešce in kolesarje,**
- zna na zgledu predstaviti spremembe v domačem kraju skozi čas in navede nekaj vzrokov zanje.

Domača pokrajina

Učenec:

- se orientira v načrtih, skicah in z zemljevidi domače pokrajine,
- **zna opisati nekaj naravnih, družbenih in kulturnih značilnosti domače pokrajine,**
- zna na zgledu predstaviti spremembe v domači pokrajini skozi čas in navede nekaj vzrokov zanje,
- **pozna nekaj primerov naravne in kulturne dediščine v domači pokrajini.**

Sledovi preteklosti

Učenec:

- predstavi razdeljenost preteklosti na obdobja in opiše nekatere značilnosti obdobj,
- **zna izdelati preprost časovni trak in se orientirati z njim,**
- zna uporabiti strategije za spoznavanje preteklosti (npr. delo z različnimi besedili, slikovnim gradivom in drugimi viri, časovni trak, muzeji).

Slovenija – lega in značilnosti

Učenec:

- **zna pokazati lego Slovenije na zemljevidu Evrope in na globusu, naravne enote Slovenije, največja mesta, reke idr., kje živijo Slovenci v zamejstvu in po svetu ter manjšine v Sloveniji,**
- **zna opisati nekaj naravnih, družbenih in kulturnih značilnosti naravnih enot Slovenije ter jih primerjati med seboj,**
- **pozna nekaj primerov naravne in kulturne dediščine Slovenije,**
- zna ob primeru razložiti vpliv človeka na spreminjanje narave,

- ob primeru vrednoti človekove posege v okolje z vidika trajnostnega razvoja in ohranjanja naravne in kulturne dediščine.

Zgodovinski razvoj

Učenec:

- **zna opisati življenje ljudi v preteklosti in ga primerjati z današnjim.**

Država Slovenija

Učenec:

- **našteje državne praznike** in razloži njihov pomen,
- **pozna simbole Slovenije in Evropske unije,**
- pozna organiziranost slovenske države in Evropske unije,
- s primeri predstavi povezanost Slovenije z drugimi državami,
- **pozna nekaj temeljnih obdobj in dogajanj v slovenski preteklosti,**
- **zna prikazati in kronološko urediti nekatere sledove slovenske preteklosti,**
- razloži pomen slovenske naravne in kulturne dediščine, sprejema pomen slovenstva kot del svetovne kulturne različnosti,
- razume Slovenijo kot članico EU.

Dejavnosti

Učenec:

- **načrtuje dejavnosti za dosego cilja,**
- **predlaga in poišče različne vire za pridobivanje podatkov,**
- **zbira podatke, jih zapiše, uredi in predstavi ter razloži,**
- **prepozna učinkovitost uporabljenih dejavnosti pri raziskovanju.**

9.2 (b) MODUL GEOGRAFIJA

9.2.6 *Opredelitev in splošni cilji modula geografija*

Modul geografija osnovnošolskim učencem omogoča pridobiti znanje, sposobnosti in spretnosti za orientiranje ter razumevanje ožjega in širšega življenjskega okolja (Kolnik in sod., 2011). Učitelj hkrati z geografskimi vsebinami učencem podaja vrednotenje in spoštovanje družbenega ter naravnega okolja. Gre za temeljna znanja o domovini, svetu, varovanju okolja ter preudarnim gospodarjenjem z njim. Učenci preko tega učnega načrta višajo svoje razumevanje, odgovorno lastno uresničevanje in solidarno pripravljenost za kvalitetno sobivanje z ljudmi in naravo. Omenjene sposobnosti si gradijo najprej preko razvoja pozitivnih čustev do lastne domovine, občutka pripadnosti svojemu domačemu kraju, narodu in domovini ter ljubezni do njene naravne in kulturne dediščine. Mladi človek lahko s takšnim izhodiščem lažje razume in sprejme različnost med narodi. Vse omenjene lastnosti učenci pri pouku geografije pridobivajo z raziskovalnimi postopki, s posredovanimi aktualnimi informacijami o okolju in v okolju, z uporabo medijev ter z urejanjem, razlago, uporabo in vrednotenjem geografskih dejstev, izzivov in družbeno-naravovarstvenih vprašanj. Geografija namreč povezuje naravnogeografska dogajanja v okolju z družbeno-geografskimi, kar učencem omogoča celostno in kompleksno mišljenje. Takšno doseganje ciljev se uresničuje na podlagi aktualno izbranih vsebin, sodobnih didaktičnih metod in pripomočkov ter predvsem preko neposrednega ozaveščenega doživljanja realnega okolja. Učenci spoznavajo nova znanja na osnovi usvojenih ciljev modula družba (4. in 5. razred).

9.2.7 Vsebine

Vsebine, ki jih učenci obravnavajo in spoznavajo pri tem modulu, so navedene skupaj za 6., 7., 8. in 9. razred. Učitelj presoja, katere vsebinske sklope in teme bo obravnaval v posameznem razredu, pri tem lahko določene teme izpusti oziroma določene teme doda. Izbirnost je v tem kontekstu mišljena kot izbirnost glede na čas oz. razred obravnave. Učitelj torej z učenci obravnava vse vsebine v času celotnega šolanja, ni pa mu jih treba obvezno obravnavati v določenem razredu.

Modul obravnava naslednje vsebine:

- Zemlja
- Evropa in Azija
- Afrika
- Avstralija in Oceanija
- Amerika
- Polarna območja
- Slovenija
- Slovenija, Evropska unija, svet
- Izzivi sodobnega sveta

9.2.8 Standardi znanja

V krepki pisavi so označeni minimalni standardi znanja.

Zemlja

- **S poimenovanji celin in oceanov opredeli obliko ter površino Zemlje.**
- **Pojasni in primerja razlike med življenjskimi pogoji ljudi glede na reliefno lego in bližnje naravne oblike.**
- **Na zemljevidu prepozna in poimenuje reliefne oblike ter matematične opredelitve severne in južne poloble.**
- **Obrazloži osnovne opredelitve in elemente vesolja glede na pozicijo Zemlje.**
- **Opiše gibanje Zemlje okoli svoje osi in Sonca ter vplive obeh rotacij na pozicijo Slovenije in celin.**
- **Na karti sveta določi lego posameznih toplotnih pasov in pojasni njihove značilnosti ter vplive na živa bitja.**
- **Izdela različne načine prikazov zemeljskega površja,**
- **V realnem okolju prepoznava dogovorjene topografske znake iz zemljevida, se po njih in kompasom orientira ter giblje.**
- **Razloži nastanek ognjenikov in potresov.**

Evropa in Azija

- **Določi in poimenuje geografsko lego Evrope, Azije, njunih posameznih geografskih ali naravno-zemljepisnih enot in obsežnejših naravnih oblik (npr. Panonska nižina, Alpe, Himalaja) na globusu in zemljevidu sveta, opiše relief oz. površje ter velikost teh območij primerja s Slovenijo in celinami sveta.**
- **Določi in poimenuje meje z bližnjimi celinami.**
- **Razlikuje, prikaže, primerja in poimenuje posamezne evropske in azijske države, gorovja, otoke, reke in kraje. Našteje države Srednje Evrope in njihova glavna mesta ter jih pokaže na zemljevidu.**
- **Razišče in opiše značilnosti ter vpliv različnih toplotnih in rastlinskih pasov na življenje ljudi in drugih živih bitij.**

- Našteje ter opiše vrste prsti in reliefnih oblik po geografskih enotah in območjih ter njihov pomen za človeka.
- Opiše in poimenuje vzroke preoblikovanja reliefa (npr. ledeniško preoblikovanje) ter reliefne značilnosti sredogorja, nižavja in grudastega gorovja.
- **Opiše značilnosti, prednosti ter posebnosti načinov kmetovanja, gospodarsko-industrijskega razvoja, turizma in prometnih pogojev glede na naravno okolje, podnebje, toplotni ter rastlinski pas in geografsko lego (npr. Panonska nižina).**
- **Ob tematskih kartah in raziskavah argumentirano sklepa o povezanosti naravnih virov (npr. rudnega ali naftnega) bogastva z razvojem industrije in gospodarstva, tudi o njihovih vplivih na naravno okolje in življenje ljudi.**
- Pojasni in analizira razlike med življenjem ljudi v Alpah, ob obali rek in morij zahodne Evrope nekoč in danes (npr. gospodarski pogoji).
- **Razloži značilnosti sredozemskega podnebja, rastlinstva in morskih tokov ter analizira tamkajšnje onesnaženost.**
- **Pojasni razlike med življenjem ljudi ob sredozemski ali atlantski obali (npr. vloga vodnih tokov – vpliv severnoatlantskega toka).**
- **Učenec primerja klimograme južne, srednje, vzhodne in severne Evrope ter ugotovi mesečne razlike v temperaturah in padavinah.**
- **Glede na geografsko ali organizacijsko razčlenjenost opiše in poimenuje narodnostno, politično, jezikovno, rasno, socialno in versko sestavo, gostoto poseljenosti (tudi pojav prenaseljenosti), značilnosti ter način sobivanja Evropejcev in Azijcev (npr. EU, azijsko-evropsko gospodarstvo).**
- **Opiše dejavnike monsunske cirkulacije zraka nad Azijo in pojasni vlogo Himalaje kot podnebne ločnice.**
- Razloži vzroke za razlike v dolžini dneva in noči pri nas in v mrzlem pasu.
- Pojasni posebnosti vzhodno-azijskega kmetijstva in prehrane ter raznolikost indijske podceline.
- Analizira pomen osuševanja (npr. Aralsko jezero).

Afrika

- **Določi in poimenuje geografsko lego Afrike, njenih posameznih geografskih ali naravno-zemljepisnih enot in obsežnejših naravnih oblik (npr. Sahara) na globusu in zemljevidu sveta, opiše relief oz. površje ter velikost teh območij primerja s Slovenijo in celinami sveta.**
- **Opiše značilnosti, prednosti ter posebnosti načinov kmetovanja, gospodarsko-industrijskega razvoja, turizma in prometnih pogojev glede na naravno okolje, podnebje, toplotni ter rastlinski pas in geografsko lego.**
- Glede na geografsko ali organizacijsko razčlenjenost opiše in poimenuje narodnostno, politično, jezikovno, rasno, socialno in versko sestavo, gostoto poseljenosti, značilnosti ter način sobivanja Afričanov (npr. rasne skupnosti).
- **Pojasni in analizira način življenja ljudi ob reki Nil (nekoč in danes) ter pomen poplav.**
- Razlikuje, prikaže, primerja in poimenuje posamezne afriške države, otoke, reke in kraje.
- Ovrednoti gospodarski in turistični pomen Egipta.
- Razloži pomen nadmorske višine za življenje ljudi v ekvatorialnem pasu.
- Ob tematskih kartah in raziskavah argumentirano sklepa o povezanosti naravnih virov bogastva z razvojem industrije in gospodarstva, tudi o njihovih vplivih na naravno okolje in življenje ljudi.
- **Opiše vzroke za priseljevanje belcev na jug Afrike in njihov današnji politični pomen/vpliv.**

Avstralija in Oceanija

- **Določi in poimenuje geografsko lego Avstralije in Oceanije, njunih posameznih geografskih ali naravno-zemljepisnih enot in obsežnejših naravnih oblik (npr. otoki Oceanije) na globusu in zemljevidu sveta, opiše relief oz. površje (tudi v povezavi s prometnim razvojem), velikost teh območij primerja s Slovenijo ter celinami sveta in pojasni vpliv Velikega razvodnega gorovja na podnebje in vodovje.**
- Razloži vzroke za svojevrsten rastlinski in živalski svet Avstralije.
- **Razišče in opiše značilnosti ter vpliv različnih podnebnih in rastlinskih pasov na življenje ljudi in drugih živih bitij.**
- Opiše izzive Avstralcev glede oskrbe z vodo. **S podnebnimi in vodnimi vzroki razloži različno gostoto poselitve Avstralije.**
- **Glede na geografsko ali organizacijsko razčlenjenost opiše in poimenuje narodnostno, politično, jezikovno, rasno, socialno in versko sestavo, gostoto poseljenosti, značilnosti ter način sobivanja prebivalcev Avstralije in Oceanije.**

Amerika

- **Opiše pomen odkritja Amerike in razlikuje pojme Severna, Srednja in Latinska Amerika.**
- **Določi in poimenuje geografsko lego Amerike, njenih posameznih geografskih ali naravno-zemljepisnih enot in obsežnejših naravnih oblik na globusu in zemljevidu sveta, opiše relief oz. površje ter velikost teh območij primerja s Slovenijo in celinami sveta.**
- **Razišče in opiše značilnosti ter vpliv različnih podnebnih in rastlinskih pasov na življenje ljudi in drugih živih bitij ter gospodarski razvoj.**
- Ob tematskih kartah in raziskavah argumentirano sklepa o povezanosti naravnih virov bogastva z razvojem industrije in gospodarstva, tudi o njunih vplivih na naravno okolje in življenje ljudi (predvsem ZDA).
- Poimenuje glavna kmetijska in industrijska območja ZDA in Kanade ter analizira vplive intenzivnega kmetovanja na naravno okolje (predvsem ZDA).
- **Opiše značilnosti, prednosti ter posebnosti načinov kmetovanja, gospodarsko-industrijskega razvoja, turizma in prometnih pogojev glede na naravno okolje, podnebje, toplotni ter rastlinski (v ZDA tudi kmetijski) pas in geografsko lego.**
- Analizira vzroke in posledice nepremišljenega sekanja gozdov v Amazonskem nižavju.
- Opiše pomen vodne poti ob kanadski reki Sv. Lovrenca in skozi Panamski prekop (svetovni pomorski promet).
- Glede na geografsko ali organizacijsko razčlenjenost opiše in poimenuje narodnostno, politično, jezikovno, rasno, socialno in versko sestavo, gostoto poseljenosti (predvsem jug Kanade), značilnosti ter način sobivanja Američanov in Kanadčanov (npr. večnacionalna skupnost, rasne četrti).
- Opiše vzroke in današnji pomen kolonizacije Latinske Amerike. **Pojasni pojma rasizem in kolonija.**
- Izdela in predstavi stenski geografski časopis na temo Sodobni izzivi prebivalstva in gospodarstva Latinske Amerike.

Polarna območja

- **Določi in poimenuje geografsko lego Arktike in Antarktike obsežnejših naravnih oblik na globusu in zemljevidu sveta, opiše relief oz. površje ter velikost teh območij primerja s Slovenijo in celinami sveta.**
- **Izdela in predstavi stenski geografski časopis na temo Podnebje in rastlinstvo polarnih območij ter pogoji za življenje v njih.**

Slovenija

- Določi in poimenuje geografsko lego Slovenije in obsežnejše naravne oblik na globusu ali zemljevidu sveta, opiše relief oz. površje ter velikost teh območij primerja s celinami sveta.
- Glede na geografsko lego, podnebje, relief, vrsto prsti in pogoje za gospodarski razvoj s pomočjo karte in klimatogramov opiše ter medsebojno primerja vseh pet geografskih enot Slovenije: alpski svet, predalpske pokrajine, dinarski svet, obpanonski in primorski svet.
- Opredeli lego Slovenije glede na stičišče Alp, Dinarskega gorstva, Panonske kotline, Jadranskega morja ter glede na odprtost in prehodnost v prometnem in gospodarskem smislu.
- Ovrednoti pomen Jadranskega morja za podnebje, rastlinstvo, turizem, ribolov in kmetijstvo, analizira rabo tal primorskih pokrajin Slovenije z vidika različnih interesov (industrija, kmetijstvo, turizem, poselitev, promet) in predstavi tamkajšnje ekološke izzive.
- Utemelji prehodnost pokrajin Panonske Slovenije in tamkajšnje izzive kmetijstva, odseljevanja in onesnaževanja podtalnice.
- Glede na vodnatost in uporabnost vodne sile za človeka ovrednoti reke vseh petih geografskih enot Slovenije.
- Opiše glavne faze in dejavnike nastanka današnjega reliefa Slovenije ter analizira pomen površja in kamninske zgradbe v povezavi z načinom življenja in obdelovanje zemlje Slovencev na domači pokrajini.
- Ob karti določi obseg in bistvene značilnosti Alp v Sloveniji in Evropi.
- Na podlagi zapisa GIS poišče slovensko mesto na zemljevidu.
- Opiše geografske značilnosti Ljubljanske kotline.
- Glede na geografsko ali organizacijsko razčlenjenost opiše in poimenuje narodnostno, politično, jezikovno, rasno, socialno in versko sestavo, gostoto poseljenosti, značilnosti ter način sobivanja Slovencev znotraj Slovenije (npr. narodno mešana območja, manjšine) in s sosednjimi državami.
- Razloži dejavnike, ki vplivajo na rast, izobrazbo in zaposlitev prebivalstva, medsebojno primerja podatke Slovenije in sosednjih držav ter opredeli njihov vpliv na gospodarstvo.
- S pomočjo starostnih piramid ovrednoti spolno, starostno in izobrazbeno sestavo prebivalstva, medsebojno primerja podatke Slovenije in sosednjih držav ter izdela in ovrednoti grafični prikaz vseh sestav za Slovenijo.
- Pravilno uporabi pojme: aktivno in vzdrževano prebivalstvo ter primarna, sekundarna, terciarna, kvartarna dejavnost
- Pojasni pomen posameznih gospodarskih ter kmetijskih dejavnosti (tudi trgovina) za prebivalstvo, opredeli možnosti njihovega razvoja tako v Sloveniji kot domači pokrajini glede na naravne ter družbene pogoje in predstavi odnos industrija-naravno okolje-človek ter našteje načine za varovanje okolja.
- Razloži vzroke in posledice selitev prebivalstva v Sloveniji.
- Našteje in opiše vrste prometa glede na zmogljivost, hitrost, geografske dejavnike, vplive na naravno okolje, pojasni njegov pomen za gospodarstvo in na zemljevidu pokaže prometne povezave.
- Analizira in primerja naravne in družbene dejavnosti za razvoj turizma v Sloveniji in njenih sosednjih državah, preko metode terenskega dela razišče prometno in turistično razvitost domačega kraja in spoznanja predstavi v preprostem prospektu.
- Izdela in predstavi stenski geografski časopis na temi Naravna in kulturna dediščina v slovenskih pokrajinah (s primeri prizadevanj in ukrepov za njihovo ohranjanje) in Slovenija v mednarodnih in političnih skupnostih.

Slovenija, Evropska unija, svet

- Razloži interes Slovenije za članstvo v EU,
- Z navedbo nekaj konkretnih primerov pojasni, kako članstvo v EU vpliva na naše vsakdanje življenje,
- Opiše razmerje med državo Slovenijo in EU,
- Navede glavne ustanove EU, opredeli njihove naloge,
- Navede, v katerih telesih EU ima Slovenija svoje predstavnike,
- Opiše cilje in delovanje mednarodnih organizacij OZN, OECD, NATO,
- Opiše delovanje Slovenije v navedenih organizacijah.

Izzivi sodobnega sveta

- Primerja načine življenja ljudi med posameznimi celinami ter njihove skupne sodobne izzive (npr. prenaseljenost, oskrba z vodo, hrano ter energijo, ekologija, gospodarstvo, zdravje ljudi, verske in politične smernice razvoja).

Terensko delo in ekskurzije

- Načrtuje, se pripravi, dejavno sodeluje in poroča o šolski ekskurziji,
- Načrtuje, se pripravi, izvede in napiše poročilo o terenskem delu,
- Napiše eno stran geografskega orisa izbrane države, pripravi plakat ali elektronsko predstavitev izbrane države.

Priporočilo o terenskem delu in ekskurzijah

Učitelj v okviru rednega učnega programa vsako šolsko leto večkrat (vsaj trikrat letno) organizira in izvede terensko delo in/ali ekskurzije. Ekskurzije in terensko delo imajo lahko samo geografsko vsebino ali pa so medpredmetno orientirane.

9.2 (c) MODUL ZGODOVINA

9.2.9 *Opredelitev in splošni cilji modula zgodovina*

Namen pouka zgodovine je pri učencih spodbujati zanimanje za preteklost človeštva ter jim omogočiti, da na podlagi poznavanja ter ob medpredmetnem povezovanju vsebin (npr. obravnavanje kritičnih zgodovinskih besedil pri slovenskem jeziku,...) kritično razmišljajo o preteklih dogodkih. Učenci pri modulu spoznavajo in proučujejo pomembne zgodovinske dogodke iz slovenske, evropske in svetovne zgodovine. S pomočjo večperspektivnih primerov in uporabo večperspektivnih zgodovinskih virov učenci spoznavajo različne interpretacije zgodovinskih dogodkov in jih kritično ovrednotijo. Pouk zgodovine spodbuja razvoj spretnosti preprostega zgodovinskega raziskovanja, pri čemer se učenci spoznajo z raznimi zgodovinskimi viri iz različnih medijev, v katerih iščejo dokaze in argumente za svoje sklepe, interpretacije, stališča (Kunaver in sod., 2011).

9.2.10 *Vsebine*

Obvezne vsebine so zapisane **v krepkem tisku**, ostale vsebine pa učitelj prilagaja in izbira glede na interes učencev. V nadaljevanju predstavljamo vsebine ter pričakovane rezultate skupaj za 6., 7., 8. in 9. razred. Vsebine so predstavljene tako, da si kronološko sledijo, vendar učitelj lahko vrstni red obravnavanja vsebin spremeni, glede na izkazan interes učencev.

Vsebine:

- **Ostanki preteklosti (spoznavamo zgodovino)**

- Človek razmišlja, ustvarja in gradi
- Začetki znanosti, umetnosti in verovanja
- Način življenja
- Kulturna dediščina

- **Prazgodovinski ljudje**
- Prazgodovina na slovenskem
- Umetnost prazgodovinskih ljudi
- **Stari Egipt in civilizacije rodovitnega polmeseca**
- Stara indija, kitajska, Amerika
- Kulturna dediščina starih civilizacij Egipta, Mezopotamije in bližnjega vzhoda
- **Stara Grčija**
- **Rimska država**
- Antična kultura
- Antično gospodarstvo
- Antični vsakdanjik
- **Srednji vek - oblikovanje nove kulturne in politične podobe Evrope**
- Sredozemlje - prostor sodelovanja in nasprotij med kulturami
- 14. Kulturna podoba neevropskih ljudstev
- **Meje znanega sveta se razširijo**
- Potovanje v skrivnostne kraje Azije in Afrike
- Nov pogled na svet in človeka
- **Spremenjena politična in verska podoba Evrope**
- Življenje v osmanski državi
- Kmečki upori, epidemije in naravne nesreče
- **Od fevdalne razdrobljenosti do konca starega reda**
- Novoveški vladarji in njihove države
- Barok
- **Industrializacija**
- **Vzpon meščanstva**
- Prve kapitalistične velesile in izumi, ki so spremenili življenje ljudi
- Življenje ljudi 19. stoletja
- Umetnost v 19. Stoletju
- **Politične značilnosti 20. Stoletja**
- **Gospodarske spremembe v 20. in 21. stoletju**
- **Slovenci v 20. in 21. stoletju**
- Od telegrafa do svetovnega spleta
- Spreminjanje vsakdanjika v 20. stoletju
- Vojne v 20. in 21. stoletju

9.2.11 Standardi znanja

Standardi znanja modula obsegajo zapise standardov znanja predmeta po vsebinskih temah in sklopih. Obvezne vsebine ter minimalni standardi znanja so zapisani v krepkem tisku. Učitelj se pri doseganju navedenih pričakovanih rezultatov prilagaja predhodnemu znanju, interesom in sposobnostim posameznih učencev kot tudi poučevanega razreda kot celote.

Učenec:

- **razvije spretnosti časovne in prostorske predstavljalivosti,**

- **razvije spretnost zbiranja in izbiranja informacij in dokazov iz različnih zgodovinskih virov in literature v različnih medijih,**
- **razvije zmožnost oblikovanja samostojnih sklepov, pogledov, mnenj, stališč, izvirnih predlogov in rešitev,**
- **razvije spretnost različnih oblik komunikacije (ustno, pisno, grafično, ilustrativno, z IT),**
- **navede in pojasni značilnosti slovenskih državnih simbolov,**
- **oceni pomen ohranjanja in varovanja slovenske, evropske in svetovne kulturne dediščine ter okolja,**
- **na primerih pojasni pomen delovanja evropskih ustanov, ki se ukvarjajo z varovanjem človekovih pravic.**

Ostanki preteklosti (spoznavamo zgodovino)

- **Opiše zgodovino kot vedo in pojasni, kaj raziskuje**
- **Našteje zgodovinska obdobja in različne načine štetja let**
- **Zgodovinski letnici določa ustrezno desetletje, stoletje in tisočletje**
- **Našteje vrste zgodovinskih virov, opiše njihove značilnosti in pojasni njihov pomen za zgodovino**

Človek razmišlja, ustvarja in gradi

- **Opiše primere človeških bivališč in naselij v posameznih zgodovinskih obdobjih**
- **Primerja razne izume skozi zgodovino in sklepa o njihovem pomenu za razvoj raznih dejavnosti**

Začetki znanosti, umetnosti in verovanja

- **Pojasni vzroke za nastanek znanosti, umetnosti in verovanj**
- **Našteje nekaj znanosti in opiše njihove glavne dosežke**
- **Opiše glavne značilnosti kulturnozgodovinskih spomenikov in verovanj prvih visokih kultur**

Način življenja

- **Opiše tipe družine in primerja položaj moških, žensk in otrok skozi zgodovino**
- **Primerja življenje na podeželju in v mestu nekoč in danes**
- **Sklepa o pomenu pravil za sožitje življenja v skupnosti**

Kulturna dediščina

- **Pojasni razliko in opiše primere naravne in kulturne dediščine**
- **Na primerih iz krajevne zgodovine opiše najbolj znane šege in navade**
- **Navede primere domačih obrti, ki so se ohranile do danes in opiše njihove izdelke**
- **Pozna tipične slovenske jedi in razlikuje med načinom prehranjevanja nekoč in danes**

Prazgodovinski ljudje

- **Pojasni, kako so spremembe v okolju in načinu življenja vplivale na razvoj človeka**
- **Opiše glavne značilnosti sodobnega mislečega človeka (homo sapiens)**

Prazgodovina na slovenskem

- **Opiše arheološka najdišča in najdbe iz različnih obdobj prazgodovine na Slovenskem**
- **Razloži vpliv naravnih geografskih možnosti in sosednjih kultur na uveljavljanje sprememb in izboljšav v načinu življenja v posameznih obdobjih prazgodovine**

Umetnost prazgodovinskih ljudi

- **Opiše glavne značilnosti prazgodovinske umetnosti na primerih jamskih slik**

- Na primerih situlske umetnosti opiše življenje prazgodovinskih ljudi
- Na primerih motivike na kosteh in lončenini razloži okoliščine, ki so vplivale na duhovne predstave prazgodovinskih ljudi

Stari Egipt in civilizacije rodovitnega polmeseca

- **Razloži pogoje in opiše značilnosti družbene ureditve prvih držav**
- **Opiše pomembnejše arhitekturne in znanstvene dosežke** ter verski sistem in mitologijo

Stara Indija, Kitajska, Amerika

- **Ob zemljevidu opredeli, kje so se razvile prve civilizacije stare Indije, Kitajske in Amerike**
- Analizira glavne družbene in verske značilnosti ter glavne dosežke prvih civilizacij stare Indije, Kitajske in Amerike na področju arhitekture, znanosti in umetnosti

Kulturna dediščina starih civilizacij Egipta, Mezopotamije in bližnjega vzhoda

- Pojasni zgodovinske okoliščine in potek gradenj pri civilizacijah starega Vzhoda
- **Razloži vzroke za nastanek pisave ter opiše pomen pisave za zgodovino**
- Primerja primere vsebine in **našeteje vrste pisav, ki so jih uporabljale civilizacije starega Vzhoda**
- Primerja podobnosti in razlike v verovanjih civilizacij starega Vzhoda

Stara Grčija

- **Našeteje obdobja starogrške zgodovine in pojasni značilnosti teh obdobj**
- **Primerja podobnosti in razlike atenske in špartanske družbe**
- **Pojasni pomen prve demokratične vladavine za današnjo Evropo in pozna njene značilnosti**
- Pojasni glavne značilnosti grško-perzijskih in peloponeških vojn
- **Opiše značilnosti in dosežke helenistične kulture in analizira vzroke za njeno širjenje**
- **Opiše pomembne gradbene dosežke starih Grkov**

Rimska država

- Opiše nastanek mesta Rima in analizira vzroke za nastanek rimskega imperija
- Primerja značilnosti rimske republike in cesarstva
- Pojasni glavne spremembe, ki so jih Rimljani prinesli na ozemlje današnje Slovenije
- **Pojasni glavna sporočila krščanstva in njegovo širjenje v sredozemskem in evropskem prostoru**
- **Opiše pomembne gradbene dosežke starih Rimljanov**

Antična kultura

- Opiše vpliv antične religije na kulturno ustvarjanje
- Pojasni pomen filozofije in drugih znanosti za nadaljnji razvoj znanstvenega načina mišljenja
- Primerja značilnosti grškega gledališča in rimskega cirkusa
- Pojasni vpliv vsakdanjika in gospodarstva na gradbene dosežke starih Grkov in Rimljanov

Antično gospodarstvo

- Sklepa o vplivu naravnih geografskih danosti na gospodarski razvoj starih Grkov in Rimljanov
- **Pojasni značilnosti gospodarstva v mestih**
- Pojasni značilnosti grškega in rimskega denarnega sistema ter vpliv trgovskih stikov

Antični vsakdanjik

- **Pojasni značilnosti grške in rimske družine, bivališč, naselbin, suženjstva, vzgoje in izobraževanja**

- Primerja pravna načela starih Grkov in Rimljanov

Srednji vek - oblikovanje nove kulturne in politične podobe Evrope

- Razloži vzroke za razpad rimskega imperija in pojasni nov politični zemljevid Evrope
- **Opiše značilnosti karolinške države in razvoja Karantanije**
- Analizira pomen oblikovanja prvih slovanskih državnih tvorb v Vzhodnih Alpah in Panoniji
- Razloži položaj slovenskih dežel v okviru rimsko-nemškega cesarstva
- **Pojasni temeljne značilnosti iz življenja srednjeveških stanov (plemiči, kmetje)**
- Opiše gospodarski in kulturni pomen srednjeveških samostanov in mest
- **Razloži značilnosti življenja ljudi v srednjeveških mestih**
- Analizira srednjeveško umetnost in način razmišljanja
- **Opiše nekaj primerov srednjeveške umetnosti**

Sredozemlje - prostor sodelovanja in nasprotij med kulturami

- **Opiše temeljne značilnosti frankovske, arabske in bizantinske kulture**
- Pojasni značilnosti osmanskega imperija in primerja kulturne razlike med Vzhodno in Zahodno E.

Kulturna podoba neevropskih ljudstev

- Opiše pomen stikov Evrope in Kitajske na primeru Marca Pola in primeru Indije kot posrednika
- Opiše glavne značilnosti mongolske države
- **Našteje nekaj temeljnih kulturnih dosežkov neevropskih kultur**

Meje znanega sveta se razširijo

- **Opiše glavne vzroke, ki so pripeljali do velikih geografskih odkritij**
- **Primerja meje znanega sveta pred odkritji in po njih**
- **Opiše glavne značilnosti in dosežke ene od predkolumbovskih kultur Amerike (Maji, Azteki, Inki)**
- Pojasni politične, družbene in gospodarske posledice geografskih odkritij in trgovine s sužnji
- **Opiše glavne značilnosti humanizma in renesanse**
- **Navede najpomembnejše zgodovinske osebnosti humanizma in renesanse**
- **Opiše značilnosti renesančne umetnosti in humanistične miselnosti na slovenskem prostoru**

Potovanje v skrivnostne kraje Azije in Afrike

- Predstavi potek raziskovanja notranjosti Afrike
- **Pojasni dosežke indijsko-islamske umetnosti**

Nov pogled na svet in človeka

- **Na primeru pojasni vloge vladarjev, papežev in umetnika v renesančni družbi**

Spremenjena politična in verska podoba Evrope

- **Opiše reformacijo** in pojasni delovanje Martina Lutra
- **Navede imena in dela slovenskih protestantov**
- **Opiše pomen delovanja slovenskih protestantov za razvoj slovenske kulture**
- Pojasni vzroke in sklepa o posledicah protireformacijskega delovanja Katoliške cerkve
- **Opiše značilnosti in obseg islamizacije na Balkanu**

Življenje v osmanski državi

- Opiše podobnosti in razlike med osmansko državo in evropskimi državami

- **Opiše dosežke osmanske umetnosti in znanosti ter sklepa o vplivu na Evropo**

Kmečki upori, epidemije in naravne nesreče

- Pojasni, zakaj so se na Slovenskem med kmečkim prebivalstvom pojavile ljudske pobožnosti
- **Opiše vzroke in posledice ter primerja kmečke upore na Slovenskem z upori drugod po Evropi**

Od fevdalne razdrobljenosti do konca starega reda

- Opredeli vpliv različnih oblik vladanja kraljevine Anglije in kraljevine Francije na gospodarstvo
- **Navede glavne predstavnike razsvetljenstva in opiše razsvetljensko miselnost**
- **Opiše glavne reforme Marije Terezije in Jožefa II.** ter sklepa na pomen reform na različne sloje prebivalstva
- Pojasni značilnosti družbene, politične in gospodarske podobe ZDA
- **Navede glavne spremembe, ki jih je francoska revolucija vnesla v življenje ljudi**
- **Geografsko določi obseg Ilirskih provinc in opiše njihov vpliv na razvoj slovenske narodne zavesti**

Novoveški vladarji in njihove države

- Na izbranih primerih ugotovi in opredeli pojem države v prvih stoletjih novega veka in danes
- **Opiše življenje in delo pomembnih vladarjev**

Barok

- **Opiše značilnosti baročne umetnosti** in sklepa o vplivu na oblačilno in bivanjsko kulturo

Industrializacija

- Pojasni temelje kapitalistične miselnosti in opiše značilnosti zgodnje kapitalistične proizvodnje
- Primerja značilnosti in obseg gospodarskih tokov med razvitimi in nerazvitimi deli sveta
- **Razloži pojma industrijska revolucija in industrializacija ter sklepa o pojavu v Veliki Britaniji**
- **Opiše gospodarske dejavnosti, ki so se razvile v prvi fazi industrializacije**
- Na primerih sklepa o pozitivnih in negativnih posledicah industrializacije

Vzpon meščanstva

- Primerja politični zemljevid Evrope v času Napoleona in po dunajskem kongresu
- Pojasni vzroke za revolucije 1848 v Evropi in njihove posledice
- Primerja konzervativno in liberalno politično prepričanje 19. stoletja
- **Poveže nastanek političnih strank s širjenjem demokratičnih pravic v drugi polovici 19. stoletja**
- **Pojasni zahteve programa zedinjena Slovenija in sklepa v kolikšni meri in kdaj je bil uresničen**

Prve kapitalistične velesile in izumi, ki so spremenili življenje ljudi

- Na zemljevidu pokaže obseg kolonialnih imperijev v 19. stoletju
- Primerja vlogo in pomen Japonske in ZDA konec 19. stoletja
- **Našteje najpomembnejše izume in dosežke v prometu, komunikacijah in zdravstvu**
- Pojasni značilnosti razvoja naravoslovnih in družboslovnih znanosti

Življenje ljudi 19. Stoletja

- **Opiše položaj delavstva v 19. stoletju in prizadevanja za rešitev delavskega vprašanja**
- Primerja oblike družin in vloge družinskih članov glede na pripadnost socialnemu sloju

Umetnost v 19. stoletju

- **Opiše umetnostne sloge 19. stoletja s poudarkom na slogu oblačenja, notranjo opremo, gradnjo**
- Primerja pojav prvih časopisov in kinematografov z današnjim časom

Politične značilnosti 20. stoletja

- **Opiše glavne značilnosti prve svetovne vojne in analizira mirovne pogodbe po njej**
- **Na primerih razlikuje med demokratičnimi, diktatorskimi in totalitarnimi oblikami vladavine**
- **Opiše glavne značilnosti druge svetovne vojne in pojasni njene posledice**
- **Razlikuje politične razmere v času hladne vojne in po njen**
- Na primeru analizira razliko med vojaških in političnim reševanjem sporov
- **Navede glavne evropske in svetovne integracije**

Gospodarske spremembe v 20. in 21. stoletju

- Analizira vpliv prve in druge svetovne vojne na gospodarstvo
- Primerja kapitalistični in socialistični gospodarski model ter sklepa, zakaj je slednji propadel
- **Pojasni vzroke za gospodarsko rast in krize ter opiše načine reševanja slednjih**
- **Opiše vzroke in navede oblike gospodarskega povezovanja Evrope in sveta**

Slovenci v 20. in 21. stoletju

- **Pojasni vzroke in potek nastanka kraljevine Jugoslavije**
- **Na primerih opiše gospodarski in kulturni razvoj Slovencev med obema svetovnima vojnama**
- **Pojasni vzroke za odločitev Slovencev za lastno državo Slovenijo**
- Opiše ustavno ureditev, življenje in mednarodno povezovanje Republike Slovenije

Od telegrafa do svetovnega spleta

- **Pojasni, kateri znanstveni dosežki so najpomembneje vplivali na življenjski slog ljudi v 20. stoletju**
- Primerja soodvisnost izobrazbene strukture prebivalstva in hitrejšega gospodarskega razvoja
- Na primeru pojasni zlorabo znanosti za vojne potrebe
- **Opiše primer čezmernega izkoriščanja naravnih bogastev in pojasni posledice**

Spreminjanje vsakdanjika v 20. stoletju

- Na primerih pojasni, kako so se spreminjale življenjske navade prebivalstva
- **Pojasni posledice preseljevanj ljudi in pojavne oblike stikov med ljudmi različnih kulturnih navad**
- Navede primere spodbujanja medkulturnega dialoga
- Sklepa o pomenu emancipacije žensk, vloži religije in duhovnosti v sodobnem svetu
- **Opiše vpliv družbenih gibanj na način razmišljanja v razvitem svetu in navede primere**
- Primerja poklicno strukturo prebivalstva v razvitem in nerazvitem svetu

Vojne v 20. in 21. stoletju

- **Primerja značilnosti osvobodilnih gibanj**
- Analizira pojav sodobnega terorizma in pojasni vzroke sodobnih spopadov

9.2 (d) MODUL DRŽAVLJAN SVETA

9.2.12 *Opredelitev modula državljan sveta*

V okviru modula bodo učenci spoznavali posameznika kot družbeno bitje, značilnosti človeških skupin in skupnosti, posameznikov položaj in vlogo v različnih skupnostih. Spoznali bodo pojem človekove in otrokove pravice ter raziskovali njihovo uveljavljanje v različnih družbah in družbenih skupnostih. Spoznavali bodo politično ureditev Slovenije ter Evropske unije, ter politično, domovinsko ter državljansko kulturo in etiko. Srečevali se bodo s ključnimi splošnimi vprašanji sveta ter s potmi za njihovo reševanje v smeri trajnostnega razvoja.

Modul še posebej podpira razvoj naslednjih veščin:

- presoje družbenih ter etičnih dilem in vprašanj,
- komuniciranja in argumentiranja v kontekstu demokratičnega javnega prostora,
- obveščene, kritičnega, konstruktivnega in angažiranega družbenega delovanja,
- vseživljenjskega izobraževanja.

9.2.13 *Vsebine*

- Posameznik, skupnosti, država
- Skupnost državljanov Republike Slovenije
- Človekove in otrokove pravice
- Demokracija
- Finance, delo in gospodarstvo
- Svetovna skupnost

9.2.14 *Standardi znanja*

Učitelj se pri doseganju navedenih standardov znanja prilagaja predhodnemu znanju, interesom in sposobnostim posameznih učencev kot tudi poučevanega razreda kot celote. **Minimalni standardi znanja so v krepkem tisku.**

POSAMEZNIK, SKUPNOSTI, DRŽAVA

- Učenec **našteje nekaj družbenih skupin in skupnosti, katerih del je in so del njegove družbene identitete,**
- na preprost način pojasni, da so posameznikove predstave o ženskah in moških vsaj delno družbenega izvora,
- **imenuje nekaj uradnih listin, ki izkazujejo posameznikovo identiteto, in navede, katere podatke vsebujejo,**
- **razlikuje med svojim narodom, domovino in državo,**
- pojasni, kaj skupnost povezuje in kaj jo razdvaja ,
- **našteje nekaj nalog članov neke ožje skupine (npr. družine) in skupnosti (npr. šolske skupnosti),**
- **na primeru pojasni, zakaj je za skupnost pomembno, da so člani strpni drug do drugega,**
- ob opisu konkretnega konflikta prepozna njegove vzroke in posledice,
- navede temeljna načela, na katerih temelji uspešno reševanje konfliktov,
- pojasni, zakaj nastajajo negativni stereotipi o drugih in drugačnih,
- opiše primer diskriminacije in zlorabe moči ter pojasni, katere pravice in etična načela so bili v tem primeru kršeni,

- opredeli bistvo demokratičnega odločanja; oceni pomen, ki ga ima tovrstno odločanje za skupnost, in navede argumente za svojo oceno,
- **navede zgleda demokratičnega in nedemokratičnega ravnanja članov neke skupnosti,**
- našteje nekaj norm in pravil demokratičnega odločanja,
- opiše nekaj načel in vrednot, na katerih temelji demokracija,
- **opredeli pojme verovanja, verstva in verske skupnosti.**

SKUPNOST DRŽAVLJANOV REPUBLIKE SLOVENIJE

- **Učenec opiše nastanek Republike Slovenije,**
- **opredeli pomen glavnih simbolov RS,**
- navede nekaj primerov, kako se pridobi slovensko državljanstvo
- opredeli pomen, ki ga ima za posameznika njegovo državljanstvo,
- razčleni razmerje med državo in državljani, kakor ga določa 3. člen ustave RS,
- **s primeri ponazori pojma pravna in socialna država,**
- **navede ključna dejstva v povezavi z Evropsko unijo in opiše njene simbole,**
- opredeli glavna etična in politična načela, na katerih temelji EU,
- oceni, v čem je interes RS za članstvo v EU, in navede argumente za svojo oceno,
- **našteje največje verske skupnosti v Sloveniji.**

ČLOVEKOVE IN OTROKOVE PRAVICE

- **Učenec našteje nekaj pglavitnih človekovih in otrokovih pravic,**
- **opredeli interes, ki ga ima človeštvo za uveljavljanje človekovih in otrokovih pravic,**
- opiše nastanek in pomen pglavitnih dokumentov o človekovih in otrokovih pravicah,
- v opredelitvah človekovih pravic prepozna, na katerih etičnih načelih in vrednotah temeljijo,
- v Ustavi RS prepozna človekove pravice,
- **v opisih dogodkov v medijih prepozna kršitve človekovih pravic,**
- v konkretnih dogodkih prepozna konflikt pravic,
- **navede organizacije in ustanove, ki skrbijo za uveljavljanje človekovih pravic,**
- za konkretne primere naredi načrt varovanja človekovih pravic,
- opredeli bistvo otrokovih pravic in oceni, koliko so uveljavljene v RS in drugje v svetu.

DEMOKRACIJA

- **Učenec navede nosilce oblasti, ki jih neposredno volimo na volitvah,**
- **navede imeni aktualnega predsednika države in predsednika vlade ter župana v občini, kjer živi oziroma obiskuje šolo,**
- opiše dva vidika volilne pravice (voliti in kandidirati na volitvah),
- **opiše razliko med volitvami in referendumom,**
- opiše, kako potekajo volitve v državni zbor,
- **navede nekaj parlamentarnih strank ali strank, zastopanih v občinskem svetu,**
- **opredeli vlogo, ki jo imajo politične stranke v Sloveniji,**
- opredeli razliko med interesnim združevanjem in združevanjem v politične stranke,
- **poimenuje veje oblasti v državi, pojasni njihove naloge in delovanje,**
- pojasni, zakaj je za demokracijo dobro, da so veje oblasti ločene,
- **opredeli nekaj področij, na katerih deluje vlada kot izvršna oblast (ministrstva),**
- navede glavne pristojnosti predsednika republike,
- pojasni, kako se izvoli vlada, in opredeli razmerje med koalicijo ter opozicijo v parlamentu,
- **opiše odgovornost nosilcev politične oblasti v lokalni skupnosti in državi,**
- **opiše značilnosti aktivnega državljana in opiše primer konkretne državljanske akcije,**
- opredeli nekatere vrste državljanskih akcij,

- razloži, zakaj je aktivno državljanstvo pomembno in zakaj le udeležba na volitvah ni dovolj,
- **pojasni, zakaj je pomembno, da nosilci in institucije oblasti delujejo javno,**
- **navede argumente za stališče, da morajo biti državljani dobro obveščeni o delovanju oblasti,**
- pojasni temeljne norme javne razprave, svobodo govora in pomen pluralizma,
- **pojasni vlogo medijev v političnem procesu,**
- **našteje različne vrste medijev in njihove značilnosti,**
- **poimenuje najpomembnejše medije v državi in lokalni skupnosti,**
- pojasni širšo vlogo medijev v sodobni družbi,
- pojasni pomen medijske svobode in navede, zakaj je le-ta vendarle omejena (varovanje zasebnosti).

FINANCE, DELO IN GOSPODARSTVO

- Učenec **navede in pojasni vsebino ekonomskih pravic slovenskih državljanov,**
- **razloži, kaj je podjetje in kakšna je njihova vloga v družbi,**
- opredeli pojme kapital, kapitalizem, dobiček, delnica,
- **pojasni razmerje med delodajalci in delojemalci; navede pravice, ki izhajajo iz delovnega razmerja,**
- opredeli vlogo sindikatov in gospodarskih zbornic,
- **navede nekaj najpogostejših vzrokov za konflikte med delodajalci in delojemalci ter načine njihovega razreševanja; pojasni, zakaj imajo zaposleni pravico do stavke,**
- pojasni pojem družbene pravičnosti in problem izkoriščanja,
- **navede vire, iz katerih država pridobiva sredstva za svoje delovanje,**
- našteje nekaj vrst javne porabe, loči nekatere vrste davkov,
- opredeli, kaj je smotrna poraba javnega denarja.

SVETOVNA SKUPNOST

- Učenec **na primerih opredeli značilnosti globalizacije ter njene dobre in slabe strani,**
- opiše nekaj posledic globalizacije v lokalnem okolju in Sloveniji,
- **navede nekaj temeljnih svetovnih vprašanj,**
- **opiše nekaj vzrokov in pričakovane posledice podnebnih sprememb,**
- opiše, kako način življenja v Sloveniji in drugje v razvitem svetu prispeva k onesnaževanju okolja na planetu,
- v opisu pojava selitve industrije pokaže na posledice globalnih procesov v lokalnem okolju,
- poimenuje glavna središča politične in gospodarske moči na planetu; opiše, kako se razmerja med njimi spreminjajo,
- navede glavna stališča nasprotnikov globalizacije,
- **navede nekaj glavnih nevladnih organizacij, ki si prizadevajo za reševanje globalnih problemov, in oriše njihovo delovanje,**
- navede, katere mednarodne organizacije delujejo tudi v RS, in opiše njihovo aktivnost.

9.3 MATEMATIKA

- 1. razred: 140 ur
  - 2. razred: 140 ur
  - 3. razred: 140 ur
  - 4. razred: 175 ur
  - 5. razred: 175 ur
  - 6. razred: 175 ur
  - 7. razred: 140 ur
  - 8. razred: 140 ur
  - 9. razred: 128 ur
- SKUPAJ: 1353 ur**

9.3.1 *Opredelitev predmeta*

Namen pouka matematike je spoznavanje postopkov, oblikovanje pojmov, povezav, ki učencu pomagajo, da razvije večjo jasnost in strukturiranost misli in lastnega izražanja. Hkrati mu pridobljena znanja omogočajo vključitev v sistem (matematičnih) idej in posledično vključitev v kulturo, v kateri živi. Pouk matematike obravnava temeljne matematične pojme, ki predstavljajo pomembno področje človekovega vsakdana. Pouk spodbuja različne oblike mišljenja ter učencem pokaže praktično uporabnost in smiselnost učenja matematike (Žakelj in sod., 2011).

Učitelj pri pouku matematike učence spodbuja k ozaveščanju lastnih interesov na področju matematike, že osvojenega znanja, veščin ter talentov. Med poukom ustvarja možnosti za sodelovalno učenje in timsko delo, preko katerega učenci pridobivajo izkušnje soustvarjanja, vodenja in sledenja v skupini, soočanja z različnostmi interesov in sposobnosti ter sprejemanja teh različnosti.

9.3.2 *Vsebine in splošni cilji*

Vsebine in teme, ki jih učenci obravnavajo in spoznavajo pri tem predmetu, so:

- Aritmetika in algebra
- Orientacija
- Geometrija
- Merjenje
- Logika in jezik
- Prikazi
- Reševanje problemov
- Transformacije
- Zbiranje, urejanje in predstavitev podatkov

A. Cilji v prvem VIO

- Seštevanje in odštevanje do 1000
- Množenje in deljenje do 10×10
- Orientiranje v prostoru in na ravnini
- Poznavanje različnih vrst količin (denar, čas, masa, prostornina, dolžina)
- Reševanje različnih besedilnih nalog
- Branje in oblikovanje prikazov in preglednic

- Spoznavanje likov in teles

B. Cilji v drugem VIO

- Spoznavanje geometrijskih elementov in odnosov med njimi
- Spoznavanje obsega in ploščine nekaterih likov
- Spoznavanje površine in prostornine nekaterih teles
- Merjenje različnih količin, spoznavanje in pretvarjanje merskih enot
- Spoznavanje in računanje v množici naravnih števil do milijona (in večja od milijona)
- Spoznavanje enačb in neenačb v množici naravnih števil
- Razumevanje in uporaba sklepnega računa
- Spoznavanje racionalnih števil
- Spoznavanje načinov zbiranja in predstavljanja podatkov
- Reševanje matematičnih problemov in problemov iz vsakodnevnega življenja

C. Cilji v tretjem VIO

- Orientiranje na premici in v ravnini
- Spoznavanje geometrijskih likov: ploščina, obseg, liki na telesih (trikotnik, štirikotnik, paralelogram, romb, trapez, deltoid, krog)
- Spoznavanje geometrijskih teles (kocka, kvader, prizma, valj, piramida, stožec, krogla...)
- Razumevanje Pitagorovega izreka
- Spoznavanje lastnosti geometrijskih transformacij, zrcaljenje čez premico in točko, vrtež
- Spoznavanje pojmov skupni delitelj in skupni večkratnik
- Računanje z ulomki (razširjanje, krajšanje, primerjanje, urejanje, seštevanje, odštevanje, množenje, deljenje, desetiški zapis)
- Spoznavanje števil (cela, racionalna, iracionalna, realna, absolutna vrednost, urejenost števil, zaporedja) in računskih operacij (s celimi in racionalnimi števili)
- Usvajanje potenc
- Usvajanje algebrskih izrazi in uporaba razčlenitvenega zakona
- Usvajanje odstotnega računa
- Spoznavanje razmerja in sorazmerja (premo, obratno)
- Spoznavanje koordinatnega sistema v ravnini, funkcije realne spremenljivke, grafa funkcije
- Usvajanje enačb in neenačb, sistema linearnih enačb
- Spoznavanje prikazov (tortni, razsevni, črtni), grafov, izvajanje empirične raziskave
- Spoznavanje aritmetične sredine, modusa, mediane, medčetrtskega razmika
- Spoznavanje verjetnosti dogodka

9.3.3 Standardi znanja

Standardi znanja so v razpredelnici razdeljeni na tri ravni znanja, ki so načeloma skladne s cilji in vsebinami, ki naj bi jih učenci dosegli oziroma obravnavali v posameznem razredu vzgojno-izobraževalnega obdobja. Standardi znanja so navedeni v ločeni preglednici za vsako vzgojno-izobraževalno obdobje. Učitelj se pri doseganju navedenih standardov znanja prilagaja predhodnemu znanju, interesom in sposobnostim posameznih učencev kot tudi poučevanega razreda kot celote. Ko učenec doseže posamezno raven znanja, učitelj pouk zanj prilagodi naslednji ravni. Minimalni standardi znanja za napredovanje v višji razred so navedeni ob koncu razpredelnice za vsako vzgojno-izobraževalno obdobje.

A. Prvo vzgojno-izobraževalno obdobje

Prva raven znanja	Druga raven znanja	Tretja raven znanja
ARITMETIKA IN ALGEBRA		
šteje, zapisuje, bere, primerja in ureja po velikosti v množici naravnih števil do 20	šteje, zapisuje, bere, primerja in ureja po velikosti v množici naravnih števil do 100	šteje, zapisuje, bere, primerja in ureja po velikosti v množici naravnih števil do 1000
sešteva in odšteva v množici naravnih števil do 20 s konkretnim materialom	sešteva in odšteva v množici naravnih števil do 100	sešteva in odšteva v množici naravnih števil do 1000
pozna števila do 100 (vključno z 0) s pomočjo konkretnega materiala (Montessori material)	pozna operacije množenja in deljenja na konkretnem materialu (Montessori material)	avtomatizira zmnožke in količnike v obsegu 10 x 10 (poštevanka)
pozna odnos med enicami in deseticami na konkretnem materialu (Montessori material)	pozna odnos med enicami, deseticami, stoticami na konkretnem materialu (Montessori material)	pozna odnose med enicami, deseticami, stoticami in tisočicami
	loči med glavnim in vrstilnim pomenom števila in ju pravilno uporablja	pozna pojem večkratnik števila in količnik
	poišče manjkajoče število $a \pm \_ = b$, $\_ \pm a = b$ v množici naravnih števil do 20 vključno z 0	poišče manjkajoče število $a \times \_ = b$, $\_ : a = b$ v množici naravnih števil do 100
	prepozna in zapiše odnos med števili (<, >, =)	pozna soda in liha števila
	pozna nekatere dele celote (polovica, tretjina, četrtina) na konkretnem materialu (Montessori material)	poimenuje dele celote in jih zapiše v obliki ulomka ($1/2$, $1/3$, $1/4$)
	nadaljuje in oblikuje enostavna zaporedja števil	nadaljuje in oblikuje težja zaporedja števil
		razume in uporablja računске zakone pri seštevanju in množenju (komutativnost in asociativnost)
ORIENTACIJA		
opredeli položaj predmeta v prostoru (glede na svoj položaj, glede na položaj druge osebe)	orientira se na ravnini (v zvezku, na računalniškem zaslonu, tipkovnici...)	bere različne načrte, zemljevide in se orientira po njih
po navodilih se premika po prostoru	orientira se v mrežah, labirintih...	razume in opiše odnose na ravnini: navpično, vodoravno, spredaj, zadaj
	oblikuje navodila za premikanje po prostoru	
GEOMETRIJA		
riše z ravnilom in šablono	prepozna in riše različne črte	prepozna in nariše skladne like
pozna, riše in poimenuje	riše in označuje točke	pozna elemente geometrijskih

geometrijske like		likov (stranica, oglišče) in jih uporabi pri opisovanju likov
pozna in poimenuje geometrijska telesa	nariše črto med dvema točkama	pozna elemente geometrijskih teles (ploskev, rob, oglišče) in jih uporabi pri opisovanju teles
	nariše presečišče črt	
	nariše in poimenuje nekaj večkotnikov	
MERJENJE		
pozna merski enoti za denar (evro, cent)	izmeri dolžino (m, cm), maso (kg) in prostornino (l) z nestandardnimi in standardnimi enotami	izmeri dolžino (dm), maso (dag), prostornino (dl) in čas (teden, dan, ura, minuta) z nestandardnimi in standardnimi enotami
računa z denarjem (cele enote (€) do 10)	uporablja različne merilne inštrumente	bere zapisane denarne vrednosti v decimalnem zapisu
pozna časovne enote (leto, mesec, teden, dan, ura, minuta)	razume in zapiše meritev z merskim številom in enoto	pozna in izbira (glede na situacijo) ustrezne merske enote za merjenje dolžine, mase, prostornine
	sešteva in odšteva količine enakih enot	
LOGIKA IN JEZIK		
razporedi predmete v množice (glede na eno in dve lastnosti predmetov)	razporedi predmete v množice (glede na več lastnosti predmetov)	razporedi predmete v množice (glede na več lastnosti predmetov)
odkrije in ubesedi kriterij, po katerem so elementi urejeni		
pravilno uporabi izraze večji, manjši, daljši, krajši, ipd.		
uredi elemente po različnih kriterijih (npr. od največjega do najmanjšega)		
PRIKAZI		
bere in razume različne preglednice in prikaze	zbere, uredi, prikaže in bere podatke	pozna najpreprostejše kombinatorične situacije (razporeditve treh predmetov)
predstavi podatke s prikazi		prikaže kombinatorične situacije
REŠEVANJE PROBLEMOV		
uporabi različne ponazoritve za predstavitev problemskih situacij	prepozna glavne podatke in vprašanja iz danega besedila	sistematično reši besedilne naloge
obnovi problem s svojimi besedami	reši različne besedilne probleme	analizira in obnovi problem s svojimi besedami ter utemelji rešitev
reši različno predstavljene	prepozna in nadaljuje težje	

probleme (konkretno in grafično)	vzorci	
prepozna, nadaljuje in oblikuje slikovne in geometrijske vzorce		
TRANSFORMACIJE		
		prepozna simetrijo pri likih in predmetih
		riše simetrične oblike

Minimalni standardi za prvo vzgojno-izobraževalno obdobje

1. razred

- prepozna osnovne geometrijske oblike,
- šteje, bere, zapiše in primerja naravna števila do 20,
- sešteva in odšteva v množici naravnih števil do 10.

2. razred

- opredeli položaj predmeta glede na sebe, po navodilih se premika po prostoru,
- pozna in opiše osnovna geometrijske oblike,
- riše s šablono in z ravnilom,
- šteje, bere, zapiše in primerja naravna števila do 100,
- sešteva in odšteva v množici naravnih števil do 20,
- razporedi predmete in bere preglednice,
- predstavi podatke s prikazom.

3. razred

- poimenuje, opiše in nariše osnovne geometrijske oblike in elemente,
- pozna osnovne standardne merske enote za merjenje dolžine, mase, prostornine, časa in količine izrazi z merskim številom in z mersko enoto,
- pozna merski enoti za denar,
- šteje, bere, zapiše in primerja naravna števila do 1000,
- sešteva in odšteva v množici naravnih števil do 100,
- poišče manjkajoči člen pri računih seštevanja in odštevanja v množici naravnih števil do 20,
- pozna zmnožke v obsegu 10 krat 10 in količnike, ki so vezani na poštevanko,
- prepozna dele celote,
- razporedi elemente in bere prikaze,
- predstavi podatke v preglednici in s prikazom,
- reši (besedilni) problem (konkretna in slikovna raven).

B. Drugo vzgojno-izobraževalno obdobje

<u>Prva raven znanja</u>	<u>Druga raven znanja</u>	<u>Tretja raven znanja</u>
ARITMETIKA IN ALGEBRA		
šteje, zapiše, bere, primerja in uredi po velikosti v množici naravnih števil do 10 0000	šteje, zapiše, bere, primerja in uredi po velikosti v množici naravnih števil do 1 000 000	šteje, zapiše, bere, primerja in uredi po velikosti v množici naravnih števil prek milijona

pisno sešteje, odšteje, deli (z enomestnim številom, tudi z ostankom) in množi (z enomestnim številom) v množici naravnih števil do 10 000	pisno sešteje, odšteje, deli in množi v množici naravnih števil do milijona	računa v množici naravnih števil prek milijona
pozna odnos med enicami, deseticami, stoticami, tisočicami in desetstotičicami	pozna odnos med E, D, S, T, Dt in St	razume pojem neskončna množica naravnih števil
zaokroži na desetice, stotice	zaokroži na desetice, stotice, tisočice, desetstotičice in stotisočice	pozna rimske številke
uporabi pojme: je deljivo, je večkratnik, je delitelj	oceni rezultat pri računanju z velikimi števili	razume in uporabi pravila za deljivost (z 2, s 5, s 3, z 9, z 10)
pisno množi in deli z večkratniki števila 10	ponazori naravna števila na številski premici	računa z žepnim računalom (tudi z decimalnimi števili)
poimenuje člene posameznih računskih operacij	razume in uporabi zapis s potenco ter izračuna vrednosti potence	računa vrednosti izraza za dano vrednost spremenljivke
upoštevata vrstni red računskih operacij in upošteva oklepaje	razčleni naravna števila na večkratnike potenc števila 10	sešteje, odšteje in množi decimalna števila
nadaljuje in oblikuje zaporedje naravnih števil	izračuna vrednosti izraza s črkovno oznako za izbrano vrednost oznake (npr. $a = 5, 2 \cdot a + 3$)	množi in deli decimalna števila s potenco števila 10
razume pomen oznake x v enačbah in reši enačbe v množici naravnih števil do 100	reši enačbe in neenačbe s premislekom	deli dve naravni števili, pri čemer je količnik decimalno število
razume pomen oznake x v neenačbah	določi in ponazori dele celote na sliki ali modelu	deli dve decimalni števili
prepozna in zapiše dele celote z ulomkom	s pomočjo modelov in slik sešteje in odšteje dele celote	oceni rezultat posamezne računske operacije
izračuna vrednosti enega dela celote, če je znana celota (npr. $1/3$ od $18 = \underline{\quad}$) in obratno (npr. $1/3$ od $\underline{\quad} = 5$)		prepozna in zapiše dele celote, ki so večji ali manjši od celote, v obliki ulomka
		pretvori med ulomki in naravnimi števili (npr. $3/4h = \underline{\quad} \text{ min}$)
		razume in uporabi izraze: števec, imenovalec, ulomkova črta
		ponazori ulomek na številski premici
		razume pojem desetiški ulomek $a/10n$, zapiše ulomek z decimalno številko in obratno
		zaokroži decimalno število na dano število decimalk
		primerja in uredi decimalna

		števila po velikosti
GEOMETRIJA		
pozna, razume in poimenuje pojem daljica	pozna, razume in poimenuje pojem ravnina	razume, meri in riše razdalje med točko in premico ter med dvema vzporednima premicama (oznaka: $d(A, p)$, $d(p, q)$)
prepozna in nariše skladni daljici	razume odnose na ravnini: »leži na«, »ne leži na«, vzporednost, sekanje, pravokotnost	meri skladne daljice in zapiše s simboli ($AB \cong CD$)
riše, označi in poimenuje ravne črte z matematičnimi simboli (daljica AB, a, dolžina daljice $ AB $, premica p, poltrak k ...)	pozna glavne značilnosti točke, premice, daljice in poltraka	riše točke in vzporednice v določeni razdalji od premice
razume in povezuje pojme: daljica, dolžina daljice, mersko število, merska enota	grafično sešteje in odšteje daljice	razume in poimenuje pojem kot
riše presečišča dveh premic	riše vzporednice in pravokotnice k dani premici (poljubno in skozi določeno točko), pozna odnose med točko in premico	pozna pojme in matematične simbole za kote: vrh kota V, kraka k, h ..., meja, notranjost kota, zunanost kota, oznaka kota ($\sphericalangle AVC$, α , β , γ)
prepozna in poimenuje vzporednice in sečnice (tudi pravokotnic)	pozna in uporablja matematične simbole za vzporednost $\parallel$, pravokotnost $\perp$, $A \in p$, $A \notin p$	razlikuje, riše in poimenuje vrste kotov: udrti/izbočeni, polni kot, kot nič, iztegnjeni kot, ostrti kot, topi kot, pravi kot
pozna, razume in poimenuje pojme: središče, polmer, krožnica, krog	pozna, razume in poimenuje pojme: polmer/premer krožnice in kroga, sekanta, mimobežnica, tetiva, tangenta	grafično in računsko določi vsote in razlike kotov
riše krožnice in kroge z geometrijskim orodjem (šestilom)	riše krožnice in kroge z geometrijskim orodjem z danim polmerom in premerom	nariše kocko in kvader
določi simetrale likom in predmetom	uporabi geotrikotnik pri risanju vzporednic in pravokotnic	razume in oblikuje mreže različnih teles
	primerja kote v večkotnikih in kote, ki nastanejo pri sekanju premic	izračuna obsega pravokotnika, kvadrata in enakostraničnega trikotnika s formulo
	opiše razlike med liki in telesi	izračuna ploščino pravokotnika in kvadrata s formulo, izračuna površino kocke in kvadra
	izdela model kocke in kvadra ter nariše njuni mreži	izračuna neznano količino iz formule
	opredeli in razume obseg in ploščino lika	razume pojma površina in prostornina teles
	meri, računa in primerja obsega kvadrata in pravokotnika (brez uporabe formul – kot vsota	pozna in nariše krožni izsek, krožni lok in središčni kot

	dolžin stranic)	
	meri, računa in primerja ploščine kvadrata in pravokotnika (brez uporabe formul – z nestandardno enoto)	nariše tetivo z dano dolžino
		nariše premico v dani razdalji od središča kroga (sekanta, tangenta, mimobežnica)
		nariše in opiše krožnice v različnih medsebojnih legah
MERJENJE		
pozna standardne dolžinske merske enote (mm, km), merske enote za maso (g, t), votle mere (hl), merske enote za čas (s, mesec, leto)	pozna standardne ploščinske enote (mm ² , cm ² , dm ² , m ²) in pretvarja med sosednjimi enotami ter računa z njimi	pozna standardne ploščinske enote (a, ha, km ²), prostorninske enote (ml, mm ³ , cm ³ , dm ³ , m ³), enote za maso (mg) in kotnih enot (°, ')
pretvori večimenske (le med dvema sosednjima enotama) količine v enoimenske in obratno	sešteje in odšteje količine v decimalnem zapisu (denar)	poveže votle mere s kubičnimi
primerja, uredi in računa s količinami		pretvori merske enote na izbrano enoto (decimalni zapis) in računa z njimi
zapiše denarne vrednosti z decimalnim zapisom		razume pojem velikost kota in primerja kote po velikosti
		pozna in uporabi simbola za skladna kота (<AVB≡<EFG) in enako velika kота (α=β)
		riše in meri kote do stopinje natančno
		pretvori med enotami pri reševanju geometrijskih in besedilnih nalog
LOGIKA IN JEZIK		
razume pojma množica in podmnožica in grafično prikaže odnos med njima	razume in zapiše s simboli pojmov množica, osnovna množica, podmnožica, unija, presek, prazna množica	
	grafično prikaže množice in odnose med njimi	
PRIKAZI		
beleži štetja v preglednice	smiselno opredeli razrede za razporejanje podatkov in oblikovanje preglednice	zapiše štetje, meritev, vpiše v preglednico in izbere primeren prikaz predstavitev podatkov
prikaže podatke s tortnim prikazom ter prikazom s stolpci in vrsticami in primerja deleže	odčita podatka iz prikaza	odčita podatek iz prikaza in ga interpretira
reši lažji problem, ki zahteva zbiranje, urejanje,	reši zahtevnejši problem, ki zahteva zbiranje, urejanje,	pozna in uporabi računalniške preglednice

prikazovanje, branje in interpretacijo podatkov	prikazovanje, branje in interpretacijo podatkov	
		reši težji problem, ki zahteva zbiranje, urejanje, prikazovanje, branje in interpretacijo podatkov
REŠEVANJE PROBLEMOV		
reši besedilne naloge z uporabo računskih operacij	reši besedilne naloge z uporabo računskih operacij, ulomkov (deli celote), merskih enot in matematičnih pravil, obrazcev	reši besedilne naloge z uporabo računskih operacij, ulomkov (deli celote), merskih enot in matematičnih pravil, obrazcev
nadaljuje in oblikuje zahtevnejše vzorce	nadaljuje in oblikuje težje vzorce	izrazi kritičen odnos do podatkov in rešitev
reši kombinatorični problem na konkretni ravni	reši zahtevnejši kombinatorični problem na konkretni ravni	reši kombinatorični problem na grafični ravni
	prepozna življenjske situacije, kjer količine izrazimo z negativnimi merskimi števili (npr. -6°C)	prepozna življenjske situacije, kjer količine izrazimo z negativnimi decimalnimi merskimi števili (npr. $-12,62\text{€}$)

Minimalni standardi znanja za drugo vzgojno-izobraževalno obdobje

4. razred

- poimenuje in nariše ravne črte (daljica, premica, poltrak),
- opiše kvadrat/pravokotnik in kocko/kvader,
- riše z geometrijskim orodjem,
- nariše simetrično obliko,
- oceni, meri in meritev izrazi s smiselno mersko enoto,
- primerja (istoimenske, enoimenske) količine in računa z njimi,
- šteje, bere, zapiše in primerja števila v množici naravnih števil do 10 000,
- pisno sešteva in odšteva v množici naravnih števil do 1000,
- deli z ostankom (v okviru poštevanka),
- pisno množi in deli z enomestnim številom v množici naravnih števil do 1000,
- s premislekom reši enačbo v množici naravnih števil do 20,
- dele celote zapiše z ulomkom,
- razporedi elemente in bere prikaze,
- zbere podatke, jih predstavi v preglednici in s prikazi,
- reši (strukturirani) matematični problem in problem iz vsakdanjega življenja.

5. razred

- pozna in riše geometrijske elemente z geometrijskim orodjem,
- opiše odnose med geometrijskimi elementi,
- pozna lastnosti pravokotnika in kvadrata ter ju nariše,
- prepozna mreži kocke in kvadra,
- pokaže lego simetrale,
- meri, zapiše in pretvarja (med sosednjima enotama) merske količine ter računa z njimi,
- izmeri obseg lika,
- določi ploščino pravokotnika in kvadrata,
- šteje, bere, zapiše in primerja števila v množici naravnih števil do milijona,

- pisno sešteva in odšteva v množici naravnih števil do milijona,
- pisno množi in deli z dvomestnim številom v množici naravnih števil do 10 000,
- izračuna del od celote,
- izračuna vrednost številskega izraza z oklepaji,
- s premislekom reši enačbo v množici naravnih števil do 100,
- razporedi elemente po več lastnostih in bere prikaze,
- grafično prikaže množice in odnose med njimi,
- reši matematični problem in problem iz vsakdanjega življenja.

6. razred

- prepozna, opiše in nariše medsebojno lego točke in premice ter dveh premic,
- pozna krog in krožnico ter ju nariše,
- nariše kot in ga izmeri,
- uporablja ustrezne oznake za kote ($\angle ABC$, $\angle V$, α),
- primerja kote po velikosti,
- uporablja merilne instrumente,
- nariše simetrične elemente in določi simetralo,
- oceni, meri in primerja količine,
- izmerjene količine zapiše z decimalnim zapisom,
- izmeri površino in prostornino kocke in kvadra,
- rešuje naloge, povezane z obsegom in ploščino pravokotnika/kvadrata,
- bere in piše naravna števila ter števila smiselno zaokroži,
- pisno računa v množici naravnih števil,
- v številskega izraza upošteva vrstni red računskih operacij,
- izračuna $\frac{a}{b}$ od c (c je večkratnik števila b),
- desetiški ulomek zapiše z decimalno številko in obratno,
- dano decimalno število upodobi na številski premici,
- primerja decimalna števila in računa z njimi (do tri decimalna mesta),
- sklepa iz enote na množino,
- reši enačbo,
- zbere podatke, jih prikaže v preglednici in s prikazi ter prikaze prebere,
- reši matematični problem in problem z življenjsko situacijo.

C. Tretje vzgojno izobraževalno obdobje

Prva raven znanja	Druga raven znanja	Tretja raven znanja
ARITMETIKA IN ALGEBRA		
prepozna sestavljena števila, praštevila, tuji si števili	racionalno število upodobi na številski premici in mu poišče nasprotno vrednost	računa z algebrskimi izrazi: sešteje, odšteje, množi veččlenik z enočlenikom
število razstavi na prafaktorje	pozna in uporabi pojem absolutna vrednost, uporabi znak za absolutno vrednost	množi dvočlenike z uporabo razčlenitvenega zakona
razširi, krajša oz. okrajša ulomek	uporabi žepno računalno pri računanju z negativnimi števili	izračuna zmnožek vsote in razlike dveh danih členov ter kvadrat dvočlenika
poišče najmanjši skupni imenovalc ulomkov	loči med množicami N , Z , Q , R in razume odnos med njimi	poenostavi izraz s spremenljivkami
ulomek razčleni na celi del in	sešteje, odšteje, množi, deli	razstavi izraz na faktorje

ulomek, ki je manjši od 1 oblikuje in nadaljuje dano zaporedje ulomkov	cela in racionalna števila prevede odštevanje racionalnih števil v seštevanje	razširi, krajša, množi, deli algebrske ulomke
sešteje, odšteje, deli in množi ulomke	zapiše zmnožek enakih faktorjev kot potenco in obratno	sešteje, odšteje algebrske ulomke z enočlenikom v imenovalcu
količnik naravnih števil zapiše z ulomkom, ulomek zapiše z decimalnim številom	pozna in razume pojme: osnova, eksponent, potenca in vrednost potence	reši algebrske enačbe
z ulomkom izrazi ostanek pri deljenju dveh naravnih števil	izračuna vrednost potence	opredeli in zapiše razmerje dveh količin
danemu ulomku določi obratni ulomek	utemelji rezultat korenjenja s kvadriranjem	opredeli in zapiše sorazmerje
nedesetiške ulomke zapiše s periodičnim decimalnim zapisom	oceni korene nepopolnih kvadratov z različnimi strategijami	izračuna neznan član sorazmerja
ulomke množi in deli s potenco 10^n	množi in deli potence z enakimi osnovami	reši naloge premega in obratnega sorazmerja s pomočjo sorazmerij
izračuna vrednost številskega izraza z več spremenljivkami, razume pomen spremenljivk v izrazih	potencira zmnožek in ulomek	upodobi množico točk na realni osi in v koordinatnem sistemu
zapiše odstotek v obliki ulomka	uporabi pravila za potenciranje v izrazih s potencami	pozna pomen koeficienta pri premem in obratnem sorazmerju
grafično prikaže $p\%$ od osnove	v izrazu prepozna in razlikuje člene in faktorje	opredeli linearno funkcijo $y = kx + n$
izračuna osnovo, če je dan $\%$ in delež	računa z algebrskimi izrazi: sešteva, odšteva, množi enočlenik z veččlenikom	grafično in računsko ugotovi ali dana točka leži na premici
poveča dano količino oz. jo zmanjša za $p\%$	prepozna in opredeli premo in obratno sorazmerje	določi presečišči premice z obema koordinatnima osema
reši besedilne naloge z odstotki	s sklepanjem reši besedilne naloge o premem in obratnem sorazmerju	grafično določi presečišče premic
prikaže medsebojno odvisnost dveh spremenljivk s tabelo in grafom ter odvisnost interpretira (reši besedilno nalogo v tej obliki)	nariše graf premega in obratnega sorazmerja	zapiše enačbo premice
prepozna odvisnost dveh diskretnih spremenljivk, kjer naraščanje ene spr. pomeni naraščanje ali padanje druge	pozna povezavo med odstotnim računom in premim sorazmerjem	določi ničlo na grafu linearne funkcije
ob besedilni nalogi oblikuje enačbo in jo reši	razume in uporabi izraz koordinatni sistem, koordinatni osi (abscisa, ordinata)	izračuna ničlo funkcije

reši enačbe oblike: $a \pm x = b$, $x \pm a = b$, $a \cdot x = b$, $x \cdot a = b$, $x : a = b$, $a : x = b$, ($a \neq 0$, $x \neq 0$, $a, b \in \mathbb{Q}^+$)	nariše točko v koordinatni sistem, koordinate točke zapiše kot urejen par števil	uporabi zakone o ohranitvi relacije = pri reševanju linearnih enačb in jih utemelji
reši neenačbo $q \leq x \leq r$ (x je naravno število, q in r sta racionalni števili)	pozna in uporabi pojma odvisna in neodvisna spremenljivka	izrazi neznanko iz formule
	k besedilu sestavi algebrski izraz, ga tabelira in nariše graf	reši preproste razcepne enačbe
	prepozna identično in ekvivalentno enačbo	reši linearno enačbo z realnimi koeficienti in naredi preizkus
	reši neenačbe: $a \leq x$, $x \leq a$, $a \leq x \leq b$ v množici celih števil	reši neenačbo $q \leq x \leq r$ (x je realno število)
	zbere, uredi, analizira rezultate poskusa in ob konkretnih primerih razume statistično verjetnost dogodka	uporabi linearno enačbo pri reševanju besedilnih nalog
	poveže pojma statistična in matematična verjetnost	reši sistem linearnih enačb
GEOMETRIJA		
opiše trikotnik, razvršča trikotnike glede na kote in stranice, pozna trikotniško pravilo	pozna vsoto notranjih in zunanjih kotov večkotnika	opredeli in uporabi razmerje dolžin daljic pri računanju neznane dolžine
razlikuje notranje in zunanje kote trikotnika, uporabi vsoto notranjih in zunanjih kotov trikotnika pri računskih in načrtovalnih nalogah	razume pojem pravilni večkotnik	opredeli in uporabi pojem podobna trikotnika, pozna pojma istoležne stranice, istoležni koti
pozna in uporabi podatke za skladnost trikotnikov	pozna in uporabi strategije načrtovanja, računanja obsega in ploščine večkotnikov	pozna in uporabi Talesov izrek
pozna in uporabi višino pri načrtovanju trikotnika	izračuna obseg in ploščino kroga, dolžino krožnega loka, ploščino krožnega izseka	izračuna površino in prostornino prizme, valja, piramide in stožca
pozna in uporabi znamenite točke trikotnika	razume pomen števila π	poveže in uporabi pojme masa, prostornina in gostota telesa
pozna in uporabi težišče, težiščnico, polmer včrtanega i očrtanega kroga trikotnika	pozna lastnosti pravokotnega trikotnika,	izračuna ploščino plašča, površino in prostornino piramide in stožca
prepozna in nariše osnosimetrične trikotnike	razume in uporabi Pitagorov izrek	pozna osni presek stožca
izračuna ploščino in obseg trikotnika	izračuna površino in prostornino kocke in kvadra	reši naloge povezane s površino in prostornino krogle
opiše, poimenuje in označi štirikotnik	uporabi Pitagorov izrek pri reševanju nalog o kocki in kvadru	
trapez opiše z izrazi osnovnica, krak, višina, srednjica	uporabi geometrijsko znanje za reševanje življenjskih	

	problemov (konstrukcija strehe, ograje, površina zemljišča...)	
uporabi vsoto notranjih kotov štirikotnika pri računskih nalogah		
pozna lastnosti štirikotnika in ga načrta		
prepozna in načrta osno simetrične in središčno simetrične štirikotnike (enakokrak trapez, deltoid, paralelogram), opiše njihove lastnosti		
uporabi višino paralelograma in trapeza pri načrtovanju		
izračuna obseg in ploščino paralelograma, trapeza, romba in deltoida		
pozna in uporabi pojem ploščinska enakost likov		
izdela mreže različnih geometrijskih teles		
ZBIRANJE, UREJANJE IN PREDSTAVITEV PODATKOV		
izdela prikaz podatkov s pomočjo informacijske tehnologije		pozna osnovne vrste vprašanj (da-ne, izbirna...)
kritično razmišlja o orodjih za prikazovanje podatkov		sestavi vprašalnik in izpelje empirično raziskavo
		v empirični raziskavi ustrezno določi, uporabi in interpretira aritmetično sredino, modus, mediano
določi aritmetično sredino in jo uporabi pri reševanju nalog in pri izvedbi empirične raziskave		
REŠEVANJE PROBLEMOV		
reši enačbe in neenačbe s premislekom ali diagramom,		
izdela empirično raziskavo in jo ustrezno predstavi		
reši matematični problem in problem z življenjsko situacijo		
uporablja pretvarjanje merskih enot pri reševanju geometrijskih problemov		
raziskuje in samostojno oblikuje vzorce		
reši kombinatorični problem na grafični ravni		
modelira fizične objekte z geometrijskimi modeli		
modelira abstraktne (življenjske) situacije ali procese		
TRANSFORMACIJE		
pozna zrcaljenje, premik, vrtež in njihove lastnosti		
zrcali točko, premico, daljico, kot, lik		
s simboli zapiše lastnosti zrcaljenja		

pozna pojem simetrala daljice, simetrala kota
prepozna in poimenuje sovršna kota, sokota, izmenična kota
oblikuje vzorce z vrteži in zrcaljenjem

Minimalni standardi znanja za tretje vzgojno-izobraževalno obdobje

7. razred

- poimenuje trikotnik glede na stranice in kote, v trikotniku nariše vsaj eno višino,
- pozna vsoto notranjih kotov v trikotniku in lastnost uporabi,
- načrta trikotnik s podatki: s-s-s, s-k-s, k-s-k in ga označi,
- izračuna obseg in ploščino trikotnika (celoštevilski merski podatki),
- poimenuje, označi in načrta štirikotnike (paralelogram, romb) in pozna njihove lastnosti,
- izračuna obseg in ploščino štirikotnikov (paralelograma in romba),
- nariše zrcalno sliko točke, daljice in trikotnika glede na premico oziroma točko,
- uporablja šestilo pri načrtovanju simetrale daljice in kota,
- poišče skupne delitelje in skupne večkratnike dveh števil,
- primerja ulomke po velikosti; ulomek krajša in razširi z danim številom, ulomka razširi na skupni imenovalac,
- ulomek zapiše kot celi del in ulomek, ki je manjši od ena, ter obratno,
- sešteva, odšteva, množi in deli ulomke,
- ulomek zapiše z decimalnim zapisom in obratno,
- v številskem izrazu upošteva vrstni red računskih operacij (z največ tremi računskimi operacijami),
- pri računanju z ulomki uporablja žepno računalno,
- izračuna $p\%$ od a ,
- sklepa iz množine na enoto in obratno,
- reši enačbe in neenačbe s premislekom ali diagramom,
- v koordinatni mreži upodobi točko in odčita njuni koordinati,
- interpretira podatke, prikazane s preglednico ali diagramom,
- zbere podatke in jih prikaže z računalniško preglednico,
- reši matematični problem in problem z življenjsko situacijo.

8. razred

- uporablja cela in racionalna števila v življenjskih situacijah,
- poišče nasprotno in obratno vrednost števila,
- primerja in ureja cela števila,
- izračuna vrednost številskega izraza s celimi in racionalnimi števili (z največ tremi računskimi operacijami),
- upošteva prednost računskih operacij v izrazu,
- uporablja žepno računalno za izračun vrednosti številskega izraza,
- potencira cela in racionalna števila,
- pozna kvadratni koren popolnega kvadrata (do števila 20),
- sešteva, odšteva in množi enočlenike,
- izračuna vrednost izraza s spremenljivko, če je znana vrednost spremenljivke,
- množi enočlenik z dvočlenikom,
- v koordinatni mreži upodobi točko, narisani točki odčita koordinati,
- prepozna odvisnost količin,
- pozna in uporablja lastnosti premera sorazmerja,
- bere podatke iz različnih prikazov in jih uredi v preglednici,
- pozna lastnosti večkotnika in ga opiše,

- izračuna obseg in ploščino kroga,
- uporablja Pitagorov izrek,
- izdelava model kocke in kvadra,
- izračuna površino in prostornino kocke in kvadra,
- uporablja skico pri reševanju geometrijskih nalog,
- reši matematični problem in problem z življenjsko situacijo.

9. razred

- množi dvočlenik z dvočlenikom, kvadrira dvočlenik in poenostavi izraz,
- izpostavi skupni faktor v algebrskem izrazu,
- prepozna linearno enačbo in jo reši s preoblikovanjem v ekvivalentne enačbe,
- izrazi neznanko iz matematičnih formul,
- reši besedilno nalogo z uporabo lastnosti premega sorazmerja,
- nariše graf premega sorazmerja,
- prepozna zapis linearne funkcije, pozna vlogo smernega koeficienta in začetne vrednosti,
- nariše graf linearne funkcije,
- izračuna neznani člen sorazmerja,
- prepozna podobne like,
- načrtuje podobne trikotnike,
- daljico deli v zahtevanem razmerju,
- opiše medsebojno lego geometrijskih elementov v prostoru (točka, premica, ravnina),
- prepozna, opiše in skicira geometrijska telesa,
- izračuna površino in prostornino prizme, valja in stožca,
- pripravi in izvede anketo ter rezultate prikaže in interpretira,
- reši matematični problem in problem z življenjsko situacijo.

9.3.4 Didaktična priporočila

Didaktika poučevanja izhaja iz načel Vzgoje za življenje in se v največji meri nanaša na prepoznavanje in uravnavanje otrokovega trenutnega energetskega stanja in otrokovega preferenčnega orodja zrelosti (več o tem v poglavju 4 Osnovna načela Vzgoje za življenje). Poleg tega je pomemben vidik poučevanja tudi učiteljev odnos do poučevane vsebine. Pomembno je, da poučevana vsebina zanima in navdušuje učitelja samega, tako bo namreč izbral oziroma razvil učinkovito didaktično metodo in didaktične pripomočke za poučevanje konkretne vsebine.

Osrednje didaktično priporočilo se nanaša na upoštevanje individualnih razlik ter na medpredmetno povezovanje. Učitelj dejavnosti prilagaja sposobnostim in interesom posameznega otroka oziroma razreda kot celote. Učencem se pouk prilagaja tako v fazah načrtovanja, izvedbe in organizacije, kot pri preverjanju in ocenjevanju znanja. Učitelj v največji možni meri pri poučevanju vsebine različnih predmetov povezuje v smiselne celote.

Cilj pouka je v enaki meri spodbujati razvoj deklarativnega (nanaša se na dejstva in koncepte), proceduralnega (kako stvari narediti) in samo-regulativnega znanja (kakšno znanje imamo o sebi kot učencu in kako nadzorovati lastno učenje). Poudarek pouka je na osebnem doživljanju ter upoštevanju izkušenj in zamisli, ki jih učenci oblikujejo v šoli in zunaj nje. Učitelj učence spodbuja tudi k ozaveščenju, kako so se nečesa naučili in kaj o nečem že vedo. Učitelj prilagaja učni proces tako, da so učenci v čim večji meri aktivni (eksperimentiranje, raziskovanje). Kjer je mogoče, učenci spoznavajo učne vsebine neposredno (v naravi, na terenu, iz konkretne izkušnje) oziroma na resničnih primerih, ki izhajajo iz neposrednega okolja in vsakodnevnih izkušenj učencev. Učitelj uporabi aktualne dogodke v razredu ter izven njega in jih vplete v pouk. Aktualne dogodke razume

kot priložnost za rast učencev, jih zna kot take ustrezno predstaviti posameznemu učencu ali učencem na način, da spodbudi učno in osebnostno rast učencev.

Učne oblike in metode se prilagajajo starosti in drugim značilnostim skupine in posameznikov (npr. interesi, sposobnosti otrok, starostna heterogenost skupine). V pretežni meri pouk poteka v manjših skupinah, pogosto tudi v parih ali kot v obliki samostojnega dela. Pouk vključuje eksperimentalno in terensko delo, uporabo informacijske tehnologije (prikazi na računalniku in drugimi sodobnimi IKT pripomočki), delo z besedilom, igro vlog, projektno delo, sodelovalno učenje, izkustveno učenje, učenje z opazovanjem, učenje v toku, tematsko učenje...

Vse vsebine in teme učenci spoznavajo z uporabo najrazličnejših materialov ter z uporabo osnovne informacijsko-komunikacijske tehnologije na področju matematike. Uporaba osnovne IKT omogoča lažje in širše medpredmetno povezovanje ter hkrati učencem pomaga pri pridobivanju procesnih znanj, kot npr. zmožnost izbiranja ustreznih pripomočkov in informacijske tehnologije, načrtovanje dela, kritično razmišljanje in druge.

9.4 NARAVOSLOVJE

4. razred: 70 ur
5. razred: 70 ur
6. razred: 105 ur
7. razred: 105 ur
8. razred: 210 ur
9. razred: 192 ur
SKUPAJ: 792 ur

Predmet *naravoslovje* vsebuje naslednje module:

- v 4. in 5. razredu: (a) naravoslovje in tehnika
- v 6. in 7. razredu: (b) naravoslovje in (c) tehnika in tehnologija
- v 8. in 9. razredu: (d) fizika, (e) biologija in (f) kemija

Števila ur pri predmetu naravoslovje ni mogoče preprosto deliti s številom modulov, saj je izvajanje modulov predvideno vzporedno in prepleteno. S tem je povezano tudi medpredmetno povezovanje, ki je osnova dela po principih Vzgoje za življenje.

9.4.1 Opredelitev predmeta

Predmet naravoslovje povezuje področja naravoslovja, tehnike in tehnologije. Pouk omogoča razumevanje snovi, snovnih in energijskih sprememb, naravnih pojavov, življenjskih in ekoloških procesov. Učenci se učijo opazovati in preučevati fizikalne pojave ter spoznajo preproste fizikalne pojme. Spoznavajo živo naravo, ki je zgrajena iz medsebojno povezanih sistemov na različnih hierarhičnih stopnjah, kot so celica, organizem, ekosistem in biosfera. Poleg tega razvijajo tudi temeljna kemijska znanja in spretnosti. S praktičnim delom učenci odkrivajo in razvijajo svoje sposobnosti, urijo spretnosti in razvijajo pozitiven odnos do narave in tehnike ter kritičen odnos do posegov v naravo. Učenci se učijo in razvijajo svoje sposobnosti ob izdelovanju predmetov in gradnji konstrukcij. Poudarek je na razvijanju odgovornega odnosa do življenja in narave.

Učitelj pri pouku naravoslovja učence spodbuja k ozaveščanju lastnih interesov na področju naravoslovja, tehnike in tehnologije, že osvojenega znanja, veščin ter talentov. Med poukom ustvarja možnosti za sodelovalno učenje in timsko delo, preko katerega učenci pridobivajo izkušnje soustvarjanja, vodenja in sledenja v skupini, soočanja z različnostmi interesov in sposobnosti ter sprejemanja teh različnosti.

9.4.2 Didaktična priporočila

Didaktika poučevanja izhaja iz načel Vzgoje za življenje in se v največji meri nanaša na prepoznavanje in uravnavanje otrokovega trenutnega stanja zavedanja (tj. stopnja razumevanja, da ima vsak posameznik svojo subjektivno realnost ter sposobnost razumevanja subjektivne realnosti drugih, kar je tesno povezano tudi z otrokovo ravni energije; Walters, 1986; več o tem v poglavju 4 Osnovna načela Vzgoje za življenje). Ob tem se pri pouku naravoslovnih predmetov upošteva tudi didaktična priporočila, ki veljajo posebej za pouk teh predmetov: poučevanje temelji na znanstvenih spoznanjih (ni dogmatično), torej temelji na teorijah in hipotezah, ki so podvržene preverjanju in ovržbi (npr. Vilhar in sod., 2011). Učitelj učence vodi v razumevanje pojavov, ob tem pa razvija tudi njihovo sposobnost razlikovanja med razumevanjem in nekritičnim sprejemanjem neke ideje, razlage; skozi spoznavanje znanstvenih metod jim pomaga razvijati analitično mišljenje, s katerim bodo lahko v

prihodnosti gradili nova znanstvena spoznanja. Obenem učitelj učencem pojasni, da je še veliko pojavov, ki jih ne razumemo v celoti.

Osrednje didaktično priporočilo se nanaša na upoštevanje individualnih razlik ter na medpredmetno povezovanje. Učitelj dejavnosti prilagaja sposobnostim in interesom posameznega otroka oziroma razreda kot celote. Učencem se pouk prilagaja tako v fazah načrtovanja, izvedbe in organizacije, kot pri preverjanju in ocenjevanju znanja. Učitelj v največji možni meri pri poučevanju vsebine različnih predmetov povezuje v smiselne celote. Učitelj pri pouku upošteva otrokovo preferenčno orodje (tj. telo, čustva, voljo in um kot »človekova orodja« za delovanje in komunikacijo z okoljem; Walters, 1986), in sicer tako pri lažšanju učenja posamezne snovi, kot tudi pri motiviranju učencev. Gre torej za način, na katerega učitelj učencu razloži snov ali ga za spoznavanje snovi motivira, ne pa za same vsebine, ki jih mora učenec usvojiti, ali način, na katerega učenec izkaže svoje znanje, razumevanje.

Cilj pouka je v enaki meri spodbujati razvoj deklarativnega (nanaša se na dejstva in koncepte), proceduralnega (kako stvari narediti) in samo-regulativnega znanja (kakšno znanje imamo o sebi kot učencu in kako nadzorovati lastno učenje). Poudarek pouka je na osebnem doživljanju ter upoštevanju izkušenj in zamisli, ki jih učenci oblikujejo v šoli in zunaj nje. Učitelj učence spodbuja tudi k ozaveščanju, kako so se nečesa naučili in kaj o nečem že vedo. Učitelj prilagaja učni proces tako, da so učenci v čim večji meri aktivni (eksperimentiranje, raziskovanje). Kjer je mogoče, učenci spoznavajo učne vsebine neposredno (v naravi, na terenu, iz konkretne izkušnje) oziroma na resničnih primerih, ki izhajajo iz neposrednega okolja in vsakodnevnih izkušenj učencev. Učitelj uporabi aktualne dogodke v razredu ter izven njega in jih vplete v pouk. Aktualne dogodke razume kot priložnost za rast učencev, jih zna kot take ustrezno predstaviti posameznemu učencu ali učencem na način, da spodbudi učno in osebnostno rast učencev.

Učne oblike in metode se prilagajajo starosti in drugim značilnostim skupine in posameznikov (npr. interesi, sposobnosti otrok, starostna heterogenost skupine). V pretežni meri pouk poteka v manjših skupinah, pogosto tudi v parih ali kot v obliki samostojnega dela. Pouk vključuje eksperimentalno in terensko delo, uporabo informacijske tehnologije (prikazi na računalniku in drugimi sodobnimi IKT pripomočki), delo z besedilom, igro vlog, projektno delo, sodelovalno učenje, izkustveno učenje, učenje z opazovanjem, učenje v toku, tematsko učenje...

Učitelj naravoslovja sproti preverja napredek posameznega učenca na področju vsebinskih znanj, naravoslovnih postopkov, spretnosti, stališč in odnosov. Pri učencu preverja povezovanje in razumevanje pojmov, definicij, zakonitosti, zajemanje, obdelavo in vrednotenje podatkov ter obvladovanje eksperimentalnih in raziskovalnih spretnosti in veščin.

9.4 (a) MODUL NARAVOSLOVJE IN TEHNIKA

9.4.1 *Opredelitev in splošni cilji modula naravoslovje in tehnika*

Modul naravoslovje in tehnika povezuje področja naravoslovja, tehnike in tehnologije ter predstavlja nadgradnjo nekaterih vsebin, ki jih učenci spoznavajo v okviru modula spoznavanje okolja v prvem vzgojno izobraževalnem obdobju. Splošni cilji modula so, da učenci med poukom s praktičnim delom odkrivajo in razvijajo svoje sposobnosti, urijo spretnosti in razvijajo pozitiven odnos do narave in tehnike ter kritičen odnos do posegov v naravo. Odkrivajo, da so naravni pojavi in tehnični sistemi temelj za številne poklice, in oblikujejo odnos do poklicnega dela (Vodopivec in sod., 2011).

Učenci se pri predmetu seznanjajo in urijo v metodologiji znanstvenega raziskovanja, ki vključuje teoretični (zastavljanje vprašanj, oblikovanje domnev, načrtovanje poskusov-kontrola spremenljivk, zbiranje, obdelovanje, interpretacija podatkov, oblikovanje zaključkov, sporočanje ugotovitev) in praktični del (izkustveno seznanjanje s preprostimi naravnimi in umetnimi sistemi – opazovanje sestave in osnovnih principov delovanja). Ob preučevanju preprostih tehničnih sistemov načrtujejo, konstruirajo in oblikujejo nove sisteme. Tako učenci spoznavajo tehnične in tehnološke postopke s katerimi človek preudarno in odgovorno spreminja okolje. Učenci spoznavajo, kako skrbeti za svojo varnost in varnost drugih ter kako vključevati posameznika v trajnostni razvoj okolja (npr. varčevanje z energijo, ohranjanje različnosti in pestrost živih bitij v naravi, smotrnost, etičnost in učinkovitost tehnoloških postopkov).

Učenci razvijajo ključne kompetence za poznavanje in razumevanje temeljnih naravoslovnih in tehnoloških konceptov ter njihove uporabe pri razlagi naravnih pojavov (spoznajo osnovno terminologijo za opisovanje teh pojavov, procesov in zakonitosti). Prevladujoči organizacijski obliki dela sta v skupini ali v pari, učenci pa razvijajo tudi individualno oz. samostojno delo.

9.4.2 Vsebine

Vsebine, ki jih učenci obravnavajo in spoznavajo pri tem modulu, so navedene skupaj za 4. in 5. razred. Učitelj presoja, katere vsebinske sklope in teme bo obravnaval v posameznem razredu, pri tem lahko določene teme izpusti oziroma določene teme doda. Učenci izhajajo iz praktičnih primerov v šoli in zunaj nje in tako osmislijo pridobljena spoznanja. Modul obravnava naslednje vsebine:

- Snovi
- Sile in gibanja
- Pojavi
- Živa bitja

Znotraj navedenih vsebin učenec usvaja tudi naravoslovne in tehnične postopke in spretnosti.

9.4.3 Standardi znanja

Standardi znanja predmeta so navedeni po vsebinskih temah. **Minimalni standardi znanja so pri posameznih temah/sklopih v krepkem tisku.**

Snovi

Učenec:

- **zna opredeliti različne lastnosti snovi, jih razvrsti glede na različne lastnosti (npr.: gnetljivost, stisljivost, trdota, električna prevodnost, magnetne lastnosti) in ve, da se jih shranjuje in prevaža v različnih posodah;**
- na primerih zna povezati lastnosti snovi z njihovo uporabo in načini obdelave (praktična uporabnost električnega toka in magnetov);
- **pozna simbole za označevanje nevarnih snovi ter pozna ustrezne načine zaščite in ravnanja z nevarnimi snovmi ter ukrepanja v primeru nesreč in poškodb** (pozna posledice neustreznega ravnanja s temi snovmi);
- **pozna vpliv segrevanja in ohlajanja na lastnosti snovi;**
- **pozna pomen ločenega zbiranja odpadkov in nevarnost divjih odlagališč;**

- **pozna agregatna stanja vode in njihove lastnosti, pomen vode za živa bitja, opiše in poimenuje procese pri kroženju vode v naravi ter razloži možne posledice omejenosti vodnih zalog;**
- **pozna nastanek in sestavo prsti ter našteje lastnosti prsti, ki so pomembne za rast in razvoj rastlin;**
- **pozna sestavo zraka, zna razložiti pomen le-tega za življenje na Zemlji, raziskati onesnaževalce v zraku, utemeljiti posledice za življenje živih bitij in naštetih nekaj ukrepov za čistejši zrak;**
- ve, da se voda in zrak nenehno izmenjujeta med živimi bitji in okoljem.

Sile in gibanja

Učenec:

- **pozna vzroke za gibanje teles;**
- **zna izdelati, preizkušati ter predlagati izboljšave za model vozička, gugalnice, jermenskega gonila (pojasni delovanje in možnosti uporabe);**
- **pozna in poimenuje sestavne dele kolesa in obvezno opremo ter se skladno s predpisi in upoštevanjem razmer na cestišču ravna v prometu kot pešec in kolesar (razloži, kaj je pomembno za prometno varnost in zakaj);**
- **zna opisati in utemeljiti spremembe, ki so povezane z gibanjem Zemlje okoli svoje osi (dan, noč, mrak, senca – pozna vzroke za spreminjanje velikosti in lege sence);**
- ve, da telesa vidimo, če svetloba prihaja od njih v naše oči.

Pojavi

Učenec:

- **pozna vzroke za nastanek vetrov in razloži pomen le teh pri oprahčevanju rastlin, razširjanju semen;**
- **zna pojasniti spremembe letnih časov z gibanjem Zemlje okoli Sonca in razložiti vpliv Sonca na vreme;**
- **ve, da se snovi (tla, voda, zrak) na soncu segrejejo, če vpijajo sončno svetlobo;**
- **ve, kaj je temperatura (razlikuje med temperaturo in toploto), in zna uporabiti različne termometre;**
- **ve in na primeru razloži, da tekočine tečejo zaradi višinske razlike ali razlike v tlaku;**
- **ve, da voda v cevju centralnega ogrevanja kroži in prenaša toploto oziroma energijo (pozna in razume delovanje takega sistema);**
- **zna sestaviti preprost električni krog z žarnico, ploščato baterijo in stikalom ter opisati delovanje kroga in posameznih sestavnih delov;**
- **pozna pomen pazljivega ravnanja z električnimi napravami in zna naštetih vzroke ter posledice nesreč pri nepazljivem ravnanju.**

Živa bitja

Učenec:

- **ve, da so živa bitja (rastline, živali, človek) zgrajena iz celic in da jih razvrščamo v skupine glede na skupne značilnosti;**
- **pozna in poimenuje najpogostejše rastline, živali in glive v neposrednem okolju ter jih razlikuje po zunanji zgradbi, prehranjevanju in življenjskem okolju;**
- **pozna pomen proizvajalcev, potrošnikov in razkrojevalcev ter iz njih sestavi preproste prehranjevalne verige in spletje (zna pojasniti pomen le-teh za ravnovesje v naravi);**

- prepozna osnovne značilnosti nekaterih večjih skupin rastlin (cvetnice, mahovi, praprotnice), živali (nevretenčarji - školjke, žuželke, pajki, kolobarniki in vretenčarji – ribe, dvoživke, plazilci, priči, sesalci);
- ve, da so živa bitja prilagojena okolju, v katerem živijo;
- ve, da v rastlinah nastaja hrana (zna razložiti fotosintezo), medtem ko jo živali dobijo s prehranjevanjem iz okolja;
- opiše osnovno zgradbo in razume osnove delovanje človeškega telesa;
- ve, da je večja podobnost med sorodniki kot med nesorodniki;
- pozna pomen pestre in uravnotežene prehrane za zdravje in razvoj ljudi;
- zna spremljati in opisati spremembe v osebni rasti in razvoju ter navesti konkretne primere osebne odgovornosti pri skrbi za svoje zdravje;
- spoštuje različnost med ljudmi in to pokaže s svojim ravnanjem.

Naravoslovni in tehnični postopki in spretnosti

Učenec zna:

- skrbeti za urejenost in varnost delovnega okolja;
- načrtovati, skicirati, izdelovati in preizkušati izdelke ter predlagati izboljšave (modeli cevja, korit, preprostih stavb-sestavljanke);
- natančno in sistematično zaznavati oziroma opazovati s čim več čutili;
- varno uporabljati merilna ter druga orodja in pripomočke (meter, tehtnica, termometer, merilni valj, manometer, ...);
- uporabljati večšine eksperimentalnega dela ob izvajanju preprostih poskusov (razvrščanje-določanje meril, uvrščanje, urejanje – zaporedje dogodkov);
- načrtovati in izvesti preprosto raziskavo, oblikovati ugotovitve in poročati;
- prikazati in brati podatke iz grafičnih zapisov;
- delati z viri – pridobiti in uporabiti informacije ter biti kritičen do njih;
- uporabljati osnovne obdelovalne postopke za papirna in lesna gradiva, umetne mase, tanko pločevino.

9.4 (b) MODUL NARAVOSLOVJE

9.4.4 *Opredelitev in splošni cilji modula naravoslovje*

Učenci pri predmetu spoznavajo in razvijajo razumevanje naravoslovnih pojmov in zakonitosti, ki so podlaga za razumevanje pojavov v naravi, povezanosti med živo in neživo naravo ter odnosi med zgradbo, lastnostmi in delovanjem živih in neživih sistemov v okolju (Skvarč in sod., 2011). Učenci pri pouku naravoslovja pridobijo temeljno znanje, ki jim omogoča razumevanje snovi, snovnih in energijskih sprememb, naravnih pojavov, življenjskih in ekoloških procesov. To so znanja, ki jih vsak posameznik potrebuje za življenje, ne glede na poklic, ki ga opravlja, in predstavljajo osnovo za nadgrajevanje znanja v strokovnoteoretičnih predmetih. Poudarek naj bo na razvijanju spoznavnih procesov, ki omogočajo intelektualno rast, osebni razvoj in odgovoren odnos do življenja.

Pri pouku naravoslovja se teoretične osnove prepletajo z metodami neposrednega opazovanja ter preprostimi oblikami laboratorijskega, eksperimentalnega in terenskega dela. To daje učencem možnost, da dejavno pridobivajo znanje, ustvarijo neposreden stik z življenjem in naravo ter prihajajo

do določenih spoznanj s svojim iskanjem in odkrivanjem. Učenci naj s pridobivanjem informacij iz različnih virov odkrivajo bistvo obravnavane vsebine, primerjajo in kritično presojuje informacije ter se naučijo analizirati, povezovati in posploševati. To je podlaga za razumevanje medsebojne odvisnosti naravoslovnih in družboslovnih znanj. Tako doseženo znanje je uporabno ob številnih novih konkretnih primerih.

9.4.5 Vsebine in splošni cilji

Razumevanje sebe in narave ter odgovoren odnos do živih bitij so glavni cilji predmeta in hkrati osnova za ustreznejše načrtovanje in vrednotenje človeških posegov v okolje in naravo. To znanje in spretnosti naj bodo osnova za uvajanje trajnostne rabe obnovljivih naravnih virov, ohranjanje življenjske pestrosti, kakovostnega okolja in zdravih naravnih virov (vode zraka, tal ...) ter s tem povezane kakovosti življenja in nadaljnjega razvoja. Temeljna oblika doseganja teh ciljev bo izkustveni pristop (terensko, raziskovalno delo – opazovanje, opisovanje vidnega in doživetega, gojenje, vizualizacija, izdelovanje, primerjanje, dokazovanje, napovedovanje, sklepanje, eksperimentiranje, reševanje problemov), ki je trajnejša oblika učenja in predvsem učinkovitejša pri uporabi že pridobljenega znanja v novih situacijah.

Učitelj glede na zmožnosti in interese učencev ter pogoje dela presodi katera znanja bodo temeljila na aktivnosti učencev (raziskovalno – eksperimentalno delo v razredu, pri šoli ali na terenu). V ta namen bo učitelj izvedel najmanj 40% ur pouka naravoslovja. Učitelj lahko avtonomno oblikuje 10 odstotkov ciljev posameznega vsebinskega sklopa, vendar mora učencem zagotoviti celosten pregled nad vsebinami.

V vseh fazah (načrtovanje, organizacija, izvedba, preverjanje, ocenjevanje) bo pouk notranje diferenciran glede na zmožnosti in druge posebnosti pouka (heterogene skupine).

Vsebine

- Snovi
- Energija in viri energije
- Živa narava
- Vpliv človeka na okolje

Splošni cilji predmeta

Pri pouku naravoslovja učitelj razvija pri učencu naravoslovne zmožnosti s poznavanjem in razumevanjem naravoslovnih konceptov ter njihovo uporabo pri razlagi naravnih pojavov in dogajanj v okolju. Učenec razvija tudi naslednje naravoslovne zmožnosti:

- uporaba osnovne strokovne terminologije pri opisovanju pojavov, procesov in zakonitosti;
- spoznavanje osnovne fizikalne, kemijske in biološke zakonitosti in metode proučevanja pojavov in procesov v naravi;
- iskanje, obdelava, interpretacije in vrednotenje podatkov iz različnih virov (uporaba IKT, načrtno opazovanje, zapisovanje in uporaba opažanj/ meritev v obliki običajnih/simbolnih/grafičnih zapisov);
- razvijanje eksperimentalnih spretnosti in metod raziskovanja v laboratoriju in na terenu (načrtovanje z upoštevanjem varnostnih predpisov, varna izvedba, ocena natančnosti in zanesljivosti pridobljenih rezultatov, interpretacija rezultatov in argumentirano oblikovanje zaključkov);

- razvijanje zavedanja o tem, kako naravoslovno-matematične znanosti in tehnologija vplivajo na življenje in okolje;
- prepoznavanje, kritična presoja in preprečevanje nevarnosti v skrbi za lastno zdravje in zdravje drugih;
- razvijanje sposobnosti za odgovorno in aktivno sodelovanje pri razreševanju problemov in trajnostnem-sonaravnem razvoju;
- razumevanje zgradbe, delovanja in vrednosti naravnega in antropogenega ekosistema ter oblikovanje pozitivnega in odgovornega odnosa do narave ter spoštovanje do vseh oblik življenja.

Naravoslovni postopki in spretnosti

Učenci se pri pouku naravoslovja urijo v spretnostih in veščinah varnih eksperimentalnih tehnik z uporabo pripomočkov (laboratorijska steklovina, tehtnica, gorilnik, lupa, mikroskop,...) in podatkov. Pri tem se navajajo na sistematično načrtovanje (zastavljanje problemskih vprašanj in napovedovanje eksperimentalnih rezultatov), izvajanje, opazovanje, opisovanje, zapisovanje, interpretacijo, oblikovanje zaključkov (uporaba meritev, opažanj), vrednotenje smiselnosti eksperimentalnih rezultatov ter načrtovanje sprememb ali izboljšav poskusa. Učenci razlikujejo med poštenim in nepoštenimi poskusi ter opredelijo konstante in spremenljivke v poskusih. Učenci se urijo tudi v pripravah ustreznih predstavitev izvedbe in rezultatov svojega praktičnega dela v pisni in ustni obliki (uporaba IKT, delo s strokovnimi besedili).

Teoretično znanje se učijo prepoznavati in uporabljati v okolju tako z vidika prepoznavanja kaj nam narava nudi (zdravilna zelišča, les, bivališča, hrana - divja, gojena, samooskrba,...) kot tudi prepoznavanja nevarnosti in ukrepanje ob nesrečah kot so opekline, piki insektov, ugrizi pajkov, kač, zastrupitve z glivami. Tako učenci razvijajo odgovornost do varovanja zdravja.

9.4.6 Standardi znanja

Učitelj se pri doseganju navedenih standardov znanja prilagaja predhodnemu znanju, interesom in sposobnostim posameznih učencev kot tudi poučevanega razreda kot celote. **Minimalni standardi znanja so v krepkem tisku.**

Snovi

Učenec:

- **razume, da je snov zgrajena iz delcev/gradnikov;**
- **pozna znake za nevarne snovi in razume pomen ustrezne zaščite pri rokovanju z izdelki, ki imajo nevarne lastnosti** (ukrep v primeru nesreč in poškodb);
- **pozna pojem in vrste agregatnih stanj ter razume razlike med porazdelitvijo delcev/gradnikov snovi v posameznem agregatnem stanju** (iz submikroskopskega prikaza sklepa na agregatno stanje snovi);
- pozna fizikalne lastnosti snovi (gostota, elastičnost, električna prevodnost, toplotna prevodnost, magnetne lastnosti ...) in na osnovi le teh izbere primerno surovino za določen izdelek ali namen uporabe (baker- električne žice, les – okna, tla);
- **razvršča in razume pojme o snoveh (naravne/pridobljene, čiste snovi/zmesi, elementi/spojine, homogene/heterogene, toplotni in električni prevodniki/izolatorji ...);**
- **prepozna kemijske elemente in spojine;**
- **ve, da so raztopine zmesi, in razlikuje med pojmi raztopina, topilo, topljenec;**

- za izbrane primere raztopin, ki jih pozna iz življenja, opredeli topilo in topljenec;
- **pozna nekatere metode ločevanja snovi iz zmesi (sejanje, filtriranje, destilacija, kristalizacija, kromatografija, sublimacija, magnet)** in razume na kateri lastnosti temelji posamezna metoda ločevanja;
- zna načrtovati postopke ločevanja posameznih čistih snovi iz zmesi;
- **pojasni razliko med fizikalnimi in kemijskimi spremembami oz. procesi;**
- za primere sprememb, ki jih pozna iz vsakdanjega življenja, sklepa ali je potekala fizikalna sprememba ali kemijska reakcija;
- **pozna pojme kemijska reakcija, reaktant in produkt;**
- opiše snovne in energijske spremembe pri kemijskih reakcijah (eksperimentalno delo, vsakdanje življenje);
- razlikuje med vrstami oz. viri voda v naravi, glede na to, kaj je v njih raztopljeno (deževnica, studenčnica, podtalnica, morska voda, mineralna voda);
- **ve, od česa je odvisna trdota vode in našteje možne nevšečnosti, ki jih trdota vode povzroča v gospodinjstvu ter predlaga ukrepe za preprečitev le-teh;**
- **prepozna in poimenuje najbolj zastopane kamnine v Sloveniji** (apnenec, dolomit, lapor, fliš);
- opiše nastanek sedimentnih, magmatskih in metamorfnih kamnin.

Energija in viri energije

Učenec:

- **pozna oblike energije na Zemlji (sončna, vetrna, vodna, biomasa, geotermalna);**
- **navede primere pretvorb sončne energije v druge oblike energije;**
- **našteje načine uporabe električne energije in možnosti varčevanja z njo;**
- **razlikuje med obnovljivimi in neobnovljivimi viri energije ter utemelji pomen čim večje uporabe obnovljivih virov energije;**
- razume in razloži, zakaj je sončna energija osnovni vir energije na Zemlji;
- pozna različne učinke sončne energije na snovi in navede nekaj primerov;
- **razume, da je bela svetloba sestavljena iz mavričnih barv, ki se od površine odbijajo ali pa jih ta absorbira;**
- **ve, da svetloba posreduje sliko okolice in, da z očmi zaznavamo tista telesa, ki oddajajo svetlobo ali se svetloba od njih odbija;**
- po barvi predmeta sklepa, kateri del svetlobnega spektra se od njega odbija in kateri absorbira;
- razlikuje med odbojem in lomom svetlobe in razume, da se na meji dveh snovi svetloba lomi in deloma tudi odbije;
- ve, da sta svetloba in zvoka valovanji;
- razlikuje med valovanjem na vrvi, vodni gladini, vzmeti ter razume, da se pri valovanju prenašajo informacije in energija za različnimi hitrostmi;
- **zna navesti primere uporabe valovanj v vsakdanjem življenju;**
- pozna različne vrste tokov (snovni, toplotni, električni), razume princip gonilne razlike ali prevodnika za posamezen tok in navaja primere tokov iz vsakdanjega življenja;
- **razlikuje med toplotnimi prevodniki in izolatorji** ter s primeri ponazori pomen in uporabo le-teh v življenju in v naravi;
- **razume, kako zvok nastane (nihanje teles) in kako se prenaša od oddajnika po snoveh v vse smeri;**
- **pozna pomen zvoka za sporazumevanje in izmenjavo podatkov;**
- **našteje posledice onesnaženja s hrupom in možne načine zaščite.**

Živa narava

Učenec:

- **razume, da je celica osnovna gradbena in funkcionalna enota vseh živih bitij;**
- **razume, da je organizem lahko zgrajen iz ene celice, večcelični organizmi pa so zgrajeni iz več tisoč milijard celic;**
- **ve, da v celicah potekajo življenjsko pomembni procesi**
- pozna zgradbo celice in naloge organelov - mitohondriji, jedro, kloroplasti;
- **razlikuje med zgradbo rastlinske in živalske celice (mikroskopski preparat in slika);**
- **razume, da organizme, glede na razlike in podobnosti v zgradbi celice, razvrščamo med bakterije, glive, rastline in živali;**
- ve, da virusi niso celice in jih ne uvrščamo med organizme;
- **zna pojasniti potek in pomen celičnega dihanja in fotosinteze za vsa živa bitja (nastajanje in sproščanje energije in snovi);**
- **razume, da fotosinteza lahko poteka le v kloroplastih rastlinskih celic in navede snovi, ki se pri tem porabljajo in nastajajo;**
- **razume, da bakterije opravljajo pomembne naloge v ekosistemu in da le redke vrste bakterij povzročajo bolezni ali so drugače škodljive za človeka;**
- **pozna vlogo in pomen gliv v ekosistemu ter našteje osnovne značilnosti in nekaj predstavnikov gliv;**
- zna razložiti pomen sožitja med glivami in nekaterimi rastlinami;
- **pozna rastlinske organe (korenina, steblo, list), njihovo zgradbo in naloge ter pozna vlogo obeh transportnih sistemov pri rastlinah;**
- ve, da ima vsak tip celic (specializirane celice), tkiv in organov zgradbo, ki omogoča opravljanje določene naloge v organizmu;
- pozna pomen listnih rež za rastlino;
- zna pojasniti kaj so založne snovi in njihov pomen za rastlino ter navede primere založnih tkiv v katerih so shranjene;
- **razume, da živali (potrošniki) prejmejo hrano iz okolja in jo pretvorijo v energijo (v procesu celičnega dihanja), v gradnike za gradnjo telesa ali v založna tkiva;**
- **razume, da imajo živali razvite različne strukture za sprejemanje snovi iz okolja (potrošniki) in njihovo prebavo, za dihanje, prenos snovi, izločanje odpadnih snovi, gibanje, zaznavanje, nadzor nad delovanjem telesa in razmnoževanje;**
- **primerja podobnosti in razlike v delovanju enoceličnega in mnogoceličnega organizma (izmenjava snovi med organizmom in okolico, zaznavanje sprememb v okolju);**
- na primerih izbranih predstavnikov enoceličarjev, nevretenčarjev in vretenčarjev opiše in primerja osnovno zgradbo glavnih gradbenih tipov živali;
- **razume in ponazori s primeri, kako se pri različnih živalih različni načini gibanja, prehranjevanja, razmnoževanja, zaznavanja in orientiranja v okolju itn. kažejo v telesni zgradbi in prilagoditvah živali,**
- **razloži, kako poteka izmenjava snovi pri živalih (izločanje nerabnih snovi, izmenjava plinov), pomen transportnega sistema pri večjih večceličarjih in primerja zgradbo ter delovanje dihal različnih živali;**
- pozna razlike v delovanju in **razume pomen živčevja in hormonskega sistema pri uravnavanju in usklajevanju delovanja posameznih delov telesa ;**
- **razume pomen čutil in živčevja pri zaznavanju sprememb v okolju in odzivanju nanje;**
- navede konkretne primere povezav med razvitostjo čutil in načinom življenja;

- **našteje naloge, ki jih opravlja ogrodje**, ter primerja ogrodje različnih živalskih skupin;
- pozna različne krovne strukture organizmov in njihov pomen;
- **na primerih izbranih živalskih predstavnikov navaja podobnosti in razlike v osebem razvoju živali** (pozna pojme embrionalni/ postembrionalni razvoj, popolna/nepopolna preobrazba);
- pozna človeške zajedavce;
- **opiše zgradbo semena, razloži pomen založnih snovi v semenu**;
- razloži postopek nastanka semen od oprašitve do oploditve;
- **razume, da sta rast in razvoj rastlin in živali povezana z delitvijo, rastjo in diferenciacijo celic**;
- **utemelji pomen razmnoževanja za nadaljevanje vrste**;
- **razlikuje med spolnim in nespolnim razmnoževanjem rastlin in živali** ter navede prednosti in slabosti obeh;
- pozna primere nespolnega razmnoževanja rastlin in živali;
- **ve, da spolne celice nastajajo v spolnih organih in da je oploditev začetek razvoja novega osebk**;
- **pozna posamezne dele cveta in njihov pomen**;
- **razlikuje med oprašitvijo (vetrocvetke, žužkocvetke) in oploditvijo** ter razume povezavo med zgradbo cveta in načinom opraševanja;
- na izbranih primerih razloži povezavo med zunanjo zgradbo semen in plodov ter njihovim načinom razširjanja;
- **razume, da organizme (rastline, živali) na podlagi skupnih značilnosti uvrščamo v širše skupine (sistematske kategorije)**;
- našteje osnovne sistematske kategorije ter na konkretnem primeru navede značilnosti organizmov, zaradi katerih jih uvrščamo v določeno širšo sistematsko kategorijo (razred, deblo);
- **razlikuje med algami, mahovi, praprotnicami in semenkami** ter navede podobnosti in razlike med njimi;
- pozna kriterije za delitev semenk (golosemenke/ kritosemenke) in kritosemenk (enokaličnice/ dvokaličnice);
- z uporabo določevalnih ključev prepozna in uvrsti rastline in živali iz bližnjega ekosistema (travniki, gozd) v ustrezne sistematske kategorije;
- razume, da ekosistem sestavljajo neživi dejavniki okolja in vse populacije (pozna pojem), ki skupaj živijo v okolju;
- **dejavnike v okolju zna razvrstiti na nežive in žive**;
- **na osnovi opisa zgradbe rastlin sklepa na značilnosti okolja v katerem uspeva in obratno**;
- **zna razložiti na izbranih primerih rastlin in živali, kako neživi dejavniki okolja določajo življenjske razmere za organizme (navede tudi prilagoditve teh rastlin in živali) in s tem na biotsko pestrost ter številčnost vrst**;
- **razume in pojasni vpliv neživih dejavnikov okolja na biotsko raznovrstnost rastlin (proizvajalcev) in posledično na biotsko raznovrstnost in številčnost drugih vrst organizmov v ekosistemu (prehranjevalne verige in spleti)**;
- **na primeru izbranega ekosistema (gozd, travnik, morje) razlikuje med proizvajalci, potrošniki in razkrojevalci ter pojasni, kakšno vlogo imajo pri kroženju snovi in pretakanju energije v ekosistemu**;
- pozna primere medvrstnih odnosov med organizmi;
- **zna povezati rastlinske in živalske organizme izbranega ekosistem v prehranjevalne verige in prehranjevalne splet**;

- razume in s primeri razloži soodvisnost žive in nežive narave;
- **razume, da so rastline v ekosistemu proizvajalci, ki iz neživih snovi in svetlobe izgrajujejo biomaso;**
- razloži, kako se zaradi spreminjajočih razmer spreminja biotska pestrost ekosistema skozi letne čase;
- pozna razlike med enoletnicami in trajnicami ter navede primere;
- razloži nastanek prsti in zna naštetih lastnosti prsti, ki ključno vplivajo na rast in razvoj rastlin;
- razloži pomen rastlin za nastanek prsti in preprečevanje erozije;

Vpliv človeka na okolje

Učenec:

- **razume pojem ekosistem,**
- **pozna različne ekosisteme,**
- **razlikuje med naravnimi in antropogenimi ekosistemi;**
- zna pojasniti manjšo biotsko pestrost in stabilnost antropogenih ekosistemov v primerjavi z naravnimi;
- **razume, da v naravi ni koristnih ali škodljivih vrst temveč so v antropogenih ekosistemi (npr. njiva, sadovnjak, vinograd) z vidika človeka posamezne živalske in rastlinske vrste škodljive ali koristne;**
- **s primeri razloži škodljive vplive in posledice čezmernega izkoriščanja naravnih virov (vode, surovin in fosilnih goriv);**
- **navede primere človeških dejavnosti, ki prispevajo k onesnaževanju zraka, vode, tal in utemelji vpliv na biotsko raznovrstnost in ravnovesje v naravi;**
- razume odvisnost človekovega preživetja in ekonomskega razvoja od biodiverzitete in procesov v naravi;
- **predlaga ukrepe, ki bi zmanjšali posledice človekovih posegov v okolje;**
- **pozna vlogo človeka v prehranjevalnih spletih;**
- **pozna pomen in različne uporabne vidike rastlin za človeka (čistilne naprave, čisto okolje, bivališča, prehrana – samooskrba, oblačila idr);**
- **zna navesti kako zmanjšati porabo vode, energije, virov surovin ter zmanjšati količino odpadkov (individualno in v družini, v šoli – načrt za zeleno gospodinjstvo, šolo);**

Naravoslovni postopki in spretnosti, raziskovanje in komuniciranje

Učenec:

- zna opazovati, opisovati in primerjati živa bitja, pojave, predmete, itn., navesti podobnosti in razlike
- izvede poskus oz. raziskavo v skladu z navodili, pri tem poskrbi za lastno varnost (npr. uporaba zaščitnih sredstev in varnost drugih) in ga strokovno ustrezno zapiše v obliki poročila
- ustrezno uporablja pripomočke, opremo in tehnologijo pri eksperimentalnem delu (npr. lupa, mikroskop, štoparica, tehtnica, gorilnik, merilni valj)
- zna zbirati kvantitativne in kvalitativne podatke z opazovanjem in izvajanjem meritev, jih ustrezno zapisati in urediti (besedilno, s tabelami in grafi)
- pozna in uporablja preproste raziskovalne metode in modele
- poroča drugim o lastnih spoznanjih in rezultatih dela z uporabo strokovnega jezika
- zna iz razumljivih besedil, shem in drugih virov narediti ekstrakcijo informacij in jih predstaviti drugim

- uporabi določevalne ključne za prepoznavanje živih bitij in njihovo uvrščanje v sistematske enote
- utemelji pomen večkratne ponovitve meritev ali opazovanj in razloži zakaj mora imeti kontrolirani poskus primerljive rezultate ob ponovitvi
- prepozna problemsko vprašanje in predlaga načine (poskus, raziskavo), ki vodijo do odgovora
- pozna temeljne naravoslovne koncepte in jih razlaga na osnovi znanih primerov,
- reproducira strokovno znanje in povezuje znanje s koncepti.

9.4 (c) MODUL TEHNIKA IN TEHNOLOGIJA

9.4.7 *Opredelitev in splošni cilji modula tehnika in tehnologija*

Namen modula *tehnika in tehnologija* je učencem omogočiti, da razvijajo svoje sposobnosti za iskanje in oblikovanje novih rešitev. Vsebine se nanašajo na štiri področja, in sicer tehnična sredstva, gibanja, tehnologija, organizacija dela in ekonomika. Cilji modula so, da se učenci učijo in razvijajo svoje sposobnosti ob izdelovanju predmetov in gradnji konstrukcij, pri tem pa s praktičnim delom razvijajo delovne spretnosti, spoznavajo nevarnosti ter varnostne ukrepe. Pri pouku se poglobljeva seznanjanje tudi z značilnostmi različnih del ter zahtevnostmi različnih poklicev (Fakin in sod., 2011).

9.4.8 *Vsebine*

- Dokumentacija (tehnično risanje, tehnična pisava, konstruiranje, izdelava, vrednotenje)
- Gradiva in obdelave (tehnično risanje, tehnična pisava, konstruiranje, izdelava, vrednotenje)
- Tehnična sredstva (stroji, električna energija, motorji, gonila)
- Računalnik in krmiljenje (CAD/CAM, 3D modeliranje)

9.4.9 *Standardi znanja*

Standardi znanja predmeta obsegajo zapise ciljev predmeta po vsebinskih temah in sklopih za 6. in 7. razred skupaj. Učitelj se pri doseganju navedenih pričakovanih rezultatov prilagaja predhodnemu znanju, interesom in sposobnostim posameznih učencev kot tudi poučevanega razreda kot celote.

Minimalni standardi znanja so v krepkem tisku.

Dokumentacija

- Razloži namen tehničnega komuniciranja
- **Opredeli pravila skiciranja in kotiranja ter nariše osnovne like ter preproste predmete s svinčnikom**
- Pozna in pravilno uporablja tehnično pisavo
- Razloži nastanek pravokotne projekcije na treh projekcijskih ravninah in jo uporablja v praksi
- **Oblikuje in skicira idejo za preprost predmet**, utemelji rešitev in izbere najustreznejšo
- Izdela tehnično in tehnološko dokumentacijo za izdelek oziroma projekt
- **Utemelji, skicira in nariše predmet v izometrični projekciji ter raziše možnosti uporabe v praksi**
- Nariše predmet v projekciji z grafičnim orodjem CAD oziroma modelira v 3D tehniki
- Sodeluje pri razvoju skice in izbiri najustreznejše rešitve
- **Izdela delavniško risbo in tehnološki list za preprost, uporaben predmet**

Umetne snovi

- **Predstavi uporabo najpogostejših umetnih snovi v vsakdanji praksi in jih imenuje**
- **Umetne snovi razvrsti med elaste, plaste (termo- in duroplaste) in silikone**
- Ugotovi dobre in slabe strani umetnih snovi
- Pojasni vpliv proizvodnje in uporabe umetnih snovi na okolje

Konstruiranje, izdelava in vrednotenje izdelkov iz papirja, lesa in umetnih snovi

- Učenec poimenuje vrste papirnih gradiv, opiše njihove značilnosti in uporabo.
- Učenec razlikuje formate A.
- Učenec razloži pomen embalaže za shranjevanje predmetov in snovi, za transport.
- Učenec razstavi in razišče plašč embalažnega ovitka.
- Učenec načrtuje izdelavo predmeta iz papirnih gradiv in izdelava šablono.
- Učenec preveri primernost lepila.
- Učenec varno in pravilno uporablja orodje.
- Učenec preizkusi profile na trdnost.
- Učenec preoblikuje papir v profile in jih uporabi v konstrukciji.
- Učenec uporabi postopke obdelave papirja.
- Učenec razlikuje najpogostejše vrste lesa po njihovih značilnostih.
- Učenec razvršča polizdelke po njihovi uporabi.
- Učenec opiše pridobivanje lesa in oblike tehničnega lesa.
- Učenec ustrezno uporabi pripomočke, orodje in stroje za izdelavo predmeta.
- Z uporabo osnovnih obdelovalnih postopkov, orodij in strojev izdelava preprost izdelek iz papirja, lesa in umetnih snovi;
- Preizkusi ustreznost izdelka, izračuna stroške izdelave in ovrednoti svoj prispevek

Električna energija

- Opiše potrebne pogoje, da v električnem krogu teče električni tok
- Razlikuje med električnimi prevodniki in izolatorji ter našteje tipične električne porabnike
- Razloži namen in delovanje stikala v električnem krogu
- Sestavi električne kroge z dvema ali več porabniki ter našteje in opiše vire električne napetosti
- Pozna nevarnosti električnega toka in pojasni pomen električne energije za človeštvo
- Opiše alternativne vire in načine pridobivanja električne energije
- Razloži načelo delovanja električnega motorja
- Preveri odvisnost vrtenja enosmernega motorja od napetosti in polaritete priključkov vira
- Razloži delovanje vezja z dvema zaporedno in dvema vzporedno vezanima stikaloma
- Uporabi menjalno stikalo za spreminjanje smeri vrtenja električnega motorčka in razloži delovanje

Kovine

- Predstavi uporabo kovin na značilnih področjih in utemelji njene prednosti pred drugimi gradivi
- Pozna najpogostejše vrste in osnovne lastnosti kovin in jih razvršča med železne in neželezne
- Imenuje polizdelke in utemelji njihovo uporabnost

Konstruiranje, izdelava in vrednotenje izdelkov iz kovin

- Razloži bistvo preoblikovanja, odrezovanja, spajanja in površinske obdelave
- Izdelava sestavne dele, jih sestavi v celoto in predmet preizkusi
- Razlikuje razstavljive in nerazstavljive zveze
- Utemelji zaščito kovinskih predmetov
- Vrednoti vloženo delo, porabljeno gradivo, vloženo in pridobljeno znanje
- Pozna vpliv proizvodnje kovinskih predmetov in njihove uporabe na okolje

Motor

- Na primerih razloži kako stroji pomagajo človeku pri delu
- Našteje in opiše vire, ki ponujajo človeku večjo moč, kot jo zmora sam
- Na modelu ali risbi poimenuje posamezne dele dvo- in štiriktaktnega bencinskega motorja

- **Prepozna vse štiri takte štiriktaktnega motorja z notranjim izgorevanjem**
- **Opiše vpliv množične uporabe motornih prevoznih sredstev na spremembe v okolju**

Gonila

- **Imenuje vrste, pojasni vlogo in namen gonil**
- **Pri gradnji modela uporabi gonilo ter preizkusi njegovo delovanje**
- **Loči drsne in kotalne ležaje ter pojasni pomen maziv**
- **Imenuje različne vrste zobnikov in navede njihovo uporabo**
- **Določi prestavno razmerje**

CAD/CAM

- **Razloži načelo delovanja sistema CAD/CAM**
- **Opiše prednosti njegove uporabe pred klasično proizvodnjo**

9.4 (d) MODUL FIZIKA

9.4.10 Oprelitev in splošni cilji modula fizika

Učenci se pri pouku fizike v osnovni šoli učijo opazovati in preučevati fizikalne pojave ter spoznajo preproste fizikalne pojme. V procesu spoznavajo ter usvajajo tudi ustrezen jezik in metode preučevanja. Učenci spoznavajo, s katerimi fizikalnimi procesi lahko pojasnimo določene naravne pojave iz okolja in v kakšnih vzročno-posledičnih povezavah so ti procesi. Učenci spoznajo, da fizika opisuje pojave na vseh velikostnih stopnjah, od najmanjših delcev do vesolja. Poleg tega se seznanijo z nekaterimi tehničnimi pridobitvami in spoznavajo, kateri fizikalni procesi jih omogočajo. Spoznavajo zakonitosti eksperimentalnega oziroma raziskovalnega dela (Verovnik in sod., 2011).

9.4.11 Vsebine

Vsebine, ki jih učenci obravnavajo in spoznavajo pri tem predmetu, so navedene skupaj za 8. in 9. razred. Učitelj presoja, katere vsebinske sklope in teme bo obravnaval v posameznem razredu, pri tem lahko določene teme izpusti oziroma določene teme doda. Predmet obravnava naslednje vsebine:

- Uvod v fiziko
- Vesolje
- Enakomerno gibanje
- Sile
- Gostota, tlak in vzgon
- Pospešeno gibanje
- Delo in energija
- Toplota in notranja energija
- Svetloba
- Električni tok
- Magnetna sila
- Fizika in okolje

9.4.12 Standardi znanja

Standardi znanja modula obsegajo standarde po vsebinskih temah in sklopih ter so navedeni skupaj za 8. in 9. razred. Vrstni red posameznih vsebinskih sklopov in razvrstitev tem v okviru njih ni obvezujoč, ne po temah ne po razredih. Učitelj se pri doseganju navedenih standardov znanja prilagaja predhodnemu znanju, interesom in sposobnostim posameznih učencev kot tudi poučevanega razreda kot celote. **Minimalni standardi znanja so v krepkem tisku.**

Splošni standardi znanja

Učenec:

- **načrtno opazuje pojave in opažanja ustrezno zapiše,**
- **skrbi za urejenost delovnega prostora, za lastno varnost, varnost drugih in varnost opreme,**

- po navodilih izvede fizikalne poskuse ter ustrezno zabeleži dogajanja in meritve,
- uporabi različne oblike in metode (vključno s simboli, diagrami, tabelami, skicami, grafi in IT) za predstavitev kvalitativnih in kvantitativnih podatkov in zaključkov;
- **oceni in izmeri vrednosti izbranih fizikalnih količin, jih ustrezno zapiše z merskim številom in enoto ter grobo oceni napake meritev,**
- primerja svoje rezultate z drugimi učenci in ugotovi možne vzroke za odstopanja in napake,
- primerja dejanske rezultate z napovedmi in ugotavlja ujemanje,
- uporabi tabele, grafe za prikaz medsebojne odvisnosti količin in **jih ustrezno opremi in označi,**
- **bere preproste grafe in iz grafa odčita neznane vrednosti**
- **izbere in uporabi različne vire informacij ter poišče ključne informacije**

Uvod v fiziko

Učenec:

- pozna in uporablja metode ter oblike dela pri fiziki (opazovanje, načrtovanje, merjenje, eksperimentiranje, oblikovanje sklepov, interpretacija meritev in izidov poskusov),
- **opredeli pojme fizikalna količina, fizikalna enota in merska priprava in jih ustrezno uporablja,**
- usvoji predpone in ugotavlja pretvornike med merskimi enotami.

Vesolje

Učenec:

- **pojasni pojme zvezda, planet, naravni satelit,** komet, meteor, galaksija, ozvezdje in jih med sabo loči
- primerja lastnosti posameznih planetov in opiše obliko tirnice planetov okoli Sonca,
- **ve, da je svetlobno leto enota za razdaljo**
- opiše razliko med zgodovinskima pogledoma na vesolje (geocentričnim in heliocentričnim)

Enakomerno gibanje

Učenec:

- **razlikuje med mirovanjem, enakomernim in neenakomernim gibanjem opazovanega telesa,**
- **uporabi enačbi za računanje hitrosti pri enakomernem gibanju** in poti ter rezultate grafično ponazarja,
- **pozna enoti za hitrost (km/h in m/s)** in pretvarja med njima
- opiše premo in krivo gibanje.

Sile

Učenec:

- **našteje nekaj sprememb, ki jih sile povzročajo,**
- **opredeli pojma opazovano telo in okolica in ju pravilno izbere,**
- razume, da so sile vzrok za spremembo gibanja ali oblike telesa in našteje primere,
- **razlikuje med silami na dotik in silami na daljavo in jih poimenuje po telesih, ki jih povzročajo,**
- **usvoji enoto za silo newton (N)** in jo opredeli kot težo 100-gramske uteži,
- **izmeri silo s silomerom in zapiše vrednost,**
- uporablja vzmetno tehtnico kot pripravo za merjenje sil,
- predstavi silo kot usmerjeno daljico v izbranem merilu (vektor),
- usvoji pojma težišče in točkovno, ploskovno in prostorsko porazdeljeno prijemališče sil,
- pozna pojem ravnovesja sil, ugotavlja primere in matematično izrazi pogoj za ravnovesje sil,
- razume, da telo miruje ali se giblje premo in enakomerno, če so sile na telo v ravnovesju,
- pozna zakon o vzajemnem učinku (tretji Newtonov zakon),
- razume delovanje sile trenja in sile upora ter opredeli količine, ki vplivajo na velikost teh sil,

- načrtovalno in računsko določa rezultanto vzporednih sil,
- načrtovalno določa rezultanto nevzporednih sil na jih razstavlja na komponenti.

Gostota, tlak in vzgon

Učenec:

- določa ploščino geometrijskih in negeometrijskih likov in **našteje možne preproste postopke za določanje ploščine,**
- določa prostornino geometrijskih in negeometrijskih teles in **našteje možne preproste postopke za določanje prostornine,**
- **izmeri maso** in določa gostoto ter specifično težo telesa,
- razlikuje med homogenim in nehomogenim telesom in razume pojem povprečna gostota,
- **ve, kolikšna je gostota vode,**
- opredeli tlak kot fizikalno količino in ji pripiše primerno fizikalno enoto,
- določa tlak v trdnih snoveh in tekočinah ter **razume, da tlak v tekočinah narašča z globino,**
- **uporabi enačbo za računanje gostote,**
- razume načelo vzgona in ga računsko določa,
- **s primerjavo gostot in povprečnih gostot razloži, ali telo plava, lebdi ali potone.**

Pospušeno gibanje in drugi Newtonov zakon

Učenec:

- usvoji pojme začetna, končna, povprečna in trenutna hitrost ter pospešek,
- uporablja enačbe za račun pospeška in grafično ponazarja vrednosti $v(t)$, $s(t)$, $a(t)$,
- razume, da se telo giblje pospešeno, če je vsota zunanjih sil, ki delujejo nanj, različna od nič,
- **ve, da je prosto padanje pospešeno gibanje in da je pospešek pri prostem padanju približno 10 m/s^2 ,**
- **ve, da je pospešek telesa odvisen od njegove mase in rezultante vseh zunanjih sil, ki delujejo nanj.**

Delo in energija

Učenec:

- **našteje različne energijske vire in jih razvrsti glede na obnovljive in neobnovljive vire,**
- **opredeli Sonce kot glavni vir energije na Zemlji,**
- opredeli delo, ga računsko določa in mu pripiše ustrezno fizikalno enoto,
- **opredeli kinetično, potencialno in prožnostno energijo,** jih računsko določa in poda primere,
- uporabi izrek o kinetični in potencialni energiji,
- **opiše zakonitosti, ki veljajo za opravljanje dela z orodji (vzvod, škripec, klanec) in ve, da si z njimi olajšamo delo,**
- **pozna zvezo med silo, potjo, delom in pozna joule (J),**
- **izračuna delo, kadar je sila vzporedna s potjo,**
- **prepozna konkretne primere, pri katerih se telesu spremeni potencialna energija.**

Toplota in notranja energija

Učenec:

- **pozna lastnosti in razlike v zgradbi trdnin, kapljev in plinov** ter opiše fazne spremembe,
- **opredeli temperaturo kot osnovno fizikalno količino, jo izmeri in ji pripiše enoto ($^{\circ}\text{C}$) in pretvarja med temperaturnimi lestvicami,**
- razloži delovanje termometra in bimetala s stališča temperaturnega raztezanja,
- **ve, da se zaradi temperaturnih sprememb telesa krčijo in raztezajo,**
- opredeli pojme notranja energija, toplota in specifična toplota ter jim pripiše fizikalno enoto,
- **razume, da je enota za toploto joule (J),**

- **razume prehajanje toplote in našteje primere, ko telo prejema ali oddaja toploto,**
- razume in računsko določa spremembo notranje energije s toploto ali delom,
- opredeli zakon o ohranitvi energije.

Svetloba

Učenec:

- **ve, kaj je odboj svetlobe in ve, da se svetloba pri prehodu iz ene v drugo snov lomi,**
- **pozna odbojni in lomni zakon,**
- usvoji pojma gorišče in goriščna razdalja,
- **razlikuje med zbiralnimi in razpršilnimi lečami,**
- **nariše potek žarkov pri ravnem zrcalu,** prehodu iz ene snovi v drugo in pri lečah,
- razloži nastanek slike v cameriobscuri in v očesu.

Električni tok

Učenec:

- pojasni načelo električnega naboja in električne sile,
- opiše električni tok kot usmerjeno gibanje električnega naboja,
- **razlikuje med prevodniki in izolatorji,**
- zna naštetih nekaj porabnikov
- pozna in uporablja priprave za merjenje električnega toka in napetosti,
- v računskih primerih uporabi zvezo med tokom, napetostjo in uporom ter jim pripiše enote
- uporabi enačbo za računanje moči in električnega dela,
- **nariše električni krog, pri čemer uporablja dogovorjene simbole,**
- loči med vzporedno in zaporedno vezavo porabnikov električnega kroga in pozna njune zakonitosti,
- **zna vezati zaporedno več upornikov in izračunati skupni upor,**
- **ve, da je enota za električni tok amper in da ga merimo z ampermetrom,**
- **ve, da je enota za napetost volt in da jo merimo z voltmetrom ter ga zna uporabiti,**
- našteje nekaj porabnikov,
- **ve, da je nazivna napetost hišne napeljave pri nas 230 V**
- **pozna nevarnosti električnega toka in strele.**

Magnetna sila

Učenec:

- **ve, da ima vsak magnet dva pola,**
- **opiše in predstavi Zemljo kot magnet,**
- razume, da magnetna sila deluje med magneti in vodniki, kadar skozi teče tok,
- spozna načelo tuljave, elektromotorja, generatorja napetosti, transformatorja.

Fizika in okolje

Učenec:

- usvojeno znanje uporabi pri razlagi delovanja ali uporabe izbrane naprave.

9.4 (e) MODUL BIOLOGIJA

* Besedilo *Modul biologija* je strokovno pregledal doc. dr. Gregor Belušič (Biotehniška fakulteta, Univerza v Ljubljani).

9.4.13 Opredelitev in splošni cilji modula biologija

Pouk biologije temelji na sodobni znanosti, skladno z razvojem, filozofijo in metodologijo sodobne biologije. Učencem zagotavlja dostop do znanstvene obravnave realnega živega sveta.

Namen pouka biologije je učencem približati razumevanje sveta, omogočiti spoznavanje žive narave, ki je zgrajena iz medsebojno povezanih sistemov na različnih hierarhičnih stopnjah, kot so celica, organizem, ekosistem in biosfera. Pri učencih želimo razvijati razumevanje temeljnih bioloških konceptov in povezav med njimi. Biologija kot naravoslovna veda obravnava soodvisnost zgradbe in delovanja živih sistemov, njihov razvoj, medsebojno soodvisnost in procese v živi naravi od molekularne ravni do biosfere. Znanja iz biologije so nepogrešljiv del naše kulturne identitete. Biologija je temelj napredka in aplikacij na mnogih pomembnih področjih človekovega udejstvovanja (medicina, farmacija, veterina, agroživilstvo, genski inženiring in biotehnologija, bioinformatika, nanotehnologija idr.), katerih hiter razvoj vodi v tveganja in nevarnosti, za katere je zelo pomembno, da jih posameznik prepozna, razume in sistemsko rešuje (Vilhar in sod., 2011).

Splošni cilji pouka biologije so pri učencih razviti celostno razumevanje osnovnih principov delovanja živega (kroženje snovi, pretakanje energije, pomen biodiverzitete in ohranjanje le-te, poznavanje širših skupin organizmov in razumevanje njihove vloge v ekosistemu, določanje vrst pogostih organizmov), poznavanje zgradbe, delovanja in razvoja živih sistemov na različnih ravneh (vpliv dednosti, okolja in evolucije na prilagoditev organizmov na različne življenjske prostore), vključno s človekom kot sestavnim delom biosfere (pomen dednosti in okolja za ohranjanje zdravja posameznika in človeštva). Učencem omogočiti vpogled v učinek človekovih dejavnosti na žive sisteme in okolje (družbena in lastna odgovornost za prihodnost ekosistemov in biosfere), jih seznaniti z razvojem živih sistemov ter jim razviti ustrezen in odgovoren odnos do narave na podlagi opazovanj, poskusov, ročnih spretnosti in teoretično pridobljenega znanja (prepoznavanje kompleksnih problemov, načrtovanje in izvajanje preprostih bioloških raziskav, interpretacija rezultatov, uporaba sodobne tehnologije – iskanje, ekstrakcija podatkov in znanstven način razmišljanja) so temeljne vsakodnevne dejavnosti. Pomemben cilj pouka biologije je tudi razvijanje kompleksnega in analitičnega razmišljanja pri učencih, oblikovanje pozitivne naravnosti do naravoslovja, razvoj odgovornega ravnanja v naravi (poudarek na razumevanju trajnostne rabe obnovljivih naravnih virov, ohranjanje življenjske pestrosti in kakovostnega okolja) in zavedanje kompleksnosti povezav in sistemskih posledic poseganja v naravo.

9.4.14 Vsebine in cilji

Vsebine, ki jih učenci obravnavajo in spoznavajo pri tem modulu, so navedene skupaj za 8. in 9. razred. Učitelj avtonomno presoja, katere vsebinske aktualne teme in probleme bo obravnaval bolj poglobljeno in jih vključil v ustrezna izbirna znanja (20% pouka biologije). Terensko in eksperimentalno delo (min 20% ur) bo temelj za pridobivanje biološkega znanja.

Obvezna znanja so pomembna za razumevanje bistvenih bioloških konceptov, ki jih bodo učenci osvojili s spodaj opisanimi standardi znanja.

Vsebine so razdeljene v naslednje sklope:

- Biologija kot veda, biologija in družba
- Raziskovanje in poskusi
- Kemija živih sistemov, zgradba in delovanje celice, zgradba in delovanje živih sistemov
- Zgradba in delovanje človeka
- Razmnoževanje in dedovanje
- Evolucija
- Biotska pestrost in razvrščanje organizmov
- Ekologija, biomi in biosfera
- Vpliv človeka na naravo in okolje: varstvo narave in okolja, biotehnologija

Cilji pouka biologije so, da učenci razumejo temeljne biološke koncepte (Vilhar in sod., 2011), jih znajo med seboj povezati in znanje uporabiti v različnih situacijah:

Biologija kot veda, biologija in družba

- Biologija je naravoslovna veda, ki proučuje razvoj, zgradbo in delovanje živih sistemov in njihovo medsebojno povezanost.
- Biološko znanje je pomembno kot temelj za razne družbene dejavnosti (npr. farmacija, gozdarstvo) in za sprejemanje odločitev na ravni posameznika kot tudi družbe (npr. zakonodaja)

Raziskovanje in poskusi

- Znanstveni napredek temelji na zastavljanju smiselnih vprašanj in izvajanju dobro načrtovanih raziskav.

Kemija živih sistemov, zgradba in delovanje celice, zgradba in delovanje živih sistemov

- Delovanje živih sistemov temelji na kemijskih in fizikalnih načelih, ogljik ima osrednjo vlogo v naravi.
- Vsi organizmi so zgrajeni iz celic. Število celic v organizmu sega od ene celice do več tisoč milijard celic. Celice imajo zapleteno notranjo zgradbo, ki jo lahko opazujemo z mikroskopom.
- Živi sistemi na vseh ravneh organizacije kažejo soodvisnost med zgradbo in delovanjem.
- Pomembne stopnje organizacije so celica, tkivo, organ, organski sistem, organizem in ekosistem.
- Vsi organizmi so sestavljeni iz celic – celica je osnovna enota živega. Glede na število osebkov je na našem planetu največ enoceličnih organizmov. Mnogi organizmi, tudi človek, so večcelični.
- V celicah potekajo mnogi procesi, potrebni za vzdrževanje življenja. Celice rastejo in se delijo ter tako proizvajajo nove celice. Celice iz okolja privzemajo snovi, ki jih uporabljajo za pridobivanje energije za opravljanje celičnih funkcij in proizvodnjo snovi, ki jih potrebuje celica ali organizem.
- V večceličnem organizmu specializirane celice opravljajo posebne funkcije. Skupine specializiranih celic sestavljajo tkivo. Različna tkiva sestavljajo večje funkcionalne enote – organe. Vsak tip celic, tkiv in organov ima posebno zgradbo in opravlja posebne naloge, ki prispevajo k delovanju organizma kot celote.
- Človeški organizem ima sisteme za prebavo, dihanje, prenos snovi, izločanje, gibanje, regulacijo in koordinacijo delovanja, razmnoževanje in za obrambo pred boleznimi. Sistemi so funkcionalno povezani med seboj.
- Bolezen je motnja v zgradbi ali delovanju organizma. Nekatere bolezni so posledica notranje okvare sistemov ali poškodb, lahko so posledica učinkov okužbe z drugimi organizmi.
- Vsi organizmi morajo imeti sposobnost za pridobivanje in izrabo energije in snovi iz okolja, rast, razmnoževanje in vzdrževanje stabilnega notranjega okolja ob življenju v spremenljivem zunanem okolju.
- Reguliranje notranjega okolja vključuje zaznavanje razmer v notranjem okolju in spreminjanje fizioloških procesov za vzdrževanje razmer v območju, ki zagotavlja preživetje.
- Vedenje je eden od odzivov organizma na notranji ali zunanji dražljaj. Vedenjski odziv zahteva koordinacijo in komunikacijo na več ravneh, od celic do organskih sistemov in celotnega organizma. Vedenjski odziv je nabor aktivnosti, ki so delno dedne, delno pa jih določajo izkušnje.
- Vedenje organizma se spreminja s prilagajanjem na okolje. Način gibanja, pridobivanje hrane, razmnoževanje in odziv na nevarnost pri določeni vrsti temelji na evlucijski zgodovini te vrste, enako kot zgradba in podoba telesa.

Zgradba in delovanje človeka

- Kakor druge živali ima tudi človek strukture za opravljanje osnovnih življenjskih funkcij: sprejemanje snovi iz okolja in prebavo hrane, dihanje, prenos snovi, izločanje odpadnih snovi, gibanje, zaznavanje stanja okolja, nadzor nad delovanjem telesa in razmnoževanje.
- Bolezen je motnja v zgradbi ali delovanju organizma. Nekatere bolezni so posledica notranjih okvar ali poškodb, nekatere pa posledica okužbe.
- Prebavni sistem pretvori nekatere velike molekule iz hrane v majhne molekule, ki jih lahko posamezne telesne celice uporabijo za pridobivanje energije in kot gradnike za nastanek snovi, ki jih potrebujejo, ali jih začasno uskladiščijo.
- Delovanje organizma je odvisno od transportnih sistemov, ki oskrbujejo celice s hranilnimi snovmi in kisikom ter od njih odnašajo odpadne snovi.
- Izločala imajo pomembno vlogo pri vzdrževanju notranjega okolja in izločanju celičnih odpadnih snovi iz krvi.
- Komuniciranje med celicami je nujno za usklajeno delovanje telesa. Pri nadzoru sodelujeta živčni (hitra regulacija) in hormonski sistem (počasna regulacija), ki posredujeta signale med različnimi deli organizma.
- Čutila skupaj z živčnim sistemom skrbijo za obveščanje osrednjega živčnega sistema o spremembah v okolju in v telesu.
- Mišično-skeletni sistem deluje skupaj z drugimi sistemi pri opori telesa in gibanju.
- Koža je meja med zunanjim in notranjim okoljem organizma.
- Razmnoževanje je značilnost vseh organizmov. Ker noben osebek ne živi večno, je razmnoževanje temelj za nadaljevanje vsake vrste.

Razmnoževanje in dedovanje

- Razmnoževanje je značilnost vseh živih bitij. Ker noben osebek ne živi večno, je razmnoževanje temelj za nadaljevanje vsake vrste. Organizmi se lahko razmnožujejo nespolno ali spolno.
- Pri mnogih vrstah, tudi pri človeku, pri spolnem razmnoževanju samice proizvajajo ženske spolne celice (jajčeca), samci pa moške spolne celice (semenčice). Tudi rastline se spolno razmnožujejo – pri kritosemenkah ženske in moške spolne celice nastajajo v cvetu. Združitev ženske in moške spolne celice pri oploditvi je začetek razvoja novega osebk (potomca). Potomec prejme dedno (genetsko) informacijo od matere (preko ženske spolne celice) in od očeta (preko moške spolne celice). Pri spolnem razmnoževanju so potomci praviloma nekoliko drugačni od obeh staršev.
- Vsak organizem ima nabor navodil, ki določajo njegove lastnosti. Dedovanje je prenos teh navodil iz ene generacije v naslednjo.
- Dedno informacijo vsebujejo geni, ki so nameščeni na kromosomih vsake celice. Vsak gen je nosilec ene enote informacije. Dedno lastnost osebk lahko določa eden ali več genov; en gen lahko vpliva na eno ali več lastnosti. Človeška celica vsebuje več deset tisoč različnih genov.
- Značilnosti organizma lahko opišemo kot kombinacijo posameznih lastnosti. Nekatere lastnosti so dedne, druge so posledica interakcij organizma z okoljem.

Evolucija

- Na našem planetu živijo milijoni vrst živali, rastlin in mikroorganizmov. Čeprav se vrste med seboj razlikujejo po videzu, enotnost vsega živega postane očitna ob upoštevanju notranje zgradbe in podobnosti kemijskih procesov, ki so posledica skupnega evlucijskega izvora.

- Vrsta izumre, kadar se njeno okolje tako spremeni, da ji njene lastnosti ne omogočajo več preživetja. Fosili dokazujejo, da so mnoge vrste, ki so živele v preteklosti, izumrle. Izumrtje vrst je pogost pojav; večine vrst, ki so v preteklosti živele na našem planetu, ni več.

Biotska pestrost in razvrščanje organizmov

- Biotska evolucija je vzrok za pestrost vrst, ki so se razvile s postopnimi spremembami skozi mnoge generacije. Vrste so pridobile mnoge od svojih posebnih lastnosti v procesu prilagajanja na okolje, ki temelji na izboru genetskih variacij v populacijah. Med prilagoditve spadajo spremembe v zgradbi, fiziologiji ali vedenju, ki povečujejo uspešnost preživetja in razmnoževanja v danem okolju.
- Zaradi lažjega opisovanja in proučevanja biotske pestrosti posamezne vrste poimenujemo. Na podlagi sorodnosti vrste združujemo v večje skupine, ki jih tudi poimenujemo. Skupine organizmov uvrstimo v sistem, ki ima hierarhično zgradbo in kaže sorodnost med organizmi.
- Organizmi so imeli in še imajo pomembno vlogo pri spreminjanju našega planeta, od vpliva na zgradbo ozračja do sodelovanja pri nastajanju nekaterih tipov kamnin ter pri preperevanju kamnin in nastajanju prsti.

Ekologija, biomi in biosfera

- Populacijo sestavljajo vsi osebki neke vrste, ki v določenem času živijo na določenem prostoru. Vse populacije, ki živijo skupaj, in neživi dejavniki okolja, v katerem živijo, sestavljajo ekosistem.
- Populacije organizmov imajo v ekosistemu določene vloge. Rastline in nekateri mikroorganizmi so proizvajalci – proizvajajo energetske bogate snovi, potrebne za vzdrževanje življenja. Heterotrofi (vse živali, tudi človek) so porabniki, ki energetske bogate snovi pridobivajo s prehranjevanjem z drugimi organizmi. Razkrojevalci, predvsem bakterije in glive, so porabniki, ki kot vir energetske bogatih snovi uporabljajo odpadne snovi drugih organizmov in mrtve organizme. Proizvajalci, porabniki in razkrojevalci so povezani v prehranjevalni splet. Ob delovanju proizvajalcev, porabnikov in razkrojevalcev snovi v ekosistemu krožijo, energija pa se pretaka.
- Glavni vir energije za ekosisteme je sončna energija. Energijo, ki v ekosistem vstopa kot sončna energija, proizvajalci med fotosintezo pretvorijo v kemijsko vezano energijo. Ta vezana energija nato potuje od organizma do organizma po prehranjevalnem spletu.
- Število organizmov, ki jih lahko podpira določen ekosistem, je odvisno od razpoložljivih virov in abiotskih dejavnikov, kot so količina svetlobe in vode, temperaturno območje in sestava prsti. Če ni zajedavcev ali drugačnih bolezni in plenilcev, populacije (tudi človeške) naglo naraščajo, če imajo na voljo ustrezne biotske in abiotske vire. Pomanjkanje naravnih virov in drugi dejavniki, kot so bolezni in plenilci ter podnebje, omejujejo rast populacij.
- Ekosistemi se spreminjajo in razvijajo, med seboj so povezani v biosfero. Ekosistemi in njihovo delovanje so med seboj povezani in vključeni v globalne procese. Celoten planet deluje kot povezana celota.

Vpliv človeka na naravo in okolje: varstvo narave in okolja, biotehnologija

- Človekove dejavnosti lahko vključujejo tveganje s potencialno škodljivimi učinki na človeka in naravo. Med tvegane aktivnosti spadajo uporaba naravnih virov in pridobivanje surovin, rast mest, sprememba uporabe zemljišč in ravnanje z odpadki.
- Biotska pestrost se kaže na različnih ravneh (znotrajvrstna pestrost, številčnost vrst, raznovrstnost habitatnih tipov in krajine), je rezultat milijone let dolge evolucije živega sveta in temelj za delovanje ekosistemov, s tem pa tudi temelj za človekovo preživetje. Z neposrednim varovanjem narave jo ohranjamo na varovanih območjih, s sonaravno rabo krajine in trajnostnim razvojem pa tudi drugod.

- Da bi dosegli ohranjenost narave in biotsko pestrost tudi za prihodnje rodove, nekatere najbolj ogrožene, najredkejše ali najbolj prizadete vrste različno zavarujemo, enako tudi okolje (habitatne tipe), ki omogoča življenjski prostor tem vrstam. Uspešno zavarovanje se doseže tudi z ohranjanjem predelov (naravni parki), kjer je zgostitev takih vrst in habitatnih tipov največja.
- Zaradi naravnih vzrokov in človekovih dejavnosti lahko okolje vsebuje snovi, ki so škodljive za človeka in druge organizme. Trajnostni razvoj zahteva vzpostavitev standardov za spremljanje sprememb v tleh, vodah in ozračju ter ukrepov za preprečevanje škodljivih sprememb.
- Tveganje, povezano s človekovo aktivnostjo, je osebni in družbeni izziv. Nepravilna analiza posledic določenih aktivnosti vodi do podcenjevanja tveganja in s tem do škodljivih posledic za človeka in naravo ali pa do preostrogih preventivnih ukrepov, ki so nepotrebno finančno breme za posameznika in družbo. Pomembne osebne in družbene odločitve temeljijo na analizi koristi in tveganja.
- Prenaseljenost območja vodi do degradacije okolja zaradi povečane porabe naravnih virov.
- Posledice prenaseljenosti so odvisne od posebnih razmer na danem območju.
- Človek z genskim inženiringom (biotehnologijo) pridobiva nove biomedicinske, kmetijske in druge proizvode.

Cilj pri pouku biologije je tudi razvijanje ter uporaba naslednjih zmožnosti: kompleksno mišljenje, zmožnost znanstvenega raziskovanja ter kritične refleksije, samostojno in timsko delo, komuniciranje, uporaba sodobnih informacijsko-komunikacijskih tehnologij in različnih virov ter razvijanje odgovornega odnosa in vrednot. Cilj pouka je navdušiti učence za biologijo (npr. preko stika z znanstveniki in drugimi strokovnjaki).

9.4.15 Standardi znanja

Učitelj se pri doseganju navedenih standardov znanja prilagaja predhodnemu znanju, interesom in sposobnostim posameznih učencev kot tudi poučevanega razreda kot celote.

Biologija kot veda, biologija in družba

Učenec:

- razume, da je biologija naravoslovna veda, ki preučuje razvoj, zgradbo in delovanje živih sistemov in medsebojno povezanost
- razume pomen biološkega znanja za razne družbene dejavnosti in za sprejemanje utemeljenih osebnih in družbenih odločitev.
- pozna glavne mejnike v razvoju biologije, razume razvoj sodobne biologije,
- na enostavnih primerih analizira vpliv biološkega znanja na človekovo vsakdanje življenje (biologija temelj za medicino, veterino, farmacijo, kmetijstvo, gozdarstvo, živilsko industrijo);
- na konkretnih primerih biološko predznanje umesti v področja biologije (botanika, zoologija, antropologija, ekologija idr.) ter pozna razliko med temeljno, uporabno in interdisciplinarno znanostjo,
- pozna metode raziskovanja v biologiji.

Raziskovanje in poskusi

S poukom biologije učenec:

- razume, da znanstveni napredek temelji na zastavljanju smiselnih vprašanj in izvajanju dobro načrtovanih raziskav

- zna samostojno postaviti raziskovalno vprašanje, načrtovati preprosto raziskavo ali poskus (uporaba tehtnice, računalnika, mikroskopa, lupe, daljnogleda), poiskati in uporabljati tiskane in elektronske vire za zbiranje informacij in dokazov (kritično presoditi verodostojnost), izdelati modele v ustreznem merilu (diagrami, skice, grafi), poročati o poteku in rezultatih raziskave v pisni in ustni obliki (zna ovrednotiti natančnost meritve in ponovljivost poskusa, razlikuje med spremenljivkami in kontroliranimi parametri poskusa, razviti kvantitativne trditve o odnosih med spremenljivkami, razlikuje med linearnimi in nelinearnimi odnosi med podatki);
- zna predstaviti povezavo med raziskovalnim vprašanjem, naravoslovnimi koncepti, izvedenimi poskusi, zbranimi podatki in zaključki na podlagi znanstvenih dokazov.

Kemija živih sistemov, zgradba in delovanje celice, zgradba in delovanje živih sistemov

S poukom biologije učenec:

- ve, da so molekule v živih sistemih velike (DNA, beljakovine, maščobe, ogljikovi hidrati) in majhne (voda, sol), zgrajene pretežno iz ogljika, vodika, dušika, kisika, fosforja in žvepla ter sodelujejo v kemijskih reakcijah, ki neprestano potekajo v organizmih;
- zna uporabljati mikroskop za opazovanje celic, zna skicirati in označiti dele celice (pozna vlogo celičnih organelov in primerja njihovo delovanje v različnih tkivih in organizmih);
- zna navesti razlike v zgradbi in delovanju človeških celic v primerjavi s celicami drugih živali, rastlin, bakterij in gliv;
- ve, da so vsi organizmi zgrajeni iz celic, ki izmenjujejo snovi z okoljem skozi celično membrano;
- ve, da število celic v organizmu sega od ene celice do več tisoč milijard celic;
- razume, da celice gliv, rastlin in živali v jedru vsebujejo molekule DNA in je dedna informacija zapisana z zaporedjem nukleotidov;
- ve, da so telesne celice večceličnega organizma genetsko enake in vsebujejo dedne informacije očeta in matere (začetek razvoja oplojeno jajčece);
- razume, da se število celic in s tem rast tkiv in organizma povečuje s celično delitvijo (mitozo), pri kateri se podvojena DNA v jedru razdeli med dve hčerinski celici;
- pozna stopnje organizacije v živih sistemih (celice, tkiva, organi, organski sistemi, organizem, ekosistem) in ve, da v večceličnem organizmu specializirane celice opravljajo posebne funkcije;
- zna razložiti, kako organizmi pridobivajo in izrabljajo energijo in snovi iz okolja za rast, razmnoževanje in vzdrževanje življenja (zunanje okolje se spreminja in se morajo ves čas prilagajati na spremembe, kar jim zagotavlja preživetje);
- ve, da človeški organizem sestavljajo organski sistemi, ki so funkcionalno med seboj povezani in usklajeni (prebavila, dihala, izločala itd), ob motnji v zgradbi ali delovanju sistemov pa nastopi bolezen (notranja okvara ali poškodba, okužba z drugimi organizmi).

Zgradba in delovanje človeka

Učenec:

- zna naštetih nekaj bolezni, ki jih povzročajo nekatere zajedavske bakterije, živali, virusi in našteje vzroke za škodo (telesu jemljejo snovi ali izločajo strupene snovi);
- zna naštetih nekaj bolezni, ki so posledica različnih vrst poškodb in podedovanih nepravilnosti;
- zna naštetih mehanizme za boj proti boleznim in opiše možne načine odgovornega varovanja svojega zdravja in zdravja drugih;
- zna poimenovati dele prebavne cevi in opisati nalogo posameznih organov (mehanska, kemična razgradnja hrane s pomočjo različnih snovi: encimi, slina, želodčni sok, sok trebušne slinavke, žolč);

- zna naštetati naloge jeter in jih povezati z vzroki in preventivo bolezni jeter;
- zna opisati vlogo trebušne slinavke pri prebavi hrane;
- zna povezati proces absorpcije snovi iz prebavnega sistema z obtočili, ki celice oskrbujejo s hranilnimi snovmi;
- razume pojem uravnotežena prehrana in na konkretnih primerih naštetati, katere snovi so potrebne za delovanje človeškega organizma in s katero hrano jih lahko organizmu zagotovimo;
- zna naštetati in opisati nekaj bolezni, povezanih z motnjami hranjenja (vzroke, znake, preprečitev za pojav te bolezni) ter vplivom medijev;
- zna opisati pot in mehanizme vdihavanja in izdihavanja (pojasni razliko med trebušnim in prsnim dihanjem) ter pozna zgradbo pljuč;
- razloži razliko med celičnim in pljučnim dihanjem (razloži povezavo med izmenjavo plinov in prenosom le-teh do celic po krvožilnem sistemu);
- zna naštetati vzroke in posledice najpogostejših bolezni in poškodb dihal (drobni delci, strupene snovi, zadušitve) ter opiše odgovorne preventivne ukrepe in osnove nudenja prve pomoči;
- zna opisati zgradbo in delovanje srca ter naštetati vrste žil in njihovo vlogo v telesu;
- zna opisati zgradbo in nalogo krvi, krvne plazme ter naštetati in opisati nalogo krvnih celic;
- zna opisati delovanje telesnega in pljučnega krvnega obtoka;
- zna razložiti povezavo delovanja limfnega in krvožilnega sistema;
- zna naštetati sestavne dele in vlogo limfnega sistema v telesu;
- zna opisati sodelovanje belih krvničk in protiteles pri obrambi telesa pred okužbami (preventivno cepljenje – imunost);
- našteje osnovne krvne skupine in razloži določanje le teh in Rh-faktorja pri krvodajalstvu in nosečnosti;
- zna povezati pomen skladnosti krvnih skupin darovalca in prejemnika z zavrnitvenimi reakcijami pri presajanju tkiv in organov;
- zna naštetati nekaj vzrokov, posledic in preventivnih ukrepov pri boleznih srca in ožilja;
- zna naštetati vrste krvavitev in pozna osnove nudenja prve pomoči pri le-teh;
- pozna osnovno zgradbo izločal in vlogo pri ohranjanju uravnoteženega delovanja telesa;
- pozna vlogo posameznih organov izločal in razloži makroskopsko zgradbo, delovanje ledvic in možnosti življenja ob okvari le-teh;
- ve, da na podlagi sestave seča lahko sklepamo o različnih boleznih, ugotavljamo prisotnost sledi strupov (mamila, doping idr.), opravimo test nosečnosti;
- pozna zgradbo in delovanje živčnega sistema (centralni, periferni, avtonomni) ter njegovo vlogo pri zaznavanju dogajanja v okolju in telesu ter odzivanje organizma;
- zna naštetati organe, ki gradijo centralni živčni sistem in opisati njihovo vlogo v organizmu;
- zna razložiti povezavo med živčnimi in čutnimi celicami (refleks);
- zna naštetati nekaj bolezni živčnega sistema, opisati delovanje alkohola in drog na živčni sistem, naštetati pogoste motnje hormonskih žlez in posledice le-teh (ščitnica, trebušna slinavka idr.);
- zna naštetati nekatere žleze z notranjim izločanjem in njihovo vlogo v telesu ter razložiti delovanje hormonov v telesu (kemični prenašalci);
- zna naštetati vrste čutil, opisati zgradbo, delovanje, bolezni, poškodbe in prvo pomoč (očesa, slušnega in ravnotežnega organa, nosu, jezika) ter njihovo povezanost z živčevjem;
- pozna zgradbo, vlogo in pomen skeletnega sistema in mišic (pomen gibanja za razvoj in delovanje celotnega organizma);

- pozna zgradbo kosti, proces zakostenevanja in zaraščanja kosti po poškodbah ter našteje ukrepe za preprečevanje poškodb kosti in mišic;
- zna naštetih osnovne tipe mišičnih celic, opisati načine pritrjanja mišic na kosti (antagonizem mišic) in razložiti povezavo med mišično aktivnostjo in oskrbo mišičnih celic s hrano in kisikom;
- opiše naloge, osnovno zgradbo in delovanje kože (čutila na koži);
- razume vlogo kože pri uravnavanju telesne temperature;
- zna naštetih nekaj vzrokov za bolezni in poškodbe kože (sončne opekline) ter možnosti preventivnega delovanja.

Razmnoževanje in dedovanje

Učenec:

- pozna razliko med spolnim in nespolnim razmnoževanjem organizmov in navede prednosti in slabosti obeh glede na spremembe okoljskih dejavnikov;
- ve, da se človek razmnožuje spolno in tako prenaša dedne informacije na potomstvo in omogoča nastanek novih kombinacij dednih informacij;
- ve, da je v vsaki celici (celičnem jedru) organizma dedni zapis za njegove lastnosti;
- razume, da lahko dedno lastnost določa eden ali več genov in lahko en gen vpliva na več kot eno lastnost organizma;
- ve, da je genetska informacija organizirana v ločene enote – kromosome (kompleksi DNA in beljakovine) in je gen odsek molekule DNA;
- opiše in razume pomen mitoze pri nastajanju telesnih in mejoze pri nastajanju spolnih celic;
- ve, da zbiru osebkovih genov rečemo genotip, zbiru lastnosti, ki jih ti geni določajo, pa fenotip;
- zna razložiti, da je dedovanje prenos navodil, ki določajo lastnosti iz ene generacije v drugo;
- pozna osnovna načela prenašanja lastnosti od staršev na potomce (homozigotnost, heterozigotnost, dominantnost, recesivnost, križanci, vmesni znaki idr.);
- našteje nekaj primerov dedovanja pri človeku (hemofilija, barvna slepota) in primere uporabe kromosomskih analiz (Downov sindrom) ter zna izdelati rodovnik;
- razume, da pri oploditvi nastane spojek z dvema kompletoma kromosomov (kombinacija genetskega materiala obeh staršev);
- zna opisati zgradbo in delovanje spolnih organov (nastanek spolnih celic v spolnih žlezah);
- pozna vlogo menstrualnega ciklusa in opiše, kako pride do oploditve (ugnezdenje zarodka v steno maternice);
- razlikuje med primarnimi in sekundarnimi spolnimi znaki;
- opiše proces nosečnosti in s tem povezane spremembe v ženskem telesu;
- razlikuje med zrelim in nezrelim spolnim vedenjem ter možnimi posledicami slednjega (okužbe s spolno prenosljivimi boleznimi, neželena nosečnost) in našteje nekaj kontracepcijskih sredstev.

Evolucija

Učenec:

- razume, da evolucijske odnose med organizmi in njihovimi predniki predstavimo z razvejanim diagramom;
- ve, da je evolucija postopen proces, v katerem kompleksne lastnosti organizma nastajajo skozi mnoge generacije;
- ve, da naključne mutacije v molekuli DNA povzročajo variabilnost določene lastnosti v populaciji, ki njim in njihovim potomcem omogoča prednost pri preživetju in razmnoževanju v določenem okolju;

- ve, da so mutacije naključne, naravni izbor pa ni naključen;
- ve, da s fosili ugotovimo evolucijsko zgodovino spreminjanja oblik življenja in okoljske razmere na Zemlji;
- zna naštetih vzroke za evolucijo in raznovrstnost organizmov (na našem planetu živijo milijoni vrst živali, rastlin, gliv, bakterij);
- opiše nastanek Zemlje (hipoteze) in razvoj življenja na Zemlji (anaerobno življenje, ozonska plast, aerobni organizmi);
- opiše geološke procese, ki so vplivali na evolucijo;
- našteje nekaj globalnih katastrof, ki so usmerjale evolucijo življenja na Zemlji (omejena sposobnost vrste za prilagajanje spremembam – izumrtje vrste);
- ve, da so se vrste v svoji evolucijski zgodovini spreminjale (fosili, embriologija, zakrneli organi) in da z evolucijo vrste nastajajo in izumirajo;
- opiše evolucijo rezistence bakterij na antibiotike in žuželk na insekticide;
- opiše razvoj primatov in človeka ter sorodnosti človeka z drugimi primati.

Biotska pestrost in razvrščanje organizmov

Učenec:

- ve, da so ekosistemi in njihovo delovanje med seboj povezani v biosfero in vključeni v globalne procese;
- pozna glavne tipe biotov in njihove značilnosti (živalske, rastlinske predstavnike in njihove prilagoditve ter dejavnosti in prilagoditve človeka);
- primerja biotsko pestrost v tropskem in zmernem podnebju s tisto v puščavah in tundrah;
- pozna vrste, zgradbo in delovanje ekosistema (abiotski in biotski dejavniki);
- opiše spreminjanje in razvijanje ekosistemov ter vlogo različnih vrst organizmov v njih;
- ve, da je biotska evolucija vzrok za pestrost vrst, ki so se razvile s postopnimi spremembami skozi mnoge generacije (prilagoditve zgradbe, fiziologije ali vedenja in s tem uspešnost preživetja in razmnoževanja);
- opiše načine ugotavljanja in ohranjanja biotske pestrosti (neposredno varovanje vse narave in biosfere, sonaravna raba krajine, trajnostni razvoj);
- pozna zavarovana območja in živa bitja v Sloveniji, možnosti in pomen ohranjanja le-teh (zakonodaja);
- razume, da se biotska pestrost kaže na različnih ravneh (znotrajvrstna genetska pestrost vrst znotraj življenjskih združb, pestrost ekosistemov);
- ve, da sistematika razvršča organizme v skladu z njihovimi značilnostmi in sorodnostjo v skupine (vrsta, rod, družina, red, razred, deblo);
- pozna znanstveno dvodelno latinsko poimenovanje vrst, ki jih je uvedel Carl Linne;
- ve, da so organizmi imeli in še imajo pomembno vlogo pri spreminjanju našega planeta, od vpliva na zgradbo ozračja do sodelovanja pri nastajanju nekaterih tipov kamnin ter pri preperevanju kamnin in nastajanju prsti;
- pozna razloge, da je Slovenija dežela z eno najvišjih stopenj biotske pestrosti v svetu (pozna različne ekosisteme in živa bitja, ki so značilna za določen ekosistem);
- pozna nekatere redke in ogrožene vrste, endemite v Sloveniji;
- opiše dejavnosti in pomen ohranjanja biotske pestrosti in s tem različnih habitatov.

Ekologija, biomi in biosfera

Učenec:

- zna opredeliti pojem populacije in vlogo populacije organizmov v nekem ekosistemu (proizvajalci, porabniki, razkrojevalci);
- zna pojasniti, od česa je odvisna rast in velikost določene populacije organizmov

- spozna, kako se ekosistemi spreminjajo in razvijajo
- razume, da so ekosistemu med seboj povezani (biosfera) in da celoten platen deluje kot povezana celota
- našteje glavne tipe biomov

Vpliv človeka na naravo in okolje: varstvo narave in okolja, biotehnologija

Učenec:

- pozna razliko med ekologijo, varstvom narave in okolja;
- ve, da je ekologija veda, ki proučuje odnose med živo in neživo naravo;
- opiše kroženje snovi in tok energije v ekosistemu (proizvajalci – fotosinteza, porabniki, razkrojevalci, sončna in kemična energija, prehranjevalne verige in spleti);
- pozna vlogo posameznih organizmov v ekosistemu in našteje dejavnike, od katerih je odvisno število posameznih organizmov, ki jih lahko podpira določen ekosistem (abiotški in biotski dejavniki);
- našteje vzroke in posledice nastanka ozonske luknje in globalnega segrevanja;
- opiše, kako človek vpliva na biotske sisteme (organizmi, ekosistemi, biosfera);
- pozna tvegane aktivnosti (vplive) človeka na biotski sistem v svojem okolju (urbanizacija, prekomerna raba naravnih virov in pridobivanje surovin, degradacija in drobljenje ekosistemov, onesnaževanje okolja, rast mest, ravnanje z odpadki, varčevanje z energijo idr.);
- ve, da osebne in družbene odločitve temeljijo na analizi koristi in tveganja (ekonomske in naravovarstvene);
- opiše, kako posameznik preko koristi skupnosti koristi sebi (okolje kot vrednota);
- ve, da lahko okolje zaradi naravnih vzrokov ali človekovih dejavnosti vsebuje snovi, ki so škodljive za človeka in druge organizme;
- pozna načela trajnostnega razvoja;
- pozna možnosti individualnega prispevanja k trajnostnemu razvoju v lastnem okolju;
- našteje primere uporabe organizmov za proizvodnjo človekovih dobrin;
- ve, da gensko spremenjeni organizmi vsebujejo poleg lastnih tudi tuje ali umetno spremenjene gene;
- zna naštetih gensko spremenjene organizme ter možne pozitivne in negativne posledice uporabe gensko spremenjenih organizmov;
- pozna osnovni princip kloniranja (nespolno razmnoževanje);
- opiše etično sporne vidike uporabne genskega inženiringa.

Učenec ob koncu tretjega vzgojno-izobraževalnega obdobja zna uporabiti biološko znanje v različnih kontekstih za vrednotenje lastnega ravnanja in ravnanja drugih ter kritično presoditi ukrepe in preventivno obnašanje za ohranjanje zdravja in socialne odgovornosti. Učenec ima celostni pregled čez vse ravni organizacije živih sistemov in njihove povezave z neživim okoljem.

Minimalni standardi znanja

Minimalni standardi znanja so navedeni v prvem stolpcu v spodnji tabeli. Poleg minimalnih standardov znanja, tabela vključuje dve nadaljnji stopnji doseganja standardov znanja.

Tabela. Stopnje doseganja standardov znanja

	1. stopnja doseganja standardov znanja = MINIMALNI STANDARDI ZNANJA	2. stopnja doseganja standardov znanja	3. stopnja doseganja standardov znanja
	Sposobnost za reproduciranje strokovnega znanja in za ponovno uporabo metod in spretnosti	Sposobnost za uporabo strokovnega znanja, metod in spretnosti v novih kontekstih (vključno z uporabo strokovnega znanja, pridobljenega izven predmeta biologija)	Sposobnost za samostojno obdelavo in vrednotenje strokovnih vsebin in problemov po prej pridobljenem znanju; sposobnost za samostojno razlaganje, raziskovanje, izdelavo modelov in zavzemanje stališč o problemih s strokovnimi argumenti
Strokovno znanje	razumevanje temeljnih bioloških konceptov v povezavi s poznavanjem živih sistemov, bioloških pojavov, strokovnih izrazov, principov in dejstev		
	<ul style="list-style-type: none"> • poznavanje temeljnih bioloških konceptov in njihova razlaga na osnovi znanih primerov • reprodukcija strokovnega znanja in povezovanje tega znanja s koncepti 	<ul style="list-style-type: none"> • uporaba biološkega znanja v preprostih novih kontekstih • opisovanje in razlaganje novih bioloških vsebin v povezavi z biološkimi koncepti • razlaganje bioloških vsebin na različnih ravneh organizacije živih sistemov • razlaganje znanih bioloških pojavov v povezavi s temeljnimi koncepti in znanimi dejstvi 	<ul style="list-style-type: none"> • samostojna uporaba biološkega znanja v kompleksnih kontekstih • razlaganje novih strokovnih vsebin z različnih bioloških in naravoslovnih vidikov • samostojno prehajanje na različne ravni organizacije živih sistemov pri razlaganju pojava
Raziskovanje	opazovanje, primerjanje, izvajanje poskusov, uporaba modelov in različnih metod dela		
	<ul style="list-style-type: none"> • izvedba poskusa oz. raziskave v skladu z navodili • strokovno ustrezno pisanje poročil o izvedbi poskusa oz. raziskave • ustrezna uporaba metod dela v skladu z navodili • poznavanje in uporaba preprostih raziskovalnih metod in modelov • primerjava na osnovi postavitve ustreznih kriterijev • izdelava modelov 	<ul style="list-style-type: none"> • postavljanje raziskovalnih vprašanj • načrtovanje, izvedba in razlaga rezultatov poskusov oz. raziskav • analiza zbranih podatkov • uporaba bioloških metod dela v novi situaciji • analiza podobnosti in razlik na osnovi postavitve • ustreznih kriterijev • razlaga bioloških vsebin na osnovi modelov 	<ul style="list-style-type: none"> • samostojno iskanje in postavljanje raziskovalnih vprašanj ter oblikovanje hipotez • interpretacija podatkov v povezavi s hipotezo in vprašanjem oz. z možnimi viri napak • samostojna izbira in priredba metod dela • kritično vrednotenje prednosti in omejitev modelov kot orodja za opazovanje naravnih pojavov
Komuniciranje	urejanje in izmenjava strokovnih informacij		
	<ul style="list-style-type: none"> • poročanje drugim o lastnih spoznanjih in rezultatih dela • uporaba strokovnega jezika • ekstrakcija informacij iz lahko razumljivih besedil, shem in drugih virov ter predstavitev tako pridobljenih informacij drugim 	<ul style="list-style-type: none"> • uporaba različnih načinov prikazovanja pri strokovnem komuniciranju v pisni oz. ustni obliki • uporaba strokovnega jezika v novih kontekstih • razlikovanje med predstavami iz vsakdanjega življenja in naravoslovnimi znanstvenimi razlagami 	<ul style="list-style-type: none"> • samostojno iskanje in uporaba različnih virov informacij pri učenju novih bioloških vsebin in reševanju bioloških problemov • prevajanje strokovnega jezika v vsakdanji jezik in obratno • samostojno argumentirano razpravljanje z uporabo strokovnega znanja in utemeljevanje predlogov za rešitev bioloških problemov

Pri preverjanju znanja bo v ospredju spremljanje individualnega napredka posameznega učenca v poznavanju in razumevanju biološki vsebin ter razvoju spretnosti, veščin in vrednot. Pri preverjanju znanja bo z doseganjem zgoraj opisanih standardov učenec razumel in povezoval ključne biološke koncepte na različnih ravneh in uporabljal biološko znanje v različnih situacijah. Poznavanje delovanja človeka, njegovo poznavanje, razumevanje in sodelovanje z ostalimi živimi organizmi ter odnos do okolja (biosfere) bo ključno pri doseganju zastavljenih standardov znanja.

9.4 (f) MODUL KEMIJA

9.4.16 *Opredelitev in splošni cilji modula kemija*

Pouk kemije poteka izkustveno, eksperimentalno-raziskovalno, kar učencem omogoča, da preko pridobljenih izkušenj razvijajo temeljna kemijska znanja, spretnosti. Cilj pouka kemije je, da učenci razvijajo kemijsko in širšo naravoslovno pismenost, ki jim omogoča aktivno ter odgovorno delovanje v družbi. Učenci spoznavajo nepogrešljivost kemije in kemijskih znanj za sodobno družbo, njeno povezanost z različnimi industrijskimi panogami ter njene družbenoekonomske vplive. Učenci kemijo spoznajo kot vedo, ki je tesno povezana z drugimi naravoslovnimi vedami ter tako vzporedno razvijajo tudi pozitiven odnos do naravoslovja ter znanosti nasplošno (Bačnik in sod., 2011).

Učenci pri kemiji na osnovi izkustev pri eksperimentalnem delu srečujejo z problemskim pristopom in tako spoznavajo in razumejo delovanje naravoslovnih znanosti. Učenci prednostno razvijajo eksperimentalno raziskovalne spretnosti, veščine in pristope (izbira in uporaba primerne in varne opreme, načrtno opazovanje, zapisovanje in uporaba meritev/opažanj, opredelitev dejavnikov poskusa-konstante, spremljivke, kontrolni poskusi, zapisovanje in vrednotenje podatkov, argumentirane predstavitve) s praktičnim delom in s pomočjo sodobne informacijsko-komunikacijske tehnologije (iskanje in obdelava podatkov iz različnih virov, predstavitve podatkov-osnovna vizualizacijska pismenost). Učenci spoznajo osnovno terminologijo pri opisovanju pojavov, procesov in zakonitosti, razumejo soodvisnost zgradbe, lastnosti in uporabo snovi ter spoznavajo naravoslovne postopke, principe kompleksnega in kritičnega razmišljanja.

Pomemben cilj kemije je razumevanje vpetosti kemije v naravo (naravni procesi in način kemijskega proučevanja narave, vpliv naravoslovno-matematične znanosti in tehnologije na življenje in okolje). Učenci razvijajo načine odgovornega ravnanja in uporabe različnih snovi za zdravje živih bitij in okolje (kemijska varnost). Spoznavajo tudi možnosti odgovornega in aktivnega sodelovanja pri reševanju problemov in pri trajnostnem oz. sonaravnem razvoju.

9.4.17 *Vsebine*

Vsebine, ki jih učenci obravnavajo in spoznavajo pri tem predmetu, so navedene skupaj za 8. in 9. razred. Učitelj presoja, katere vsebinske sklope in teme bo obravnaval v posameznem razredu, pri tem lahko določene teme doda. Vsebine zajemajo obvezna, izbirna (presoja učitelja glede na skupino učencev) in procesna znanja (naravoslovna znanja, spretnosti) – le-ta bodo učenci razvijali pri vseh učnih vsebinah. *Izbirne vsebine so označene s poševno pisavo.*

Vsebine:

Kemija je svet snovi (snovi – lastnosti, spremembe; kemija v vsakdanjem življenju, agregatna stanja-submikroskopski nivo; zmesi, čiste snovi - elementi, spojine; atomi, molekule – zapis s simboli/formulami);

- **Atom in PSE** (razvoj znanosti in tehnologije; zgradba atoma; vrstno in masno število; elektronska konfiguracija; *izotopi*; PSE – skupina, perioda, anioni, kationi, kovine, nekovine, polkovine);
- **Povezovanje delcev/gradnikov** (ionska vez – ionski kristali/spojine; kovalentna vez – polarna/nepolarna, enojne/dvojne/trojne vezi; lastnosti ionskih in kovalentnih spojin – topnost, el. prevodnost);
- **Kemijske reakcije** (kemijska sprememba-kemijska reakcija; reaktanti in produkti; eksotermne in endotermne reakcije; zakon o ohranitvi mase; pravilen zapis kemijskih reakcij);
- **Elementi v periodnem sistemu** (naravni viri elementov in spojin; *uporaba elementov v industriji*; relativna atomska in molekulska masa; masni delež elementov v spojinah; predstavniki, lastnosti, uporaba elementov glavnih skupin PSE- alkalijske, zemljoalkalijske kovine, nekateri prehodni elementi, halogeni, žlahtni plini);
- **Kislina, baze in soli** (vrste in uporaba kislin, baz in soli v našem okolju; formule kislin in baz; indikatorji; pH-lestvica; nevtralizacija; soli; raztopine in topnost; masni delež topljenca v raztopini – v odstotkih; *masna koncentracija*);
- **Družina ogljikovodikov s polimeri** (neobnovljivi viri energije – nafta, zemeljski plin; zgradba, delitev in poimenovanje ogljikovodikov- zapis s formulami, nasičeni/nenasičeni, aciklični/ciklični-*izomerija*; lastnosti ogljikovodikov-topnost, gostota, vrelišče; reaktivnost ogljikovodikov – gorenje, substitucija, adicija, polimerizacija- predstavniki; okoljski problem uporabe ogljikovodikov in njihovih derivatov)
- **Kisikova družina organskih spojin** (skupine – alkoholi, karboksilne kisline, estri - funkcionalne skupine, predstavniki, lastnosti, uporaba; maščobe – sestava, lastnosti, uporaba in pomen za živa bitja; mila; OH in njihove lastnosti- mono, di, polisaharidi; poliestri);
- **Dušikova družina organskih spojin** (aminoskupina-zgradba, lastnosti; aminokisline; beljakovine – zgradba, peptidna vez, lastnosti, funkcija v organizmih, pomen v prehrani; poliamidi);
- **Množina snovi** (množina snovi-mol; molska masa snovi)

9.4.18 Standardi znanja

Standardi znanja predmeta so navedeni po vsebinskih temah in sklopih skupaj za 8. in 9. razred. Vrstni red posameznih vsebinskih sklopov in razvrstitev tem v okviru njih ni obvezujoč, ne po temah ne po razredih. Učitelj pri izbiri zaporedja obravnavanja snovi upošteva vrstni red, ki učencem omogoča razumevanje in ustrezno povezovanje ter nadgrajevanje znanja. Pri postavljanju operativnih ciljev se učitelj prilagaja predhodnemu znanju, interesom in sposobnostim posameznih učencev in razreda kot celote. **Minimalni standardi znanja so pri posameznih temah/sklopih v krepkem tisku.**

Učenec:

- **obvlada osnovne eksperimentalno-raziskovalne spretnosti in upošteva kemijsko varnost (segrevanje, merjenje prostornine, tehtanje, sistematično izvajanje, opazovanje poskusa, zbiranje, beleženje in urejanje podatkov, oblikovanje zaključkov (osnovne ugotovitve), načrtovanje poskus in zastavljanje raziskovalna vprašanj, varno in odgovorno ravnanje s snovmi-zdravje, okolje)**
- pri opisovanju pojavov, procesov ali zakonitosti uporablja osnovno kemijsko strokovno terminologijo in **uporablja modele(enostavne molekule);**

- **zna uporabljati različne vire (vsaj dva) podatkov – seminarske in projektne naloge, samostojni eksperimenti ali demonstracijski poskusi (PSE-simbolni zapisi, zbirke podatkov, svetovni splet, strokovna literatura animacije, makroskopski, submikroskopski, simbolni prikazi) in podatke predstaviti**

Kemija je svet snovi

Učenec:

- **opredeli kemijo kot vedo, ki se ukvarja s snovmi, njihovimi lastnostmi in spremembami**
- **Utemelji razlike med agregatnimi stanji** na podlagi razporeditve in gibanja gradnikov snovi
- **Razlikuje med elementi/spojinami oziroma atomi/molekulami**
- **Pozna izbrane zapise simbolov za elemente oziroma formule za molekule elementov ali spojin**

Atom in periodni sistem elementov

Učenec:

- **Pozna simbole osnovnih (najosnovnejših) elementov PSE** (alkalijske, zemljoalkalijske kovine, halogeni, žlahtni plini, nekaj izbranih prehodnih in ostalih elementov- npr. železo, zlato, baker/ kisik, dušik, aluminij, ogljik)
- **zna na podlagi zgradbe atoma uvrstiti element v PSE (perioda, skupina, kovine, nekovine)** in iz podatkov v PSE opisati zgradbo atoma (glavne skupine PSE) in **nekatero lastnosti**;
- **Razlikuje med atomom, ionom, kationom in anionom**

Povezovanje delcev/gradnikov

Učenec:

- **Razlikuje med ionsko in kovalentno vezjo-polarno/ nepolarno oz. ionsko spojino/kristalom in molekulo;**
- **Razlikuje med enojno, dvojno, trojno vezjo;**
- **Zna povezati lastnosti (npr. topnost) izbranih snovi z zgradbo snovi in obratno**

Kemijske reakcije

Učenec:

- **Kemijsko reakcijo opredeli kot snovno in energijsko spremembo (zakon o ohranitvi mase);**
- **Prepozna reaktante in produkte v izbranih primerih kemijskih reakcij**
- **Zna z besedami opisati preproste kemijske reakcije** in prepozna vrste reakcij (oksidacija, redukcija, sinteza, analiza, obarjanje);
- **Ve, da se pri nekaterih kemijskih reakcijah energija sprošča (eksotermne), pri nekaterih pa porablja-veže (endotermne);**
- **Zna pisati, prebrati in urejati preproste kemijske enačbe za nastanek preprostih spojin**

Elementi v periodnem sistemu

Učenec:

- **Pozna naravne vire nekaterih elementov in spojin**
- **Zna podatke o relativni atomski masi elementov iz PSE uporabiti za izračun relativne molekulske mase spojin (preprostih spojin)** in izračunati masni delež elementov v spojinah;
- **Pozna uporabo nekaterih elementov v vsakdanjem življenju.**

Kislina, baze in soli

Učenec:

- **Pozna nekaj snovi s kislimi, bazičnimi in nevtralnimi lastnostmi iz svojega okolja (pomen, uporaba, varna raba) ter zna raztopine teh snovi razlikovati z uporabo indikatorjev;**
- **Uporablja pH-lestvico kot merilo za oceno kislosti oziroma bazičnosti vodnih raztopin**
- **Razlikuje med raztopinami kislinskih in baznih glede na vsebnost oksonijevih in hidroksidnih ionov**

- Opredeli reakcije med kisljinami in bazami kot reakcije nevtralizacije, pri katerih nastanejo soli in voda ter poimenuje reaktante in produkte;
- **Zna poimenovati in zapisati formule nekaterih osnovnih kislin, baz in soli;**
- **Razlikuje med pojmi raztopina, topilo, topljenec** in topnost;
- računsko določa masni delež topljenca v raztopini in oziroma odstotno koncentracijo.

Družina ogljikovodikov s polimeri

Učenec:

- **pozna ključna vira ogljikovodikov (nafta, zemeljski plin)** ter zgradbo, poimenovanje in osnovno delitev ogljikovodikov;
- **sestavlja modele osnovnih ogljikovodikov** in pozna odvisnost njihovih lastnosti (topnost, gostota, vrelišče, reaktivnost) od zgradbe;
- **zapisuje strukturne, racionalne, molekulske** in skeletne **formule** in **poimenuje prvih desetih ogljikovodikov;**
- **razlikuje med popolnim in nepopolnim gorenjem** in pozna posledice nepolnega gorenja;
- razlikuje med reakcijami substitucije in adicije;
- razlikuje med pojmi monomer, **polimer** in polimerizacija ter **zna naštetih nekaj primerov polimerov v povezavi z uporabo;**
- **pozna škodljive vplive uporabe ogljikovodikov in njihovih derivatov na okolje** ter ukrepe za njihovo preprečevanje.

Kisikova družina organskih spojin

Učenec:

- **razlikuje med alkoholi, karboksilnimi kisljinami** in estri (zgradba-funkcionalna skupina, lastnosti);
- zna zapisati in poimenovati osnovne kisikove spojine;
- **našteje primere uporabe (vsakdanje življenje, industrija) izbranih kisikovih organskih spojin glede na zgradbo oziroma lastnosti;**
- **pozna osnovne lastnosti ter uporabo maščob in mil;**
- **pozna pomen glavnih predstavnikov ogljikovih hidratov za življenje in gospodarstvo.**

Dušikova družina organskih spojin

Učenec:

- **prepozna aminokisljine kot dušikove organske spojine** z dvema funkcionalnima skupinama;
- **prepozna beljakovine kot naravne polimere** (aminokisljine povezane s peptidno vezjo);
- **pozna osnovne lastnosti beljakovin in njihov pomen v organizmih.**

Množina snovi

Učenec:

- **pozna pojem množina snovi in enoto za množino snovi mol;**
- računsko določa maso snovi iz množine snovi in obratno.

Vsebinska in procesna znanja se preverjajo sproti na različne načine (pisno, ustno, projektno delo in seminarske naloge, eksperimentalno delo).

9.5 OSEBNI RAZVOJ

- 1. razred: 17,5 ur
  - 2. razred: 35 ur
  - 3. razred: 35 ur
  - 4. razred: 35 ur
  - 5. razred: 35 ur
  - 6. razred: 35 ur
  - 7. razred: 35 ur
  - 8. razred: 35 ur
  - 9. razred: 32 ur
- SKUPAJ: 294,5 ur**

9.5.1 Opredelitev predmeta

Namen predmeta *osebni razvoj* je predvsem v ustvarjanju časa znotraj šolskega prostora za tiste vsebine in razvoj tistih kompetenc, ki omogočajo spoznavanje ter učinkovito udejanjanje sebe, svojih potencialov, talentov, interesov, sposobnosti, veščin, čustev, želja itn. V tem pogledu se posameznik skozi življenje nenehno spreminja, zaradi česar je osebni razvoj, delo s sabo proces, ki poteka vse življenje. Glavni cilji predmeta so oblikovanje zdravih navad (prehrana, higiena, dnevne rutine), razvijanje poguma skozi svoje in družbene izzive, učenje dviganja lastne energije (npr. ob utrujenosti ali zaspanosti), učenje spoštljive in iskrene komunikacije, razvijanje miselne prožnosti, spoznavanje splošnih družbenih vrednot, itd.

Pouk predmeta *osebni razvoj* ne poteka v smislu predelovanja teoretičnih vsebin posameznih področij, temveč izhaja iz:

- **praktičnih primerov vsakodnevnega življenja otrok:** npr. eden od učencev dobi sorojenca, učenci se z učiteljem pogovarjajo o čustvih, ki jih ob tem doživljajo, o čustvih, ki jih doživlja učenec, ki je dobil sorojenca, o spremembah in odgovornostih, ki jih prinese v družino dojenček, morda dogodek vzbudi zanimanje za vprašanje, kako nastane človeško življenje, morda vprašanje, kako se vzgaja otroke, kakšen je odnos med sorojenci, ipd.;
- **praktičnih primerov vsakodnevnega življenja odraslih:** npr. učenci izrazijo željo po spoznavanju določene osebe ali poklica, družbenega področja; skupaj z učiteljem razvijejo načrt, kako bodo svojo idejo udejanjili in so v celem procesu čim bolj aktivni in samostojni;
- **literature:** npr. branje literarnih del, ki otrokom pomagajo usvojiti kompetence in razumeti področja, ki jih obravnava predmet. Knjige otrokom učitelj sam bere naglas, nato se o vsebini pogovarjajo, ustvarjajo različne izdelke, odvisno od energije in idej otrok;
- ter različnih **projektov**, ki nastajajo na pobudo otrok in učiteljev.

V drugem in zlasti tretjem VIO pa so se lahko glede na interes učencev spoznavanje teh vsebin dopolni tudi s spoznavanjem bolj abstraktnih "teoretičnih" konceptov (npr. kako nastane čustvo, kaj vpliva na samopodobo).

9.5.2 Vsebine in splošni cilji

V učnem načrtu niso opredeljeni specifični cilji, temveč le nekatere okvirne vsebine in splošni cilji. Posamezni specifični cilji so prepuščeni učitelju, njegovi oceni razreda, ki ga uči, ter otrokom samim,

njihovemu zanimanju, njihovim vsakdanjim problemom in izzivom. Vsekakor so nekatere teme oz. področja primerna le za starejše otroke in mladostnike (tretje vzgojno-izobraževalno obdobje), večinoma pa se teme oz. različna področja pojavljajo v vseh treh izobraževalnih obdobjih. Načela poučevanja Vzgoje za življenje, delo na posameznih kompetencah, spretnostih otrok že vključujejo tudi v pouk obveznih predmetov in celotno šolsko kulturo, vendar čas, ki je posebej namenjen tem področjem, učiteljem omogoča, da se skupaj z otroki vanje poglobijo in jih predelajo, v tempu otrok ter brez pritiskov zaostajanja s snovjo.

Spodaj so navedene okvirne vsebine in cilji pri predmetu. Učitelj presoja, kdaj in na kakšen način bo v pouk vključeval posamezne vsebinske sklope, pri tem lahko določene vsebine izpusti oziroma jih doda. Vsebine se prilagajajo glede na aktualna dogajanja v življenju otrok in skupine kot celote. Vsebine se med seboj prepletajo, pri eni dejavnosti se običajno učenci spoznavajo z več vsebinami.

Spoznavanje in učenje splošnih družbenih vrednot

Kot vrednoto opredeljujemo tisto, kar nam veliko pomeni, čemur dajemo v življenju prednost ter nam daje občutek zadovoljstva, izpolnjenosti. Vsak posameznik, vsaka družina, vsak otrok oblikuje svojo lestvico pomembnih vrednot, obstajajo pa nekatere temeljne vrednote, ki so skupne večini ljudi. Učenci s pomočjo učitelja spoznavajo udejanjanje različnih vrednot v vsakdanjem življenju, učinek udejanjanja vrednot na lastno počutje, na odnose, sobivanje.

Nekatere izmed vrednot, ki jih bodo učenci v okviru predmeta spoznavali, so: sreča, prijateljstvo, ljubezen, spoštovanje, sodelovanje, pogum, svoboda, poštenost, potrpežljivost, mir, odgovornost, pozornost, strpnost, zaupanje, hvaležnost, predanost.

Učenje izražanja in komunikacije

Nekatere vsebine in veščine, ki jih bodo učenci spoznavali oz. pridobivali:

- razvijanje empatične in spoštljive komunikacije (kako nekomu povemo kritiko, kako priznamo napako, kako se opravičimo);
- spoznavanje (skozi izkušnje) pomena nebesedne komunikacije v različnih situacijah, kulturah;
- spoznavanje (skozi izkušnje) pomena znanja tujih jezikov za uspešno komunikacijo in širitev socialne mreže, znanj;
- učenje pristopanja k nepoznanim ljudem;
- razvijanje in kritično izbiranje znanstev in prijateljstev;
- razvijanje sposobnosti samoizražanja;
- reševanje konfliktov, razmišljanje o strategijah, možnostih reševanja konfliktov; medsebojni nesporazumi kot učni poligoni, kjer tako eden kot drugi spoznata in usvojita svoja spoznanja, širše razumevanje in nove sposobnosti;
- spoznavanje (skozi izkušnje) pomena ustreznega oblačenja in obnašanja (bonton) v različnih situacijah;
- javno nastopanje oziroma govorni nastopi (npr. predstavitev izbrane teme sošolcem in učiteljem – predstavitev bralne izkušnje, v drugem in tretjem VIO analiza književnega besedila; predstavitev lastnega (po)ustvarjalnega besedila, branje izvirnega pesemskega besedilo itn.); učenci utemeljijo svoj izbor teme; učenci izražajo svoja občutja med govornim nastopom; učenci vrednotijo svojo zmožnost govornega nastopanja in načrtujejo, kako bi jo lahko izboljšali;⁴

⁴Medpredmetno povezovanje s predmetom slovenščina. Navedeni cilji se v programu za javno osnovno šolo nahajajo v učnem načrtu za slovenščino. V programu po načelih Vzgoje za življenje so cilji umeščeni tudi v učni načrt za predmet osebni razvoj.

- razvijanje prostega in čim bolj sproščene, spontanega govorenja, upoštevanje jezikovne pravilnosti in ustreznosti (knjižni jezik), upoštevanje okoliščin sporočanja, upoštevanje zvočnih in vidnih prvin govora, postopno razvijanje teme, da se tako doseže prepričljivost¹;
- elektronska komunikacija, desetprstno tipkanje.

Spoznavanje in učenje tehnik izboljšanja koncentracije, spomina ter tehnik sproščanja/umirjanja telesa in uma

Učenci bodo znotraj predmeta razvijali sposobnosti koncentracije, sproščanja, umirjanja telesa in uma, izboljšanja spomina... Učitelj jim bo predstavil različne tehnike ter strategije, ki jim bodo pomagale pri razvijanju navedenih spretnosti, veščin.

Spoznavanje in učenje introspekcije in čustvene inteligentnosti

S pomočjo učitelja bodo učenci spoznavali lastna čustva ter čustva drugih. Spoznali bodo, kaj čustva so, katera čustva poznamo, kako jih delimo, kako vplivajo na naše življenje. Učili se bodo ustreznih čustvenih reakcij ter postopno usvajali zakonitosti nastanka čustev. Ob tem bodo razvijali sposobnost introspekcije lastnih čustev, strategije za uravnavanje in izražanje lastnih čustev ter sposobnost prepoznavanja čustev pri drugih. Učenci se bodo predvsem preko zgleda učiteljev učili jasno zaznavati svoja čustvena stanja, jih uravnovešati in v vsaki situaciji nato odreagirati z umirjenostjo (postopno glede na starost in že usvojene tovrstne veščine/sposobnosti).

Razvijanje zdravega in ustreznega odnosa do medijev

Učenci bodo v okviru predmeta spoznali različne vrste medijev in njihove značilnosti, se učili kritično ovrednotiti resničnost ter relevantnost podatkov, ki jih sporočajo mediji. Razmišljali bodo o vlogi medijev v državi, in širše v svetu, o pomenu in vplivu medijev na njihovo življenje. Razmišljali bodo o pomenu medijske svobode in kaj jo omejuje.

Spoznavanje in učenje vsebin, povezanih s partnerskim odnosom/partnersko ljubezenijo/spolnostjo

Učenci bodo s pomočjo učitelja razmišljali, zakaj si ljudje želimo partnerskega odnosa, kaj je pomembno v partnerstvu, kakšen naj bi bil odnos med partnerjema, kako se razvije partnerska ljubezen, kako vemo, da smo zaljubljeni, kako to izražamo... Učenci bodo spoznali razliko med ljubeznijo in zaljubljenostjo. V drugi in tretjo VIO se bodo učenci pogovarjali o znakih spolnega dozorevanja in varni spolnosti. Učitelj vsebino prilagodi starosti ter zanimanju učencev.

Poklicno usmerjanje, pogovarjanje o različnih poklicih, spoznavanje različnih poklicev z namenom razmišljanja o poklicni usmeritvi, učenje strategij uspešnega življenja

Učenci se bodo z obiski posameznikov na šoli ter obiski učencev na delovnih mestih seznanili z različnimi poklici in delovnimi mesti. Spoznali bodo ljudi, ki posamezen poklic opravljajo ter imeli možnost raziskati svoj možen bodoči poklic. Glede na starost učencev bodo spoznavali življenja in načine delovanja pomembnih osebnosti in razvojno naravnanih ljudi iz preteklosti in sedanjosti, iz Slovenije in tujine. Z njimi se bodo pogovarjali o ozadju njihovega uspeha (npr. ciljna usmerjenost, vztrajnost, samozaupanje, vsak na videz ponesrečen preizkus kot uspešna lekcija, kaj ne deluje in kaj spremeniš). V tretjem VIO v projektih sodelujejo v šolskem in domačem okolju pod mentorstvom učitelja, izvajalca programa v kraju in staršev – te izbrane dejavnosti učenca so lahko nato osnova za usmerjanje učenca v poklic.

Spoznavanje in učenje osnov gospodinjstva

Učenci se v okviru predmeta spoznajo tudi z nekaterimi vsebinami, ki se nanašajo na vodenje gospodinjstva v vsakodnevnem življenju. S pomočjo praktičnega dela se spoznajo z različnimi gospodinjstvenimi aparati, naučijo se osnov priprave hrane, spoznajo se z ekonomiko gospodinjstva... Učitelj v vsakem razredu vsebino prilagodi starosti ter zanimanju učencev.

Razvijanje finančne pismenosti in spoznavanje osnov podjetništva

Učenci se v okviru predmeta spoznajo z nekaterimi finančnimi ter ekonomskimi pojmi in koncepti. Spoznavajo pravila trga, odkrivajo svoje talente, sposobnosti, razmišljajo o tem, kaj bi v življenju počeli ter ustvarjajo ideje za nove poklice.

Razvijanje odnosa do lastnega telesa in skrb zanj

Učenci se bodo v okviru predmeta pogovarjali o sprejemanju lastnega telesa, skrbi za osebno higieno, pomenu zdrave prehrane in telesni dejavnosti za dobro počutje.

Razvijanje pozitivne samopodobe

Učenci v prvem in drugem VIO bodo lastno samopodobo spoznavali predvsem s pomočjo različnih zgodb, socialnih iger, ipd. V tretjem VIO pa bodo s pomočjo učitelja aktivno razmišljali o lastni samopodobi, kako je nastala, kako se spreminja, kako vpliva na njihovo življenje, njihovo razumevanje vsakodnevnih dogodkov, na njihove odločitve, itd.

9.5.3 Standardi znanja

Osebni razvoj posameznega otroka poteka zelo individualno. Vsak otrok se razvija, minimalnih standardov razvoja ni. Učitelji sledijo individualnemu razvoju posameznega otroka. Na začetku vsakega šolskega leta s pomočjo pripomočkov za učitelje (npr. Lestvica odkrivanja otrokovih močnih področij, Dermond, 2007) opredelijo stopnjo otrokovega razvoja na različnih področjih ter zastavijo nekaj ciljev osebnega razvoja otroka (število ciljev je odvisno od otroka, njegove zrelosti...), na katerih bodo s posameznim otrokom še posebej delali. Cilje prilagajajo, če je to potrebno, ter sledijo otrokovemu napredku.

9.6 RAZUMEVANJE LJUDI IN SODELOVANJE

- 1. razred: 17,5 ur
  - 2. razred: 35 ur
  - 3. razred: 35 ur
  - 4. razred: 35 ur
  - 5. razred: 35 ur
  - 6. razred: 35 ur
  - 7. razred: 70 ur
  - 8. razred: 35 ur
  - 9. razred: 32 ur
- SKUPAJ: 329,5 ur**

9.6.1 *Opredelitev predmeta*

Namen predmeta *razumevanje ljudi in sodelovanje* je predvsem v ustvarjanju časa znotraj šolskega prostora za vsebine, ki se nanašajo na konstruktivno in učinkovito sobivanje med ljudmi. Pouk učitelj smiselno organizira glede na starost otrok ter njihove trenutne interese. Glavni cilji predmeta so širjenje občutljivost za potrebe drugih, razvijanje sprejemanja različnih, drugačnih načinov razmišljanja, reševanja problemov ter rešitev, razvijanje produktivnega sodelovanja in prijateljstva z namenom obogatitve družbe, itd. Pomemben cilj predmeta je tudi razumevanje odnosov in soodvisnosti med različnimi sistemi na ravni družine, šole in sveta na splošno ter prepoznavanje, da ima posameznik lahko dejavno vlogo pri reševanju družbenih in socialnih problemov tako v svojem okolju in svoji državi kot tudi širše.

Velik del pouka pri predmetu predstavljajo socialni projekti, v okviru katerega so učenci vključeni v različne projekte lokalne skupnosti, s pomočjo katerih v praksi razvijajo veščine sodelovanja. V prvem VIO obdobju učenci sodelujejo predvsem s predšolskimi otroki ter z učenci ostalih razredov in drugimi delavci šole (npr. jih obiščujejo), v drugem VIO sodelujejo z mlajšimi učenci in krajanji, v tretjem VIO sodeluje vedno bolj individualno v šolskem in domačem okolju pod mentorstvom učitelja, izvajalca programa v kraju in staršev.

9.6.2 *Vsebine in splošni cilji*

Splošni cilji so le okvirno določeni pri posameznih vsebinskih sklopih, specifične cilje oblikuje učitelj glede na starost, druge značilnosti otrok v skupini (npr. velika medsebojna tekmovalnost) ter konkretne dogodke (npr. prihod novega učenca iz drugega jezikovnega in kulturnega okolja). Vsebine se torej prilagajajo glede na aktualna dogajanja v življenju otrok in skupine kot celote. Učni načrt zato ne opredeljuje specifičnih ciljev in pričakovanih rezultatov, temveč le okvirno predstavi področja dela. Vsekakor so nekatere teme oz. področja primerna le za starejše otroke (tretje VIO), večinoma pa se teme oz. različna področja pojavljajo v vseh treh VIO. Načela poučevanja Vzgoje za življenje, delo na razvijanju sodelovalnosti že vključujejo tudi v pouk klasičnih predmetov in v celotno šolsko kulturo, vendar čas, ki je posebej namenjen tem področjem, učiteljem omogoča, da se skupaj z otroki vanje poglobijo in jih predelajo v tempu otrok ter brez pritiskov zaostajanja s snovjo.

Spodaj so navedene okvirne vsebine in cilji pri predmetu. Učitelj presoja, kdaj in na kakšen način bo v pouk vključeval posamezne vsebinske sklope, pri tem lahko določene vsebine izpusti oziroma jih

doda. Vsebine se med seboj prepletajo, pri eni dejavnosti se običajno učenci spoznavajo z več vsebinami.

Razvijanje zmožnosti sodelovanja, timskega dela, spoznavanje in učenje kompetenc dobrega vodje tima

Učenci na osnovi praktičnih izkušenj (npr. timskega dela pri organizaciji dobrodelne dražbe, sodelovanja pri pripravi predstave za mlajše otroke ipd.) spoznavajo zakonitosti učinkovitega sodelovanja, timskega dela, njune učinke na kakovost dela ter medosebne odnose. Spoznajo različne vloge v timu ter raziskujejo svoje različne vloge v različnih timih. Izkušajo vplive sodelovanja v ožji in širši skupnosti. Razmišljajo o sodelovalni kulturi v razredu, šoli, lokalni skupnosti, regiji, državi, Evropi, svetu.

Razvijanje ustrezne tekmovalnosti, spoštovanja do tekmecev, sprejemanje uspehov in porazov

Učenci se na osnovi praktičnih izkušenj (npr: tekmovalnost v razredu, med razredi, športni dnevi) ter s pomočjo izbranih literarnih zgodb učijo tekmovalnosti na prvem mestu s samim seboj. Učijo se ustreznega odnosa do tekmecev, ustreznega sprejemanja tako uspehov kot porazov. V skupinskih igrah se učijo sprejemanja vseh učencev, ne glede na njihove sposobnosti, dosežke.

Razvijanje zmožnosti poslušanja drugih ter izkazovanja sprejemanja

Učenci skozi različne projekte, zgodbe, igre spoznavajo različne življenjske zgodbe (npr.: spoznajo gosta, ki je slep). Učijo se empatičnosti, razumevanja realnosti drugih tudi v primeru, da se s temi realnostmi ne strinjajo in jih ne podpirajo. Skozi skupinsko delo in sodelovalno učenje se urijo v poslušanju in spoštovanju idej drugih, tudi če se z njimi ne strinjajo.

Medgeneracijsko sodelovanje otrok na šoli

V okviru predmeta bo čas posebej namenjen medgeneracijskemu sodelovanju med otroki na šoli. Otroci bodo skupaj sodelovali v različnih projektih, pripravljali skupne predstave, igre. Starejši otroci bodo mlajšim vsakodnevno brali zgodbe, pomagali pri razdeljevanju hrane v skupinah mlajših otrok ipd.

Spoznavanje različnih kultur, religij, jezikov, običajev, pisav, družbenih ureditev...

Učenci bodo na različne načine spoznavali različne kulture. Učence bodo obiskali različni posamezniki, ki prihajajo iz drugih okolij. Učenci bodo spoznavali, da ima vsaka družina svoje navade, običaje, poimenovanja. Šola se bo povezovala s šolami na različnih koncih sveta. Učenci bodo preko spleta komunicirali z učenci drugih držav in kultur ter se tako učili spoznavati ter sprejemati drugačnost. Spoznavali se bodo tudi z različnimi oblikami pisav, učili se bodo znakovnega jezika, spoznavali Braillovo pisavo... Pomembna dejavnost so tudi izleti in potovanja z usmerjenostjo na spoznavanje drugačnih družbenih ter naravnih okolij s priložnostmi spoznavanja in preseganja samega sebe.

Socialni projekti (projekti služenja družbi)

Učenci bodo vključeni v različne projekte sodelovanja z ožjo in širšo okolico šole. Projekti bodo zastavljeni v smislu sodelovanja in pomoči institucijam ali posameznikom v neposredni bližini šole oziroma v kraju, kjer šola deluje. Projekti bodo prilagojeni starosti otrok, vključevali pa bodo različne oblike sodelovanja glede na želje otrok (npr. pomoč v zavetišču za živali, sodelovanje z domom upokoencev, inštrukcije drugim otrokom, priprava dogodka za zbiranje sredstev za pomoči potrebne ipd.). V drugem in tretjem VIO učenci izvajajo tudi projekte, skozi katere usvajajo finančno pismenost (npr. načrtujejo družbeno koristen način delovanja, ki jim prinese denarna sredstva za skupinski izlet).

9.6.3 Standardi znanja

Pri tem predmetu standardi znanja niso opredeljeni, saj gre predvsem za spremljanje otrokovega (socialnega) razvoja. Cilj predmeta je, da se učenci razvijajo v osebe, ki se zavedajo, da so del različnih skupnosti, da skupnosti tvorijo posamezniki, ki so si med seboj lahko zelo različni in zavzemajo različne vloge ter da je za konstruktivno in učinkovito sobivanje potrebno medsebojno razumevanje, spoštovanje in sodelovanje. Cilj predmeta je tudi, da učenci prepoznajo svojo dejavno vlogo pri družbenih in socialnih problemih v njihovem okolju in družbi na splošno. Učenci tekom pouka pridobijo kompetence, ki to omogočajo, in jih tudi uporabljajo v vsakdanjem življenju.

9.7 SLOVENŠČINA

- 1. razred: 175 ur
  - 2. razred: 175 ur
  - 3. razred: 175 ur
  - 4. razred: 175 ur
  - 5. razred: 175 ur
  - 6. razred: 175 ur
  - 7. razred: 140 ur
  - 8. razred: 140 ur
  - 9. razred: 128 ur
- SKUPAJ: 1423 ur**

V prvem VIO je obseg slovenščine v primerjavi z javno veljavnim učnim načrtom nekoliko manjši, ker se nekatere vsebine, ki se nanašajo predvsem na usvajanje veščin govornega nastopanja, pripovedovanja, dramatike, gledališča ter filma obravnavajo v okviru predmetov *umetnost – modul (d) dramska in lutkovna umetnost, gledališče in film* (glej str. 167 – 170) ter *osebni razvoj* (glej str. 101).

9.7.1 Opredelitev predmeta

Jezik ima zelo pomemben vpliv na oblikovanje otrokovega razvoja, njegovega razumevanja sveta in samega sebe, zato je slovenščina kot prvi ali materni jezik in kot jezik okolja ali drugi jezik ključni splošnoizobraževalni predmet in prvenstveni pripomoček pri izobraževanju v osnovni šoli. Učenci se pri pouku slovenščine usposabljaajo za učinkovito govorno in pisno sporazumevanje v slovenskem jeziku, razvijajo zavest o pomenu materinščine in slovenščine, o slovenščini kot o državnem in uradnem jeziku, o njenem položaju v Evropski uniji in njeni izrazni razvitosti na vseh področjih javnega in zasebnega življenja.

"Predmet slovenščina omogoča oblikovanje osebne, narodne in državljske identitete ter razvijanje ključnih zmožnosti vseživljenjskega učenja – predvsem sporazumevanje v slovenskem (knjižnem) jeziku, socialno, estetsko, kulturno in medkulturno zmožnost, učenje učenja, informacijsko in digitalno pismenost, samoiniciativnost, kritičnost, ustvarjalnost, podjetnost ipd." (Poznanovič Jezeršek in sod., 2011).

V skladu s tem namenom in skladno z načeli vzgoje za življenje pri pouku slovenščine v učnem načrtu upoštevamo učenčevo individualnost, njegovo predznanje in zanimanje (osebni učni načrt). Učitelj pri pouku slovenščine učence spodbuja k ozaveščanju lastnih interesov na področju učenja in rabe jezika, že osvojenega znanja, veščin ter talentov. Med poukom ustvarja možnosti za sodelovalno učenje in timsko delo, preko katerega učenci pridobivajo izkušnje soustvarjanja, vodenja in sledenja v skupini, soočanja z različnostmi interesov in sposobnosti ter sprejemanja teh različnosti.

9.7.2 Vsebine in cilji

V vseh treh vzgojno-izobraževalnih obdobjih se udejanja splošna opredelitev predmeta; ta je s cilji, vsebinami in dejavnosti tesno povezan z drugimi predmeti. Udejanja se:

- z razvijanjem funkcionalnega pisanja in branja, zmožnostjo učinkovitega praktičnega in ustvarjalnega sporazumevanja: v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju predvsem z

začetnim opismenjevanjem, sistematičnim razvijanjem zmožnosti jezikovnega/besednega sporazumevanja in nejezikovnega/nebesednega sporazumevanja, v drugem in tretjem pa z nadaljnjim razvijanjem jezikovnih, slogovnih in metajezikovnih zmožnosti;

- s spoznavanjem in sposobnostjo uporabe neumetnostnih besedil (preko naslednjih dejavnosti: branja, poslušanja, (po)govora in pisanja) in praktičnim obvladovanjem osnov jezika (uporaba knjižnega jezika, spoznavanje in obvladovanje slovničnih pravil);
- s spoznavanjem in pridobivanjem pozitivnega odnosa do umetnostnih besedil (preko naslednjih dejavnosti: branja, poslušanja, (po)govora in pisanja) in zaznavanjem kulturnih, etičnih, duhovnih in drugih razsežnosti besedne umetnosti;
- z razvijanjem metajezikovne zmožnosti ob sprejemanju in vrednotenju neumetnostnih in umetnostnih besedil ter s tvorjenjem govornih in zapisanih besedil.

Operativni ciliji so opredeljeni po posameznih vzgojno-izobraževalnih obdobjih.

A. Prvo vzgojno-izobraževalno obdobje

JEZIK

Oblikovanje in razvijanje zavesti o jeziku, narodu in državi

Učenci opazujejo in opisujejo/se vodeno pogovarjajo o rabi jezika in njegovih vlogah, o svojem prvem jeziku ter o svojem odnosu do slovenščine in do drugih jezikov, o posebnem položaju slovenščine v Republiki Sloveniji in o položaju svojega prvega/maternega jezika v Republiki Sloveniji, o rabi knjižnega in neknjižnega jezika, o tujih jezikih in o vzrokih za učenje tujih jezikov itn.

Razvijanje zmožnosti pogovarjanja

Učenci sodelujejo v vodenih pogovorih o pogovarjanju, spoznavajo in z učiteljevo pomočjo povzemajo načela vljudnega pogovarjanja.

Razvijanje zmožnosti poslušanja kratkih enogovornih neumetnostnih besedil

Učenci poslušajo in gledajo krajša enogovorna neumetnostna besedila, objavljena v raznih medijih (npr. pripovedi iz življenja vrstnikov in znanih osebnosti, novice o zanimivih dogodkih, opis živali, zgradbe itn.). Učenci so med poslušanjem pozorni na pomensko in izrazno stran besedila, po poslušanju besedilo obnovijo, povzemajo bistvene podatke, razčlenjujejo ter vrednotijo besedilo itn.

Razvijanje zmožnosti govornega nastopanja

Učenci spoznavajo in usvajajo načela učinkovitega govornega nastopanja:

- razvijajo samostojnost pri govornem nastopu, tako da govorno nastopajo z vnaprej napovedano temo in besedilno vrsto, in sicer sprva ob učiteljevih vprašanjih (in ob slikovnem gradivu/drugih ponazorilih), nato pa čim samostojnejše.

Individualizirano, postopno in sistematično razvijanje zmožnosti branja in pisanja neumetnostnih besedil

Učenci spoznavajo vlogo in pomen branja in pisanja v vsakdanjem življenju in glede na svoje predznanje branja/pisanja ter razvite veščine, spretnosti in zmožnosti prehajajo skozi naslednje faze oz. dejavnosti začetnega opismenjevanja:

- sistematično razvijanje predopismenjevalne zmožnosti (vadijo vidno razločevanje, vadijo slušno razločevanje in razčlenjevanje, vadijo orientacijo na telesu, v prostoru in na papirju, pravilno držo telesa in pisala ipd.);
- sistematično razvijajo tehniko branja in pisanja (najprej s tiskanimi črkami, nato s pisanimi, tj. pišejo s tiskanimi črkami, glasno berejo besede, enostavčne povedi oz. kratka preprosta besedila, napisana s tiskanimi črkami, učijo se pisanja s pisanimi črkami in ga vadijo, vadijo glasno branje kratkih preprostih besedil, napisanih s pisanimi črkami);

- sistematično razvijajo zmožnost branja z razumevanjem in zmožnost pisanja preprostih besedil, npr. tiho oz. šepetajoče berejo krajša, svoji starosti ustrezna besedila (objavljena v raznih medijih), tj. neuradna zasebna povezovalna in pozivna besedila (npr. pozdrav na razglednici, voščilo, čestitko, vabilo), sezname (npr. urnik, kazalo), novice o dogodkih, pripovedi iz življenja, opisovalna besedila, povezana s temami spoznavanja okolja (npr. opis osebe in njenega delovnika, opis prostora, zgradbe, poti); sodelujejo v pogovoru o prebranem besedilu, obnovijo besedilo, razčlenjujejo besedilo (povzemajo temo, bistvene podatke), vrednotijo poslušano besedilo (ali je zanimivo, uporabno itn.), utemeljujejo svoje mnenje, predstavljajo svoja občutja ob prebranem besedilu, razvijajo pozitiven odnos do branja, ustno vrednotijo svojo zmožnost branja in načrtujejo izboljšanje te zmožnosti, vadijo pisanje vezanih besedil (narek, prepis itn.), vadijo pisanje polvezanih besedil, tvorijo kratka in preprosta zapisana besedila, in sicer pisno o sebi, o svojem okolju, po prebranem zgledu pišejo podobno besedilo, npr. neuradni pozdrav na razglednici, neuradno voščilo, čestitko ali vabilo, opis osebe in njenega delovnika, opis prostora, zgradbe in poti; pazijo na ustreznost, razumljivost in jezikovno pravilnost besedila ter na čitljivost in estetskost zapisa, predlagajo popravke in utemeljujejo svoje mnenje, vrednotijo svojo zmožnost pisanja besedil in načrtujejo izboljšanje te zmožnosti.

Razvijanje jezikovne in slogovne zmožnosti ter zmožnosti nebesednega sporazumevanja (za izboljšanje sporazumevalne zmožnosti)

Učenci razvijajo poimenovalno, skladijsko, pravorečno, pravopisno, slogovno zmožnost ter zmožnost nebesednega sporazumevanja. Ob tem svoje zmožnosti presojujejo ter načrtujejo svoje napredovanje pri posameznih zmožnostih.

Razvijanje poimenovalne zmožnosti

Učenci npr. predstavijo pomen dane besede/besedne zveze iz besedila, s knjižnimi besedami poimenujejo bitja/predmete v svoji okolici/na sliki, k danim besedam dodajajo besede istega tematskega polja, besede z nasprotnim, enakim/podobnim, ožjim ali širšim pomenom, tvorijo manjšalnice/ljubkovalnice, ženski par moškemu, samostalniške izpeljanke za živega in neživega vršilca dejanja ter za dejanje in za prostor dejanja, pridevniške izpeljanke za svojino in za snovnost ipd.

Razvijanje skladijske zmožnosti

Učenci npr. iz besedila predstavijo pomen dane povedi/zveze povedi, izražajo količine z glavnimi števnikami oz. s prislovi mere ter pravilno uporabijo oblike samostalnika in povedka ob količinskih izrazih, vadijo rabo pravih predlogov in pravilne oblike samostalnika za predlogom, razvrščajo dejanja prebranega, opazovanega dogodka glede na čas sporočanja in glede na njihovo zapovrstje; svoje ugotovitve izražajo v povedih in pri tem vadijo rabo časovnih prislovov *zdaj/prej/potem* in glagolskih časovnih oblik, časovnih prislovov *najprej/potem/nazadnje* ipd.

Razvijanje pravorečne zmožnosti

Učenci npr. vadijo knjižno izreko s posnemanjem, se postopoma navajajo na zborni izreko (pogovor z učiteljem), v svoji in tuji izreki prepoznavajo neknjižne prvine in jih odpravljajo itn.

Razvijanje pravopisne zmožnosti

Učenci npr. spoznavajo, usvajajo in utrjujejo zapis nekritičnih glasov, zapis kritičnih glasov, ločeno pisanje predlogov in nikalnice pred glagoli, rabo velike začetnice na začetku povedi, rabo velike začetnice v lastnih imenih bitij, rabo velike začetnice v bližnjih zemljepisnih lastnih imenih, rabo velike začetnice v svojilnih pridevnikih, izpeljanih iz lastnih imen bitij, rabo končnih ločil (pike, vprašaja, klicaja), rabo vejice pri naštevanju, številčni zapis glavnih in vrstilnih števk (do 100).

Razvijanje slogovne zmožnosti

Učenci izrekajo isto govorno dejanje na razne načine, vrednotijo njegovo vpljdnost, osebe tikajo/vikajo glede na okoliščine, vrednotijo vpljdnost danih izrekov in jih ob neustreznem rabi korigirajo itn.

Razvijanje zmožnosti nebesednega sporazumevanja

Učenci opazujejo in tvorijo nebesedna sporočila (skice, ilustracije, slike, kretnje, mimiko, fotografije idr.), prepoznavajo njihovo vlogo in pomen, opazujejo in razumejo nebesedne (intonacijo, glasnost, hitrost idr.) in vidne (očesni stik, kretnje idr.) spremljevalce govorjenja, prepoznavajo njihovo vlogo in presojujejo njihovo ustreznost.

Razvijanje metajezikovne zmožnosti

Učenci opazujejo (razčlenjujejo, razvrščajo, vrednotijo) jezikovne pojave, jih razumejo in spoznavajo strokovne izraze zanje: prvi/materni in tuji jezik, knjižni in neknjižni jezik, državni jezik, opis, pripoved, novica, besedilo, poved, beseda, glas, črka, velika in mala začetnica, pika, vprašaj, klicaj, vejica, pozdrav, voščilo, čestitka, vabilo.

KNJIŽEVNOST**Razvijanje zmožnosti recepcije z branjem/poslušanjem/gledanjem uprizorjenih umetnostnih besedil/predstav in govorjenjem/pisanjem o njih*****KNJIŽEVNA BESEDILA***

Učenci razvijajo zmožnost sprejemanja književnih besedil, tj. recepcijsko zmožnost – doživljanje, razumevanje in vrednotenje književnih besedil (npr. prepoznavajo govorni položaj pri poslušanju/branju in pripravijo ustrezen model odzivanja, izražajo in primerjajo svoje doživljanje, čustva, predstave in misli, ki se jim vzbudijo pri poslušanju/branju, prepoznajo/ugotavljajo razlike v doživljanju in razumevanju istega besedila in različnost na ravni opažanja sestavin besedila; ob ponovnem branju/poslušanju zaznavajo sprva prezrte/preslišane sestavine, ugotavljajo in predstavijo razloge, zaradi katerih so kaj doživeli kot pomembno itn.).

KNJIŽEVNE ZVRSTI IN VRSTE

Učenci zaznavajo/prepoznavajo posamezne prvine besedila, sporočajo svoje odzive in spoznanja, jih primerjajo, vrednotijo in povezujejo.

Poezija

Učenci poslušajo/berejo pesem, najdejo njen naslov, ga povežejo z besedilom in prepoznajo naslov kot del besedila, opazujejo pesem, zaznavajo kitico kot zgradbeno in pomensko enoto, izražajo svoje razumevanje pesmi in ga primerjajo z razumevanjem sošolcev, zaznavajo/doživljajo zvočnost pesmi, zaznavajo ritem pesmi, ga povezujejo z njeno sporočilnostjo, zaznavajo rimo, zvok besede in zvočno slikanje (onomatopejo/podobnoglasje) povezujejo s podobami, ki jih vzbujajo besedilo, izrazijo svoje odzive na čustvene sestavine besedila (vesela, žalostna pesem) itn.

Proza

Učenci ob poslušanju/branju prozo doživljajo, opazujejo, vrednotijo (npr. poskušajo brati zgodbo, dele besedila (1. razred), berejo tiho/poltiho krajša besedila in berejo pravljice z ilustracijami, že poznane zgodbe s ponovljenim dogajanjem (2. razred), zbrano in tekoče berejo daljša besedila, tiho/poltiho berejo neznano umetnostno besedilo (3. razred), prepoznavajo razlike med domišljjskim svetom književnega besedila in resničnostjo, prepoznavajo prvine pravljic in zanje značilne književne osebe čudeže, pravljичno dogajanje, nedoločenost kraja in časa, v tretjem razredu ločujejo pravljico in pripoved (besedilni svet je/ni oblikovan v skladu z zakonitostmi realnega sveta), opazijo in izpostavijo značilnosti določene vrste književnega besedila itn.

Književna oseba

Učenci opazujejo književno osebo, npr. prepoznajo glavno književno osebo, njene lastnosti, svoje mnenje utemeljijo, razvijajo zmožnost predstavljanja, vživljanja v osebo, poistovetenja z njo in privzemanja vloge osebe, poiščejo podobnosti s seboj, se vživijo v njeno vlogo in povedo, kako bi ravnali sami, narišejo čutnodomišljjsko predstavo književne osebe (1. razred), prepoznavajo razlike (dejanja, čustvovanje) med seboj in književno osebo, svojo čutnodomišljjsko predstavo izrazijo z

risbo in zapisom (2. razred), vživijo se v književno osebo, izražajo motivacijo za ravnanje književne osebe z npr. stripom (3. razred), prepoznajo in razlagajo motive za ravnanje književnih oseb (na podlagi lastne izkušnje), vrednotijo motive za njeno ravnanje, prepoznajo in privzamejo zorni kot književne osebe itn.

Književni prostor in čas

Učenci razvijajo zmožnost doživljanja in razumevanja (npr. z risbo/zapisom izrazijo svojo predstavo književnega časa in prostora, jo primerjajo s predstavo sošolcev, ob branju in ponovnem branju dopolnjujejo čutnodomišljijsko predstavo dogajalnega prostora/časa s svojimi izkušnjami in iz drugih umetnosti (besedna, likovna, filmska umetnost), prepoznavajo dva časa: nekoč in danes, dogajalni čas prepoznavajo tudi iz posrednih besedilnih signalov (npr. kočija, goldinar), ločujejo realni in domišljijski svet, razlikujejo pravljčni in realni dogajalni prostor: v preteklosti (nekoč – pravljica), v sedanjosti (danes – aktualnost dogajanja) itn.

Dogajanje in tema

Učenci zaznavajo in doživljajo posamezne dogodke v književnem besedilu kot zaokrožene celote, sledijo zaporednemu toku dogodkov, dogajanje povezujejo s svojimi izkušnjami, vzročno-posledično in časovno razvrščajo dogodke iz književnega besedila, obnavljajo zgodbo/književno besedilo tako, kot so jo/ga slišali/prebrali in uporabljajo za prikaz dogajanja sličice in zapis, ob pomoči učitelja upovedujejo temo/sporočilo.

Avtor in pripovedovalec

Učenci ločijo med pripovedovalcem besedila (npr. učitelj) in avtorjem besedila, tvorijo besedila z različnimi pripovedovalci.

GLEDALIŠČE IN FILM

Cilji s področja gledališča in filma so navedeni v okviru predmeta *umetnost – modul (d) dramska in lutkovna umetnost, gledališče in film*. Pri izvajanju pouka pri tem modulu predmetni učitelj za umetnost sodeluje z učiteljem slovenščine.

Razvijanje zmožnosti recepcije s tvorjenjem, (po)ustvarjanjem ob umetnostnih besedilih (pisanje, interpretativno branje, govorjenje)

GOVORJENJE/PISANJE

KNJIŽEVNE ZVRSTI IN VRSTE

Poezija

Učenci razvijajo recepcijsko zmožnost (npr. ustvarjajo zvoke z jezikovnimi in nejezikovnimi sredstvi, tvorijo zvočne nize, prepoznavajo in posnemajo izrazite vzorce iz pesmi, po vzorcu tvorijo onomatopejo/podobnoglasje, tvorijo izrazita ritmična besedila, razvijajo občutek za zvočnost jezika tako, da iščejo besedne dvojice, ki se rimajo, tvorijo rimane verze tako, da dopolnjujejo manjkajoče rime na koncu verza, poskušajo tvoriti enokitične pesmi, *ob koncu triletja* tudi sestavijo besedilo, v katero smiselno vključijo nove tvorjenke, zapisujejo asociacije ob besedi (tematski besedni asociogram) in likovno oblikujejo besedilo, nizajo prilastke ob tematskem jedru in tako razvijajo zmožnost razumevanja besednih zvez itn.).

Proza

Učenci razvijajo zmožnost vživljanja v osebo/poistovetenja z njo/privzemanja književne osebe, npr. sami se poistovetijo ali se postavijo za osrednjo književno osebo in upovedujejo domišljijске svetove ali o književni osebi govorijo in pišejo kot o sebi: čutnodomišljijško predstavo književne osebe izrazijo z risbo (1. razred), s kombinacijo risbe in zapisa (2. razred), kot avtorji besedila pojasnjujejo razloge za ravnanje svojih književnih oseb (3. razred) itn.

Dramatika

Učenci dramatizirajo pravljico (tudi izdelava lutk), pesem in prozno besedilo (v skupini), ob koncu triletja po vzorcu dramskih prizorov pišejo dvogovore. Vsebine in cilje s področja dramatike učenci obravnavajo tudi pri predmetu *umetnost* (glej *modul (d) dramska in lutkovna umetnost, gledališče in film*). Pri izvajanju pouka pri tem modulu predmetni učitelj za umetnost sodeluje z učiteljem slovenščine.

GLASNO INTERPRETATIVNO BRANJE KNJIŽEVNIH BESEDIL

Učenci glasno in doživeto berejo književno besedilo in poglobljajo svoje literarno-estetsko doživetje. Ob glasnem branju pesmi, proze in dramatike, npr. izražajo razpoloženje s posebej oblikovanim govorom (doživeto recitirajo), pri pripovedovanju/branju pravljič uporabljajo poseben način govora, t. i. 'pravljичni ton', samostojno, tekoče berejo krajše dramsko besedilo po vlogah itn.

GOVORNI NASTOPI

Učenci v 3. razredu z učiteljevo pomočjo ali samostojno izberejo temo ter jo predstavijo sošolcem in učitelju, npr. samostojno predstavijo svojo bralno izkušnjo, pojasnijo, zakaj so se odločili za izbrano besedilo, predstavijo svoje (po)ustvarjalno besedilo (narobe pravljico, nadaljevanje zgodbe ipd.), preberejo izvorno pesemsko besedilo itn. Učenci se govornega nastopanja učijo tudi v povezavi s cilji pri predmetu *osebni razvoj* (glej vsebino *učenje izražanja in komunikacije* v učnem načrtu za *osebni razvoj*).

Pridobivanje literarnovednega znanja

Učenci ob razvijanju zmožnosti doživljanja, razumevanja in vrednotenja književnih besedil pridobivajo literarnovedno znanje – razumejo in uporabljajo naslednje izraze: 1. razred: pesem, pravljica, naslov, pesnik/pisatelj, ilustrator; 2. razred: kitica, igralec, oder, igra/lutkovna igra; 3. razred: odlomek, pripoved, književna oseba.

Izbor književnikov in njihovih del je v pretežni meri prepuščen presoji učitelja, ki se pri svojem izboru prilagaja interesom in zmožnostim učencev, vendar učitelj v pouk vključi naslednje avtorje in njihova dela: Niko Grafenauer, Oton Župančič, Kajetan Kovič, Ela Peroci, Svetlana Makarovič in slovenske ljudske pravljice. Nekaj literarnih del v vsakem razredu prvega VIO učenci obravnavajo v celoti (ne le odlomka).

B. Drugo vzgojno-izobraževalno obdobje

JEZIK

Oblikovanje in razvijanje zavesti o jeziku, narodu in državi

Učenci opazujejo in opisujejo/se vodeno pogovarjajo o sporazumevalnih dejavnostih in o sredstvih za sporazumevanje, o svojem prvem jeziku, svojem znanju o njem, odnosu do njega in okoliščinah, o vlogi slovenščine v njihovem življenju in o svojem odnosu do nje, o vzrokih za učenje tujih jezikov ter o spoznavnih, duševnostnih in pragmatičnih prednostih prvega/maternega jezika pred tujimi jeziki, o jezikih v Republiki Sloveniji in o posebnem statusu slovenščine v RS, o Slovencih zunaj RS ter o njihovi rabi in znanju slovenščine, o državnih jezikih v sosednjih državah in v drugih državah EU, o statusu slovenščine v organih EU, povedo vzroke, okoliščine in namen (zakaj, kje, čemu) svojega učenja slovenščine itn.

Razvijanje zmožnosti pogovarjanja

Učenci poslušajo in gledajo različne vrste posnetih/odigranih pogovorov in v njih tudi sami sodelujejo

(npr. neuradni in uradni osebni/telefonski pogovor itn.). Učenci razvijajo zmožnosti pogovarjanja, tako da določajo okoliščine pogovarjanja, pobudnega/vodilnega sogovorca in njegov namen, povzemajo temo, bistvene podatke in značilnosti vrste pogovorov, razčlenjujejo, obnovijo in vrednotijo pogovor ter utemeljijo svoje mnenje, vrednotijo svojo zmožnost pogovarjanja, svoje obvladovanje značilnosti dane vrste pogovora, izdelajo načrt za razvijanje svoje zmožnosti pogovarjanja itn.

Razvijanje zmožnosti dopisovanja

Učenci tiho berejo različne vrste dopisov (npr. neuradno opravičilo, prošnjo, zahvalo itn.) in ob tem prepoznavajo značilnosti dane besedilne vrste in okoliščine nastanka besedila, prepoznajo in povzemajo zgradbo, obliko in jezikovne značilnosti dopisa, določajo sporočevalčev namen, vrednotijo ustreznost, vljudnost, razumljivost in jezikovno pravilnost dopisa, predlagajo popravke in izboljšave v prebranem dopisu, izdelajo načrt in pišejo dopis, upoštevajo značilnosti dopisa ter pazijo na ustreznost, razumljivost in jezikovno pravilnost besedila, odpravijo svoje napake oz. izboljšajo svoj dopis, vrednotijo svoj dopis in zmožnost dopisovanja in svoje obvladanje značilnosti dane vrste dopisa, izdelajo načrt za razvijanje svoje zmožnosti dopisovanja itn.

Razvijanje zmožnosti kritičnega sprejemanja enogovornih neumetnostnih besedil

Učenci razvijajo zmožnost kritičnega sprejemanja, tako da poročajo o strategijah, načelih učinkovitega poslušanja oz. branja enogovornih neumetnostnih besedil, poročajo o značilnostih dane besedilne vrste (npr. opis osebe, opis živali, opis poklica, novico o aktualnem/zanimivem dogodku, opis življenja vrstnikov/drugih oseb, opis rastline itn.), prepoznavajo okoliščine in namen nastanka besedila in povedo, iz česa so jih prepoznali, obnavljajo besedilo, vrednotijo razumljivost, zanimivost, resničnost, aktualnost, uporabnost, živost, ustreznost in učinkovitost besedila ter utemeljijo svoje mnenje itn.

Razvijanje zmožnosti tvorjenja enogovornih neumetnostnih besedil

Učenci tvorijo enogovorna neumetnostna besedila (sprva z učiteljevo pomočjo, nato samostojno). Učenci razvijajo zmožnost tvorjenja teh besedil, tako da ob tvorjenju uresničujejo faze sporočanja in upoštevajo ustreznost, razumljivost in jezikovno pravilnost, poročajo o svoji strategiji tvorjenja enogovornega besedila, vrednotijo svojo zmožnost govornega nastopa/pisanja ter izdelajo načrt za razvijanje/izboljšanje te svoje zmožnosti, vrednotijo izbrano besedilno vrsto (govorni nastop/spis) in utemeljijo svoje mnenje.

Razvijanje zmožnosti selektivnega branja

Učenci berejo javno obvestilo v obliki seznama (npr. cenik, jedilni list, telefonski imenik, vozni red, TV-spored, vremensko napoved ipd.) ter nato poimenujejo dano vrsto seznama, določajo, kdo je tvorec takih seznamov, komu so namenjeni taki sezname, kako pridejo do naslovnika ter čemu, opišejo vlogo besednih/nebesednih prvin in zgradbo seznama, vrednotijo svojo zmožnost selektivnega branja in izdelajo načrt za izboljšanje te svoje zmožnosti itn.

Razvijanje zmožnosti izpolnjevanja obrazcev

Učenci si ogledajo različne obrazce (npr. vprašalnik o osebnih podatkih, anketni list, naročilnico, prijavnico idr.) ter nato poimenujejo dano vrsto obrazca, opišejo vlogo besednih in nebesednih prvin in zgradbo danega obrazca, povedo, kako pridejo taki obrazci do naslovnika, čemu in v katerih okoliščinah jih ljudje izpolnjujejo in v katerih okoliščinah nastajajo, ob učiteljevi pomoči ali sami izpolnjujejo obrazec ter vrednotijo svojo zmožnost izpolnjevanja obrazcev itn.

Razvijanje jezikovne in slogovne zmožnosti ter zmožnosti nebesednega sporazumevanja (za izboljšanje sporazumevalne zmožnosti)

Učenci med razvijanjem vsake od navedenih zmožnosti presojujejo učinek pridobljenega vsebinskega in procesnega znanja na to svojo zmožnost ter izdelajo načrt za njeno izboljšanje.

Razvijanje poimenovalne zmožnosti

Učenci predstavijo pomen dane besede/besedne zveze iz besedila, k danim besedam dodajajo besede protipomenke, sopomenke, nadpomenke, podpomenke ter besede iz iste besedne družine, ob danem korenu navajajo besede iz iste besedne družine, po analogiji tvorijo pridevniške izpeljanke za izvor in namembnost ter samostalniške izpeljanke za nosilca lastnosti, za napravo in za abstraktno lastnost, navajajo pomene dane večpomenske besede in jih ponazorijo v povedih, v besedilu/povedih poiščejo besede/besedne zveze s prenesenim pomenom, jih razložijo in smiselno uporabijo v novih povedih, tvorijo preproste definicije besed in pojmov in z definiranim pojmom dopolnijo pomanjkljive definicije itn.

Razvijanje skladske zmožnosti

Učenci predstavijo pomen dane povedi/zveze povedi, iz niza besed v slovarski obliki tvorijo poved in so pri tem pozorni na njihovo pomensko in oblikovno pravilnost, nepopolne povedi dopolnijo s pomensko in oblikovno pravnimi besedami, trdilne povedi pretvarjajo v nikalne in tako uresničujejo oblikovne spremembe besed v povedi, v povedih odpravljajo t. i. kritična mesta v svojem praktičnem obvladanju slovnice (npr. v poznavanju spola in števila samostalnikov, v sklanjanju samostalnikov, pridevnikov, osebnih zaimkov in vprašalnic kdo/kaj, v rabi vprašalnic kdo/kaj ter kakšen/kateri, v stopnjevanju pridevnikov z obrazili, v tvorbi in spreganju glagolskih časovnih oblik, v rabi nedoločnika in namenilnika ipd.), poročajo o prvotnem dogodku s premim govorom in z odvisnim govorom ter pretvarjajo premi govor v odvisnega, prepoznavajo in odpravljajo skladske napake v svojih in tujih besedilih itn.

Razvijanje pravorečne zmožnosti

Učenci poslušajo in spoznavajo slovensko knjižno izreko, slovenske knjižne samoglasnike ter vadijo in utrjujejo njihovo izreko (v besedah), vadijo in utrjujejo knjižni izgovor posameznih besed in povedi, skušajo med govornim nastopanjem in med pogovarjanjem z učiteljem govoriti čim bolj knjižno, prepoznavajo pravorečne napake v svoji in tuji govoric in jih odpravljajo (kritično prijateljevanje) itn.

Razvijanje pravopisne zmožnosti

Učenci opazujejo zapisane primere besed in povedi, prepoznavajo in usvajajo: pisanje kritičnih glasov, ločen zapis predloga in naslednje besede, izbiro variante predloga *z/s* in *k/h*, pisanje nikalnice *ne* pred glagoli, deljenje domačih besed, pisanje glavnih in vrstilnih števnikov do 100 in stotic s številkami in z besedami, pisanje glavnih in vrstilnih števnikov od 100 do 1000 (razen stotic) s številkami in z besedami, pisanje začetka povedi, pisanje lastnih imen bitij, pisanje svojilnih pridevnikov iz lastnih imen bitij, pisanje imen dni in mesecev, pisanje imen praznikov, pisanje imen jezikov, rabo končnih ločil (pike, vprašaja, klicaja) na koncu enostavnih in večstavčnih povedi, rabo vejice pri naštevanju in med stavki itn.

Učenci razvijajo pravopisno zmožnost tudi:

- s členitvijo besedil na odstavke, upoštevanjem pravopisnih pravil, skrbjo za čitljivost in estetskost pisave, ustreznim odločanjem za pisanje s pisanimi oz. tiskanimi črkami ipd.,
- z uporabo pravopisnih priročnikov (v knjižni in elektronski obliki), pri oblikovanju besedil z računalnikom pa tudi urejevalnike besedil,
- s prepoznavanjem pravopisnih napak v svojih in tujih besedilih (kritično prijateljevanje), odpravljanjem napak in utemeljevanjem svojih popravkov.

Razvijanje slogovne zmožnosti

Učenci izrekajo isto govorno dejanje (npr. pozdravljanje, pozivanje, opravičevanje, zahvaljevanje) na razne načine, predstavijo zanj ustrezne okoliščine, vrednotijo vljudnost danih izrekov, sklepajo o okoliščinah nastanka besedila in povedo, iz katerih prvin besedila so jih prepoznali, prirejajo isto besedilo za razne naslovnike in pojasnjujejo svoje priredbe itn.

Razvijanje zmožnosti nebesednega sporazumevanja

Učenci naštejejo nekaj vidnih in zvočnih nebesednih spremljevalcev govorjenja ter povedo, s katerimi imajo največ težav, poslušajo in gledajo govorce, opazujejo nebesedne spremljevalce njihovega

sporazumevanja, jih poimenujejo ter vrednotijo njihovo ustreznost, med govornim nastopanjem zavestno uporabljajo nebesedne spremljevalce govorenja, nato poslušajo mnenja sošolcev o njihovi ustreznosti ter izražajo svoje mnenje (kritično prijateljevanje), opazujejo in prepoznajo nebesedna zapisana sporočila (npr. piktograme, grafikone, zemljevide, slike) ter predstavljajo njihovo vlogo in pomen, v zapisanem besedilu poimenujejo nebesedne spremljevalce pisanja, predstavljajo njihovo vlogo ter vrednotijo njihovo ustreznost in učinkovitost, pri pisanju zavestno uporabljajo nebesedne spremljevalce pisanja itn.

Razvijanje metajezikovne zmožnosti

- Učenci postopoma usvajajo merila za vrednotenje zmožnosti sprejemanja in tvorjenja besedil ter jih upoštevajo pri vrednotenju svoje in tuje zmožnosti sprejemanja in tvorjenja besedil.
- Učenci postopoma usvajajo pomenske, slogovne, oblikovne, tvorne ipd. lastnosti besede (npr. prepoznajo, določijo enopomenke, večpomenke in utemeljijo svoj odgovor; iščejo besede z nasprotnim, enakim in podobnim pomenom; razumejo in uporabljajo strokovne izraze sopomenka, protipomenka, nadpomenka in podpomenka, znajo poiskati besede iz iste besedne družine, njihov skupni koren, pravilno uporabljajo strokovni izraz, znajo poiskati samostalnike (spoznajo strokovni izraz), oblikujejo preprosto definicijo, jim določijo vlogo, spol in število, prepoznajo njihove lastnosti, razumejo in uporabljajo strokovne izraze: samostalnik, spol (moški, ženski, srednji), število (ednina, dvojina, množina), edninski, množinski samostalnik, opazujejo sklonske oblike istega samostalnika, prepoznajo spremembe v končnicah in razloge zanje, poznajo šest vprašalnic za sklone in šest slovenskih sklonov ter spoznajo njihova slovenska imena, uporabljajo strokovne izraze (končnica, osnova, sklanjanje, sklon, imenovalnik, roditelj, dajalnik, tožilnik, mestnik, orodnik) itn.
- Učenci postopoma usvajajo povedno sestavo večpovednega besedila, sistematično spoznavajo strokovne izraze zanje, jih uporabljajo, razumejo in ponazarjajo s primeri (npr. razumejo in uporabljajo strokovni izraz poved, prepoznajo vrste povedi (pripovedne, vprašalne, vzključne) in njihovo vlogo, razumejo in uporabljajo strokovne izraze pripovedna poved, vprašalna poved, vzključna poved, prepoznajo trdilne in nikalne povedi, njihovo vlogo in razločevalne lastnosti, razumejo in uporabljajo strokovna izraza trdilna poved, nikalna poved, prepoznajo premi govor, pojasnijo, čemu ga je pisec uporabil, predstavijo sestavo in zapis premege govora, premi govor pretvorijo v odvisnega in pojasnijo kako; predstavijo sestavo in zapis odvisnega govora, razumejo in uporabljajo strokovne izraze premi govor, spremni stavek, dobesedni navedek, odvisni govor itn.).
- Učenci postopoma opazujejo in spoznavajo razločevalne lastnosti zasebnega in javnega ter uradnega in neuradnega besedila.
- Učenci sproti vrednotijo učinek pridobljenega vsebinskega in procesnega znanja ter izdelajo načrt za odpravo težav.

KNJIŽEVNOST

Razvijanje recepcijske zmožnosti z branjem, poslušanjem, gledanjem uprizoritev umetnostnih besedil in govorjenjem, pisanjem o njih

KNJIŽEVNA BESEDILA

Učenci razvijajo zmožnost sprejemanja književnih besedil, tako da spoznavajo (branje, poslušanje) književna besedila, o književnih besedilih govorijo in pišejo, jih tudi medsebojno primerjajo in vrednotijo. Prepoznajo svoje in tuje pomanjkljivosti pri branju, slogovne napake, jih odpravljajo in utemeljujejo svoje popravke.

PRVINE KNJIŽEVNEGA BESEDILA

Književna oseba

Učenci razumejo značaj in ravnanje književne osebe ter se vživijo v osebo, ki jim je podobna vsaj v eni konkretni lastnosti ali življenjskih okoliščinah. Sestavljajo čutnodomišljijsko predstavo književnih oseb (avtorjev opis, izkušnje, domišljija itn., posredne informacije) ter ločujejo glavne in stranske književne osebe in oblikujejo lastno stališče do ravnanja književnih oseb ter ga utemeljujejo. Pri književni osebi opazujejo značajske lastnosti in postopoma zaznavajo tudi tako značajsko lastnost, ki se zdi v nasprotju z njeno splošno značajsko oznako (npr. negativno lastnost pri sicer pozitivni osebi). Zaznavajo perspektivi glavne in vsaj še ene stranske književne osebe ter ju primerjajo. Prepoznavajo motive za ravnanje književnih oseb (zakaj kdo kaj stori) in prepoznajo ter razumejo tudi tako ravnanje osebe, ki ni v skladu z ravnanjem, za kakršno bi se v podobni situaciji odločili sami.

Književni prostor in čas

Učenci v književnem besedilu najdejo osnovne informacije o prostoru in času dogajanja ter povezujejo dogajalni čas in prostor. Oblikujejo čutnodomišljijso predstavo dogajalnega prostora in časa. Razvijajo zmožnost slediti dogajanju na več dogajalnih prostorih/časih hkrati (prehajanje čutnodomišljijskih predstav različnih dogajalnih prostorov in časov).

Dogajanje, tema, sporočilo

Učenci književno dogajanje sprejemajo in razumejo, če je povezano v trden vzročno-posledični sistem (razen pri fantastičnih besedilih). Sledijo dogajanju na več dogajalnih prostorih in dogajanju, pri katerem se dogajalni časi prepletajo. V književnem besedilu prepoznajo informacije o poteku dogajanja, potrebne podatke za sklenitev dogajalnega toka, ki jih besedilo ne ponuja (ali so podani posredno in jih ne zaznajo), dobijo z zapolnitvijo nedoločnostnih mest s svojo domišljijo (upoštevajo verjetnost). Z učiteljevo pomočjo ugotavljajo, o čem govori književno besedilo (tema) in naštejejo nekaj književnih besedil na isto temo. Spoznavajo značilnosti dogajanja v trivialnem besedilu. Osrednje teme so: 4. razred: otroštvo, besedna igra – nonsens, družina; 5. razred: nenavadna stvarnost, tradicija in izročilnost, prijateljstvo; 6. razred: odraščanje in vrstništvo, stvarnost kot pustolovščina/skrivnost, ustvarjalnost.

Avtor – pripovedovalec

Učenci v prvi tretjini triletja ločujejo avtorja književnega besedila od pripovedovalca. Zaznavajo pripovedovalca, kadar je ta v besedilu naveden/poimenovan, in ugotavljajo, da avtor in pripovedovalec nista isto (tudi kadar pripovedovalec ni neposredno izražen v besedilu).

KNJIŽEVNE ZVRSTI IN VRSTE

Učenci prepoznavajo temeljne značilnosti književne zvrsti in vrste. Književno besedilo doživljajo, opazujejo, razumevajo, spoznanja primerjajo, utemeljujejo in vrednotijo. Prepoznavajo osnovne značilnosti obravnavanih zvrsti in vrst. Ločujejo ljudsko književno besedilo od umetnega, pesništvo, pripovedništvo in dramatiko.

Poezija

Učenci zaznavajo ritem pesmi (sprva s pomočjo učitelja), ga povezujejo z besedilno stvarnostjo in prepoznavajo menjavanje ritma glede na spremembo razpoloženja. Doživljajo razliko med hitrim in počasnim ritmom, opazujejo svoje čustvene odzive, povezane z menjavo ritma. Doživljajo zvočnost pesmi in jo povezujejo s podobami, ki tvorijo besedilno stvarnost. Opazujejo ponavljanja posameznih glasov. Zaznavajo rimo kot zvočni slog, opazujejo pomenska razmerja med rimanima besedama. Najprej opazujejo likovno podobo pesmi, kasneje razumevajo tudi povezavo med likovnostjo in sporočilnostjo besedila. Opazujejo členjenost besedila – najprej verz, kitico, nato dolžino verza, število in dolžino kitic. Doživljajo čustveno in domišljijso bogastvo pesniškega jezika. Razlikujejo pomensko podobne besede in njihovo rabo glede na sobesedilo. Opazujejo opaznejše primere besedotvorne inovativnosti v pesemskem besedilu in ugotavljajo njihov učinek v književnem besedilu. Zaznavajo in doživljajo rabo nenavadnih besednih zvez in jih povezujejo s sporočilnostjo besedil, tvorijo nenavadne besedne zveze in na podlagi takih zvez tvorijo krajše besedilo. Zaznavajo in razumejo preproste primere in ugotavljajo njihov učinek v književnem besedilu. V besedilu znajo

poiskati okrasni pridevek (najprej le kot pridevnik, ki okrašuje) in ugotovijo, kako pomensko dopolnjuje samostalniško jedro, itn.

Proza

Učenci berejo in poslušajo pripovedno prozo. Po metodi dolgega branja doživijo skupaj vsaj dve besedili vsako leto. Spoznavajo (berejo, poslušajo), opazujejo, razčlenjujejo različna prozna besedila in povzemajo njihove značilnosti (npr. ljudsko pravljico, klasično avtorsko pravljico, kratko sodobno, pravljico, fantastično pripoved, realistično kratko pripovedno prozo, realistično daljšo pripovedno prozo, strip itn.).

Dramatika

Učenci improvizirajo (igra vlog). Ločijo in opišejo zgradbo dramskega besedila: dejanje/prizor; glavno (govor oseb) in stransko besedilo (didaskalije – navedba govorečega in druga odrska navodila). Sledijo dogajanju, ločijo glavno književno osebo od preostalih književnih oseb, tako da zaznavajo razmerja med njimi, ter povzamejo, kaj se je glavni osebi zgodilo. Vsebine in cilje s področja dramatike učenci obravnavajo tudi pri predmetu *umetnost* (glej *modul (d) dramska in lutkovna umetnost, gledališče in film*). Pri izvajanju pouka pri tem modulu predmetni učitelj za umetnost sodeluje z učiteljem slovenščine.

GLEDALIŠČE IN FILM

Učenci ozaveščajo značilnosti medijskih predelav, realizacij, aktualizacij književnih besedil oziroma prepoznavajo temeljne značilnosti posameznih medijev, posamezne primere predstav primerjajo s književnim besedilom. Učenci svojo domišljjskočutno predstavo (književne osebe, prostor, čas) primerjajo z osebami, sceno, kostumi v predstavi, opazujejo in izpostavijo motive za ravnanje književnih oseb ter opazujejo in izpostavljajo razlike med enim in drugim medijem. Svoje doživljanje, razumevanje in vrednotenje gledališke predstave in filma izražajo govorno in pisno. Cilji s področja gledališča in filma so bolj podrobno navedeni v okviru predmeta *umetnost – modul (d) dramska in lutkovna umetnost, gledališče in film*. Pri izvajanju pouka pri tem modulu predmetni učitelj za umetnost sodeluje z učiteljem slovenščine.

Razvijanje zmožnosti recepcije s tvorjenjem, (po)ustvarjanjem ob umetnostnih besedilih (pisanje, interpretativno branje, govorjenje)

Učenci razvijajo recepcijsko zmožnost (doživljanje, razumevanje in vrednotenje književnih besedil), tako da se govorno (po)ustvarjalno in/ali 'strokovno' (govorni nastop) odzivajo na književna besedila oziroma pišejo (po)ustvarjalna besedila, ki vključujejo prvine umetnostnega jezika in/ali druge značilnosti književnega besedila.

PISANJE

Učenci:

- razvijajo zmožnosti doživljanja, razumevanja in vrednotenja književne osebe (npr. upovedujejo svojo čutnodomisljjsko predstavo književnih oseb, pišejo zgodbe "Kaj bi bilo, če bi jaz enkrat ..." (glavna oseba ravna v nasprotju z njihovim pričakovanjem), zapisujejo "manjkajoči del zgodbe" itn.,
- razvijajo zmožnosti doživljanja in razumevanja književnega prostora in časa (npr. upovedujejo dogajalni prostor in čas, tvorijo nove domišljjske svetove s podobnim dogajalnim prostorom in časom, kot je v književnem besedilu, itn.),
- razvijajo zmožnost razumevanja dogajanja in teme v književnem besedilu (npr. tvorijo premico dogajanja in tako spremljajo književno dogajanje, upovedujejo zgodbo vsakdo s perspektive druge književne osebe in utemeljujejo svoje videnje s primeri iz besedila, spremenijo pripovedovalca v znanem književnem besedilu – pripoveduje glavna književna oseba ali ena izmed stranskih

književnih oseb.

Svojo zmožnost razumevanja književnih besedil (repcijsko zmožnost) dokazujejo tako, da tvorijo (po)ustvarjalna besedila oziroma fragmente besedil. Upoštevajo znane značilnosti zvrsti in vrst.

Poezija

Učenci ustvarjajo zvočno učinkovite in zanimive kombinacije besed (podobnoglasje/onomatopeja, zvočno slikanje), ustvarjajo rime in rimane verze. Likovno oblikujejo tematski besedni asociogram, razvrščajo besede po papirju v likovno pesem in posnemajo likovnost konkretne pesmi. Učenci nizajo asociacije, prilastke ob opazni besedi (tematskem jedru), tvorijo sopomenske nize, nenavadne besedne zveze, pomanjševalnice, metafore, primere, besedne zveze z okrasnim pridevkom itn.

Proza

Učenci pišejo realistične, fantastične in nesmiselne zgodbe. Napišejo dve besedili in pri tem lahko izbirajo med naslednjimi možnostmi oziroma najdejo svoje možnosti: spreminjajo književna besedila (predzgodbe, novi konci, manjkajoča poglavja), posnemajo jezik in slog književnega besedila, preoblikujejo krajše književno besedilo v strip ali obratno. Pišejo različne književne zvrsti in vrste: pravljice, tipično slovenske pravljice, pravljice po vzoru klasičnih avtorskih pravljič, živalske pravljice; pravljice po vzorcu kratke sodobne pravljič, fantastične pripovedi, realistične zgodbe, realistično pripoved s tematiko iz vsakdanjega življenja itn.

Dramatika

Učenci izbirno tvorijo eno ali dve enoti (najdejo lahko tudi svojo možnost), pišejo dramske prizore, dramtizirajo krajše prozno besedilo. Vsebine in cilje s področja dramatike učenci obravnavajo tudi pri predmetu *umetnost* (glej *modul (d) dramska in lutkovna umetnost, gledališče in film*). Pri izvajanju pouka pri tem modulu predmetni učitelj za umetnost sodeluje z učiteljem slovenščine.

INTERPRETATIVNO BRANJE KNJIŽEVNEGA BESEDILA

Učenci z glasnim branjem izražajo svoje doživljanje in razumevanje književnega besedila. Pri branju z glasom (so)oblikujejo besedilno stvarnost.

Poezija

Učenci razumljivo in doživeto glasno berejo/recitirajo/deklamirajo, ob tem upoštevajo hitrost, register, intonacijo in barvo.

Proza

Učenci glasno razumljivo in interpretativno berejo književna besedila (upoštevajo slušne prvine govora).

Dramatika

Učenci glasno berejo besedilo, razčlenjeno na več prizorov, po vlogah (izražanje spremembe razpoloženja oseb, čim bolj naravno govorjenje – v skladu z dogajanjem in okoliščinami dogajanja). V igri vlog improvizirajo dramske fragmente (dialoge), v razrednem gledališču uprizorijo odlomek, krajše dramsko delo, lastno dramtizacijo proze, odrsko postavitve mladinske gledališke igre po skupinah. Vsebine in cilje s področja dramatike učenci obravnavajo tudi pri predmetu *umetnost* (glej *modul (d) dramska in lutkovna umetnost, gledališče in film*). Pri izvajanju pouka pri tem modulu predmetni učitelj za umetnost sodeluje z učiteljem slovenščine.

GOVORNI NASTOPI

Vsak učenec v dogovoru z učiteljem izbere temo in pripravi en govorni nastop (npr. predstavitev in analiza književnega besedila – poezije ali proze, uprizoritev odlomka iz dramskega dela, predstavitev pesnika, pisatelja ali dramatika ter njegovih del). Pri predstavitvi književnega besedila učenec umesti odlomek v kontekst, določi zvrstno, vrstno in žanrsko oznako dela, predstavi književne osebe, dogajanja, vrednoti prepričljivosti in medbesedilnost (npr. Moja najljubša knjiga). Pri predstavitvi v šoli neobravnavanega besedila učenec:

- pri poeziji: recitira/deklamira pesmi, navaja nekaj književnih besedil na isto temo, predstavi najopaznejša pesniška izrazna sredstva in njihove vloge v besedilu;
- pri prozi: predstavi (lastno) pravljico, nadaljevanja pravljic/predzgodbe, narobe pravljice, primerjave dveh pravljic (temo, književne osebe, dogajanje, kraj in čas dogajanja, značilnosti); predstavi besedila, v katerem je dogajanje razpeto med realni in domišljjski svet, realistične zgodbe, nesmiselne zgodbe;
- pri dramatik: uprizori odlomek iz dramskega dela/krajšega dramskega dela/dramatizirane proze (individualno ali skupinsko delo).

Vsebine in cilje s področja govornega nastopanja učenci obravnavajo tudi pri predmetu *osebni razvoj* (glej vsebino *učenje izražanja in komunikacije* v učnem načrtu za *osebni razvoj*).

Pridobivanje literarnovednega znanja

Učenci poznajo, razumejo, znajo opisati in pravilno uporabljajo naslednje strokovne izraze:

4. razred: ljudsko književno besedilo, umetno književno besedilo, rima, zvočno slikanje, ljudska pravljica, gledališče, recitacija, deklamacija; 5. razred: književna oseba (glavna, stranska), dogajalni/književni prostor, dogajalni/književni čas, verz, pravljica: kratka sodobna, klasična avtorska in živalska pravljica, dejanje, prizor, režiser, scena, kostumi; 6. razred: pripovedništvo, pesništvo, dramatika, ponavljanje, poosebitev/poosebljenje, fantastična pripoved, realistična zgodba (pustolovska, detektivka, kriminalka), radijska igra, strip.

Izbor književnikov in njihovih del je v pretežni meri prepuščen presoji učitelja, ki se pri svojem izboru prilagaja interesom in zmožnostim učencev, vendar učitelj v pouk vključi naslednje avtorje in njihova dela: Bina Štampe Žmavc, Astrid Lindgren, Milan Dekleva, Leopold Suhodolčan, Boris A. Novak, Dane Zajc, Hans Christian Andersen. Nekaj literarnih del v vsakem razredu drugega VIO učenci obravnavajo v celoti (ne le odlomka).

C. Tretje vzgojno-izobraževalno obdobje

JEZIK

Oblikovanje in razvijanje zavesti o jeziku, narodu in državi

Učenci opazujejo in opisujejo/se vodeno pogovarjajo o vlogi slovenščine v svojem življenju ter o svojem odnosu do nje, o jezikih, ki jih govorijo slovenski državljani, o svojem odnosu do teh jezikov in o njihovem pravnem statusu, o državnem in uradnem jeziku v Republiki Sloveniji ter o uradnih jezikih v delu slovenske Istre in v delu Prekmurja, o uradnih jezikih v organih EU, o slovenskih zamejcih in izseljencih ter o statusu slovenščine v državah, v katerih živijo slovenski zamejci oz. izseljenci, o značilnostih in okoliščinah rabe zbornega jezika, knjižnega pogovornega jezika, svojega narečja/pokrajinskega pogovornega jezika in najstniškega slenga, o začetkih slovenskega (knjižnega) jezika in o njegovem razvijanju skozi stoletja.

Razvijanje zmožnosti pogovarjanja

Učenci kritično poslušajo in gledajo različne vrste posnetih/odigranih pogovorov ter nato tudi sami sodelujejo v pogovorih iste vrste (npr. neuradni in uradni osebni/telefonski raziskovalni, prepričevalni, pogajalni pogovor itn.). Učenci razvijajo zmožnosti pogovarjanja tako, da poročajo o pogovoru in opisujejo potek pogovarjanja, določajo okoliščine pogovarjanja in namen obeh sogovorcev, povzemajo temo in bistvene podatke, naštevajo opažena načela vljudnega pogovarjanja pri obeh sogovorcih, jih argumentirano utemeljujejo, vrednotijo rabo slušnih in vidnih nebesednih spremljevalcev govorjenja, vljudnost in koherentnost sogovorcev, prepoznavajo in povzemajo značilnosti dane vrste pogovora ter jih primerjajo z značilnostmi pogovorov drugih vrst, povedo o svojih izkušnjah z dano vrsto pogovora, pripravijo se na sodelovanje v dani vrsti pogovora, si izberejo

sogovorca, z njim določijo okoliščine, temo in vsebino pogovora, sodelujejo v igri vlog (pogovor iste vrste), izdelajo načrt za izboljšanje svoje zmožnosti pogovarjanja, presojujejo učinek pridobljenega procesnega in vsebinskega znanja na svoje poznavanje značilnosti dane besedilne vrste in na svojo zmožnost pogovarjanja itn.

Razvijanje zmožnosti dopisovanja

Učenci spoznajo neuradno in uradno pismo, neuradno, uradno in javno vabilo (7. razred); neuradno in uradno zahvalo, neuradno in uradno opravičilo (8. razred); uradno prošnjo, neuradno in uradno sožalje (9. razred). Zmožnosti dopisovanja razvijajo tako, da tiho berejo izbrani dopis, ga opisujejo, prepoznajo temo in bistvene podatke dopisa ter jih povzamejo, določajo okoliščine nastanka dopisa in sporočevalčev namen, povzemajo značilnosti dane vrste dopisov (zgradbene, oblikovne, jezikovne) ter jih primerjajo z značilnostmi dopisov drugih vrst; primerjajo tudi istovrstne neuradne in uradne dopise, vrednotijo prebrani dopis, njegovo slogovno ustreznost, razumljivost, vljudnost, oblikovanost in jezikovno pravilnost in svoje vrednotenje utemljujejo, prepoznajo napake danega dopisa in jih odpravljajo, pripravijo načrt za pisanje dopisa iste vrste, ga pretvarjajo v besedilo in upoštevajo značilnosti dane besedilne vrste (zgradba, oblika, ustreznost ipd.), poročajo o svoji strategiji pisanja dopisa in jo primerjajo s strategijami sošolcev, spoznavajo nove strategije, primerjajo svoja besedila, jih vrednotijo, vrednotijo svoje poznavanje dane vrste dopisov in svoje zmožnosti dopisovanja ter izdelajo načrt za izboljšanje te zmožnosti itn.

Razvijanje zmožnosti kritičnega sprejemanja enogovornih neumetnostnih besedil

Učenci podrobno berejo in/ali pozorno poslušajo in gledajo naslednja enogovorna neumetnostna besedila:

7. razred	8. razred	9. razred
<ul style="list-style-type: none"> • publicistično besedilo • opis življenja osebe • opis države • definicijo pojma • opis življenja ljudi v dani državi ali skupnosti 	<ul style="list-style-type: none"> • publicistično besedilo • opis naprave • opis postopka • razlaga nastanka naravnega pojava • nasvet strokovnjaka • besedilo ekonomske propagande 	<ul style="list-style-type: none"> • publicistično besedilo • opis in oznaka osebe • življenjepis • opis poti • ocena besedila • pripoved o življenju osebe • potopis

Učenci navedene besedilne vrste spoznavajo predvsem z branjem; svoje poznavanje nadgrajujejo s poslušanjem (in gledanjem). Zmožnost kritičnega sprejemanja enogovornih neumetnostnih besedil učenci razvijajo tudi s prepoznavanjem okoliščin nastanka besedila, z določanjem sporočevalčevega namena, z vrednotenjem razumljivosti, zanimivosti, resničnosti, aktualnosti, uporabnosti, živosti, ustreznosti in učinkovitosti besedila; pri tem utemljujejo svoje mnenje, s povzemanjem teme, pod teme/ključnih besed in bistvenih podatkov v obliki miselnega vzorca, dispozicijskih točk, preglednice ipd. in nato obnovijo besedilo, s povzemanjem značilnosti danega besedila, njegovih jezikovnih prvin, zgradbenih in jezikovnih značilnosti – tj. v besedilih, ki jih bodo tudi sami tvorili, s primerjanjem dane vrste besedil z drugimi vrstami; svoje ugotovitve predstavijo sošolcem, s predstavitvijo svoje strategije sprejemanja besedil in jo primerjajo s strategijami sošolcev ter spoznavajo nove, z vrednotenjem jezikovne pravilnosti danega besedila, svoje vrednotenje kritično utemljujejo in odpravljajo napake ter pomanjkljivosti v besedilu, z vrednotenjem svoje zmožnosti kritičnega sprejemanja takih besedil in izdelavo načrta za razvijanje/izboljšanje te svoje zmožnosti itn.

Razvijanje zmožnosti tvorjenja enogovornih neumetnostnih besedil

Učenci tvorijo, tj. govorno nastopajo in/ali pišejo, enogovorna besedila in uresničujejo vse faze sporočanja s pripovedovanjem o svojih doživetjih, z obnavljanjem neumetnostnih ali umetnostnih besedil, s predstavitvijo svojih poklicnih načrtov, s poročanjem o zanimivih/aktualnih dogodkih, s predstavitvijo svojega doživljanja aktualnih dogodkov in svojega mnenja o njih, s tvorjenjem besedila

tiste vrste, ki so jo pred tem že sprejemali, in sicer: 7. razred: opis življenja osebe, opis države, opis življenja ljudi v dani državi ali skupnosti; 8. razred: opis naprave, opis postopka, razlaga nastanka naravnega pojava, besedilo ekonomske propagande; 9. razred: opis in oznaka osebe, življenjepis, ocena besedila, opis poti, pripoved o življenju osebe. Učenci nadalje razvijajo zmožnost kritičnega sprejemanja enogovornih neumetnostnih besedil s predstavitvijo svoje strategije tvorjenja enogovornega besedila; nato jo primerjajo s strategijami sošolcev ter spoznavajo nove, z vrednotenjem razumljivosti, zanimivosti, resničnosti, živosti, ustreznosti in jezikovni pravilnosti svojega govornega nastopa oziroma spisa; pri tem utemeljijo svoje mnenje, z vrednotenjem svoje zmožnosti pisanja te vrste besedil oziroma govornega nastopanja in izdelavo načrta za razvijanje/izboljšanje te svoje zmožnosti ter s presojanjem učinka pridobljenega procesnega in vsebinskega znanja na svojo zmožnost govornega nastopa oziroma pisanja spisa.

Razvijanje zmožnosti selektivnega branja

Učenci berejo javno obvestilo v obliki seznama (npr. teletekst, športni spored, kulturni spored ipd.), v vsakem razredu si ogledajo najmanj eno tako besedilo, poimenujejo izbrano vrsto in tvorca seznama, določajo okoliščine nastanka in uporabe izbrane vrste seznama, določajo, komu so namenjeni taki sezname, kako pridejo do naslovnika, določajo, čemu in v katerih okoliščinah ljudje dane sezname berejo in uporabljajo, povedo, katere podatke vsebuje, opisujejo zgradbo seznama, predstavijo vlogo besednih in nebesednih prvin seznama, povedo, kako berejo take sezname, in povzemajo značilnosti selektivnega branja ter vrednotijo svojo zmožnost selektivnega branja, poiščejo zahtevani podatek v seznamu (tudi v njegovem nebesednem delu) itn.

Razvijanje zmožnosti izpolnjevanja obrazcev

Učenci spoznajo različne obrazce (npr. poštne obrazce, bančne obrazce ipd.), v vsakem razredu si ogledajo najmanj eno tako besedilo, ter nato poimenujejo izbrano vrsto obrazca, določajo okoliščine nastanka in uporabe izbrane vrste obrazca, določajo, komu so namenjeni taki obrazci, kako pridejo do naslovnika, določajo, čemu in v katerih okoliščinah ljudje dane obrazce izpolnjujejo/uporabljajo, povedo, katere podatke vsebuje, opisujejo zgradbo obrazca, predstavijo vlogo besednih in nebesednih prvin obrazca, samostojno ali ob pomoči učitelja izpolnjujejo dani obrazec, upoštevajo pravila o izpolnjevanju obrazca, vrednotijo ustreznost, nazornost, razumljivost in jezikovno pravilnost izbranega obrazca, svoje mnenje utemeljujejo, nato predlagajo popravke in izboljšave, vrednotijo svojo zmožnost izpolnjevanja obrazcev in izdelajo načrt za razvijanje/izboljšanje te svoje zmožnosti itn.

Razvijanje jezikovne in slogovne zmožnosti ter zmožnosti nebesednega sporazumevanja (za izboljšanje sporazumevalne zmožnosti)

Učenci med razvijanjem vsake od navedenih zmožnosti presojujejo učinek pridobljenega vsebinskega in procesnega znanja na to svojo zmožnost ter izdelajo načrt za njeno izboljšanje.

Razvijanje poimenovalne zmožnosti

Učenci predstavijo pomen danih besed (npr. besede knjižnega jezika, zbornega jezika ipd.) in stalnih besednih zvez v besedilu, jih smiselno uporabijo v povedih, pomanjkljive definicije dopolnijo z definiranim pojmom, k izbranim besedam dodajajo protipomenke, sopomenke, podpomenke, nadpomenke ter besede iz iste besedne družine, iz danih skladijskih osnov delajo tvorjenke (npr. samostalniške izpeljanke za vršilca dejanja, za dejanje oz. glagolnike, samostalniške izpeljanke iz predložne zveze, samostalniške in pridevniške zloženske ipd.), dane tvorjenke pa pretvarjajo v (približne) skladijske osnovne, poimenujejo bitja, predmete, dejanja, lastnosti ipd. s knjižnimi besedami in pazijo, da ne ponavljajo istih besed, uporabljajo slovarske priročnike v knjižni in elektronski obliki (npr. SSKJ, Veliki slovar tujk), v svojih in tujih besedilih prepoznavajo poimenovalne napake in jih odpravljajo.

Razvijanje skladijske zmožnosti

Učenci ob besedilu predstavijo pomen dane povedi in zveze povedi, dopolnijo enostavne povedi s pomensko in oblikovno pravilnimi besedami, sprašujejo po danih delih povedi, dopolnijo (glavne)

stavke z opisom vršilca/prizadetega/prejemnika/kraja/časa/načina dejanja iz glavnega stavka oz. s stavčnim vzrokom/namenom/pogojem/izjemo dejanja iz glavnega stavka, v zvezi iz dveh povedi utrjujejo in nadgrajujejo prepoznavanje logičnega razmerja (sočasnost, nesočasnost, vzročnost, posledičnost, namernost, pogojnost) in njegovega izrekanja z vezniki ali predlogi, z ustreznimi vezniki izrazijo tudi druga logična razmerja, ki jih prepoznajo v zvezi dveh povedi. Učenci poročajo o prvotnem govornem dogodku s premim govorom, z odvisnim govorom ali s predložno zvezo ter pretvarjajo premi govor v odvisnega, tega pa v predložno zvezo, pretvarjajo skladenjsko zapletene povedi v preprostejše. V zveze povedi ali krajšem besedilu poiščejo besede, s katerimi je poimenovana ista prvina predmetnosti, in vrednotijo njihovo ustreznost; predstavljajo razloge za odpravljanje ponavljanja besede in navajajo še druge možnosti za nadomeščanje dane besede, v istih povedih na različne načine razvrstijo stavčne člene in za vsako možnost presojujejo, v katerih okoliščinah bi bila pravilna, besede skladajo v povedi, povedi v zveze povedi oz. replike v zveze replik ter pri tem upoštevajo pomenska, oblikovna in aktualnostna razmerja, prepoznajo pomenske, oblikovne in aktualnostne napake v svojih in tujih besedilih ter jih odpravljajo.

Razvijanje pravorečne zmožnosti

Učenci vadijo in utrjujejo knjižni izgovor besed, povedi in besedil, izgovarjajo besede in opisujejo njihovo izreko, npr. predstavijo mesto naglasa, naglašeni samoglasnik, njegovo trajanje, položajne variante zvočnika v, glasovno vrednost črke l in premene nezvočnikov (vendar pri tem ne uporabljajo strokovnih izrazov oz. naglasnih znamenj). Med govornim nastopanjem in med pogovarjanjem z učiteljem poskušajo govoriti čim bolj knjižno, v svoji in tuji govorici prepoznajo pravorečne napake ter jih odpravljajo.

Razvijanje pravopisne zmožnosti

Učenci opazujejo zapisane besede, povedi in besedila ter prepoznajo, utrjujejo, poglobljajo in nadgrajujejo pravopisne zmožnosti (npr. pisanje kritičnih glasov, izbiro variante predloga z/s in k/h, zapisovanje predloga in naslednje besede, pisanje nikalnic pred glagoli, deljenje besed, zapisovanje glavnih in vrstilnih števnikov do 1000 z besedami, uporaba velike in male začetnice (lastna imena, imena dni, mesecev, praznikov, jezikov), uporaba oklepajev, zapisovanje krajšav, pisanje prevzetih besed, itn.). Besedila členijo na odstavke, upoštevajo pravopisna pravila, skrbijo za čitljivost in estetskost pisave, ustrezno se odločijo za pisanje s pisanimi ali tiskanimi črkami ipd. Uporabljajo pravopisne priročnike (v knjižni in elektronski obliki), pri oblikovanju besedil z računalnikom tudi urejevalnike besedil. Prepoznajo pravopisne napake v svojih in tujih besedilih, jih odpravljajo in utemeljijo svoje popravke.

Razvijanje slogovne zmožnosti

Učenci opazujejo svoje in tuje sporazumevanje v slovenščini v raznih okoliščinah, prepoznajo jezikovne zvrsti in jim določajo ustrezne okoliščine sporočanja. Po poslušanju (svojih in tujih) pogovorov in govornih nastopov vrednotijo ustreznost jezikovne zvrsti in utemeljijo svoje mnenje. Sklepajo o okoliščinah nastanka besedila in povedo, iz katerih prvin besedila so jih prepoznali. Pred tvorjenjem besedila razmišljajo o okoliščinah sporočanja in o značilnostih dane besedilne vrste, med tvorjenjem pa izberejo okoliščinam in besedilni vrsti ustrezne besede, besedne zveze, stavčne vzorce ipd. Prirejajo isto besedilo za razne naslovnike in pojasnjujejo svoje priredbe. Sopomenkam določajo slogovno vrednost in povedo, v katerih okoliščinah bi lahko uporabili slogovno zaznamovane besede. V besedilu (povedi) poiščejo slogovno zaznamovane besede, oblike besed in jih zamenjajo s slogovno nezaznamovanimi, nato povedo, zakaj je (po njihovem mnenju) sporočevalec uporabil slogovno zaznamovane prvine. Prepoznajo svoje in tuje slogovne napake (kritično prijateljevanje), jih odpravljajo in utemeljujejo svoje popravke.

Razvijanje zmožnosti nebesednega sporazumevanja:

Učenci naštejejo vidne in zvočne nebesedne spremljevalce govorjenja, jih ponazarjajo ter predstavljajo njihovo vlogo v govornih nastopih, pogovorih in njihov učinek na poslušalce,

sogovorce. Poslušajo in gledajo govorce ali sogovorce, opazujejo nebesedne spremljevalce njihovega govorjenja, jih poimenujejo ter vrednotijo njihovo ustreznost in učinkovitost. Med govornim nastopanjem, pogovarjanjem zavestno uporabljajo nebesedne spremljevalce govorjenja ter sodelujejo v pogovoru o njihovi ustreznosti in učinkovitosti, opazujejo in prepoznajo nebesedna zapisana sporočila (npr. piktograme, grafikone, zemljevide, fotografije), predstavljajo njihovo vlogo ter vrednotijo njihovo nazornost, razumljivost in učinkovitost. Zapisana besedila pretvarjajo v nebesedna sporočila (npr. v grafikone), naštejejo nebesedne spremljevalce pisanja, jih ponazarjajo ter predstavljajo njihovo vlogo v zapisanih besedilih in njihov učinek na bralce, v zapisanih besedilih opazujejo in prepoznajo nebesedne spremljevalce pisanja, jih poimenujejo ter povedo, ali jih je pisec uporabil hote ali nehote in kako učinkujejo na bralca. Med pisanjem in dopisovanjem zavestno uporabljajo nebesedne spremljevalce pisanja; nato sodelujejo v pogovoru o njihovi ustreznosti in učinkovitosti itn.

Razvijanje metajezikovne zmožnosti

Učenci postopoma usvajajo: načela uspešnega dvogovornega in enogovornega sporazumevanja ter jih upoštevajo pri tvorjenju in sprejemanju besedil; strategije sprejemanja in tvorjenja neumetnostnih besedil ter jih upoštevajo pri tvorjenju in sprejemanju besedil; merila za vrednotenje besedil ter jih upoštevajo pri vrednotenju svojih in tujih besedil; merila za vrednotenje zmožnosti sprejemanja in tvorjenja besedil ter jih upoštevajo pri vrednotenju svoje in tuje zmožnosti sprejemanja in tvorjenja besedil; značilnosti tistih besedilnih vrst, ki jih nato sami tvorijo; svoje znanje o značilnostih dane besedilne vrste nato uporabijo (in tudi preverijo) tako, da tvorijo besedilo iste vrste.

Učenci sistematično pridobivajo znanje o lastnostih besede, tako da npr.:

7. razred: v besedilu in povedih poiščejo, razumejo in smiselno uporabijo sopomenske besede, stalne besedne zveze in razložijo njihov pomen; spoznavajo sklanjanje samostalnikov moškega, ženskega in srednjega spola (samostalnikov ne razvrščajo po sklanjatvah); v povedih vadijo sklanjanje kritičnih samostalnikov (samostalnikov s posebnimi končnicami ter s spremembami v osnovi in naglasu); poiščejo svojilne zaimke, jim določijo vlogo in oblikovne lastnosti; poiščejo povratni svojilni zaimek, ugotavljajo rabo; razumejo in uporabljajo strokovna izraza svojilni zaimek in povratni svojilni zaimek; v besedilu, povedih poiščejo vprašalne zaimke ter jim določijo vlogo, razumejo in uporabljajo ta strokovni izraz; opazujejo sklanjanje zaimkov *kdo* in *kaj*, odkrivajo pogoste napake pri sklanjanju; poiščejo oziralne zaimke, razumejo in uporabljajo ta strokovni izraz, oziralnim zaimkom določijo vlogo, opazujejo sklanjanje zaimkov *kdor* in *kar*, odkrivajo pogoste napake pri sklanjanju, napake v rabi zaimkov *ki* in *kateri ...*; poiščejo kazalne zaimke, razumejo in uporabljajo ta strokovni izraz, jim določijo vlogo; opazujejo naklonske oblike istega glagola ter prepoznajo različno vlogo glagolov, razumejo in uporabljajo strokovne izraze povedni naklon/povednik, velelni naklon/velelnik, pogojni naklon/pogojnik; poiščejo predloge, jim določijo vlogo, razumejo in uporabljajo strokovni izraz predlog, prepoznavajo pomene in vpliv protipomenskih predlogov in večfunkcijskih predlogov na obliko besede za njimi;

8. razred: poiščejo domače in prevzete besede, razumejo in uporabljajo ta strokovni izraz, prevzetim besedam določijo izvor, spoznajo razloge za ohranjanje domačih besed in prevzemanje tujih besed, utrjujejo pravila o zapisovanju prevzetih besed; poiščejo besede iz besednih vrst in podvrst, ki so jih obravnavali doslej, svoje ugotovitve argumentirajo; opazujejo vidski par glagola, prepoznajo njuni različni vlogi, razumejo in uporabljajo strokovna izraza dovršnik, nedovršnik; poiščejo veznike, razumejo in uporabljajo strokovni izraz veznik, veznikom določijo vlogo, opazujejo vprašalne in oziralne zaimke v vlogi veznika in vezniško vlogo teh besed;

9. razred: poiščejo tvorjenke, utemeljijo svoje ugotovitve, razumejo in uporabljajo strokovni izraz tvorjenka, razložijo razloge za rabo tvorjenk namesto besednih zvez; poiščejo besede iz besednih vrst in podvrst, ki so jih obravnavali doslej; svoje ugotovitve argumentirajo; poiščejo medmete, jim določijo vlogo, razumejo in uporabljajo strokovni izraz medmet; poiščejo členke, jim določijo vlogo,

razumejo in uporabljajo strokovni izraz členek; izbrane besede razvrstijo v besedne vrste ali podvrste in utemeljijo svoje rešitve; predstavijo pomenske in oblikovne značilnosti dane besedne vrste ali podvrste, ponazorijo jo s svojimi primeri.

Učenci sistematično pridobivajo znanje o stavčnočlenski sestavi stavka (primeri):

7. razred: v stavku opazujejo gole in zložene stavčne člene, s pomočjo vprašalnic prepoznajo tisti del, ki izraža dejanje/stanje/dogajanje, vršilca dejanja/nosilca stanja, prizadetega/naslovnika dejanja idr., prepoznane dele stavka poimenujejo s strokovnimi izrazi za stavčne člene in navajajo vprašalnice zanje, oblikujejo definicijo posameznih stavčnih členov, razumejo in uporabljajo strokovne izraze stavek, stavčni člen, povedek, osebek, predmet, prislovno določilo kraja, časa, načina, vzroka;

8., 9. razred: določajo stavčnočlensko sestavo stavkov, tj. gole in zložene stavčne člene (povedek, osebek, predmet, prislovno določilo), jih poimenujejo s strokovnimi izrazi in navedejo vprašalnice zanje;

Učenci sistematično pridobivajo znanje o stavčni sestavi povedi (primeri):

8. razred: opazujejo in primerjajo enostavčno in dvostavčno poved, razumejo in uporabljajo strokovne izraze poved, stavek, enostavčna poved, zložena poved; v dvostavčni povedi določijo število stavkov, ločijo priredno/podredno zložene povedi; v podredni povedi prepoznajo glavni stavek od odvisnega, poznajo vprašalnico zanj, razumejo in uporabljajo strokovne izraze glavni stavek, odvisni stavek/odvisnik (osebkov, predmetni, časovni, krajevni, načinovni, vzročni, namerni, pogojni, dopustni in prilastkov odvisnik);

9. razred: v dvostavčnih povedih določijo priredno zložene povedi, utemeljijo svoje rešitve; razumejo in uporabljajo strokovni izraz priredno zložena poved.

Učenci sistematično pridobivajo znanje o sestavi enogovornih besedil, tako da: prepoznajajo značilnosti enogovornih besedil, v enogovornem besedilu prepoznajo povedi in njihovo povezanost v zvezi povedi, opazujejo pomensko, oblikovno in aktualnostno povezanost povedi v zvezi povedi, odkrivajo napake, jih odpravljajo in svoje popravke utemeljijo.

Učenci sistematično pridobivajo znanje o sestavi dvogovornih besedil, in sicer: ob primerjavi z enogovornim besedilom prepoznajajo značilnosti dvogovornih besedil, določajo vrste pogovora, povzemajo njihove značilnosti, prepoznajo pobudno, odzivno repliko, opazujejo njuno skladenjsko sestavo.

Učenci spoznajo besedilne vrste in njihove značilnosti, in sicer: določajo umetnostna, neumetnostna besedila (razumejo in uporabljajo oba strokovna izraza), utemeljijo svoje mnenje, povzemajo značilnosti neumetnostnih besedil; določijo objektivno, subjektivno besedilo (razumejo in uporabljajo oba strokovna izraza), svoje mnenje utemeljijo, povzamejo značilnosti obeh vrst, ločijo ustreznost rabe glede na okoliščine, pretvorijo eno v drugo; ločijo opisovalno in pripovedovalno besedilo (razumejo in uporabljajo oba strokovna izraza), svoje mnenje utemeljijo in povzamejo značilnosti obeh vrst besedil; ločijo prikazovalno in propagandno besedilo (razumejo in uporabljajo oba strokovna izraza), svoje mnenje utemeljijo, povzamejo značilnosti propagandnih besedil, pretvorijo eno v drugo; ločijo praktičnosporazumevalno, uradovalno, publicistično in strokovno besedilo (razumejo in uporabljajo strokovne izraze), svoje mnenje utemeljijo in povzamejo značilnosti besedil. Učenci sproti vrednotijo učinek pridobljenega procesnega in vsebinskega znanja in izdelajo načrt za izboljšanje svojega znanja.

KNJIŽEVNOST

Razvijanje recepcijske zmožnosti z branjem, poslušanjem, gledanjem uprizoritev umetnostnih besedil in govorjenjem, pisanjem o njih

KNJIŽEVNA BESEDILA

Učenci razvijajo zmožnost sprejemanja književnih besedil, tako da poslušajo, berejo, spoznavajo primerna književna besedila, v procesu šolske interpretacije razvijajo zmožnost doživljanja,

razumevanja in vrednotenja književnih besedil, izbrana besedila medbesedilno primerjajo in vrednotijo, primerjajo estetsko polnovredna in trivialna/zabavna književna besedila itd.

PRVINE KNJIŽEVNEGA BESEDILA

Književna oseba

Učenci prepoznajo in ločijo književne osebe (glavne, stranske) in utemeljujejo svoje ugotovitve. Zaznavajo, vrednotijo, primerjajo, *presojajo* njihova dejanja, govorjenje in mišljenje. Zaznavajo perspektive več književnih oseb in razumevajo njihovo soodvisnost; ugotavljajo, kako in kje se to kaže v književnem besedilu; na podlagi perspektive posamezne književne osebe vzpostavljajo svoj odnos do nje. Poiščejo književno osebo, ki jim je blizu (značaj, ravnanje, način razmišljanja, zunajliterarni razlogi) in do nje vzpostavijo kritično razdaljo. Vživljajo se v književno osebo, ki je drugačna od njih, in se od nje kritično distancirajo. Zaznavajo značilnosti socialnega položaja književnih oseb; poskušajo razumeti tudi psihološke in etične lastnosti posamezne osebe. Ozaveščajo značilnosti književnih oseb v trivialnih/zabavnih besedilih in jih primerjajo z osebami v drugih besedilih. Prepoznajo motive za ravnanje književnih oseb (namere, misli, čustva ...) in jih primerjajo s svojim pogledom na svet. Razumejo socialne motive za ravnanje oseb, iščejo psihološke motive in zaznavajo etične.

Književni čas in prostor

Učenci oblikujejo čutnodomišljisko predstavo književnega prostora, ugotavljajo, v kateri dogajalni čas je postavljeno dogajanje. S pomočjo uporabljenih jezikovnih sredstev (časovna in socialna zvrstnost) gradijo zavedanje književnega prostora in časa. Dogajalni prostor in čas povezujejo s temo književnega besedila. Ozaveščajo značilnosti dogajalnega prostora v trivialnem/zabavnem besedilu in jih primerjajo z značilnostmi v estetsko polnovrednem književnem besedilu.

Dogajanje, motiv, tema, sporočilo, snov

Učenci opazujejo vzročno-posledična in časovna razmerja med dogodki v besedilu (zgodba/fabula). Kronološko razvrščajo dogodke, tudi ko gre za analitično oziroma retrospektivno dogajalno zgradbo. Ločijo glavno in stransko dogajanje ter dogajanje v različnih časih in na različnih krajih. Spoznavajo značilnosti dogajanja v trivialnem/zabavnem besedilu (klišeiziranost), zaznavajo zaviranje in pospešitve dogajanja (8., 9. razred). Doživljajo pesemske slike, zavedajo se njihovega učinka na bralca (razpoloženjskost, čustveni odzivi v povezavi z jezikovno rabo). Najdejo osrednjo idejo (sporočilo) in temo književnega besedila; naštejejo nekaj besedil na isto temo. Primerjajo in presojajo tematsko sorodna besedila glede na razvijanje teme. Glede na tem(atik)o prepoznajo in ločijo književna besedila: ljubezensko, socialno, razpoloženjsko, domovinsko, prepoznavajo snov (npr. zgodovinski dogodki) in opazujejo njeno preoblikovanje v besedilno stvarnost itn.

Avtor – pripovedovalec

Učenci prepoznajo avtorja književnega besedila in ga ločijo od pripovedovalca. Prepoznavajo vsevednega (opombe, komentar pripovedovalca, 3. oseba, preteklik) in prvoosebne pripovedovalca ter lirski subjekt (1. oseba, sedanjik).

Književna perspektiva

Učenci doživljajo, prepoznavajo in razumevajo komično književno perspektivo. V književnem besedilu najdejo humorne prvine in ugotavljajo, zakaj vzbujajo smeh (povezovanje z jezikovno rabo). Doživljajo in prepoznavajo tragično književno perspektivo (9. razred).

KNJIŽEVNE ZVRSTI IN VRSTE

Učenci v času šolske interpretacije in po njej doživljajo, razčlenjujejo, vrednotijo in primerjajo književna besedila. Poznajo temeljna določila književne zvrsti/vrste, svoja spoznanja o književnih vrstah in zvrsteh primerjajo, utemeljujejo in sintetizirajo.

Poezija

Učenci povezujejo ritem pesmi z besedilno stvarnostjo in sporočilnostjo. Prepoznavajo in poimenujejo onomatopejo v pesmi in ugotavljajo njen učinek. Prepoznavajo in ločujejo jamb, trohej in amfibrah, poiščejo rimo, ugotavljajo njen učinek ter jo povezujejo s sporočilnostjo v pesmi.

Prepoznavajo in ločujejo zaporedno in oklepajočo rimo, prepoznavajo in ločujejo aliteracijo in asonanco, ugotavljajo razliko med rimo in asonanco ter spoznanja povežejo z razpoloženjsko ravnijo pesmi, nato ugotavljajo učinek na doživljanje bralca (8., 9. razred). Opazijo likovno podobo pesmi, zaznavajo razlike v dolžini verzov in posebno likovno podobo svobodnega verza; ugotavljajo povezanost likovne podobe s temo/sporočilnostjo pesmi. V pesmi prepoznajo vlogo posebne jezikovne rabe – doživljajske, pomenske in estetske ravni, tako da zaznavajo učinek posebne jezikovne rabe na bralca, razumejo besede/besedne zveze z več pomeni v sobesedilu, zaznavajo in poimenujejo besede/besedne zveze s prenesenim pomenom oz. posebnosti na ravni rabe: primera, poosebljenje/poosebitev, okrasni pridevek in nagovor/ogovor; opazujejo in razumevajo pesniško sredstvo in ugotavljajo njegovo vlogo na pomenski ravni konkretne pesmi (pomenotvorna vloga) in zaznavajo estetski učinek pesniškega sredstva (razložijo nastanek primere – 9. razred). Zaznavajo zamenjavo besednega reda/inverzijo; razumejo njegovo/njeno vlogo v pesmi, poimenujejo pesniško sredstvo. Zaznavajo in opazujejo rabo določenih slogovnih sredstev (sopomenke, nadpomenke, tvorjenke ...) v pesmi glede na časovno in čustveno zaznamovanost. Zaznavajo, opazujejo in poimenujejo pretiravanje. Zaznavajo, opazujejo ter kasneje poimenujejo stopnjevanje in refren (pripev). Zaznavajo, opazujejo govorniško vprašanje, ob koncu triletja ga tudi poimenujejo. Razumejo razliko med lirsko in epsko pesmijo ter to dokažejo z izpostavljanjem značilnosti obravnavane pesmi. Prepoznavajo ep, balado, romanco in sonet; ob izbranem primeru znajo razložiti bistvene značilnosti; pri vrednotenju posamezne pesmi opazujejo tudi vrstne značilnosti (9. razred).

Proza

Učenci berejo in poslušajo pripovedno prozo, po metodi dolgega branja doživijo skupaj vsaj eno književno besedilo vsako leto. Opazujejo slogovno zaznamovanost in utemeljujejo vlogo tovrstnih prvin v književnem besedilu. Prepoznavajo slogovne postopke. Svoje poznavanje značilnosti pripovednih vrst utrjujejo z opazovanjem in izpostavljanjem teh vrst in primerjanjem ter vrednotenjem književnih besedil iste vrste (npr. basen prepoznavajo po tipiziranih, večinoma živalskih likih, ki se vedejo kot ljudje, in kratki zaokroženi zgodbi, usmerjeni k poanti, ki jo pojasni nauk, idr.).

Dramatika

Učenci ločujejo govor dramskih oseb in informacije o prostoru, času, videzu, načinu govorjenja, ravnanju oseb, njihovem čustvovanju ipd. (odrska navodila). V komediji, književnem besedilu opazujejo in razumejo komično perspektivo (8. razred).

GLEDALIŠČE IN FILM

Učenci govorno in pisno izražajo svoje razumevanje, doživljanje in vrednotenje predstav: vsako leto ogledajo vsaj eno gledališko in filmsko predstavo in spoznavajo značilnosti aktualizacij književnih besedil ter osnovne značilnosti posameznih medijev. Predstave primerjajo s književnim besedilom. Učenci izpostavljajo značilnosti predstavitev oseb, dogajalnega prostora in časa v književnem besedilu in gledališki predstavi, filmu. Opazujejo in prepoznavajo motive za ravnanje književnih oseb (socialne, psihološke, etične). Opazujejo sklenjenost dogajanja in opisujejo perspektivo (komična, tragična). Cilji s področja gledališča in filma so bolj podrobno navedeni v okviru predmeta *umetnost – modul (d) dramska in lutkovna umetnost, gledališče in film*. Pri izvajanju pouka pri tem modulu predmetni učitelj za umetnost sodeluje z učiteljem slovenščine.

Razvijanje zmožnosti recepcije s tvorjenjem, (po)ustvarjanjem ob umetnostnih besedilih (pisanje, interpretativno branje, govorjenje)

Učenci razvijajo recepcijsko zmožnost (doživljanje, razumevanje in vrednotenje književnih besedil) v procesu tvorjenja (po)ustvarjalnega besedila, ko sami oblikujejo besedilni svet in se pri tem opirajo na svoje (medbesedilne) izkušnje in znanje. Svojo recepcijsko zmožnost (doživljanje, razumevanje in

vrednotenje književnih besedil) razvijajo, tako da se govorno (po)ustvarjalno in/ali 'strokovno' (govorni nastopi) odzivajo na književna besedila oz. pišejo (po)ustvarjalna besedila, ki vključujejo prvine umetnostnega jezika in/ali druge značilnosti književnih besedil.

PISANJE

Učenci razvijajo zmožnosti doživljanja, razumevanja in vrednotenja književne osebe, tako da ustvarjajo nove književne osebe, pišejo nove prigode znanih književnih oseb; presajajo osebe iz enega književnega dela v zgodbo drugega dela; pišejo realistične/fantastične sestavke, v katerih se prepoznajo različni motivi za ravnanje književnih oseb (socialni, psihološki, *etični*), itd. Učenci razvijajo zmožnosti doživljanja in razumevanja književnega prostora in časa, tako da ustvarjajo nove domišljjske svetove z omenjanjem okoliščin, dogodkov in predmetov izražajo dogajalni čas (neposredni podatki), pomagajo si tudi s časovno oz. socialnozvrstno zaznamovanimi besedami (posredni podatki: arhaizmi, neologizmi, slengizmi ...). Zmožnost razumevanja dogajanja in teme (motivov, snovi) v književnem besedilu razvijajo tako, da tvorijo domišljjsko pripoved s sintetično/retrospektivno dogajalno zgradbo.

Tvorijo nova pripovedna besedila na določeno temo s podobnimi, različnimi motivi. Ločijo avtorja in pripovedovalca (tvorijo besedila, tako da privzemajo vlogo vsevednega/prvoosebnega pripovedovalca ali lirskega izpovedovalca), ter prepoznajo književno perspektivo (v (po)ustvarjalnih besedilih vzpostavljajo komično/tragično književno perspektivo).

Razvijanje recepcijske zmožnosti

Recepcijsko zmožnost oziroma zmožnost razumevanja književnih besedil dokazujejo tako, da tvorijo (po)ustvarjalna besedila oz. fragmente besedil (pisno/govorno). Pri tem upoštevajo že znane značilnosti književne vrste.

Poezija

Učenci samostojno tvorijo nove pesemske slike (v povezavi z določeno temo). V povezavi s pesemsko sliko iz obravnavane pesmi tvorijo nove primere, poosebitve, okrasne pridevke in preproste metafore. Razumevanje vloge zvočnega, besednega, skladenjskega in besedilnega sloga na pomenski in estetski ravni pesmi ponazarjajo tako, da jih zamenjujejo z nevtralnimi jezikovnimi sredstvi in vrednotijo učinek teh zamenjav v pesmi. Tvorijo likovno pesem/pesem lepljenko v povezavi z določeno ali samostojno izbrano temo, tvorijo aliteracije in asonance (po analogiji), preoblikujejo pesniško besedilo v prozo in nasprotno (parafraziranje).

Proza

Povestim in romanom dopisujejo nove predzgodbe, konce ali 'manjkajoča' epizodna poglavja, krajše literarno delo preoblikujejo v strip in obratno. Ustvarjalni in kritični dialog z besedilom vzpostavljajo tako, da posnemajo njegov jezik in slog, spreminjajo socialno in funkcijsko zvrstnost jezika v besedilu ter ga slogovno preoblikujejo (prestavljanje dogajanja v sodobnost ali v drug prostor, parodija, travestija). Razvijajo zmožnost razumevanja in prepoznavanja pripovednih vrst, tako da pišejo izvirna besedila in pri tem upoštevajo žanrska določila teh vrst; upoštevajo tudi značilnosti pripovedne zgradbe, sloga in sporočevalnega postopka.

Napišejo/zapišejo (izbirno ena enota): 7. razred: basen/bajko, pripovedke, bajke (skupinsko zbirajo ustno izročilo in ga zapišejo); 8. razred: fantastično zgodbo (osnova: ljudske pripovedi, antični miti), fabulativno pismo/fiktivni dnevnik, kratko realistično pripoved na podlagi časopisne vesti (zakovitosti realnega sveta, trden vzročno-posledični dogajalni sistem); 9. razred: črtico.

Dramatika

Učenci razvijajo zmožnost doživljanja in razumevanja dramskega besedila, tako da (izbirno 1 enota): 7. razred: dramatizirajo pripovedno, pesemsko besedilo, napišejo krajše dramsko besedilo; 8. razred: posnamejo kratko radijsko igro, pišejo komične dramske fragmente in prizore; 9. razred: v izvirnem besedilu posnemajo slog dramskega besedila. Vsebine in cilje s področja dramatike učenci

obravnavajo tudi pri predmetu *umetnost – modul (d) dramska in lutkovna umetnost, gledališče in film*. Pri izvajanju pouka pri tem modulu predmetni učitelj za umetnost sodeluje z učiteljem slovenščine.

INTERPRETATIVNO BRANJE KNJIŽEVNEGA BESEDILA

Učenci z glasnim branjem izražajo svoje doživljanje in razumevanje književnega besedila. Pri branju z glasom (so)oblikujejo besedilno stvarnost.

Poezija

Učenci razumljivo in doživeto recitirajo in deklamirajo. S sporočilnostjo/razpoloženjem pesmi uskladijo slušne prvine svojega govora (glasovno barvanje, intonacija, register, poudarjanje, glasnost, premori, hitrost).

Proza

Učenci razumljivo in interpretativno berejo književno besedilo – slušne prvine govora uskladijo z dogajanjem v književnem besedilu.

Dramatika

Učenci glasno berejo krajše dramsko besedilo po vlogah – izražajo spremembe razpoloženja oseb, govorijo čim bolj naravno (v skladu z dogajanjem in okoliščinami dogajanja). Vsebine in cilje s področja dramatike učenci obravnavajo tudi pri predmetu *umetnost – modul (d) dramska in lutkovna umetnost, gledališče in film* (postavitev šolske gledališke igre). Pri izvajanju pouka pri tem modulu predmetni učitelj za umetnost sodeluje z učiteljem slovenščine.

GOVORNI NASTOPI

Vsak učenec v dogovoru z učiteljem izbere temo in pripravi dva govorna nastopa (po en "književnostrokovni" in en (po)ustvarjalni govorni nastop v vsakem razredu zadnjega VIO).

"Književnostrokovni" govorni nastopi (obravnavajo književnega besedila) je lahko:

- predstavitev v šoli neobravnavanega književnega besedila (avtor, vsebinske in slogovne značilnosti, zvrst/vrsta besedila, ovrednotenje besedila s pomočjo sklicevanja na značilnosti besedila, ponazoritve z zgledi iz besedila);
- primerjava dveh književnih besedil (tema, književne osebe, dogajanje, kraj in čas dogajanja, zvrst/vrsta, slogovne značilnosti, literarnozgodovinsko obdobje ...);
- predstavitev avtorja/-ev in njegovega/njihovih dela/del – predstavitev teme govornega nastopa in pojasnilo glede odločitve za temo; bio- in bibliografski podatki o avtorju/-ih, izbor slikovnega materiala; ponazoritev dela/del z odlomki iz književnega/-ih besedila/besedil, navedki iz strokovne literature (npr. Sopotniki moderne, Slovenske knjižne ustvarjalke idr.);
- intervju z ustvarjalcem (lahko tudi fiktivni intervju, npr. z I. Cankarjem) – predstavitev življenja in dela avtorja, bistvene značilnosti njegovega dela: književno obdobje, zvrstna/vrstna označitev, tema/ideja ipd.);
- predstavitev bralnega interesa med učenci oziroma najbolj priljubljenih književnih del (anketa) – vprašalnik o določenem književnem/-ih besedilu/-ih, predstavitev in interpretacija rezultatov anketiranja ipd. (npr. vprašanja o priljubljenosti določene/-ih knjige/knjig in razlogov za to – upoštevanje vsebinskih in slogovnih značilnosti besedila/besedil).

(Po)ustvarjalni govorni nastopi je lahko:

- recitacija, deklamacija učenčeve lastne pesmi oz. (po)ustvarjalne predelave izbrane pesmi, navajanje pesmi različnih avtorjev z isto temo/tematiko, izpostavitve temeljnih podobnosti in razlik med temi besedili, utemeljitev odločitve za predstavitev lastnega besedila;
- priprava in predstavitev parodije/travestije znanega književnega besedila, utemeljitev izbora književnega besedila za predelavo in izpostavitve bistvenih potez poustvarjalnega postopka;
- nastop z dramskim monologom in orisna predstavitev celotnega književnega besedila,

utemeljitev izbire besedila oz. sodelovanje pri predstavitvi dramskega prizora (skupinsko delo), pri čemer mora biti razviden delež vsakega udeleženca pri pripravi govornega nastopa (izbira besedila, načrtovanje nastopa, oblikovanje posamezne vloge ipd.).

Pridobivanje literarnovednega znanja

Učenci poznajo, razumejo, znajo opisati in pravilno uporabljajo naslednje strokovne izraze:

7. razred: komična perspektiva, ljubezenska tema(tika), vsevedni pripovedovalec, lirski in epski pesem, ritem, onomatopeja/podobnoglasje, nagovor, ogovor, pretiravanje, inverzija, basen, pripovedka, bajka; 8. razred: socialna tema(tika), kitica: štirivrstičnica, trivrstičnica, rima, refren, primera, okrasni pridevek, stopnjevanje, ep (pesnitev), balada, romanca, sonet, roman, komedija, dialog/dvogovor, odrska navodila; 9. razred: tema, sporočilnost književnega besedila, razpoloženjska, domovinska tema(tika), prvoosebni pripovedovalec, *lirski izpovedovalec*, svobodni verz, likovna pesem, govorniško vprašanje, *novela*, črtica, literarnozgodovinska obdobja in smeri: pismenstvo, protestantizem, razsvetljenstvo, romantika, realizem, moderna (nova romantika), književnost po 2. svet. vojni, sodobna književnost.

Izbor književnikov in njihovih del je v pretežni meri prepuščen presoji učitelja, ki se pri svojem izboru prilagaja interesom in zmožnostim učencev, vendar učitelj v pouk vključi naslednje avtorje in njihova dela: Fran Levstik, Josip Jurčič, Prežihov Voranc, Tone Pavček, Anton Tomaž Linhart, Valentin Vodnik, France Prešeren, Janko Kersnik, Ivan Tavčar, Anton Aškerc, Janez Menart, Lev Nikolajevič Tolstoj, Primož Trubar, Simon Gregorčič, Ivan Cankar, Josip Murn, Dragotin Kette, Srečko Kosovel, Ciril Kosmač in William Shakespeare. Nekaj literarnih del v vsakem razredu tretjega VIO učenci obravnavajo v celoti (ne le odlomka).

Učitelj z učenci v tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju obvezno obravnava vsaj tri od navedenih besedil: Pegam in Lambergar (ljudska), Pesem (Tone Pavček), Martin Krpan (Fran Levstik), Povodni mož (France Prešeren), Življenje (Niko Granfenauer), Mačkova očeta (Janko Kersnik), Zdravljica (France Prešeren), Žebljarska (Oton Župančič), Bobi (Ivan Cankar).

9.7.3 Standardi znanja

Standardi znanja so navedeni po vzgojno-izobraževalnih obdobjih. Če v cilju ni posebej zapisano, za kateri razred velja, velja za vse tri razrede drugega vzgojno-izobraževalnega obdobja. **Minimalni standardi znanja so v krepkem tisku.**

A. Prvo vzgojno-izobraževalno obdobje

JEZIK

Učenec:

- **poimenuje svoj prvi/materni jezik in njegov položaj v Republiki Sloveniji,**
- predstavi prednosti prvega/maternega jezika pred vsemi drugimi jeziki,
- **predstavi položaj slovenščine v Republiki Sloveniji in svoj odnos do tega jezika, če to ni njegov prvi/materni jezik,**
- predstavi okoliščine za rabo knjižnega in neknjižnega jezika,
- **v igri vlog sodeluje v tistih vrstah pogovorov, ki so navedene v tem učnem načrtu, in pri tem tvori ustrezne, smiselne in razumljive replike,**
- **določi okoliščine nastanka besedila (na primer sporočevalca, naslovnika),**
- **določi sporočevalčev namen,**
- **določi temo besedila in povzame bistvene podatke,**

- **obnovi besedilo,**
- vrednoti besedilo,
- **samostojno govorno nastopa z vnaprej napovedano temo in besedilno vrsto (predpisano s tem učnim načrtom) ter tvori smiselna, razumljiva besedila,**
- **govori razločno, naravno in čim bolj knjižno,**
- po govornem nastopu vrednoti svoj nastop,
- **bere tiskane in pisane črke (do konca 2. razreda) in tekoče bere svoji starosti, spoznavni, sporazumevalni in recepcijski zmožnosti ustrezna besedila, napisana s tiskanimi in pisanimi črkami (na koncu 3. razreda),**
- **na koncu 2. razreda piše s tiskanimi in pisanimi črkami kratka preprosta besedila,**
- **na koncu 3. razreda piše s pisanimi črkami daljša besedila,**
- **pravilno poimenuje bitja/predmete v svoji okolici ali na sliki,**
- **k danim besedam doda pravilne besede iz istega tematskega polja, pravilne protipomenke, sopomenke, podpomenke in nadpomenke,**
- **tvori manjšalnice, ženski par moškemu ter samostalniške in pridevniške izpeljanke tistih vrst, ki so določene s tem učnim načrtom,**
- prepozna svoje poimenovalne napake in jih odpravi,
- **v pomensko in oblikovno pravih povedih izrazi količino bitij/predmetov v svoji okolici ali na sliki, njihov položaj, premikanje ter stopnjo lastnosti,**
- **v pomensko in oblikovno pravih povedih izrazi čas dejanja glede na čas sporočanja in glede na časovno razmerje do drugih dejanj,**
- **v povedih uporablja pridevnike v pravilni spolski, številski in sklonski obliki, samostalnike v pravilni sklonski obliki, glagole v pravilni osebnosti, časovni in naklonski obliki,**
- **sprašuje po količini bitij/predmetov v svoji okolici ali na sliki, po njihovem položaju in premikanju, po času dejanja glede na čas sporočanja in glede na časovno razmerje do drugega dejanja ipd.,**
- prepozna pomensko in oblikovno napačne povedi/zveze povedi in odpravlja napake,
- **med govornim nastopanjem in med pogovarjanjem z učiteljem govori čim bolj knjižno,**
- **pravilno piše besede z »nekritičnimi glasovi«, s polglasnikom (razen pred r) ter z u in z nezvočnikom na koncu in sredi besede,**
- **piše predlog ločeno od naslednje besede,**
- **piše nikalnico ne ločeno od glagola,**
- **piše začetek povedi z veliko začetnico,**
- **pravilno piše znana lastna imena bitij,**
- pravilno piše svojilne pridevnike, izpeljane iz lastnih imen,
- **pravilno piše bližnja zemljepisna lastna imena,**
- **uporablja pravilna končna ločila,**
- pravilno uporablja vejico pri naštevanju,
- pravilno piše glavne in vrstilne števnike (do 100) s številko,
- **piše čitljivo,**
- **izreka isto govorno dejanje na razne načine in določi okoliščine za določen izrek,**
- **vrednoti vljudnost danih izrekov in jih po potrebi zamenja z vljudnejšimi,**
- **uporabi okoliščinam ustrezen izrek oziroma ustrezno besedo,**
- **prepozna pomen nebesednih sporočil,**
- **tvori smiselna in nazorna nebesedna sporočila,**
- pri pogovarjanju in govornem nastopanju ustrezno uporablja nebesedne spremljevalce,
- vrednoti svojo in tujo rabo nebesednih spremljevalcev govorjenja,

- **pozna, razume in uporablja jezikoslovne izraze, določene v tem učnem načrtu.**

KNJIŽEVNOST

Učenec:

- **pove, o čem govori prebrano književno besedilo,**
- **opiše, kdo so glavne književne osebe,**
- **opiše, kje in kdaj se je dogajalo,**
- pove, zakaj se je kaj zgodilo,
- **deklamira pesem,**
- ponazarja razpoloženje pesmi,
- **pripoveduje, piše pravljico in pri tem upošteva njene značilnosti,**
- piše, **pripoveduje nadaljevanje pravljice,** narobe pravljice, kombinacije dveh ali več pravljic,
- **sodeluje v skupinski dramatizaciji proznega in pesemskega besedila,**
- **poimenuje izbrano književno osebo,**
- **govorno in pisno izrazi čutnodomišljijko predstavo književne osebe,**
- označi književno osebo s posebej oblikovanim govorom,
- pojasni vzroke, zakaj je književna oseba kaj storila,
- napiše nadaljevanje zgodbe,
- **predstavi svojo čutnodomišljijko predstavo domišljijskega dogajalnega prostora,**
- **predstavi svojo čutnodomišljijko predstavo realističnega dogajalnega prostora,**
- **prepozna dogajalni čas (nekoč - danes),**
- **odgovori na vprašanja o besedilu,**
- **obnovi književno dogajanje,**
- **sodeluje v igri vlog,**
- **našteje osebe lutkovne, gledališke predstave (videoposnetka) ter odgovarja na vprašanja, kaj se je zgodilo,**
- **po poslušanju radijske igre našteje književne osebe in pove, kakšne so bile osebe; odgovarja na vprašanja, kaj se je zgodilo, zakaj se je zgodilo.**

Učenec skladno s cilji iz tega učnega načrta pridobi literarnovedno znanje. Pokaže ga tako, da **pozna, razume in uporablja temeljne literarnovedne izraze,** določene s tem učnim načrtom. Pozna književna besedila obvezno obravnavanih avtorjev in izbrane slovenske ljudske pravljice.

B. Drugo vzgojno-izobraževalno obdobje

JEZIK

Učenec:

- **poimenuje svoj prvi/materni jezik in opiše njegov položaj v RS,**
- **predstavi prednosti prvega/maternega jezika pred vsemi drugimi jeziki (5., 6. razred),**
- **našteje jezike v RS in predstavi posebni položaj slovenščine v RS, italijanščine v delu Slovenske Istre in madžarščine v delu Prekmurja (5., 6. razred),**
- predstavi položaj slovenščine v organih EU (6. razred),
- predstavi položaj Slovencev zunaj RS (6. razred),
- **predstavi okoliščine za rabo knjižnega in neknjižnega jezika (5. razred),**
- **v vlogi pobudnega in odzivnega sogovorca sodeluje v različnih vrstah pogovorov ter razčlenjuje pogovore,**
- vrednoti pogovore ter utemelji svoje mnenje,
- **določi okoliščine nastanka prebranega besedila,**
- **določi sporočevalčev namen** ter vrsto dopisa glede na sporočevalčev namen,
- **določi temo, podteme, ključne besede in poglobljene podatke dopisa,**

- vrednoti dopis in utemelji svoje mnenje,
- **piše ustrezne, razumljive in smiselne dopise,**
- **tekoče in primerno hitro glasno bere,**
- **razume svoji starosti primerna besedila,**
- **določi okoliščine nastanka besedila,**
- **določi namen sporočevalca besedila, temo in podteme besedila ter poglobitve podatke,**
- **obnovi prebrano besedilo,**
- vrednoti besedilo ter utemelji svoje mnenje,
- **tvori (govori ali piše) besedilne vrste, predpisane v tem učnem načrtu,**
- poimenuje dano vrsto seznama in **pove, katere podatke vsebuje,**
- **poimenuje tvorca in naslovnika seznama,**
- **predstavi namen bralca seznama ter v seznamu poišče dani podatke,**
- **uporabi podatke s seznama,**
- poimenuje dano vrsto obrazca ter **predstavi njegovo uporabo v vsakdanjem življenju,**
- **pravilno izpolni obrazec,**
- **poimenuje bitja, predmete, dejanja, lastnosti ipd. s knjižnimi izrazi,**
- **razloži besede/besedne zveze iz prebranega/poslušanega besedila,**
- **k danim besedam doda njihove protipomenke, sopomenke, nadpomenke in podpomenke ter besede iz iste besedne družine (5., 6. razred),**
- **ob danem korenu navede besede iz iste besedne družine (5., 6. razred),**
- **tvori pridevniške izpeljanke za izvor in namembnost ter samostalniške izpeljanke za nosilca lastnosti, za napravo ter za abstraktno lastnost (5., 6. razred),**
- **dopolni in tvori preproste definicije danih besed/pojmov,**
- **prepozna tovrstne poimenovalne napake in jih odpravi,**
- **tvori skladijsko pravilna enogovorna in dvogovorna besedila,**
- **razloži pomen dane povedi/zveze povedi iz prebranega/poslušanega besedila,**
- **tvori povedi iz niza besed v imenovalni/slovarski obliki,**
- **dopolni nepopolne povedi s pomensko in oblikovno pravilnimi besedami (5., 6. razred),**
- **sprašuje po danih delih povedi (5., 6. razred),**
- **spreminja trdilne povedi v nikalne (6. razred),**
- **poroča o prvotnem govornem dogodku s premim in odvisnim govorom (6. razred),**
- **v zvezah dveh povedi prepozna časovno, vzročno-posledično (5., 6. razred), namerno-posledično oz. pogojno-posledično razmerje (6. razred) ter združi zveze povedi v skladijsko pravilne zložene povedi s pravilnim veznikom (6. razred),**
- **povedi s časovnim oziroma vzročnim veznikom strne v enostavno poved (5., 6. razred),**
- **v zvezah povedi odpravi ponovitve,**
- **v besedilih prepozna skladijske napake in jih odpravi,**
- **med govornim nastopanjem in med pogovarjanjem z učiteljem govori knjižno,**
- **našteje slovenske knjižne samoglasnike in jih v besedah pravilno izgovori (5., 6. razred),**
- **v svoji in tuji izreki prepozna neknjižne prvine in jih zamenja s knjižnimi,**
- **v besedah pravilno zapisuje glasove in glasovne sklope,**
- **piše predlog ločeno od besede,**
- **izbere pravilno različico predlogov z/s in k/h,**
- **piše nikalnico ne ločeno od glagola,**
- **pravilno deli domače besede (6. razred),**
- **pravilno piše glavne in vrstilne števnike do 100 in stotice s številko in z besedami (6. razred),**
- **piše začetek povedi z veliko začetnico,**
- **pravilno piše večbesedna slovenska lastna imena bitij (5., 6. razred),**

- **pravilno piše svojilne pridevnike, izpeljane iz lastnih imen (5., 6. razred),**
- **pravilno piše znana/slovenska eno-/večbesedna zemljepisna lastna imena (5., 6. razred),**
- **pravilno piše znana eno-/večbesedna stvarna lastna imena (5., 6. razred),**
- pravilno piše vrstne pridevnike iz eno-/večbesednih zemljepisnih lastnih imen (5., 6. razred),
- **pravilno piše imena dni in mesecev,**
- **pravilno piše imena praznikov,**
- **pravilno piše imena jezikov,**
- **uporablja pravilna končna ločila v eno- in večstavčnih povedih,**
- **pravilno uporablja vejico pri naštevanju (4. razred) in med stavki (5., 6. razred),**
- pravilno uporablja ločila in veliko začetnico v premem govoru (s spremnim stavkom pred dobesednim navedkom ali za njim) (5. razred),
- pravilno uporablja oklepaj (6. razred),
- pravilno piše krajšave (6. razred),
- **členi besedilo na odstavke,**
- **piše čitljivo,**
- zna uporabljati pravopisne priročnike v knjižni in elektronski obliki, pri oblikovanju besedil z računalnikom pa tudi urejevalnike besedil,
- prepozna pravopisne napake ter jih odpravi,
- **izreka isto govorno dejanje na razne načine** in določi za vsak izrek ustrezne okoliščine,
- **vrednoti vljudnost danih izrekov in jih po potrebi zamenja z vljudnejšimi,**
- **uporabi okoliščinam ustrezen izrek oziroma ustrezno besedo,**
- **prepozna slogovne napake,** jih odpravi in popravke utemelji,
- **prepozna pomen nebesednih sporočil,**
- tvori smiselna in nazorna nebesedna sporočila,
- med pogovarjanjem in govornim nastopanjem ustrezno uporablja nebesedne spremljevalce govorjenja,
- **med dopisovanjem in pisanjem uporablja nebesedne spremljevalce pisanja,**
- vrednoti rabo nebesednih spremljevalcev govorjenja in pisanja ter pojasni svoje mnenje,
- **pri pogovarjanju upošteva načela uspešnega pogovarjanja (5., 6. razred)** in značilnosti dane vrste pogovorov (na primer zgradbo, besedne in nebesedne prvine) (5., 6. razred),
- **pri dopisovanju upošteva načela uspešnega dopisovanja (5., 6. razred)** in značilnosti dane vrste dopisov (na primer obliko, zgradbo, besedne in nebesedne prvine) (5., 6. razred),
- **pri sprejemanju enogovornih besedil upošteva priporočeno strategijo sprejemanja besedil (poslušanje, bralne strategije) (5., 6. razred),**
- **pri tvorjenju enogovornih besedil upošteva načela uspešnega govornega nastopanja oziroma pisanja »spisov« (5., 6. razred), priporočeno strategijo sporočanja (5., 6. razred), značilnosti dane vrste enogovornih besedil (5., 6. razred),**
- **besedam določi pomenske in oblikovne lastnosti – pri tem uporablja jezikoslovne izraze, navedene v tem učnem načrtu (5., 6. razred),**
- **besede razvrsti v besedne vrste skladno z opredelitvijo v tem učnem načrtu (5., 6. razred),**
- **določi število odstavkov v besedilu** in pojasni svoj odgovor (5. razred),
- **v pripovedovalnem besedilu določi uvod, jedro in zaključek** ter predstavi njihovo vlogo (5., 6. razred),
- **določi število povedi v besedilu** in pojasni svoj odgovor s strokovnimi argumenti,
- **v besedilu prepozna pripovedne, vprašalne in vzklične povedi** ter utemelji svoje rešitve s strokovnimi argumenti,
- **v besedilu prepozna trdilne in nikalne povedi** ter utemelji svoje rešitve s strokovnimi argumenti,

- **v besedilu prepozna premi govor** ter predstavi njegovo sestavo in zapis (6. razred),
- **dano besedilo uvrsti med zasebna ali javna besedila**, utemelji svojo odločitev in predstavi razlike med tema vrstama besedil (6. razred),
- **dano besedilo uvrsti med neuradna ali uradna besedila**, utemelji svojo odločitev in predstavi razlike med tema vrstama besedil (6. razred),
- **dana besedila uvrsti med enogovorna ali dvogovorna besedila**, utemelji svojo odločitev in predstavi razlike med tema vrstama besedil (6. razred),
- **razume in uporablja temeljne jezikoslovne izraze, navedene v tem učnem načrtu**,
- v besedilu prepozna poimenovalne, skladske, pravorečne in pravopisne napake ter jih odpravi; svoje popravke utemelji.

KNJIŽEVNOST

Učenec:

- **odgovori na vprašanja o pomembnih podatkih v prebranem besedilu**,
- **loči ljudsko književno besedilo od umetnega**,
- **prepozna pesem/prozo/dramatiko ter opiše značilnosti, po katerih jo je prepoznal**,
- **upovedi čutnodomišljisko predstavo književnih oseb**,
- **poišče nekaj motivov za ravnanje književnih oseb**,
- **tvori manjkajoči del zgodbe, ki pojasni motive za ravnanje književne osebe**,
- **upovedi svojo predstavo dogajalnega prostora/časa**,
- **upovedi dogajalni čas v preteklosti (nekoč)**,
- **upovedi svojo predstavo realističnega dogajalnega prostora/časa (danes)**,
- **odgovarja na vprašanja o poteku književnega dogajanja**,
- **obnovi dogajanje (povzame dogodke) v književnem besedilu**,
- **pove/napiše zgodbo s perspektive druge književne osebe (6. razred)**,
- **pove/napiše nadaljevanje zgodbe/predzgodbo (5., 6. razred)**,
- **našteje nekaj književnih besedil na obravnavano temo**,
- **pove, kdo je književno besedilo napisal in kdo ga pripoveduje**,
- **s posebej oblikovanim govorom ponazarja razpoloženje v pesmi**,
- **doživeto recitira pesemsko besedilo**,
- **dopolnjuje verze, ki se rimajo**,
- **opiše zgradbo pesmi (verz, število in dolžina kitic) (5. razred, 6. razred)**,
- **tvori asociacije ob besedi**, sopomenke, nenavadne besedne zveze, **pomanjševalnice**, tvori preproste primere,
- **poišče in poimenuje posebitev/posebljenje, ponavljanje (6. razred)**,
- **po pripravi interpretativno bere realistične/fantastične/nesmiselne zgodbe**,
- **ob izbranih primerih izpostavi značilnosti obravnavanih pripovednih vrst**,
- **pripoveduje/piše pravljico, nadaljevanje pravljice ali predzgodbo**, narobe pravljico, kombinacijo dveh pravljic, živalsko pravljico, pravljico z značilnostmi slovenske ljudske pravljice,
- **pripoveduje, piše domišljajska besedila**,
- **pripoveduje, piše realistično zgodbo, v kateri je dogajanje podobno tistemu, kiga pozna iz svojih izkušenj (5., 6. razred)**,
- **krajše prozno besedilo preoblikuje v strip (4. razred) oziroma dramsko besedilo (5., 6. razred)**,
- **sodeluje v igri vlog**,
- **napiše kratek dramski prizor (6. razred)**,
- **s slušnimi/vidnimi prvinami govora izraza razpoloženje osebe/dogajanje**,
- **po gledanju gledališke/lutkovne predstave našteje glavne osebe ter odgovarja na**

vprašanja, kaj se je zgodilo in zakaj se je zgodilo,

- opiše prvine gledališke/lutkovne predstave (dogajanje, režiser, igralci, posamezna vloga, dejanje/prizor, luč, scena, kostumi idr.) (5., 6. razred),
- **po poslušanju radijske igre** našteje in označi **književne osebe in pove, kakšen je dogajalni prostor in kaj se je zgodilo** ter zakaj se je zgodilo.

Učenec kot pomoč pri razvijanju recepcijske/bralne zmožnosti usvoji tudi določeno literarnovedno znanje. Pokaže ga tako, da **pozna, razume in uporablja literarnovedne izraze**, navedene v tem učnem načrtu, ter pozna književna besedila obravnavanih obveznih avtorjev (4., 5., 6. razred).

C. Tretje vzgojno-izobraževalno obdobje

JEZIK

Učenec:

- **predstavi vlogo slovenščine v svojem življenju,**
- predstavi pravni status jezikov, ki jih govorijo slovenski državljani (9. razred),
- **poimenuje državni in uradni jezik v Republiki Sloveniji ter uradna jezika v delu slovenske Istre oziroma v delu Prekmurja,**
- predstavi položaj Slovencev in status slovenščine v zamejstvu in izseljenstvu (9. razred),
- **predstavi in upošteva okoliščine rabe in značilnosti zbornega jezika,** knjižnega pogovornega jezika, svojega narečja, pokrajinskega pogovornega jezika in najstniškega slenga,
- navede osnovne podatke o začetkih slovenskega knjižnega jezika in o njegovem razvoju skozi stoletja,
- **sodeluje v tistih vrstah pogovorov, ki so navedeni v tem učnem načrtu, ter v vlogi pobudnega in odzivnega sogovorca tvori ustrezne, smiselne in razumljive replike,**
- razčlenjuje pogovore (predvsem tvarno, okoliščinsko, naklonsko in pomensko),
- **obnovi pogovore,**
- **vrednoti pogovore in utemelji svoje mnenje,**
- **tekoče in primerno tiho in glasno bere ter razume svoji starosti ustrezna besedila, predvidena s tem učnim načrtom,**
- **razume svoji starosti ustrezna govornjena/poslušana besedila, predvidena v tem učnem načrtu,**
- **določi okoliščine nastanka besedila (na primer sporočevalca, naslovnika, družbeno razmerje sporočevalca do naslovnika),**
- **določi sporočevalčev namen,**
- **določi temo, podteme/ključne besede in bistvene podatke ter jih ustrezno pisno predstavi,**
- **obnovi besedilo,**
- predstavi vlogo nebesednih prvin v besedilu,
- **vrednoti besedilo in utemelji svoje mnenje,**
- **tvori (govori ali piše) besedilne vrste, predpisane s tem učnim načrtom; pri tem tvori smiselna, razumljiva, ustrezna, učinkovita in pravilna besedila,**
- **poimenuje dano vrsto seznama in pove, katere podatke vsebuje seznam,**
- **v seznamu poišče dani podatek,**
- **uporabi podatke s seznama (na primer jih primerja, razvršča, uporabi za sklepanje o čem ipd.),**
- **vrednoti besedilo seznama in predlaga popravke/izboljšave,**
- poimenuje dano vrsto obrazca,
- **pravilno izpolni obrazec,**

- **poimenuje bitja, predmete, dejanja, lastnosti idr. s knjižnimi izrazi in se izogiba ponovitvam,**
- **razloži besede/besedne zveze iz prebranega/poslušanega besedila in jih smiselno uporabi v novih povedih,**
- **k danim besedam doda njihove protipomenke, sopomenke, podpomenke in nadpomenke ter besede iz iste besedne družine,**
- **iz danih skladenjskih podstav tvori tvorjenke (9. razred),**
- **dane tvorjenke pretvarja v (približne) skladenjske podstave (9. razred),**
- **dopolni in tvori definicije danih besed/pojmov,**
- **zna uporabljati slovarske priročnike v knjižni in elektronski obliki,**
- **prepozna poimenovalne napake ter jih odpravi,**
- **tvori skladenjsko pravilna enogovorna in dvogovorna besedila (upošteva pomensko, oblikovno in aktualnostno razmerje),**
- **sprašuje po danih delih povedi,**
- **tvori povedi iz niza besed v imenovalni, slovarski obliki,**
- **dopolni povedi s pomensko in oblikovno pravnimi besedami,**
- **v zvezi dveh povedi prepozna pomensko razmerje ter združi zveze povedi v skladenjsko pravilne zložene povedi s pravnim veznikom (8., 9. razred),**
- **strne zložene povedi v skladenjsko pravilne enostavne povedi (8., 9. razred),**
- **razširi enostavne povedi v skladenjsko pravilne zložene povedi (8., 9. razred),**
- **pretvori premi govor v odvisnega,**
- **v povedih odpravi ponovitve,**
- **v besedilih prepozna skladenjske napake in jih odpravi,**
- **med govornim nastopanjem in med pogovarjanjem z učiteljem govori knjižno,**
- **obvlada knjižni izgovor besed in povedi,**
- **prepozna pravorečne napake v besedilih in jih odpravi,**
- **v besedah pravilno zapisuje glasove in glasovne sklope,**
- **piše predlog ločeno od besede,**
- **izbere pravilno različico predlogov z/s in k/h,**
- **piše nikalnico ne ločeno od glagola,**
- **pravilno deli domače besede,**
- **pravilno piše glavne in vrstilne števnik s številkami in z besedami,**
- **pravilno piše prevzete besede,**
- **piše začetek povedi z veliko začetnico,**
- **pravilno piše večbesedna lastna imena bitij,**
- **pravilno piše imena prebivalcev, krajev, držav idr.,**
- **pravilno piše svojilne pridevnike, izpeljane iz lastnih imen,**
- **pravilno piše eno- oziroma večbesedna zemljepisna lastna imena,**
- **pravilno piše vrstne pridevnike iz eno-/večbesednih zemljepisnih lastnih imen,**
- **pravilno piše eno- oziroma večbesedna stvarna lastna imena,**
- **pravilno piše imena dni in mesecev,**
- **pravilno piše imena praznikov,**
- **pravilno piše imena jezikov,**
- **pravilno piše imena pripadnikov ras,**
- **uporablja pravilna končna ločila v eno- in večstavčnih povedih,**
- **pravilno uporablja vejico pri naštevanju, v večstavčnih povedih,**
- **pravilno uporablja ločila in veliko začetnico v premem govoru (s spremnim stavkom pred dobesednim navedkom ali za njim),**

- **pravilno uporablja oklepaj,**
- **pravilno piše krajšave (9. razred),**
- **ustrezno členi besedilo na odstavke,**
- **piše čitljivo,**
- **zna uporabljati pravopisne priročnike v knjižni in elektronski obliki,** pri oblikovanju besedil z računalnikom pa tudi urejevalnike besedil,
- **prepozna svoje in tuje pravopisne napake ter jih odpravi,**
- **v svojih besedilih uporablja ustrezno jezikovno zvrst,**
- **izreka isto govorno dejanje na razne načine** in določi za vsak izrek ustrezne okoliščine,
- **vrednoti vljudnost danih izrekov in jih po potrebi zamenja z vljudnejšimi,**
- **tvori okoliščinam ustrezna enogovorna in dvogovorna besedila,**
- **danim besedam/besednim zvezam, povedim določi slogovno vrednost in okoliščine rabe,**
- **prepozna slogovne napake, jih odpravi in popravke utemelji,**
- **prepozna vlogo, pomen nebesednih sporočil ter vrednoti njihov učinek,**
- **pri tvorjenju besedil učinkovito, smiselno in ustrezno uporablja nebesedne spremljevalce govorjenja, pisanja,**
- **pretvori zapisana besedila/njihove dele v nebesedna sporočila (npr. diagrame),**
- **pretvori nebesedno sporočilo v besedilo,**
- **vrednoti rabo nebesednih spremljevalcev govorjenja in pisanja in razloži svoje stališče/utemelji svoje mnenje,**
- **predstavi in upošteva načela uspešnega pogovarjanja,**
- **predstavi in upošteva načela uspešnega dopisovanja,**
- **predstavi in upošteva načela uspešnega sprejemanja enogovornih besedil,**
- **predstavi in upošteva načela uspešnega tvorjenja enogovornih besedil,**
- **predstavi in upošteva priporočeni potek sprejemanja besedil,**
- **predstavi in upošteva priporočeni potek sporočanja (tako imenovane faze sporočanja),**
- **predstavi in upošteva značilnosti dane vrste pogovorov** (na primer zgradbo, besedne in nebesedne prvine), tudi v primerjavi s pogovori druge vrste,
- **predstavi in upošteva značilnosti dane vrste dopisov** (na primer obliko, zgradbo, besedne in nebesedne prvine), tudi v primerjavi z dopisi druge vrste,
- **predstavi in upošteva značilnosti dane vrste enogovornih besedil** (na primer zgradbo, besedne prvine), tudi v primerjavi z enogovornimi besedili druge vrste,
- **besedam določi pomenske, oblikovne, slogovne, izvirne in tvorbnostne lastnosti; pri tem uporablja jezikoslovne izraze, navedene v tem učnem načrtu,**
- **besede razvrsti v besedne vrste skladno z opredelitvijo v tem učnem načrtu,**
- **loči enostavčne povedi od večstavčnih ter utemelji svoje rešitve s strokovnimi argumenti,**
- **opiše stavčnočlensko sestavo stavka –poimenuje stavčne člene in navede vprašalnice zanje,**
- **loči priredno zložene povedi od podredno zloženih ter utemelji svoje rešitve z argumenti (9. razred),**
- **opiše stavčno sestavo podredno zloženih povedi – določi glavni stavek, poimenuje vrsto odvisnika in navede vprašalnico zanj,**
- **dane besedile uvrsti med umetnostna ali neumetnostna besedila,** utemelji svojo odločitev in predstavi razlike med tema vrstama besedil (8., 9. razred),
- **dano besedilo uvrsti med objektivna ali subjektivna besedila,** utemelji svojo odločitev in predstavi razlike med tema vrstama besedil (8., 9. razred),

- **dano besedilo uvrsti med opisovalna ali pripovedovalna besedila**, utemelji svoje odločitve in predstavi razlike med tema vrstama besedil,
- **dano besedilo uvrsti med prikazovalna ali propagandna besedila**, utemelji svojo odločitev in predstavi razlike med tema vrstama besedil (8., 9. razred),
- **razume in uporablja temeljne jezikoslovne izraze, navedene v tem učnem načrtu,**
- **v besedilu prepozna poimenovalne, skladenjske, pravorečne in pravopisne napake ter jih odpravi; svoje popravke utemelji,**
- **pozna, razume, opiše in pravilno uporablja jezikoslovne izraze, določene s tem učnim načrtom.**

KNJIŽEVNOST

Učenec:

- **najde bistvene prvine književnega besedila (upošteva neposredne in posredne besedilne signale)** in jih zna ustrezno uporabiti pri interpretativnih in (po)ustvarjalnih odzivih na besedilo,
- **izrazi svoje doživljanje, razumevanje in vrednotenje posameznih prvin besedila, predstave** ter izpostavi njihovo vlogo,
- **sintetizira spoznanja o besedilu, predstavi** ter oblikuje vrednostne sodbe; **spoznanja in sodbe** primerja s sošolci, jih utemelji, ponazori in **zagovarja tako, da se sklicuje na besedilo, predstavo**, (splošno) znanje in izkušnje,
- **loči glavno in stranske književne osebe v obravnavanem književnem besedilu; opiše izbrano osebo**, našteje značilnosti njenega govora, značaja, ravnanja in do nje vzpostavi kritično distanco, **poudari njen socialni položaj**, psihološke lastnosti, motive za ravnanje in perspektivo,
- **predstavi značilnosti oseb v trivialnih besedilih** (8. razred),
- **s (po)ustvarjalnim pisanjem pokaže/dokaže zmožnost doživljanja**, razumevanja in vrednotenja književnih oseb,
- **upovedi čutnodomišijske predstave kraja dogajanja**; razumevanje kraja in časa dogajanja dokaže tako, da ju poveže s temo in jezikovno rabo v besedilu; upošteva tudi širši kontekst (medpredmetne povezave),
- **našteje značilnosti dogajalnega prostora v obravnavanem trivialnem besedilu** (8. razred, 9. razred),
- **s (po)ustvarjalnim pisanjem ustvari nove dogajalne prostore in čase** ter tako dokaže zmožnost doživljanja in razumevanja dogajalnega prostora in časa (pomaga si tudi s/z časovno, zvrstno zaznamovanimi jezikovnimi sredstvi) ,
- **predstavi dogajanje; kronološko razvrsti dogodke; loči glavno in stransko dogajanje ter dogajanje v različnih časih in prostorih,**
- **obnovi/povzame dogajanje** (podrobno in strnjeno),
- **loči glavne motive/pesemske slike** od stranskih glede na temo/sporočilnost besedila,
- izrazi osrednjo idejo (sporočilo) in **temo književnega besedila**; izpostavi podobnosti in razlike med dvema besediloma (9. razred),
- **loči besedila glede na tem(atik)o** (ljubezenska, socialna, razpoloženjska, domovinska) in **prepozna zgodovinsko snov**; izpostavi podobnosti/razlike med tematsko sorodnimi besedili in se do njih opredeli (9. razred),
- s (po)ustvarjalnim pisanjem dokazuje, da loči temo in motive (9. razred),
- **imenuje avtorja**; prepozna, izpostavi značilnosti in na podlagi teh poimenuje **vsevednega/prvoosebnega pripovedovalca**,
- razumevanje vsevednega, prvoosebnega pripovedovalca dokaže, pokaže s (po)ustvarjalnimi

- besedili, v katerih je (vsevedni/prvoosebni) pripovedovalec (9. razred),
- izrazi značilnosti komične književne perspektive oziroma **najde humorne prvine v besedilu** ter presodi njihov učinek v besedilu,
  - v (po)ustvarjalnih besedilih vzpostavi komično književno perspektivo (7. razred),
  - s posebej oblikovanim govorom ponazori razpoloženje besedila (interpretativno branje),
  - našteje značilnosti ritma pesmi v povezavi sporočilnostjo,
  - **prepozna onomatopejo/podobnoglasje, rimo, asonanco, aliteracijo; presoja njihov učinek v pesmi,**
  - likovno podobo pesmi poveže s sporočilnostjo (9. razred),
  - **v pesmi najde pesniška sredstva in jih poimenuje: primera, poosebljenje/poosebitev, okrasni pridevek, inverzija, pretiravanje, stopnjevanje, refren, govorniško vprašanje in nagovor, ogovor; razloži in presodi njihovo vlogo,**
  - **ob izbranih besedilih poudari razlike med lirsko in epsko pesmijo,**
  - **razloži bistvene značilnosti epa, balade, romance in soneta (8., 9. razred),**
  - s (po)ustvarjalnim tvorjenjem pokaže, dokaže možnost zaznavanja, doživljanja in razumevanja značilnosti pesemskih besedil,
  - **s posebej oblikovanim govorom ponazori razpoloženje in dogajanje v besedilu** (interpretativno branje),
  - **zaznamovanost sloga v književnem besedilu ponazori s primeri** in presodi učinek jezikovne rabe v književnem besedilu,
  - **poimenuje, ponazori in opiše slogovni postopek v književnem besedilu** (opisovanje, subjektivno opisovanje, označevanje, pripovedovanje, dvogovor),
  - **ob izbranem besedilu našteje značilnosti pripovedne vrste** in jih primerja z znanimi značilnostmi te vrste besedila (**basen** (7. razred), pripovedka (7. razred), **bajka** (7. razred), roman (8. razred) in črtica (9. razred),
  - **s tvorjenjem (po)ustvarjalnih besedil pokaže, dokaže možnost razumevanja proznih besedil** in poznavanje značilnosti proznih vrst,
  - **s posebej oblikovanim govorom ponazori razpoloženje osebe in dogajanje v dramskem besedilu** (branje po vlogah; igra vlog, improvizacije, razredna gledališka predstava, radijska igra),
  - **v dramskem besedilu loči govor oseb od odrskih navodil; ob primeru poudari namen odrskih navodil** in njihovo vlogo pri razumevanju dramskega besedila,
  - **razloži značilnosti komedije oziroma komično perspektivo v komediji/književnem besedilu** (8. razred, 9. razred),
  - **obnovi dogajanje v gledališki predstavi; izpostavi odnose med dramskimi osebami,**
  - ovrednoti vlogo prvin gledališke, lutkovne predstave pri doživljanju in razumevanju dogajanja (dejanje, prizor, igralci, igra, kostumi, scena, rekviziti, luč idr.),
  - **izrazi razumevanje dogajanja, predstavi književne osebe in dogajalni prostor v radijski igri** ter ovrednoti radijsko igro glede na nazornost glasovne predstavitve in zvočne opreme,
  - po ogledu dramske predstave in branju tega književnega besedila našteje razlike in vrednostne sodbe na ravni doživljanja in razumevanja,
  - **s (po)ustvarjalnim tvorjenjem pokaže/dokaže možnost zaznavanja, doživljanja in razumevanja značilnosti dramskih besedil,**

Učenec kot pomoč pri razvijanju recepcijske/bralne zmožnosti usvoji tudi določeno literarnovedno znanje. Pokaže ga tako, da pozna, razume in uporablja literarnovedne izraze, navedene v tem učnem načrtu, ter pozna književna besedila obravnavanih obveznih avtorjev (7., 8., 9. razred).

9.7.4 Didaktična priporočila

Didaktika poučevanja izhaja iz načel Vzgoje za življenje in se v največji meri nanaša na prepoznavanje in uravnavanje otrokovega trenutnega energijskega stanja in otrokovega preferenčnega orodja zrelosti (več o tem v poglavju 4 Osnovna načela Vzgoje za življenje). Poleg tega je pomemben vidik poučevanja tudi učiteljev odnos do poučevane vsebine. Pomembno je, da poučevana vsebina zanima in navdušuje učitelja samega, tako bo namreč izbral oziroma razvil učinkovito didaktično metodo in didaktične pripomočke za poučevanje konkretne vsebine.

Osrednje didaktično priporočilo se nanaša na upoštevanje individualnih razlik ter na medpredmetno povezovanje. Učitelj dejavnosti prilagaja sposobnostim in interesom posameznega otroka oziroma razreda kot celote. Učencem se pouk prilagaja tako v fazah načrtovanja, izvedbe in organizacije kot pri preverjanju in ocenjevanju znanja. Učitelj v največji mogoči meri pri poučevanju vsebine različnih predmetov povezuje v smiselne celote.

Cilj pouka je v enaki meri spodbujati razvoj deklarativnega (nanaša se na dejstva in koncepte), proceduralnega (kako stvari narediti) in samoregulativnega znanja (kakšno znanje imamo o sebi kot učencu in kako nadzorovati lastno učenje). Poudarek pouka je na osebnem doživljanju ter upoštevanju izkušenj in zamisli, ki jih učenci oblikujejo v šoli in zunaj nje. Učitelj učence spodbuja tudi k ozaveščenju, kako so se nečesa naučili in kaj o nečem že vedo. Učitelj prilagaja učni proces tako, da so učenci v čim večji meri aktivni (eksperimentiranje, raziskovanje). Kjer je mogoče, učenci spoznavajo učne vsebine neposredno (v naravi, na terenu, iz konkretne izkušnje) oziroma na resničnih primerih, ki izhajajo iz neposrednega okolja in vsakodnevnih izkušenj učencev. Učitelj uporabi aktualne dogodke v razredu ter zunaj njega in jih vplete v pouk. Aktualne dogodke razume kot priložnost za rast učencev, jih zna kot take ustrezno predstaviti posameznemu učencu ali učencem na način, da spodbudi učno in osebno rast učencev.

Učne oblike in metode se prilagajajo starosti in drugim značilnostim skupine in posameznikov (npr. interesi, sposobnosti otrok, starostna heterogenost skupine). V pretežni meri pouk poteka v manjših skupinah, pogosto tudi v parih ali kot v obliki samostojnega dela. Pouk vključuje eksperimentalno in terensko delo, uporabo informacijske tehnologije (prikazi na računalniku in drugimi sodobnimi IKT-pripomočki), delo z besedilom, igro vlog, projektno delo, sodelovalno učenje, izkustveno učenje, učenje z opazovanjem, učenje v toku, tematsko učenje, didaktično igro ...

Metoda dela pri interpretaciji umetnostnega besedila zajema naslednje dejavnosti:

- uvodna motivacija,
- umestitev besedila in interpretativno branje,
- premor po branju,
- izražanje doživetij ter analiza, sinteza in vrednotenje,
- ponovno branje.

Metode dela z neumetnostnimi besedili zajema naslednje dejavnosti:

- priprava na sprejemanje/tvorjenje besedila,
- branje ali poslušanje besedila/pri tvorjenju med govornim nastopanjem čim bolj upoštevajo načela govornega nastopanja, med pisanjem pa pazijo na ustreznost, razumljivost in jezikovno pravilnost besedila,

sodelovanje v pogovoru: razčlenjevanje, obnavljanje, vrednotenje, doživljanje besedila in priprava na tvorjenje podobnega besedila.

9.8 SPOZNAVANJE OKOLJA

- 1. razred: 105 ur
- 2. razred: 70 ur
- 3. razred: 105 ur
- SKUPAJ: 280 ur**

9.7.5 *Oprelitev predmeta*

Namen predmeta Spoznavanje okolja v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju je otrokom omogočiti spoznavanje ožjega ter širšega okolja, v katerem živijo. Predmet vključuje tako družboslovne kot tudi naravoslovne in tehnične vsebine, ki otroku omogočajo, da celostno spozna svoje okolje (Kolar in sod., 2011).

Pouk v okviru navedenega predmeta spodbuja otrokovo spontano raziskovanje družbenih ter naravnih pojavov. Tekom pouka spoznavanje okolja učenci razvijajo svoje zamisli, odkrivajo spoznanja ob konkretnih dejavnostih in si pridobivajo spretnosti opazovanja, načrtovanja preprostih poskusov, eksperimentiranja, razvrščanja, urejanja, prirejanja, ravnanja s podatki, poročanja. Učenci okolje spoznavajo v neposrednem okolju (npr. gozd, pošta, vremenski pojavi, človek, travnik, park, promet,...) in ob pomoči drugih virov (npr. knjižnično-informacijska znanja, IKT).

Učitelj pri pouku spoznavanja okolja učence spodbuja k ozaveščanju lastnih interesov na tem področju, že osvojenega znanja, veščin ter talentov. Med poukom ustvarja možnosti za sodelovalno učenje in timsko delo, preko katerega učenci pridobivajo izkušnje soustvarjanja, vodenja in sledenja v skupini, soočanja z različnostmi interesov in sposobnosti ter sprejemanja teh različnosti.

9.7.6 *Vsebine predmeta*

Najpomembnejša splošna cilja predmeta sta razumevanje okolja ter razvijanje spoznavnega področja otrokovega razvoja. Spoznavanje dejstev, oblikovanje pojmov in povezav v zvezi z okoljem učencem pomaga razumeti lastno naravno in družbeno okolje ter hkrati predstavlja spodbudo za njihov kognitivni razvoj.

Obravnavane vsebine so:

- Okoljska vzgoja
- Živa bitja
- Sile in gibanje
- Čas
- Prostor
- Snovi
- Promet
- Jaz, skupnosti in odnosi
- Postopki (smiselno vključeni v ostale vsebine)

Pri vseh vsebinah učenci hkrati razvijajo tudi spretnosti in usvajajo postopkovna znanja.

9.7.7 Standardi znanja

Standardi znanja predmeta so navedeni po vsebinskih temah. **Minimalni standardi znanja so pri posameznih temah/sklopih v krepkem tisku.**

Okoljska vzgoja

Učenec:

- ve, da moramo grajeno okolje (šola, park, ...) vzdrževati in zna naštetih kdo in kako skrbi za določena zemljišča;
- **ve, da moramo naravno okolje varovati (zna ustrezno ravnanje z odpadki, varčevati z vodo in elektriko) in prispevati k urejenemu videzu vsi posamezniki;**
- **zna naštetih nekaj onesnaževalcev voda, zraka in tal v svoji okolici.**

Živa bitja

Učenec:

- **opiše, kaj živa bitja potrebujejo za življenje**
- ve, da so rastline, živali in človek živa bitja, ki rastejo, se razmnožujejo in umrejo (**po smrti se razgradijo**);
- poveže in **opiše živa bitja in njihova življenjska okolja** (naredi opazovalni list **spreminjanja okolja**);
- **zna naštetih in opisati potrebne življenjske pogoje za živa bitja (lastnosti zraka in pomen za živa bitja)**;
- **ve, da živa bitja iz okolja nekaj sprejemajo, predelujejo in v okolje oddajajo;**
- razume, da so živa bitja zaradi hrane med seboj povezana;
- prepozna in razvrsti živa bitja iz svoje okolice v skupine po preprostih zunanjih znakih;
- pozna načine razmnoževanja rastlin (predlaga, kako odkrijemo, kako izvedemo poskus, napove izid poskusa);
- prepozna osnovne dele človeškega telesa in preprosto pojasni kako telo deluje;
- **opiše, kako ljudje živijo, rastejo, se hranijo, premikajo in uporabljajo čutila;**
- preizkusi in opiše delovanje čutil (**čutilo za vid, čutilo za zvok**)
- **pozna lastnosti svetlobe in zvoka ter opiše, kako predmete vidimo in kako nastaja in potuje zvok (na preprostih primerih);**
- **razume pomen zdravja za človeka in načine ohranjanja zdravja.**

Sile in gibanje

Učenec:

- razlikuje gibanje teles (smer, hitrost) in sile, ki nanje delujejo;
- opiše navidezno gibanje Sonca;
- **izvede dejavnosti in napoveduje gibanje teles v vodi, zraku in po različnih površinah (opazuje, primerja telesa, poišče povezave in sklepa);**
- **ve, da na gibanje lahko vplivamo.**

Čas

Učenec:

- ve, da se ljudje in družba skozi čas spreminjajo in da spremembe povzročijo različni dejavniki;
- **zna časovno opredeliti dogodke in pojave (poveže letne čase z vremenskimi pojavi-le-te pozna in opiše);**

- **meri čas, ustrezno uporablja koledar (dan, teden, mesec, leto) in časovne izraze** (od minute do leta);
- pozna nekaj dejstev in podatkov iz lokalne preteklosti in jih časovno razvršča (časovni trak);
- **pozna pomen dediščine** (prepozna različne materialne, pisne in ustne vire informacij za širjenje znanja o preteklosti).

Prostor

Učenec:

- **pozna glavne smeri neba;**
- **pozna, bere, skicira in uporablja preproste zemljevide** za orientacijo v pokrajini;
- **se orientira v svojem okolju, v okolici šole, v naravi;**
- **zna opisati značilnosti domače pokrajine (drugih pokrajin) in življenje ljudi v tej pokrajini** ter jo primerjati z izbrano pokrajino v Sloveniji ali drugod v svetu;
- **loči različne tipe naselij.**

Snovi

Učenec:

- **pozna nekaj lastnosti teles in snovi ter razlike in podobnosti med njimi**, zna razvrstiti snovi po izbrani lastnosti;
- **prepozna in opiše spreminjanje lastnosti teles in snovi;**
- **pozna osnovne oznake za nevarne snovi in ravnanje ob srečanju z neznanimi snovmi;**
- razišče, oblikuje in gradi preproste tehnične predmete s sestavljankami in gradivi, pozna lastnosti gradiv ter orodij in pripomočke za njihovo obdelavo;
- zna organizirati delo in delovno mesto, pozna pravila varnega dela pri **izdelavi preprostega tehničnega izdelka.**

Promet

Učenec:

- **pozna pravila za pešce in kolesarje v prometu; pozna pomen varnostne opreme kolesa;**
- **pozna dejavnike varnosti v prometu in se po njih ravna;**
- pozna vlogo prometnih sredstev in zna razložiti vpliv prometa na okolje (trajnostno razvoj);
- opiše vzroke za potovanje.

Jaz, skupnost in odnosi

Učenec:

- **ve, da živi v Sloveniji in da je Slovenija članica EU;**
- **pozna in opiše nujnost sodelovanja med ljudmi (razume, da človek ne more živeti sam) in državami;**
- **pozna državne simbole Slovenije in ve, da v njej živijo Slovenci in pripadniki drugih narodov;**
- poimenuje in na zemljevidu pokaže države, ki mejijo na Slovenijo;
- **pozna poseben pomen različnih praznovanj** (prazniki) in zna opisati značilnosti;
- pozna imena in dejavnosti nekaterih ustanov (pozna delovanje šole);
- **pozna pravila družbenega življenja** in se po njih ravna;
- **opiše in razume nujnost sodelovanja med ljudmi;**
- **razume pomen in dolžnosti pravic ter ravna skladno z njimi;**

- **pozna razliko med tem, kar moramo, smemo in želimo delati;**
- **poimenuje poklice ljudi v njegovi okolici in zna opisati kaj je njihovo delo;**
- **pozna in razlikuje med osnovnimi vrednostmi denarja;**
- **zna naštet, opisati in razumeti pasti potrošništva;**
- zna prepoznati in upoštevati različnost med ljudmi in spoštovati enakost med spoloma;
- **pozna različne oblike družin in sorodstvene odnose v ožji in širši družini;**
- **zna predstaviti sebe, svoje bližnje in svoj dom;**
- **prepozna nevarne (naravne in družbene) situacije in ve, kje najde pomoč, ter kako primerno ravna v situacija, ki so zanj nevarne;**
- **zna naštet in prepoznati različne vrste nasilja in ve, kako in koga prositi za pomoč, če jo potrebuje;**
- **spoštljivo ravna v različnih situacija do sebe in do drugih;**
- **zna predstaviti razmišljanje o tem, zakaj je znanje pomembno;**
- **zna poiskati vire znanja.**

Postopki

Učenec zna:

- **opazovati**, primerjati, urejati, razvrščati **telesa, snovi, živa bitja in pojave** ter iskati povezave in sklepati;
- **primerjati fotografije, kratka besedila, razlikovati med dejstvi** in stališči, **podatke zapisovati na različne načine**, narediti preprost vprašalnik, opazovalni list, uporabljati tabele in preproste grafe ter predlagati raziskovalna vprašanja, izvedbo poskusa, napovedati izid poskusa;
- **uporabljati preproste pripomočke, izvesti poskus, opazovati in opisati opaženo, predstaviti svoje delo s poročanjem.**

9.7.8 Didaktična priporočila

Didaktika poučevanja izhaja iz načel Vzgoje za življenje in se v največji meri nanaša na prepoznavanje in uravnavanje otrokovega trenutnega energetskega stanja in otrokovega preferenčnega orodja zrelosti (več o tem v poglavju 4 Osnovna načela Vzgoje za življenje). Poleg tega je pomemben vidik poučevanja tudi učiteljev odnos do poučevane vsebine. Pomembno je, da poučevana vsebina zanima in navdušuje učitelja samega, tako bo namreč izbral oziroma razvil učinkovito didaktično metodo in didaktične pripomočke za poučevanje konkretne vsebine.

Osrednje didaktično priporočilo se nanaša na upoštevanje individualnih razlik ter na medpredmetno povezovanje. Učitelj dejavnosti prilagaja sposobnostim in interesom posameznega otroka oziroma razreda kot celote. Učencem se pouk prilagaja tako v fazah načrtovanja, izvedbe in organizacije, kot pri preverjanju in ocenjevanju znanja. Učitelj v največji možni meri pri poučevanju vsebine različnih predmetov povezuje v smiselne celote.

Cilj pouka je v enaki meri spodbujati razvoj deklarativnega (nanaša se na dejstva in koncepte), proceduralnega (kako stvari narediti) in samo-regulativnega znanja (kakšno znanje imamo o sebi kot učencu in kako nadzorovati lastno učenje). Poudarek pouka je na osebnem doživljanju ter upoštevanju izkušenj in zamisli, ki jih učenci oblikujejo v šoli in zunaj nje. Učitelj učence spodbuja tudi k ozaveščanju, kako so se nečesa naučili in kaj o nečem že vedo. Učitelj prilagaja učni proces tako, da so učenci v čim večji meri aktivni (eksperimentiranje, raziskovanje). Kjer je mogoče, učenci spoznavajo učne vsebine neposredno (v naravi, na terenu, iz konkretne izkušnje) oziroma na

resničnih primerih, ki izhajajo iz neposrednega okolja in vsakodnevnih izkušenj učencev. Učitelj uporabi aktualne dogodke v razredu ter izven njega in jih vplete v pouk. Aktualne dogodke razume kot priložnost za rast učencev, jih zna kot take ustrezno predstaviti posameznemu učencu ali učencem na način, da spodbudi učno in osebnostno rast učencev.

Učne oblike in metode se prilagajajo starosti in drugim značilnostim skupine in posameznikov (npr. interesi, sposobnosti otrok, starostna heterogenost skupine). V pretežni meri pouk poteka v manjših skupinah, pogosto tudi v parih ali kot v obliki samostojnega dela. Pouk vključuje eksperimentalno in terensko delo, uporabo informacijske tehnologije (prikazi na računalniku in drugimi sodobnimi IKT pripomočki), delo z besedilom, igro vlog, projektno delo, sodelovalno učenje, izkustveno učenje, učenje z opazovanjem, učenje v toku, tematsko učenje...

Vse vsebine in teme učenci spoznavajo z uporabo najrazličnejših materialov ter z uporabo osnovne informacijsko-komunikacijske tehnologije na področju matematike. Uporaba osnovne IKT omogoča lažje in širše medpredmetno povezovanje ter hkrati učencem pomaga pri pridobivanju procesnih znanj, kot npr. možnost izbiranja ustreznih pripomočkov in informacijske tehnologije, načrtovanje dela, kritično razmišljanje in druge.

9.9 ŠPANŠČINA

- 1. razred: 35 ur
  - 2. razred: 35 ur
  - 3. razred: 35 ur
  - 4. razred: 70 ur
  - 5. razred: 70 ur
  - 6. razred: 70 ur
  - 7. razred: 105 ur
  - 8. razred: 105 ur
  - 9. razred: 96 ur
- SKUPAJ: 621 ur**

9.7.9 *Opredelitev predmeta*

Španščina je po številu govorcev tretji svetovni jezik. Poleg števila govorcev je znanje tega jezika pomembno zaradi svoje izjemne zgodovinske in kulturne tradicije. Cilj pouka španskega jezika je poleg učenja jezika tudi povezovanje španske in slovenske kulture ter podati pravilen pogled na svet španskih govorcev (Kalenić Ramšak in sod., 2004). Učni načrt predstavlja program za učenje španščine kot drugega tujega jezika v vseh treh vzgojno-izobraževalnih obdobjih v okviru 621 ur. Zgodnje učenje tujih jezikov je koristno in ugodno vpliva tudi na kasnejše učenje tujih jezikov, kar potrjujejo številne raziskave. Prvo VIO je pomembno za ustvarjanje ugodnih okoliščin za kasnejšo večjezičnost. Hkrati je zgodnje učenje tujih jezikov tudi ena izmed prioritet evropske jezikovne politike.

Učitelj pri pouku španščine učence spodbuja k ozaveščanju lastnih interesov na področju španščine, že osvojenega znanja, veščin ter talentov. Med poukom ustvarja možnosti za sodelovalno učenje in timsko delo, preko katerega učenci pridobivajo izkušnje soustvarjanja, vodenja in sledenja v skupini, soočanja z različnostmi interesov in sposobnosti ter sprejemanja teh različnosti.

9.7.10 *Vsebine in splošni cilji*

Učenci se usposobijo za vsebinsko in situaciji ustrezno ustno in pisno sporazumevanje v ciljnem jeziku ter s tem za možnost vključevanja v vsakdanje življenje in kulturo govorcev tega jezika.

Učenci pridobivajo in razvijajo jezikovna in nejezikovna znanja, jezikovne in medkulturne in druge zmožnosti, spretnosti, stališča in vrednote ter ključne kompetence za vseživljenjsko učenje. Vse to jim omogoča dejavno, uspešno in kritično vključevanje v njihovo osebno, šolsko in družbeno okolje, v nadaljnje šolanje in bodoče poklicno udejstvovanje. Tako usposobljeni učenci se bodo na osnovi spoštljivega medjezikovnega in medkulturnega sporazumevanja lahko dejavno vključevali v slovensko, evropsko in globalno skupnost narodov in narodnosti.

Splošni cilj učenja tujega jezika v osnovnošolskem izobraževanju je doseganje celostne zmožnosti za medkulturno in medjezikovno komunikacijo, ki jo sestavljata:

1. Splošna znanja in zmožnosti

- Splošna znanja (osnovne sociokulturne vsebine španske in (delno) hispanoameriške resničnosti danes ter pomembna zgodovinska in geografska dejstva Španije in Hispanoamerike)

- Poznavanje in spoštovanje družbeno-kulturnih značilnosti različnih kultur, zavedanje o medkulturnih razlikah, krepitev svoje nacionalne identitete in kulturnih vrednot ter oblikovanje zavesti o sebi kot posamezniku in kot pripadniku skupnosti v interakciji z drugimi v Evropi in po svetu.
- Spoznavanje, razumevanje in spoštovanje svojih in tujih občutkov in čustev, razvijanje (samo)zaupanja in empatije ter izogibanje predsodkom in stereotipom.
- Konstruktivno sporazumevanje v različnih družbenih situacijah, sklepanje kompromisov, ohranjanje osebne integritete in spoštovanje integritete drugi.
- Razvijanje soodgovornosti za svoje učenje in znanje

2. Medkulturna sporazumevalna zmožnost v španščini

- **Jezikovne zmožnosti:** spoznavanje jezikovnega sistema španščine (leksikalnih, oblikoslovnih, glasoslovnih, pravopisnih in pravorečnih sestavin sistema) in razvijanje zmožnosti uporabe jezikovnih znanj za razumevanje, sprejemanje, tvorjenje in posredovanje sporočil oziroma besedil.
- **Pragmatične zmožnosti:** Spoznavanje osnovnih lastnosti besedil in razumevanje pravil za ustrezno tvorbo pisnih in govornih besedil ter sporazumevanja. Razvijanje sposobnosti pravilno proizvajati in ustrezno interpretirati neko jezikovno dejstvo v skladu s situacijo, v kateri komunikacija poteka.
- **Sociolingvistične zmožnosti:** spoznavanje družbenih dogovorov oziroma družbeno-jezikovnih in družbeno-kulturnih pravil, norm in navad za ustrezno sporazumevanje oziroma ustrezno interpretacijo in posredovanje sporočil.

Učenci razvijajo naslednje zmožnosti razumevanja, sprejemanja, tvorjenja in posredovanja sporočil oziroma besedil (cilji niso zapisani po vrstnem redu pomembnosti, saj so prepleteni, soodvisni in se največkrat razvijajo integrirano):

- **Poslušanje in slušno razumevanje**
- **Govorno sporazumevanje in sporočanje**
- **Branje in bralno razumevanje**
- **Pisanje, pisno sporazumevanje in sporočanje**

Prvo vzgojno-izobraževalno obdobje je še posebej pomembno, učenci morajo čim bolj celostno začutiti jezik, njegovo melodijo in ritem ter ga vzljubiti. Pouk mora biti za otroke v prvi vrsti prijetno, zanimivo in pestro doživetje in se mora približati naravnemu usvajanju jezika, saj je zgodnje učenje tujega jezika le tako lahko učinkovito in uspešno.

9.7.11 Standardi znanja

Standardi znanja hkrati predstavljajo tudi minimalne standarde znanja, ki jih morajo učenci doseči ob koncu posameznega vzgojno-izobraževalnega obdobja.

POSLUŠANJE IN SLUŠNO RAZUMEVANJE

Prvo vzgojno-izobraževalno obdobje:

- Prepoznajo, da je besedilo govorjeno v španščini, prepoznajo španščino med drugimi jeziki.
- Razumejo večino pogosto rabljenih navodil za delo pri pouku in to pokažejo z upoštevanjem napotkov.
- Razumejo pogosto rabljene besede in besedne zveze, vezane na obravnavano temo, razumevanje pokažejo z nebesednim in besednim odzivom.

- Znajo poiskati določene podatke v ustrezno zahtevnem slušnem besedilu in se nanje nebesedno odzvati (npr. z dvigom roke, risanjem ipd.).
  - Ločijo med osnovnimi sporazumevalnimi funkcijami (npr. vprašanja, pozdravi, ukazi).
  - Ugotovijo jasno izraženo razpoloženje govorcev (veselje, jezo, nezadovoljstvo,...).
- Ravni znanja po koncu prvega VIO še ne moremo označiti kot raven A1 glede na SEJO.

Drugo vzgojno-izobraževalno obdobje

- Izluščijo glavno misel (temo) besedila in glavne poudarke preprostega govora.
- Razumejo nekaj pomembnih podatkov in podrobnosti (besed, besednih zvez, fraz) v govorjenih informativnih besedilih z znano tematiko na podlagi opor.
- Prepoznajo časovno zaporedje dogodkov, ki je jasno in nedvoumno nakazano.
- Razumevanje pokažejo z nebesednim in besednim odzivom. Besedni odziv v španščini je krajši, daljši odziv je lahko v prvem jeziku.

Tretje vzgojno-izobraževalno obdobje

- Izkoriščajo večino elementov nebesedne podpore in tako hitreje in bolje razumejo govorjena besedila.
- Razumejo glavno temo besedila in glavne poudarke govora.
- Razumejo podatke in podrobnosti v govorjenih besedilih iz različnih virov in različnih tematik.
- Razumejo neposredno izražena stališča in namen govorcev (prepoved, prošnja,...).
- Prepoznajo časovno zaporedje dogodkov tudi v bolj zapletenih besedilih.

BRALNO RAZUMEVANJE

Prvo vzgojno-izobraževalno obdobje

- Poznajo črke tuje abecede in posebnosti glasov.
- Prepoznajo zapis osnovnega, pogosto rabljenega besedišča ter pomen besednih zvez v okviru znanih tem.
- Razlikujejo med zapisom in izgovorom njim znanega, pogosto rabljenega besedišča.
- Znajo prebrati in razumeti posamezne znane povedi, ki jih spremlja nejezikovna podpora (npr. slikovno gradivo).
- Znajo prebrati kratka in ustrezno zahtevna pisna navodila z nejezikovno podporo (npr. sliko).

Drugo vzgojno-izobraževalno obdobje

- Prepoznajo in ugotovijo znano vrsto besedila (npr. pravljica, razglednica,...), lahko ob ustrezni slikovni opori.
- Razumejo glavno misel (temo) in ključne podrobnosti kratkih besedil z znanega tematskega področja,
- Prepoznajo in znajo poiskati zahtevane podatke,
- Preberejo in razumejo navodila,
- Razumejo tudi obsežnejša besedila, vendar ne nujno vseh ključnih podrobnosti,

- Razumejo/predvidijo tudi pomen nekaterih neznanih besed v predvidljivih in kratkih besedilih,
- Razumejo najobičajnejše in preproste znake, simbole (piktograme) in napise v najbližjem okolju,
- Prepoznajo črke španske abecede in razumejo njihovo vlogo v pomenu besed,

Tretje vzgojno-izobraževalno obdobje

- Poiščejo zahtevane podatke v daljših ali več krajših besedilih.
- Berejo in razumejo večpovedna pisna navodila z ali brez slikovne podpore.
- Dokaj natančno razumejo pripovedno besedilo in osnovna notranja razmerja (npr. časovno, vzročno-posledično).
- Preberejo obsežnejše besedilo in prepoznajo nekatere okoliščine (npr. dogajalni čas, kraj, osebe).
- Oblikujejo in razložijo svoj odnos do prebranega.
- Razumejo pomen besed in besednih zvez v manj predvidljivih, a še vedno razmeroma preprostih besedilih.
- Prepoznajo in razumejo nebesedne okoliščine (npr. sporočilni namen, mnenje, čustva, želje...).

GOVORNO SPOROČANJE IN SPORAZUMEVANJE

Prvo vzgojno-izobraževalno obdobje

- Poimenujejo, poizvedujejo in povejo nekaj o sebi in svetu okrog sebe v okviru obravnavanih tem.
- Se sporazumevajo v znanih situacijah (npr. povejo telefonsko številko, čestitajo za rojstni dan).
- Zapojejo ali povejo določena besedila (rime, izštevanka ali pesmi).
- Uporablja osnovne sporazumevalne strategije (npr. nebesedno podporo, geste, mimiko).
- Poznajo in uporabljajo nekatere jezikovne označevalce družbenih razmerij in nekatere vljudnostne dogovore.

Drugo vzgojno-izobraževalno obdobje

- Obvladajo kratke, preproste in jasno strukturirane sporočanje in sporazumevalne dejavnosti v znanih okoliščinah (pozdravljajo, se poslavljajo, pritrjujejo, zanikajo, izražajo počutje, zahvalo, izrazijo svoje želje in potrebe, itn.).
- Odgovarjajo na zastavljena vprašanja in postavljajo vprašanja, začnejo in končajo kratek in preprost pogovor v znanih okoliščinah (nepripravljeno oziroma spontano se večinoma še ne pogovarjajo).
- Na kratko in preprosto opisujejo in pripovedujejo, poizvedujejo, predstavljajo, se dogovarjajo, itn.
- Uporabljajo preproste slovnične strukture in najosnovnejša vezniška sredstva.
- Uporabljajo osnovno nebesedno podporo.
- Izgovor znanega besedišča je večinoma razumljiv.

Tretje vzgojno-izobraževalno obdobje

- Obvladajo krajše, preproste (občasno tudi bolj zapletene) in jasno strukturirane sporočanje in sporazumevalne dejavnosti v večinoma znanih okoliščinah.
- Govorno se odzivajo na pobude o temah iz njihovega bližnjega in širšega življenjskega okolja.
- Začnejo, vodijo in končajo pogovor o znanih tematikah, govor ni nuno tekoč.
- Govor prilagajajo glede na razmere (namen, sogovornika, itn.) in upoštevajo osnovna pravila medkulturnega sporazumevanja (npr. ne vpada v besedo).
- Dokaj obvladajo osnovne slovnične strukture.
- Uporabljajo besedišče s širših, znanih tematskih področij ter raznovrstne in tudi bolj zapletene slovnične strukture (tu se pojavljajo napake, ki občasno ovirajo razumljivost govora).
- Uporabljajo nebesedno podporo, ki je usklajena s sporočilom.
- Izgovor je večinoma razumljiv, z opaznim naglasom in napakami.

PISNO SPOROČANJE IN SPORAZUMEVANJE

Prvo vzgojno-izobraževalno obdobje

- Zapišejo črke tujega jezika.
- Prepišejo besede.

Drugo vzgojno-izobraževalno obdobje

- Znajo zapisati pogosto rabljeno, omejeno besedišče obravnavanih tem
- Pišejo nize enostavnih, včasih večstavnih povedi (večkrat z neustreznim vrstnim redom).
- Pišejo zelo kratka in preprosta besedila o njim znanih temah s konkretno vsebino.
- Uporabljajo preprosto, ponavljajoče se in pogosto rabljeno besedišče ter zelo preproste slovnične strukture (pri rabi prihaja do napak, ki občasno ovirajo razumljivost).
- Španske črke zapisujejo ustrezno, besede pa so pogoste napisane fonetično ali z drugimi pomanjkljivostmi.
- Dokaj ustrezno uporabljajo končna ločila, druga še razmeroma neustrezno.
- Obvladajo preproste strategije pisanja (izpolnjevanje tabel, oblačkov, prenašanje informacij iz tabel, miselnih vzorcev, slušnih in pisnih besedil, itn.). Napake se še pojavljajo.
- Brez večjih pomanjkljivosti uporabljajo osnovne standardne oblike preprostih besedil (npr. razglednica, vabilo na rojstni dan, itn.)

Tretje vzgojno-izobraževalno obdobje

- Pišejo tudi večstavne povedi, besedni red v enostavnih povedih je večinoma pravilen.
- Pišejo krajša besedila o njim znanih temah in idejah s konkretno vsebino.
- Uporabljajo širši nabor besedišča, več različnih vezniških sredstev ter več raznovrstnih včasih tudi bolj zapletenih slovničnih struktur (osnovne strukture so večinoma pravilne, pri bolj zapletenih delajo napake, ki včasih ovirajo razumljivost).
- Znane besede so večinoma pravilno zapisane, ločila večinoma ustrezno uporabljena.

- Brez večjih pomanjkljivosti uporabljajo osnovne standardne oblike znanih vrst besedil (npr. pismo).
- Obvladajo: zapisovanje, izpisovanje, izpolnjevanje, prenašanje informacij, itn.

9.7.12 Didaktična priporočila

Didaktika poučevanja izhaja iz načel Vzgoje za življenje in se v največji meri nanaša na prepoznavanje in uravnavanje otrokovega trenutnega energetskega stanja in otrokovega preferenčnega orodja zrelosti (več o tem v poglavju 4 Osnovna načela Vzgoje za življenje). Poleg tega je pomemben vidik poučevanja tudi učiteljev odnos do poučevane vsebine. Pomembno je, da poučevana vsebina zanima in navdušuje učitelja samega, tako bo namreč izbral oziroma razvil učinkovito didaktično metodo in didaktične pripomočke za poučevanje konkretne vsebine.

Osrednje didaktično priporočilo se nanaša na upoštevanje individualnih razlik ter na medpredmetno povezovanje. Učitelj dejavnosti prilagaja sposobnostim in interesom posameznega otroka oziroma razreda kot celote. Učencem se pouk prilagaja tako v fazah načrtovanja, izvedbe in organizacije, kot pri preverjanju in ocenjevanju znanja. Učitelj v največji možni meri pri poučevanju vsebine različnih predmetov povezuje v smiselne celote.

Cilj pouka je v enaki meri spodbujati razvoj deklarativnega (nanaša se na dejstva in koncepte), proceduralnega (kako stvari narediti) in samo-regulativnega znanja (kakšno znanje imamo o sebi kot učencu in kako nadzorovati lastno učenje). Poudarek pouka je na osebnem doživljanju ter upoštevanju izkušenj in zamisli, ki jih učenci oblikujejo v šoli in zunaj nje. Učitelj učence spodbuja tudi k ozaveščanju, kako so se nečesa naučili in kaj o nečem že vedo. Učitelj prilagaja učni proces tako, da so učenci v čim večji meri aktivni (eksperimentiranje, raziskovanje). Kjer je mogoče, učenci spoznavajo učne vsebine neposredno (v naravi, na terenu, iz konkretne izkušnje) oziroma na resničnih primerih, ki izhajajo iz neposrednega okolja in vsakodnevnih izkušenj učencev. Učitelj uporabi aktualne dogodke v razredu ter izven njega in jih vplete v pouk. Aktualne dogodke razume kot priložnost za rast učencev, jih zna kot take ustrezno predstaviti posameznemu učencu ali učencem na način, da spodbudi učno in osebno rast učencev.

Učne oblike in metode se prilagajajo starosti in drugim značilnostim skupine in posameznikov (npr. interesi, sposobnosti otrok, starostna heterogenost skupine). V pretežni meri pouk poteka v manjših skupinah, pogosto tudi v parih ali kot v obliki samostojnega dela. Pouk vključuje eksperimentalno in terensko delo, uporabo informacijske tehnologije (prikazi na računalniku in drugimi sodobnimi IKT pripomočki), delo z besedilom, igro vlog, projektno delo, sodelovalno učenje, izkustveno učenje, učenje z opazovanjem, učenje v toku, tematsko učenje...

9.10 ŠPORT

- 1. razred: 105 ur
  - 2. razred: 105 ur
  - 3. razred: 105 ur
  - 4. razred: 105 ur
  - 5. razred: 105 ur
  - 6. razred: 70 ur
  - 7. razred: 70 ur
  - 8. razred: 70 ur
  - 9. razred: 64 ur
- SKUPAJ: 799 ur**

* Plesne aktivnosti, ki so v javno veljavnem učnem načrtu del učnega načrta za predmet šport, so v okviru programa Vzgoje za življenje vključene v predmet umetnost-modul ples, zato jih v učnem načrtu za šport ni. Skladno s tem je predmetu šport v programu vzgoja za življenje v šestem razredu namenjenih nekaj manj šolskih ur kot v javno veljavnem učnem načrtu za šport v osnovni šoli.

9.7.13 Opredelitev in splošni cilji predmeta

Predmet šport temelji na celostnem razvoju otrok in mladostnikov. Je proces pridobivanja znanja, razvijanja telesnih, gibalnih, psihičnih ter socialnih sposobnosti in lastnosti (Kovač, Markun Puhan, Lorenci, Novak, Planinšec, Hrastar, Pleteršek in Muha, 2011). Učenci v okviru predmeta šport spoznavajo pomen gibanja in ustrezne športne dejavnosti, higiene, uravnotežene prehrane in počitka za dobro počutje in zdravje.

Cilj predmeta je preko osnovnošolskih športnih vsebin razvijati gibalno pismenost, telesne in gibalne sposobnosti ter gibalno znanje učencev in krepiti ter razvijati njihov psihosocialni razvoj. Učenci pri pouku športa spoznajo načine sproščanja, lahkotno redno in kakovostno vadbo, različne načine gibanja v naravi. Učijo se tudi sprejemanja različnosti glede na različne sposobnosti posameznikov. Ker se določene gibalne sposobnosti razvijejo le, če je intenzivnost vadbe dovolj visoka, je eden od ciljev pri predmetu tudi redno izvajanje intenzivnejše vadbe.

Učitelj pri pouku športa učence spodbuja k ozaveščanju lastnih interesov na področju športa, že osvojenega znanja, veščin ter talentov. Učitelj med poukom športa ustvarja možnosti za sodelovalno učenje in timsko delo, preko katerega učenci pridobivajo izkušnje soustvarjanja, vodenja in sledenja v skupini, soočanja z različnimi interesi in sposobnostmi ter sprejemanja teh različnosti.

9.7.14 Vsebine

Področja oz. teme:

- Prvo VIO: vsebine obravnavane skozi igro: naravne oblike gibanja, atletska in gimnastična abeceda, igre z žogo, pohodništvo, plavalna abeceda, zimske aktivnosti.
- Drugo VIO: vsebine obravnavane skozi igro: naravne oblike gibanja, igra ter kondicijska vadba, atletika, gimnastika z ritmično izraznostjo, mala košarka, mala odbojka, mali roket, mali nogomet, pohodništvo, plavanje in vodne aktivnosti, smučanje in zimske aktivnosti.
- Tretje VIO: kondicijska vadba, atletika, gimnastika z ritmično izraznostjo, košarka, odbojka, roket, nogomet, pohodništvo, plavanje in vodne aktivnosti, smučanje in zimske aktivnosti.

9.7.15 Standardi znanja

Minimalni standardi znanja so v krepkem tisku.

A. Prvo vzgojno-izobraževalno obdobje

Naravne oblike gibanja in igra

- **Učenec sproščeno izvaja naravne oblike gibanja.**
- **Varno izvaja enostavne gibalne naloge.**
- **Upošteva pravila izbranih elementarnih iger in športnega obnašanja.**
- **Upošteva izraze, povezane s položaji telesa in smerjo gibanja v prostoru.**
- Ob demonstraciji učitelja izvede raztezne in krepilne vaje.
- Izvede različne oblike hoje in krajšega teka v naravi, metov, skokov, plezanja, lazenja, kotaljenja, ves, nošenja, potiskanja, padanja, vlečenja, ipd.
- Po športnih pravilih sodeluje v igrah z različnimi športnimi pripomočki, v različnih oblikah gibanja in v različnih organizacijskih oblikah (pari, trojke, ipd.).
- Izvede varen padec z mesta in v gibanju

Atletska abeceda

- **Učenec skladno in sproščeno teče.**
- **Neprekinjeno hodi in teče pet minut.**
- **Na znak steče z visokega štarta.**
- **Glede na svoje sposobnosti preskoči določeno višino in razdaljo s sonožnim odzivom z mesta in z enonožnim odzivom s kratkim zaletom.**
- **Pravilno vrže žogico ali žvižgača z eno roko z mesta ali z zaletom.**
- **Soročno vrže žogo izpred prsi v daljino in v cilj.**
- **Pozna nekatere osnovne atletske pojme.**
- Sproščeno ter v ritmu hodi in teče v naravi (visoki start).
- Sodeluje v igrah hitrega odzivanja in štafetnih igrah (s teki, skoki in meti).
- Preskoči nizko oviro z enonožnim odzivom in krajšo razdaljo s sonožnim odzivom z mesta ter povezano izvede kratki zalet, enonožni odziv in sonožni doskok na športno orodje ali blazino.
- Izvede osnovni skok v višino in daljino (tudi z zaletom in večjimi žogami).
- Vzdržljivostni tek
- Pozna različne postopke merjenj (čas, razdalja, število ponovitev).

Gimnastična abeceda

- **Učenec izvaja osnovne gimnastične vaje. Izvede preval naprej in stojo na lopaticah, se plazi in lazi, hodi in skače po ožji površini (klop), s pomočjo učitelja ali prilagoditvijo naskoči v oporo klečno ali čepno na nižjo skrinjo, pleza po letveniku, zviralniku in poševni klopi, preskakuje kolebnico.**
- Pri padcu zna ravnati s svojim telesom tako, da se ne poškoduje (pozna tehnike padanja).
- Izvede in poimenuje osnovne elemente akrobatike: valjanje, zibanje, poskok v opori na rokah, stojo na lopaticah, preval naprej in nazaj, premet v stran.
- Prepleza oviro, preplazi ter prehodi klop v različnih smereh gibanja, na njej izvede poskok (sonožni, enonožni), enostavne drže, obrat sonožno in seskok.
- Preskoči kolebnico v več zaporednih ponovitvah na različne načine, ob glasbeni spremljavi s kolebnico izvede enostavno sestavo.

- Pleza po letveniku, poševni klopi, zviralih, žrdi, vrvi, ipd.
- Izvede različne skoke: preskok klopi ter nizke gredi z oporo rok in brez, naskok na oporo klečno ali čepno na skrinjo vzdolž (višina do 100cm).

Igre z žogo

- **Vključuje se v igro in upošteva pravila.**
- **Učenec z roko, nogo ali palico vodi in podaja žogo. Z obema rokama lovi in z nogo ustavlja žogo. Z roko/rokama, nogo, palico ali loparjem zadeva mirujoče cilje. Odbija balon.**
- **Vključuje se v izbrane elementarne in male moštvene igre z žogo in upošteva njihova pravila.**
- Se na različne načine na mestu in v gibanju poigrava z baloni in z različnimi žogami (vodenje, nošenje in kotaljenje v različnih smereh).
- Z žogo na različne načine zadane mirujoče in gibljive cilje.
- Poda, odbije in ujame žogo z obema rokama (nogama, pripomočki) na mestu in v gibanju.
- Sodeluje v štafetnih, elementarnih ter malih igrah z žogo.
- Pozna in upošteva pravila obravnavanih iger z žogo.
- Pozna in ustrezno uporablja osnovne izraze (npr. podaja, met...).

Pohodništvo

- **Učenec je sposoben hoditi tri ure z daljšimi oziroma s krajšimi postanki.**

Pozna osnovno pohodniško opremo in pravila varne hoje.

- V vsakem razredu se udeleži dveh pohodov v bližnje hribovje (zahtevnost terena in orientacije se stopnjujeta).
- Za pohod se primerno obleče, obuje in si pripravi nahrbtnik oziroma navede primerno obleko, obutev in opremo.
- Hodi v enakomernem tempu (zna razporediti moči) ter izrazi geografske značilnosti površja, kjer poteka pohod in upošteva naravovarstvene ukrepe (npr. smeti s seboj do zabojnika).
- Med pohodom upošteva pravila varnosti.

Plavalna abeceda

- **Pozna nevarnosti v vodi. Na kopališču upošteva varnostna in higienska pravila.**
- **Ob koncu 3. razreda je učenec prilagojen na vodo in preplava 15 metrov oziroma 35 m (usvoji delfinčka)**
- Hodi in teče v plitki vodi, se udeleži vodnih iger in izvede različne naloge v vodi.
- Izvede vaje za privajanje na odpor vode, potopi glavo, gleda pod vodo, izdihuje pod vodo, doseže telesno plovnost in drsenje.
- Varno skače v vodo ob primernih pogojih, pozna pravila varnosti v in ob bazenih ter higienske ukrepe.

Zimske aktivnosti

- Se na snegu udeleži igre, izvede naravne oblike gibanja.
- Izvede osnovne vaje drsenja, spreminjanja smeri in ustavljanja na snegu, s sanmi ali na drsalkah, premaguje različne zasnežene terene, zna pasti in vstati, uporablja smučarske naprave.
- Pozna in upošteva pravila varnega gibanja na snegu in ledu.

B. Drugo vzgojno-izobraževalno obdobje

Naravne oblike gibanja, igra ter kondicijska vadba

- **Učenec pozna nekatere naloge za razvoj moči, vzdržljivosti in gibljivosti ter pomen kondicijske pripravljenosti kot enega od dejavnikov zdravega življenjskega sloga.**
- **Učenec poimenuje osnovne položaje in gibanja telesa.**
- Izvede naravne oblike gibanja, naloge in igre za razvoj skladnosti gibanja, moči, hitrosti, ravnotežja, gibljivosti ter vzdržljivosti.
- Sodeluje v igrah z različnimi vzgojno-izobraževalnimi cilji (za razvoj socialnih, gibalnih in funkcionalnih sposobnosti, za ogrevanje in umirjanje, za izpopolnjevanje gibalnih vaj, za razvoj ustvarjalnosti in medsebojne pomoči, za razvedrilo).
- Izvede krepilne, vaje za razvoj gibljivosti, dihalne in sprostilne vaje ter izrazi pomen redne gibalne aktivnosti za zdrav življenjski slog.

Atletika

- **Učenec zna teči z visokega starta, skočiti v daljino in višino z zaletom.**
- **Učenec zna metati žogico ali žvižgača z mesta.**
- **Učenec je sposoben teči pet minut v počasnejšem tempu. V skokih in metih dosega dosežke, primerne svojim individualnim sposobnostim.**
- **Učenec pozna osnovne atletske pojme.**
- **Učenec pozna postopke merjenja, s pomočjo učitelja grafično ponazori svoje dosežke in jih primerja s povprečji vrstnikov.**
- Sposoben je teči 8-10 minut
- Izvede štafetni tek, start iz različnih položajev, hitri tek iz visokega in nizkega starta, daljši tek v naravi.
- Izpopolnjuje tehniko teka in različnih poskokov.
- Skoči v daljino z zaletom.
- Skoči v višino s prekoračno tehniko.
- Tehnično pravilno vrže žogice z mesta in s kratkim zaletom, vrže težko žogo na različne načine.
- Se pravilno odzove na povelja za visoki in nizki start, meri z metrom in štoparico ter si izmeri srčni utrip.

Gimnastika z ritmično izraznostjo

- **Učenec izvaja sklop gimnastičnih vaj po navodilih učitelja. Nadzorovano se giblje v različnih smereh v olajšanih okoliščinah (preval naprej in nazaj po strmini, premet v stran prek klopi).**
- **Učenec je sposoben zadržati položaj telesa v preprosti drži, preskoči orodje raznožno s pomočjo, sonožno skače s kolebnico, pleza po plezalih.**
- **Učenec poveže različne gimnastične prvine na ožji površini, učenke izvedejo enostavne prvine s trakom ali obročem.**
- **Učenec pozna pomen ogrevanja in nekatere raztezne in krepilne vaje.**
- Izvede sklop gimnastičnih vaj za ogrevanje, premaguje orodja kot ovire.
- Izvede različne elemente akrobatike: preval naprej in nazaj, premet v stran, stoja na rokah (s pomočjo oz. varovanjem ali ob letveniku).
- Izvede različne skoke: naskok na skrinjo v različne opore, raznožka čez kozo s pomočjo ali varovanjem, različni seskoki z višjega na nižje (različni skoki v globino), skok stegnjeno in skrčno (mala prožna ponjava).

- Pleza po različnih plezalih, koleba v vesi in opori, skoči iz opore, ob pomoči izvede vzmik.
- Po klopi in nizki gredi hodi z različnimi nalogami, izvede obrat sonožno in različne drže (razovka idr.), skoči z enonožnim in sonožnim odzivom ter različnimi seskoki, poveže več elementov v preprosto zaporedje.
- Izvede različne ritmične elemente: skoke, obrate na eni nogi, drže, vaje z enim od pripomočkov ritmične gimnastike.
- Pozna in uporablja izraze gimnastičnih prvin, položajev telesa ter športnih orodij.

Igre z žogo

Od štirih opisanih iger z žogo učitelj pri pouku športa obvezno izbere dve igri (po lastnem oz. po izboru učencev), ostale igre se obravnavajo izbirno, lahko pa se dodatno izberejo tudi druge igre z žogo, ki tukaj niso navedene.

Učenec izvaja osnovne tehnične in taktične elemente malih športnih iger, pozna osnovna pravila in temeljne pojme malih športnih iger ter spoštuje pravila športnega obnašanja.

Mala košarka

- Vodi žogo na različne načine (na mestu in v gibanju), izvede osnovni prehod v vodenje in prehod s spremembo smeri ter menjavanjem rok spredaj, žogo po vodenju zaustavi.
- Žogo poda ter ulovi (na mestu in v gibanju) z obema rokama, izvede met z obema rokama iznad glave in iz dvokoraka ter se giblje v preži.
- Sodeluje v igri košarke s prirejenimi pravili.

Mala odbojka

- Sodeluje v elementarnih in štafetnih igrah za razvoj hitrosti, orientacije v prostoru in sodelovanja, ki vključujejo tehnične elemente odbojke.
- Izvede različna žoganja, spodnji in zgornji odboj (tudi s spremembo smeri leta žoge), podajo, spodnji servis, sprejem servisa.
- Sprejme in odbije žogo čez vrvico.
- Sodeluje v igri odbojke s prirejenimi pravili.

Mali roket

- Sodeluje v elementarnih in štafetnih igrah za razvoj hitrosti, orientacije v prostoru in sodelovanja, ki vključujejo tehnične elemente roketne igre.
- Rokometno žogo ulovi, vodi, izvede komolčno podajo in odkrivanje brez žoge, izvede podajo z dolgim zamahom iznad glave in predor z žogo, strelja na gol z zamahom iznad glave, krije napadalca brez žoge.
- Sodeluje v igri rokometu s prirejenimi pravili.

Mali nogomet

- Sodeluje v elementarnih in štafetnih igrah za razvoj hitrosti, orientacije v prostoru in sodelovanja, ki vključujejo tehnične elemente nogometu.
- Izvede osnovne elemente brez žoge in z žogo (poigravanja, vodenja, podajanja, sprejemanja, udarjanja).
- Sodeluje v igri nogometu s prirejenimi pravili.

Pohodništvo

- **Učenec je sposoben hoditi tri ure z daljšimi postanki in pri tem premagati višinsko razliko vsaj 400 metrov.**
- **Učenec pozna vpliv hoje na organizem, pravila varne hoje in prvo pomoč pri praskah, žuljih in pikih žuželk ter zaščito pred insekti.**
- Se v vsakem razredu udeleži dveh pohodov na višjo razgledno vzpetino (stopnjevanje dolžine in zahtevnosti ture) in enega orientacijskega ekipnega pohoda po označeni poti.
- Pozna ter upošteva varnostne ukrepe ob hoji po gorskem svetu: obutev, nahrbtnik, ostala oprema, tempo hoje, prehrana, pitje tekočine, vreme, orientacijsko znanje, vpliv sonca in mraza, vpliv pikov žuželk, otiščanci, varovanje okolja.

Plavanje in vodne aktivnosti

- **Učenec pozna elemente samoreševanja iz vode in upošteva pravila varnosti v vodi.**
- **Ob koncu 6. razreda učenec preplava 50 metrov* (naloga za bronastega delfina) in med plavanjem opravi nalogo za varnost.**
- Na športnem dnevu ali v šoli v naravi izpopolni svoje znanje plavanja v eni ali dveh tehnikah, v štartnih skokih in šolskih obratih, v potopu s prelomom in v elementih samoreševanja.
  - Izvede ogrevalne vaje
  - Pozna pomen posamezne plavalne opreme, higienska pravila in postopke v in ob vodi, lastnosti vode, pomen znanja plavanja ter varnostne ukrepe ob skokih v vodo in nezgodah.
  - Upošteva pravila varnosti na kopališču.
  - Izvede eno od tehnik plavanja (prsno ali hrbtno)
  - vaje za varnost v vodi.

Smučanje in zimske aktivnosti

- Sodeluje v vsaj dveh od navedenih dejavnosti na snegu: igre na snegu, sankanje, drsanje, smučanje, krpljanje ter tek na smučeh.
- Na športnem dnevu ali v šoli v naravi izvede osnovne elemente smučanja ali teka na smučeh.
  - Upošteva pravila varnosti, pozna pomen posamezne opreme, pozna ukrepe ob nezgodah ter pozna FIS pravila, pravila drsališč, sankališč....
  - Izvede ogrevalne vaje glede na izvajane aktivnosti

*Če učenec zaradi razvojnih ali zdravstvenih težav ne zmore preplavati razdalje, ki v Sloveniji opredeljuje plavalca, mu šola predlaga, naj se vključi v dodatno šolo v naravi z vsebinami plavanja ali plavalni tečaj.

C. Tretje vzgojno-izobraževalno obdobje

Kondicijska vadba

- **Učenec preveri svojo telesno pripravljenost in pozna naloge za razvoj moči, gibljivosti in aerobne vzdržljivosti.**
- **Učenec dosega v gibalnih sposobnostih dosežke, prilagojene individualno postavljenim ciljem.**
- **Učenec zaznava spremembe v svoji telesni zmogljivosti, primerja svoje dosežke s povprečji vrstnikov in ugotavlja svoja močna in šibka področja.**
- Izvede vaje za razvoj moči, hitrosti, skladnosti (koordinacije) gibanja, gibljivost ter aktivnosti za razvoj vzdržljivost, izrazi pomen programa kondicijske priprave.
- Izvede vaje za stabilizacijo telesa in primerno telesno držo.

- Izrazi pomen izbora nalog, trajanja obremenitev glede na različne cilje ter razlike med aerobno in anaerobno vadbo.

Atletika

- **Učenec izvaja osnovne vaje za spopolnjevanje tehnike teka. Teče z nizkega in visokega starta.**
- **Učenec preda štafetno palico v hoji.**
- **Učenec je sposoben teči v naravi vsaj 10 minut (lahko tudi z vmesno hojo) v počasnejšem tempu.**
- **Glede na svoje sposobnosti učenec skoči v daljino z zaletom in v višino s prekoračno tehniko ter sune težko žogo in vrže žogico ali žvižgača z mesta ali z zaletom.**
- **Pozna nekatere atletske pojme.**
- **Zna izmeriti svoj srčni utrip.**
- Izvede vaje za izpopolnjevanje tehnike teka, preda štafetno palico med hojo in tekom ter preteče teče v pogovornem tempu 15 minut tek v naravi.
- Z zaletom skoči v daljino.
- S prekoračno tehniko skoči v višino.
- Izvede suvanje težke žoge.

Gimnastika z ritmično izraznostjo

- **Učenec s pomočjo učitelja sestavi sklop gimnastičnih vaj za ogrevanje.**
- **Poveže tri akrobatske prvine.**
- **Učenec skoči raznožno s pomočjo ali samostojno prek večnamenskih blazin.**
- **Učenec poveže hojo, obrat, držo, skok in seskok v sestavo na ožji površini (klop ali nizka gred), (učenka) poveže vsaj tri prvine v sestavo s kolebnico, žogo ali trakom.**
- **Pozna osnovne postavitve pri varovanju.**
- Izvede gimnastične vaje za ogrevanje, stabilizacijo, telesno držo, idr.
- Izvede poljubno kombinacijo vsaj treh gimnastičnih elementov na poljubnem orodju.
- Izvede skrčko in raznožko preko kože (z varovanjem), na mali ponjavi izvede osnovni skok stegnjeno, skrčno, prednožno, raznožno ter z metom žoge v loku naprej.
- Na klopi, nizki in visoki gredi izvede vaje ravnotežja ter seskok.
- Se kotali, se vali, dela prevale
- Izvede vaje za krepitev moči ramenskega obroča (visenje, guganje)
- Sestavi kombinacijo vsaj treh ritmičnih elementov s kolebnico.
- Pozna gimnastične izraze za položaje, pripomočke ter orodja.

Igre z žogo

Od štirih opisanih iger z žogo učitelj pri pouku športa obvezno poglobljeno obravnava dve igri (po lastnem oz. po izboru učencev), ostale igre se obravnavajo izbirno oz. manj poglobljeno, lahko pa se dodatno obravnavajo tudi druge igre z žogo, ki tukaj niso navedene.

Učenec izvede osnovne tehnične elemente športnih iger. Pozna in upošteva pravila iger in športnega obnašanja.

Košarka

- Izvede osnovne tehnične in taktične elemente: vodenje, zaustavljanje po vodenju, obračanje, podajanja, lovljenja, meti, prodor, vtekanje in pokrivanje napadalca.
- Se pravilno postavi in giba pri izvajanju sodniškega in prostega meta.
- Po pravilih sodeluje v igri na en in na dva koša s pasivno obrambo.
- Razume in uporablja osnovne uporabljene sodniške izraze, pravila in pojme, povezane s tehniko in taktiko košarke.

Odbojka

- Izvede tehnične elemente: zgornji in spodnji odboj, servis, sprejem servisa, podaja, podaja ob mreži, napadalni udarec, sprejem napadalnega udarca, blok in obrambni sistem s centrom (v vaji in igri).
- Po pravilih igra v različicah na skrajšanem igrišču.
- Izrazi in pojasni osnovne sodniške znake, izraze in pojme, povezane s tehniko in taktiko odbojke.

Rokomet

- Izvede tehnične elemente: podaja z dolgim zamahom iznad glave, komolčna podaja, strel, lovljenje, pobiranje žoge, odkrivanje, kritje, spremljanje napadalca brez žoge in z žogo, podaja iz naleta, strel v skoku, protinapad, osnovni skupinski tehnično-taktični elementi za napadanje proti conskim obrambam.
- Po pravilih igra osebno obrambo na lastni polovici igrišča in consko obrambo (postavitev obrambe, preprečevanje strela na gol, prevzemanje napadalcev).
- Izrazi in pojasni osnovne sodniške izraze, pojme in znake, povezane s tehniko in taktiko rokometu.

Nogomet

- Izvede taktične in tehnične elemente brez žoge (odkrivanje, varanje, skoki) in z žogo (poigravanje, vodenje, varanje, podajanje, sprejemanje, udarjanje, odvzemanje žoge, napadanje v igri).
- Po pravilih igra igralne različice v omejenem prostoru, igra na dvojne malih vrat z individualnim in conskim pokrivanjem in v različnih organizacijskih oblikah.
- Izrazi in pojasni osnovne sodniške izraze, pojme in znake, povezane s tehniko in taktiko nogometu.

Pohodništvo

- **Učenec je sposoben hoditi štiri ure z daljšimi postanki in pri tem premagati višinsko razliko vsaj 500 metrov. Upošteva pravila varne hoje. Giblje se po označeni poti.**
- **Učenec pozna nevarnosti v gorah in zna nuditi prvo pomoč pri lažjih poškodbah. Zna poklicati pomoč ob nezgodi v gorah. Pozna naravovarstvene probleme.**
- Se udeleži vsaj enega pohoda na leto na novo, še neznano lokacijo na bolj oddaljeno pohodniško točko.
- Hodi v enakomernem tempu, sproti in po malo nadomešča izgubljeno tekočino, med pohodom skrbi za termoregulacijo in ravna v skladu z varovanjem okolja.
- Pozna varnostne ukrepe ob hoji po gorskem svetu, pomen naravne in kulturne dediščine, vpliv hoje na človeški organizem, ukrepanje ob lažjih nezgodah in pozna, kaj vsebuje osnovna prva pomoč v nahrbtniku.
- Uporablja varno obutev in opremo

Plavanje in vodne aktivnosti

- **Učenec preplava 50 m (naloga za bronastega delfina). Upošteva pravila varnosti v vodi.**
- Na športnem dnevu ali v šoli v naravi izpopolni svoje znanje plavanja v eni ali dveh tehnikah,
- Izvede štartni skok in obrat, potop s prelomom in pozna osnovne elemente samoreševanja.
- Izvede eno od tehnik plavanja (prsno, hrbtno ali kravl) in vaje za varnost v vodi.
- Izrazi pomen in načine udejanjanja higiene na kopališčih, pravila varnosti in sile, ki vplivajo na gibanje telesa v vodi.

Smučanje in zimske aktivnosti

- Izpopolni se vsaj v treh dejavnostih na snegu: sankanje, drsanje, smučanje, tek na smučeh, krpjanje,... na različno strmih zasneženih terenih.
- Pozna vrste snega, pozna in upošteva ukrepe za zagotavljanje varnosti, zna ravnati v primeru nezgode, razume pomen primerne zimske športne opreme.

Rezultate učencev učitelj spremlja, vrednoti in analizira tudi preko testnih nalog (športni karton) za ugotavljanje gibalnih sposobnosti ter telesnih značilnosti. Učenci od 4. do 9. razreda pri testiranju pod vodstvom učitelja sodelujejo tudi v aktivni vlogi: merijo, štopajo, beležijo rezultate, jih primerjajo s povprečjem vrstnikov idr.

Zaradi varnosti in upoštevanja načela individualizacije vadbe je v vadbeni skupini največ 15 učencev, od 7. do 9. razreda so skupine oblikovane tudi po spolu (vadba za dekleta in fante). Pri plavanju, smučanju, pohodništvu, rolanju, drsanju in ostalih športnih panogah v naravi upoštevamo posebna normativna izhodišča (delo v manjših skupinah od 3-5 učencev).

9.7.16 Didaktična priporočila

Didaktika poučevanja izhaja iz načel Vzgoje za življenje in se v največji meri nanaša na prepoznavanje in uravnavanje otrokovega trenutnega energetskega stanja in otrokovega preferenčnega orodja zrelosti (več o tem v poglavju 4 Osnovna načela Vzgoje za življenje). Poleg tega je pomemben vidik poučevanja tudi učiteljev odnos do poučevane vsebine. Pomembno je, da poučevana vsebina zanima in navdušuje učitelja samega, tako bo namreč izbral oziroma razvil učinkovito didaktično metodo in didaktične pripomočke za poučevanje konkretne vsebine.

Osrednje didaktično priporočilo se nanaša na upoštevanje individualnih razlik ter na medpredmetno povezovanje. Učitelj dejavnosti prilagaja sposobnostim in interesom posameznega otroka oziroma razreda kot celote. Učencem se pouk prilagaja tako v fazah načrtovanja, izvedbe in organizacije, kot pri preverjanju in ocenjevanju znanja. Učitelj v največji možni meri pri poučevanju vsebine različnih predmetov povezuje v smiselne celote.

Cilj pouka je v enaki meri spodbujati razvoj deklarativnega (nanaša se na dejstva in koncepte), proceduralnega (kako stvari narediti) in samo-regulativnega znanja (kakšno znanje imamo o sebi kot učencu in kako nadzorovati lastno učenje). Poudarek pouka je na osebnem doživljanju ter upoštevanju izkušenj in zamisli, ki jih učenci oblikujejo v šoli in zunaj nje. Učitelj učence spodbuja tudi k ozaveščanju, kako so se nečesa naučili in kaj o nečem že vedo. Učitelj prilagaja učni proces tako, da so učenci v čim večji meri aktivni (eksperimentiranje, raziskovanje). Učitelj uporabi aktualne dogodke v razredu ter izven njega in jih vplete v pouk. Aktualne dogodke razume kot priložnost za rast učencev, jih zna kot take ustrezno predstaviti posameznemu učencu ali učencem na način, da spodbudi učno in osebno rast učencev.

Učne oblike in metode se prilagajajo starosti in drugim značilnostim skupine in posameznikov (npr. interesi, sposobnosti otrok, starostna heterogenost skupine).

9.11 UMETNOST

- 1. razred: 105 ur
  - 2. razred: 105 ur
  - 3. razred: 70 ur
  - 4. razred: 105 ur
  - 5. razred: 105 ur
  - 6. razred: 70 ur
  - 7. razred: 70 ur
  - 8. razred: 70 ur
  - 9. razred: 64 ur
- SKUPAJ: 764 ur**

Predmet *umetnost* vsebuje naslednje module: (a) glasbena umetnost, (b) likovna umetnost, (c) ples in (d) dramska in lutkovna umetnost, gledališče in film. Števila ur pri predmetu ni mogoče preprosto deliti s številom modulov, saj je izvajanje modulov predvideno vzporedno in prepleteno – npr. priprava šolske gledališke predstave obsega tako ustvarjanje in izvajanje glasbe, likovno udejstvovanje pri pripravi scene in kostumov, gledališko igro ter ples. Kljub temu je pri pouku umetnosti večji obseg ur posvečen vsebinam glasbene ter likovne umetnosti, vsaj tretjina ur se izvaja medmodularno (vključuje vsaj tri module umetnosti) oziroma medpredmetno.

9.7.17 Opredelitev predmeta

Umetnost dopolnjuje kulturno in socialno življenje ter sooblikuje zdravo okolje (Holcar in sod., 2011). Predmet temelji na odkrivanju in spodbujanju učenčeve ustvarjalnosti, inovativnosti, sposobnosti opazovanja in presojanja (Kocjančič in sod., 2011). V okviru predmeta umetnosti bomo obravnavali različna umetnostna področja: glasba, likovno izražanje, ples, dramska umetnost, gledališče in film. Vse te zvrsti umetnosti se med seboj močno prepletajo in povezujejo, zato jih obravnavamo kot celoto. Z združevanjem teh vsebin želimo približati učencem umetnost in jim privzgojiti občutek za lepo. Zaradi bolj preglednega in sistematičnega pregleda je načrt dela napisan po področjih, vendar pa pri obravnavi snovi področja ne bodo ločena, ampak se bodo smiselno pokrivala, dopolnjevala in prepletala.

Zavedamo se pomena celovitega razvoja otroka. Otrokovu izražanje skozi različne zvrsti umetnosti je ključnega pomena za njegov celostni razvoj. Učencem pri pouku umetnosti omogočamo, da se spoznava s pomočjo glasbe, plesa, preko likovnega ustvarjanja in v okviru dramskega nastopanja. Razvoj vseh teh področij je pomemben za izgradnjo učenčeve pozitivne samopodobe, hkrati pa se učenec pripravlja na najrazličnejše izzive, ki ga čakajo v življenju.

V okviru predmeta umetnost bodo imeli učenci veliko priložnosti za sproščeno medsebojno sodelovanje, s pomočjo katerega bodo razvijali sposobnosti razumevanja drugih, obzirnost in strpnost. Vsako leto bodo vsi učenci aktivno sodelovali pri skupni produkciji. Svoje talente in dosežke bodo tako javno predstavili.

Poudarek pri tem predmetu je na umetniškem izražanju, ustvarjanju in doživljanju. Teorija, ki je navedena v učnem načrtu, je v pomoč in za usmeritev učitelja, ter za otroke, pri katerih prevladuje razum kot glavno orodje. Tudi v izražanju so otroci različni, imajo različne interese, fleksibilnost glede motiva in tehnike izražanja, učitelj usmerja področja, vendar se pri tem v veliki meri prilagaja posameznemu učencu.

9.7.18 Didaktična priporočila

Didaktika poučevanja izhaja iz načel Vzgoje za življenje in se v največji meri nanaša na prepoznavanje in uravnavanje otrokovega trenutnega energetskega stanja in otrokovega preferenčnega orodja zrelosti (več o tem v poglavju 4 Osnovna načela Vzgoje za življenje). Poleg tega je pomemben vidik poučevanja tudi učiteljev odnos do poučevane vsebine. Pomembno je, da poučevana vsebina zanima in navdušuje učitelja samega, tako bo namreč izbral oziroma razvil učinkovito didaktično metodo in didaktične pripomočke za poučevanje konkretne vsebine.

Učitelj pri pouku umetnosti učence spodbuja k ozaveščanju lastnih interesov na področju umetnosti, že osvojenega znanja, veščin ter talentov. Med poukom ustvarja možnosti za sodelovalno učenje in timsko delo, preko katerega učenci pridobivajo izkušnje soustvarjanja, vodenja in sledenja v skupini, soočanja z različnostmi interesov in sposobnosti ter sprejemanja teh različnosti.

9.11 (a) MODUL GLASBENA UMETNOST

9.7.19 Vsebine in splošni cilji

V sklopu modula glasbena umetnost skladno razvijamo vsa tri področja glasbenih dejavnosti: izvajanje, ustvarjanje in poslušanje. Splošni cilji so:

- spodbujanje doživljanja in izražanja glasbe z glasbenimi dejavnostmi (poslušanje, izvajanje, ustvarjanje) ter drugih izraznih sredstev in medijev,
- vzbujanje radovednosti ter razvijanje interesa in aktivnega odnosa do glasbe,
- sodelovanje v različnih oblikah glasbenega udejstvovanja (npr. petje v pevskem zboru),
- oblikovanje pozitivnega odnosa do nacionalne in svetovne glasbene dediščine,
- razvijanje občutljivosti in strpnosti do različnih glasbenih kultur ter tistih, ki to glasbo izvajajo,
- poznavanje glasbene literature, ustvarjalcev in poustvarjalcev ter zakonitosti glasbenega jezika,
- razvijanje kritične presoje in vrednotenja glasbe,
- spodbujanje estetskega razvoja z dejavnostmi glasbenega izvajanja, poslušanja in ustvarjanja,
- vzgajanje za ustvarjanje in ohranjanje zdravega zvočnega okolja ter preprečevanja zvočne onesnaženosti,
- razvijanje glasbenih sposobnosti in spretnosti z aktivnimi oblikami in metodami dela,
- razvijanje sporazumevanja in komuniciranja v glasbenem jeziku,
- gibalno-rajalno, plesno, likovno in besedno izražanje glasbenih doživetij in predstav,
- povezovanje glasbe z drugimi umetnostmi in z različnimi predmetnimi področji,
- usmerjanje v ustvarjalno uporabo glasbenega znanja v šolskem in zunajšolskem udejstvovanju,
- ozaveščanje pomena glasbenega delovanja in razvoja z vidika trajnostnega razvoja,
- spoznavanje učinka in uporabnosti glasbenih dejavnosti kot sprostitev tehnik za telo in duha (glasbena terapija),
- razvijanje čustvene inteligentnosti kot temeljnega pogoja za učenje ter čustveno-socialno zrelost otrok.

9.7.20 Standardi znanja

Standardi znanja so navedeni po posameznih VIO. Učitelj se pri doseganju navedenih standardov znanja prilagaja predhodnemu znanju, interesom in sposobnostim posameznih učencev kot tudi poučevanega oddelka kot celote. **Minimalni standardi znanja so v krepkem tisku.**

Prvo vzgojno-izobraževalno obdobje

Učenec:

- sproščeno in doživeto poje otroške, ljudske, domače in tuje pesmi,
- spozna prvine estetskega oblikovanja pesmi,
- posnema ritmične in melodične vzorce,
- prepozna poznano pesem po njenem ritmu ali melodiji,
- igra preprost glasbeni vzorec na glasbilo,
- ustvarja preproste spremljave in melodične motive z lastnimi, improviziranimi in Orffovimi glasbili,
- sledi slikovnemu zapisu glasbenih vsebin,
- ustvarjalno izraža glasbena doživetja in predstave v likovni, besedni in gibalni komunikaciji,
- razlikovanje med vokalno, instrumentalno in vokalno-instrumentalno glasbo,
- razume in uporablja osnovne glasbene pojme (glasbilo, zvok, ton, tišina-pavza, naraščajoče/pojemajoče, skladba, skladatelj, pevski zbor, pesem, kitica, instrument, orkester, dirigent, glasbena prireditev, koncert...),
- zaznava odnose v lastnostih tona (npr: glasnejši – tišji, višji – nižji, daljši – krajši),
- doživljajsko in zbrano posluša krajše glasbene vsebine,
- v svoje petje uvaja elemente zdravega petja,
- razvija občutljivost za zdravo zvočno okolje,
- vključuje se v glasbene dejavnosti v šoli in izven nje,
- pozna glasbene ustanov v kraju kjer živi,
- sodeluje pri glasbenem dogodku (npr. nastop šolskega zbora),
- z glasbenim ustvarjanjem sodeluje pri šolski predstavi, ki vključuje elemente glasbene, plesne, likovne ter gledališke umetnosti,
- pri izvajanju upošteva elemente interpretacije.

Drugo vzgojno-izobraževalno obdobje

Učenec:

- poje enoglasno in dvoglasno,
- analitično zaznava in poimenuje tonske višine,
- uporablja solmizacijo in tonsko abecedo,
- ritmično izreka in ritmizira besedilo,
- glasbena in zunajglasbena doživetja izraža z gibanjem in plesom,
- igra instrumentalne spremljave in instrumentalne skladbe,
- razlikuje med ljudsko in umetno glasbo,
- pozna nekatere glasbene oblike,
- pri petju in igranju na glasbila upošteva elemente interpretacije,
- razlikuje vokalno, instrumentalno ter vokalno-instrumentalno glasbo,
- razlikuje pevske glasove in sestave ter posamezna glasbila v inštrumentalnih skupinah,

- uporablja notni zapis,
- **razlikuje absolutno in programsko glasbo,**
- **doživljajsko in analitično posluša glasbene vsebine,**
- obišče glasbeno prireditev,
- vrednoti svoje delo in delo sošolcev,
- pri pouku kaže zanimanje za glasbo,
- sodeluje pri glasbenem dogodku (npr. nastop šolskega zbora),
- z glasbenim ustvarjanjem sodeluje pri šolski predstavi, ki vključuje elemente glasbene, plesne, likovne ter gledališke umetnosti.

Tretje vzgojno-izobraževalno obdobje

Učenec:

- **umesti glasbo določenega obdobja v zgodovinski okvir (pradavnina, stari in srednji vek, renesansa, barok, klasicizem, romantika, stilna obdobja 20. stoletja),**
- **pozna vidnejše glasbene ustvarjalce in njihova najpomembnejša glasbena dela glede na obravnavano obdobje in glasbeni žanr,**
- **prepozna glasbene primere,**
- **izvaja, (po)ustvarja pevske in/ali instrumentalne vsebine skladno z individualnimi sposobnostmi in spretnostmi,**
- izvaja glasbeno vsebino po glasbenem zapisu,
- poje in igra na glasbilo z vključitvijo lastne interpretacije,
- vrednoti svoje delo in delo sošolcev,
- pri pouku kaže zanimanje za glasbo,
- **zna uporabljati glasbene vire, interaktivne medije in sodobno tehnologijo,**
- obišče glasbeno prireditev,
- **doživljajsko in analitično posluša glasbene vsebine,**
- sodeluje pri glasbenem dogodku (npr. nastop šolskega zbora),
- z glasbenim ustvarjanjem sodeluje pri šolski predstavi, ki vključuje elemente glasbene, plesne, likovne ter gledališke umetnosti.

9.11 (b) MODUL LIKOVNA UMETNOST

9.7.21 Vsebine in splošni cilji

Likovni sklopi: risanje, slikanje, grafika, kiparstvo, arhitektura. Pri modulu likovna umetnost je večji obseg ur posvečen vsebinam risanju in slikanju, manjši pa ostalim trem sklopom. Vsebino določi in obravnava učitelj (skupaj z učenci) za posamezne likovne sklope.

Splošni cilji so:

- spodbujanje otrokovega lastnega likovnega izražanja
- razvijanje ustvarjalne likovnoizrazne zmožnosti in negovanje individualnega likovnega izraza
- razvijanje sposobnosti opazovanja, prostorske predstavljivosti in vizualizacije, likovno mišljenje, likovni spomin in domišljijo
- seznanitev z osnovnimi likovnoteoretskimi znanji in usposabljanje za izvedbo likovnih nalog
- seznanitev z likovnimi tehnikami (materiali, orodji in tehnologijami)

- razvijanje motorične spretnosti in občutljivosti
- razvijanje socialnih, emocionalnih in estetskih osebnostnih kvalitets s pomočjo likovnega izražanja
- razvijanje sposobnosti vrednotenja lastnih izdelkov
- razvijanje občutljivosti do likovne kulturne dediščine in kulturne različnosti.

9.7.22 Standardi znanja

Standardi znanja so navedeni po posameznih VIO. Učitelj se pri doseganju navedenih standardov znanja prilagaja predhodnemu znanju, interesom in sposobnostim posameznih učencev kot tudi poučevanega oddelka kot celote. **Minimalni standardi znanja so v krepkem tisku.**

Prvo vzgojno-izobraževalno obdobje

Učenec:

- **riše in slika po opazovanju, spominu in domišljiji,**
- skozi izkušnjo spozna različne risarske in slikarske (trdih in tekočih) materiale in pripomočke
- reši likovne naloge na ploskvi in v prostoru,
- pozna nekatere likovne pojme povezane z risanje, slikanjem, grafiko, kiparstvom in arhitekturo,
- pozna in razume likovne pojme povezane z vsemi obravnavanimi likovnimi področji (uporaba pri ustvarjanju),
- **s pomočjo praktične izkušnje spozna mešanje primarnih barv,**
- izdelava lutko za dramatizacijo pravljice,
- izdelava različne izdelke s področja grafičnega oblikovanja,
- izdelava matrico in ročni odtis,
- izdelava maketo za različne bivalne prostore,
- pozna delo arhitekta in načrtovalca zgradb in prostorov,
- načrtuje kostume in sceno za predstavo,
- obišče vsaj eno likovno razstavo.

Drugo vzgojno-izobraževalno obdobje

Učenec:

- **riše in slika po opazovanju, spominu in domišljiji,**
- pozna značilnosti barv in uporabi to znanje pri izvedbi slikarske likovne naloge,
- ustvari grafični odtis,
- ustvari kolaž,
- **kombinira likovna področja v izdelkih (risanje, slikanje, grafika, grafično oblikovanje),**
- pozna značilnosti abstrahiranja,
- razvije občutek za odnose med različnimi barvami,
- razvije občutek za ravnovesje na ploskvi,
- izdelava strip,
- razume funkcije grafičnega oblikovanja,
- ustvarja fotografije,
- pozna likovne pojme povezan s tridimenzionalnim prostorom (s pomočjo likovnih del ter zgledov iz narave),

- oblikuje maketo s skeletnim ogrodjem,
- načrtuje kostume in sceno za predstavo.

Tretje vzgojno-izobraževalno obdobje

Učenec:

- uporabi različne kompozicijske rešitve v likovnih delih,
- uporablja prostorske ključe in perspektive pri gradnji prostora,
- razlikuje barvna nasprotja (barvne kontraste) in znanje uporabi pri slikarskih likovnih nalogah,
- pozna pomen kulturne dediščine za slovenski in svetovni prostor,
- razlikuje med industrijsko in umetniško grafiko,
- izdelava grafiko v kombinirani tehniki,
- pri likovnem izražanju samostojno uporablja likovne tehnike,
- uporabi osnovne postopke digitalnih tehnologij in izdelava fotografijo,
- pozna proces odlivanja kipa,
- pozna oblikovalne strategije v sodobni kiparski praksi,
- naredi načrt urbanističnih sprememb v domačem kraju,
- naredi načrt arhitekturnega objekta z dodajanjem ali odvzemanjem delov.

9.11 (c) MODUL PLES

Plesne aktivnosti, ki so v programu Vzgoja za življenje vključene v predmet umetnost-modul ples (v javno veljavnem učnem načrtu so del učnega načrta za predmet šport). Skladno s tem je v predmet umetnost razporejenih 35 ur športa.

9.7.23 Vsebine in splošni cilji

Splošni cilji so:

- razvijanje otrokovega občutka za disciplino in obvladovanje lastnega telesa skozi ples
- razvijanje občutka za ritem in prostor
- razvijanje otrokovih psihomotoričnih sposobnosti in spretnosti
- spodbujanje ustvarjalnosti in umetniškega izražanja, doživljanja ter vrednotenja lepega.
- spodbujanje lastne aktivnosti in samoizražanja preko gibanja
- razvijanje otrokove zmožnosti navezovanja stikov in navajanje na pozitiven odnos do drugih ljudi
- ločevanje različne vrste plesa: balet, sodobni ples, standardni plesi...
- obišče različne plesne predstave – spoznava bonton na predstavi ...

9.7.24 Standardi znanja

Standardi znanja so navedeni po posameznih VIO. Učitelj se pri doseganju navedenih standardov znanja prilagaja predhodnemu znanju, interesom in sposobnostim posameznih učencev kot tudi poučevanega oddelka kot celote. **Minimalni standardi znanja so v krepkem tisku.**

Prvo vzgojno-izobraževalno obdobje

Učenec:

- ustvarjalno izraža glasbena doživetja in predstave zgibanjem,
- v enakomernem in neenakomernem ritmu (**nihanje, valovanje, kroženje, padanje**), giblje dele telesa oz. celotno telo, s telesom oz. pantomimo posnema gibanje živali, rastlin in pravljичnih junakov ob glasbeni ali ritmični spremljavi.

- **se giba ob notranjih (lastni občutki, razpoloženja, lastnosti predmetov) in zunanjih (glasbena spremljava različnih zvrsti, različni pripomočki in orodja) spodbudah** ter interpretira različne enostavne ritme s ploskanjem in preprostim gibanjem.
- ob učiteljevi demonstraciji izvede vaje dihanja in sproščanja.
- **zapeše preprosti otroški (izštevanke, rajalne in plesne igre) in ljudski ples**, izvede preprosto koreografijo.

Drugo vzgojno-izobraževalno obdobje

Učenec:

- giba posamezne dele telesa v različnih smereh, na različnih ravneh in z uporabo različne sile.
- **sodeluje v plesnih igrah (plesna izraznost in način vedenja), z izvedbo poveže več ljudskih plesov (različne slovenske pokrajine) v sklop, zapeše preprosti družabni ples** različne dinamike, tempa in ritma (standardni in latinskoameriški plesi).
- izvede vaje pravilnega dihanja, elemente joge ali druge sprostilne tehnike.
- gibalno ustvarja na določeno temo, izvede in poveže elemente aerobike v preprosto koreografijo (glasbena spremljava).

Tretje vzgojno-izobraževalno obdobje

Učenec:

- gibalno ustvarja poljubne gibe (posamič, s partnerjem in v skupini) ter interpretira različne ritme v povezavi z glasom in gibom,
- **zapeše izbrani ljudski in družabni ples svetovnega programa,**
- **zapeše kratko koreografijo ene od priljubljenih plesnih zvrsti,**
- izvede elemente sodobnega plesa in džeza: pozicija, kombinacija v prostoru, skoki, povezani v lažjo koreografijo,
- **upoštevata plesni bonton,**
- sodeluje v različnih oblikah aerobike, v osnovah rokenrola, v disko in skupinskih plesih in pantomimi,
- izvede vaje sproščanja in dihanja ter izrazi pomen gibanja in plesne komunikacije med partnerjema.

9.11 (d) MODUL DRAMSKA IN LUTKOVNA UMETNOST, GLEDALIŠČE IN FILM

9.7.25 Vsebine in splošni cilji

Splošni cilji so:

- prepoznavanje značilnosti književnih oseb, zaznavanje in doživljanje dogajalnega prostora in drugih prvin gledališkega dogodka,
- obnavljanje dogajanja na gledališkem odru in povezovanje sporočila z lastnimi izkušnjami,
- aktivno sodelovanje v igri vlog/dramatizaciji,
- izražanje doživljanja, razumevanje in vrednotenje gledališke predstave ali filma,
- spoznavanje različnih zvrsti filma (dokumentarni film ipd.).

V nadaljevanju so navedeni splošni cilji ločeno za gledališče in film. Pri izvajanju pouka pri tem modulu sodeluje tudi učitelj slovenščine.

Gledališka/lutkovna predstava

Učenci si ogledajo gledališko/lutkovno predstavo. V prvem VIO po ogledu izražajo svoje doživljanje, razumevanje in vrednotenje predstave, primerjajo že znano pravljico in predstavo po literarni

predlogi, razumevajo potek dogajanja v predstavi, jo obnovijo, povežejo z lastnimi izkušnjami, prepoznavajo značilnosti glavne književne osebe in drugih pomembnih oseb, zaznavajo in doživljajo dogajalni prostor in druge prvine gledališkega dogodka, uprizorijo igro vlog, pogovarjajo se o tem, kaj in zakaj jih je v predstavi pritegnilo/odvrnilo. V drugem in tretjem VIO učenci razumejo dramsko dogajanje, razlikujejo glavne in stranske osebe v predstavi ter zaznavajo njihove lastnosti in čustvena stanja. Opazujejo prvine gledališke/lutkovne predstave, svoja opažanja primerjajo in utemeljujejo (gledališče, dogajanje, gledalci, režiser, igralci, posamezna vloga, oder, dejanje, prizor, luč, scena, kostumi, glasbena oprema, lutke in vrste lutk). V tretjem VIO učenci opazujejo in razumejo odnose med dramskimi osebami; ločijo glavno in stransko dogajanje; izpostavljajo in presojujejo vlogo gledaliških prvin pri doživljanju in razumevanju gledališkega dogodka; razumejo komične/tragične perspektive pri komediji, tragediji.

Filmska predstava, risanka

Učenci si ogledajo risanko (prvo VIO) oziroma filmsko predstavo (otroški oziroma mladinski oziroma zabavni oziroma estetski film). V prvem VIO po ogledu primerjajo svoje razumevanje zgodbe z razumevanjem sošolcev. V vseh VIO po ogledu izražajo doživljanje, razumevanje in vrednotenje filma, primerjajo film in literarno predlogo (če obstaja), spoznavajo različnosti in posebnosti medijev. V tretjem VIO izpostavljajo značilnosti žanrov primerjavi z gledališčem, razlikujejo umetniški in trivialni, zabavni filmi (klišeiziranost na ravni dogajanja, oseb, dogajalnega prostora ipd.), do obeh se opredeljujejo.

9.7.26 Standardi znanja

Standardi znanja so navedeni po posameznih VIO. Učitelj se pri doseganju navedenih standardov znanja prilagaja predhodnemu znanju, interesom in sposobnostim posameznih učencev kot tudi poučevanega oddelka kot celote. **Minimalni standardi znanja so v krepkem tisku.**

Prvo vzgojno-izobraževalno obdobje

Učenec:

- **sodeluje pri igri vlog⁵,**
- sodeluje pri ustvarjanju in izvedbi glasbene pravlјice,
- razume dramsko dogajanje,
- sproščeno nastopa pri dramatizaciji pravlјice,
- piše dvogovore po vzorcu dramskih prizorov,
- primerja svoje razumevanje gledališke predstave/risanke/filma z razumevanje sošolcev in razmišlja o razlogih za morebitne razlike,
- **pozna razlike med risanko in filmom; primerja risanko oziroma film po literarni predlogi z izvornim besedilom⁴,**
- **obišče gledališko, lutkovno ter filmsko predstavo; po ogledu našteje osebe lutkovne, gledališke oziroma filmske predstave ter odgovarja na vprašanja (kaj se je zgodilo, zakaj se je zgodilo)⁶**
- aktivno sodeluje pri odrski postavitvi šolske gledališke igre.

⁵Navedeni standardi znanja se v programu za javno osnovno šolo nahajajo v učnem načrtu za slovenščino. V programu po načelih Vzgoje za življenje so standardi znanja umeščeni v učni načrt za predmet umetnost, modul (d) dramska in lutkovna umetnost, gledališče in film.

⁶Navedeni standardi znanja se v programu za javno osnovno šolo nahajajo v učnem načrtu za slovenščino. V programu po načelih Vzgoje za življenje so standardi znanja umeščeni v učni načrt za predmet umetnost, modul (d) dramska in lutkovna umetnost, gledališče in film.

Drugo vzgojno-izobraževalno obdobje

Učenec:

- **sodeluje v igri vlog**⁵
- **pozna in razume pojme povezane z gledališko/lutkovno predstavo (npr. gledališče, gledalci, dogajanje, režiser, igralci, posamezna vloga, oder, dejanje, prizor, scena, kostumi, glasbena oprema, rekviziti, lutke...)**⁵,
- loči in opiše zgradbo dramskega besedila⁵,
- na konkretnem primeru razloži razlike med filmom in gledališčem,
- **opiše motiv za ravnanje književnih oseb, opiše lastnosti glavnih in stranskih oseb in njihova čustvena stanja**⁵,
- obišče gledališko, lutkovno ter filmsko predstavo; **po ogledu našteje osebe lutkovne, gledališke oziroma filmske predstave ter odgovarja na vprašanja (kaj se je zgodilo, zakaj se je zgodilo)**³
- ovrednoti predstavo/otroški film⁵,
- napiše dramski prizor⁵,
- **uprizori krajši dramski prizor**⁵,
- aktivno sodeluje pri odrski postavitvi šolske gledališke igre.

Tretje vzgojno-izobraževalno obdobje

Učenec:

- **s posebej oblikovanim govorom ponazori razpoloženje osebe in dogajanje v dramskem besedilu**³,
- **v dramskem besedilu loči govor oseb od odrskih navodil**⁵,
- **obnovi dogajanje v gledališki predstavi; izpostavi odnose med dramskimi osebami**⁵,
- ovrednoti gledališko predstavo, film⁵,
- pozna značilnosti medijskih predelav in aktualizacij književnih besedil ter temeljnih značilnosti posameznih medijev⁵,
- **opiše značilnosti predstavitev oseb, dogajalnega prostora in časa v književnem besedilu in gledališki predstavi/filmu**⁵,
- **prepozna motive za ravnanje književnih oseb (socialnih, psiholoških, etičnih)**⁵,
- zazna sklenjenost dogajanja in opiše perspektive (komična, tragična)⁵,
- napiše dramsko besedilo⁵,
- improvizira dramske fragmente⁵,
- **uprizori lastno dramatzacijo krajšega besedila in tako pokaže zmožnost doživljanja značilnosti dramskih besedil**⁵,
- obišče gledališko, lutkovno ter filmsko predstavo; **po ogledu našteje osebe lutkovne, gledališke oziroma filmske predstave ter odgovarja na vprašanja (kaj se je zgodilo, zakaj se je zgodilo)**⁷
- uprizori odlomek iz dramskega dela⁶ (izdelava osnutka za sceno, kostume in rekvizite, razdelitev vlog: režiser, igralci, scenograf, kostumograf, glasbeni opremljevalec idr.),
- izdelava fotomontažo oz. animirani film,
- **oblikuje in posname kratek video posnetek**,
- aktivno sodeluje pri odrski postavitvi šolske gledališke igre.

⁷Navedeni standardi znanja se v programu za javno osnovno šolo nahajajo v učnem načrtu za slovenščino. V programu po načelih Vzgoje za življenje so standardi znanja umeščeni v učni načrt za predmet umetnost, modul (d) dramska in lutkovna umetnost, gledališče in film.

10 VIRI

- Academic achievement and Education for Life (brez datuma). Pridobljeno 23.8.2015, s <http://edforlife.org/home/academic-achievement-and-education-for-life/>
- Anderman, L. H. (2003). Academic and social perception as predictors of change in middle school students' sense of school belonging. *Journal of Experimental Education*, 72(1), 5–22.
- Bačnik, A., Bukovec, N., Vrtačnik, M., Poberžnik, A., Križaj, M., Stefanovik, V. in sod. (2011). *Program osnovna šola. Kemija. Učni načrt*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 1. 6. 2012, s http://www.mizks.gov.si/fileadmin/mizks.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_kemija.pdf
- Barrett, P. (2012). *Foundations for mental health promotion and Resilience for life training*. Presentations from Facilitators Weak training, Brisbane, Australia, 25.4.-1.5.2013.
- Bierman, K. L., Domitrovich, C. E., Nix, R. L., Gest, S. D., Welsh, J. A., Greenberg, M. T., in sod. (2008). Promoting academic and social-emotional school readiness: The head start REDI program. *Child development*, 79, 1802-1817.
- Blum, R. W. in Libbey, H. P. (2004). School connectedness—Strengthening health and education outcomes for teenagers. *Journal of School Health*, 74, 229–299.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss: Vol 1. Attachment*. New York: Basic Books.
- Broderick, P.C. in Metz, S. (2009). Learning to BREATHE: a pilot trial of a mindfulness curriculum for adolescents. *Advances in School Mental Health Promotion*, 2, 35-46.
- Bryk, A. S. in Schneider, B. (2004). Trust in Schools: A Core Resource for Improvement. *Contemporary Sociology*, 33(3), 368-369.
- Budnar, M., Kerin, M., Umek, M., Raztresen, M. in Mirt, G. (2011). *Program osnovna šola. Družba. Učni načrt*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 1. 6. 2012, s http://www.mizks.gov.si/fileadmin/mizks.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_druzba_OS.pdf
- Cornell, J. (1989). *Sharing nature with Children*. Nevada City: DAWN Publications.
- Cornell, J. (1998). *Sharing nature with Children II*. Nevada City: DAWN Publications.
- Curby, T. W., Rimm-Kaufman, S. E. in Ponitz, C. C. (2009). Teacher–child interactions and children's achievement trajectories across kindergarten and first grade. *Journal of Educational Psychology*, 101, 912-925.
- Čačinovič Vogrinčič, G. (2008). *Soustvarjanje v šoli: učenje kot pogovor*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 15. 9.2012, s http://www.mizks.gov.si/fileadmin/mizks.gov.si/pageuploads/ministrstvo/Publikacije/Soustvarjanje_v_soli_ucenje_pogovor.pdf
- Deranja, N. (2004). *For Goodness Sake. Supporting Children and teens in Discovering Life's Higher Values*. Nevada City: Crystal Clarity Publishers.
- Dermond, S. (2007). *Calm and Compassionate Children*. New York: Celestial Arts.
- Duckworth, J. (2009). *Little book of values. Educating children to become thinking, confident, responsible and caring citizens*. Wales: Crown house Publishing.
- Durlak, J. A., Weissberg, R. P., Dymnicki, A. B., Taylor, R. D. in Schellinger, K. B. (2011). The impact of enhancing students' social and emotional learning: A Meta-Analysis of School-Based universal interventions. *Child Development*, 82(1), 405-432.
- Eržen, V., Kogoj, B., Budihna, A., Klobučar, B., Zupanc-Brečko, I., Vrecl, B. in sod. (2011). *Program osnovna šola. Angleščina. Učni načrt*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 1. 6. 2012, s http://www.mizks.gov.si/fileadmin/mizks.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_anglescina.pdf
- Fakin, M., Kocijančič, S., Hostnik, I. in Florjančič, F. (2011). *Program osnovna šola. Tehnika in tehnologija. Učni načrt*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 1. 6. 2012, s http://www.mizks.gov.si/fileadmin/mizks.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_tehnika_tehnologija.pdf

- Farrer, F. (2005). *A Quiet Revolution Edition 11: Encouraging and Sharing Positive values with Children*. England: FH Books.
- Flook, L., Goldberg, S. B., Pinger, L. in Davidson, R. J. (2015). Promoting prosocial behavior and self-regulatory skills in preschool children through a mindfulness-based kindness curriculum. *Developmental Psychology*, 51(1), 44-51.
- Goleman, D., & Senge, P. (2014). *The Triple Focus: A New Approach to Education*. Florence, MA: More Than Sound.
- Hamre, B. in Pianta, R. (2001). Early teacher-child relationships and the trajectory of children's school outcomes through eighth grade. *Child Development*, 72, 625-638.
- Hattie, J. (2012). *Visible Learning for Teachers. Maximizing Impact on Learning*. Routledge.
- Hawkes, N. (2003). *How to Inspire and Develop Positive values in your Classroom*. Cambridge: London development Agency.
- Hawkes, N. (2008). *The Values education Folder*. Abingdon: AbbeyPressGroup.
- Hoffman, M. L. (1982). Development of prosocial motivation: Empathy and guilt. V N. Eisenberg, (ur.), *Development of Prosocial Behavior* (str. 281-313). New York: Academic Press.
- Holcar, A., Borota, B., Breznik, I., Jošt, J., Kerin, M., Kovačič, A. in sod. (2011). *Program osnovna šola. Glasbena vzgoja. Učni načrt*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 1. 6. 2012, s
http://www.mizks.gov.si/fileadmin/mizks.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_glasbena_vzgoja.pdf
http://www.mizks.gov.si/fileadmin/mizks.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/predmeti_izbirni/Spanska_izbirni.pdf
- Hughes, J. N., Cavell, T. A. in Jackson, T. (1999). Influence of teacher-student relationships on aggressive children's development: A prospective study. *Journal of Clinical Child Psychology*, 28, 173-184.
- Jennings, P. A. in Greenberg, M. T. (2009). The prosocial classroom: Teacher social and emotional competence in relation to student and classroom outcomes. *Review of Educational Research*, 79, 491-525.
- Jensen, E., Bengaard Skibsted, E. in Vedsgaard Christensen, M. (v tisku). Educating teachers focusing on the development of reflective and relational competences.
- Jones, S. M. in Bouffard, S. M. (2012). Social and emotional learning in schools: From programs to strategies. *Society for Research on Child Development Social Policy Report*, 25(4), 1-22.
- Jones, S. M., Bouffard, S. M. in Weissbourd, R. (2013). Educators' social and emotional skills vital to learning. *Phi Delta Kappan*, 94, 62-65.
- Kalenič Ramšak, B., Žlajpah, N., Zrimec, N., Pintarič, D. in Gospodarič, K. (2004). *Program osnovna šola. Španščina. Učni načrt za izbirni predmet*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 1. 6. 2012, s
- Knox, L. (2004). *Scary news. 12 Ways to Raise Joyful Children when the headlines are full of fear*. Nevada City: CrystalClarityPublishers.
- Kocjančič, N. F., Karim, S., Kosec, M., Opačak, Ž., Prevodnik, M., Rojc, J. in sod. (2011). *Program osnovna šola. Likovna vzgoja. Učni načrt*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 1. 6. 2012, s
http://www.mizks.gov.si/fileadmin/mizks.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_likovna_vzgoja.pdf
- Kolar, M., Krnel, D. in Velkavrh, A. (2011). *Program osnovna šola. Spoznavanje okolja. Učni načrt*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 1. 6. 2012, s
http://www.mizks.gov.si/fileadmin/mizks.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_spoznavanje_okolja_pop.pdf
- Kolnik, K., Otič, M., Cunder, K., Oršič, T. in Lilek, D. (2011). *Program osnovna šola. Geografija. Učni načrt*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 1. 6. 2012, s
http://www.mizks.gov.si/fileadmin/mizks.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_geografija.pdf
- Kovač, M., Markun Puhan, N., Lorenci, B., Novak, L., Planinšec, J., Hrastar, I. in sod. (2011). *Program osnovna šola. Športna vzgoja. Učni načrt*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 1. 6. 2012, s

http://www.mizks.gov.si/fileadmin/mizks.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_sportna_vzgoja.pdf

- Kunaver, V., Brodnik, V., Gaber, B., Potočnik, D., Gabrič, A., Šifrer, M. in sod. (2011). *Program osnovna šola. Zgodovina. Učni načrt*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 1. 6. 2012, s http://www.mizks.gov.si/fileadmin/mizks.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_zgodovina.pdf
- Ladd, G. W., Birch, S. H. in Buhs, E. S. (1999). Children's social and scholastic lives in kindergarten: Related spheres of influence? *Child Development*, 70, 1373–1400.
- Loomans, D. (2002). *100 Ways to Build Self-Esteem and teach Values*. New York: MJF Books.
- Marentič Požarnik, B. (2000). *Psihologija učenja in pouka*. Ljubljana: DZS.
- Marjanovič Umek in M. Zupančič (ur.), *Razvojna psihologija*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.
- Meehan, B. T., Hughes, J. N., & Cavell, T. A. (2003). Teacher–student relationships as compensatory resources for aggressive children. *Child Development*, 74, 1145–1157.
- Milivojevič, Z. (2008). *Emocije. Razumevanje čustev v psihoterapiji*. Novi Sad: Psihopolis institut.
- MLERN, Mind and Life Education Research Network: J. Davidson, R., Dunne, J., Eccles, J. S., Engle, A., Greenberg, M., Jennings, P., Jha, A., Jinpa, T., Lantieri, L., Meyer, D., Roeser, R. W., & Vago, D. (2012), Contemplative Practices and Mental Training: Prospects for American Education. *Child Development Perspectives*, 6: 146–153.
- O'Connor, E. in McCartney, K. (2007). Examining teacher–child relationships and achievement as part of an ecological model of development. *American Educational Research Journal* 44, 240–269.
- OECD. (2014). *A Teachers' Guide to TALIS 2013: Teaching and Learning International Survey*. TALIS, OECD Publishing, Paris.
- OECD. (2013). *PISA 2012 Results: Ready to Learn: Students' Engagement, Drive and Self-Beliefs (Volume III)*. PISA, OECD Publishing.
- OECD. (2015). *Skills for social progress: the power of social and emotional skills*. Pariz: OECD Publishing.
- Peck, S. in Roeser, R. (2009). An education in awareness: Self, motivation, and self-regulated learning in contemplative perspective. *Educational Psychologist*, 44(2), 119–136.
- Pittman, L. D., & Richmond, A. (2007). Academic and psychological functioning in late adolescence: The importance of school belonging. *Journal of Experimental Education*, 75(4), 270–290.
- Poznanovič Jezeršek, M., Cestnik, M., Čuden, M., Gomivnik Thuma, V., Honzak, M., Križaj Ortar, M. in sod. (2011). *Program osnovna šola. Slovenščina. Učni načrt*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 1. 6. 2012, s http://www.mizks.gov.si/fileadmin/mizks.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_slovenscina_OS.pdf
- Roeser, R. W. in Zelazo, P. D. (2012). Contemplative science, education and child development: Introduction to the special section. *Child Development Perspectives*, 6(2), 143–145.
- Rutar Leban, T., Pižorn, K., Vršnik Perše, T. in Mlekuž, A. (2012). *Evropske raziskave o jezikovnih kompetencah [ESLC 2011]: povzetki rezultatov*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- Schonert-Reichl, K. A. in Lawlor, M. S. (2010). The effects of mindfulness-based education program on pre- and early adolescents well-being and social and emotional competence. *Mindfulness*, 1, 137–151.
- Schonert-Reichl, K. A., Hanson-Peterson, J. L. in Hymel, S. (2015). Social and emotional learning and pre-service teacher education. V J. A. Durlak, R. P. Weissberg, C. E. Domitrovich, and T. P. Gullotta (ur.), *Handbook of social and emotional learning: Research and practice* (str. 406–421). NY: Guilford.
- Schonert-Reichl, K. A., Oberle, E., Lawlor, M. S., Abbott, D., Thomson, K., Oberlander, T. F. in Diamond, A. (2015). Enhancing cognitive and social-emotional development through a simple-to-administer mindfulness-based school program for elementary school children: A randomized controlled trial. *Developmental Psychology*, 51(1), 52.
- Schonert-Reichl, K. A., Roeser, R. W., Oberle, E., Whitehead, J., Kitil, M. J., & Lawlor, M. S. (2015, April). Singular and combined effects of mindfulness-based education programs on teacher and student well-being and classroom context. V R. W. Roeser (vodja), *Systematic Approaches to mindfulness-based interventions*

- for teachers and students: Early childhood and elementary school settings.* Simpozij, predstavljen na letnem srečanju American Educational Research Association, Chicago, IL.
- Sklad, M., Diekstra, R., De Ritter, M. in Ben, J. (2012). Effectiveness of school-based universal social, emotional, and behavioural programs: Do they enhance students' development in the area of skill, behaviour, and adjustment? *Psychology in the Schools, 49*, 892–909.
- Skvarč, M., Glažar, A. S., Marhl, M., Skribe Dimec, D., Zupan, A., Cvahte, M. in sod. (2011). *Učni načrt. Program osnovna šola. Naravoslovje.* Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 1. 6. 2012, s
http://www.mizks.gov.si/fileadmin/mizks.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_naravoslovje.pdf
- Tomić, A. (2003). *Izbrana poglavja iz didaktike.* Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- UNESCO (2015). *Rethinking Education – towards a global common good?* Paris: UNESCO.
- Valiente C., Lemery-Chalfant K., Swanson J. in Reiser M. (2008). Prediction of children's academic competence from their effortful control, relationships, and classroom participation. *Journal of Educational Psychology, 100*, 67–77.
- Verovnik, I., Bajc, J., Beznec, B., Božič, S. Brdar, U. V., Cvahte, M. in sod. (2011). *Program osnovna šola. Fizika. Učni načrt.* Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 1. 6. 2012, s
http://www.mizks.gov.si/fileadmin/mizks.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_fizika.pdf
- Vilhar, B., Zupančič, G., Gilčvert Berdnik, D., Vičar, M., Zupan, A., Sobočan, V. in sod. (2011). *Program osnovna šola. Biologija. Učni načrt.* Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 1. 6. 2012, s
http://www.mizks.gov.si/fileadmin/mizks.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_Biologija.pdf
- Vodopivec, I., Papotnik, A., Gostinčar Blagotinšek, A., Skribe Dimec, D. in Balon, A. (2011). *Program osnovna šola. Naravoslovje in tehnika. Učni načrt.* Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 1. 6. 2012, s
http://www.mizks.gov.si/fileadmin/mizks.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_naravoslovje_in_tehnika.pdf
- Vygotski, L. S. (1978). *Mind and society: The development of higher psychological processes.* Cambridge: Harvard University Press.
- Walters, D. (1986). *Education for life.* Nevada City: CrystalClarityPublishers.
- Weare, K., & Nind, M. (2011). Mental health promotion and problem prevention in schools: What does the evidence say? *Health Promotion International, 26*, i29–i69.
- Yoon, J. S. (2002). Teacher characteristics as predictors of teacher-student relationships: Stress, negative affect, and self-efficacy. *Social Behavior and Personality, 30*(5), 485–493.
- Zelazo, P. D., & Lyons, K. E. (2012). The potential benefits of mindfulness training in early childhood: A developmental social cognitive neuroscience perspective. *Child Development Perspectives, 6*(2), 154–160.
- Zins, J. E., Weissberg, R. P., Wang, M. C. in Walberg, H. J. (ur.). (2004), *Building academic success on social and emotional learning: What does the research say?* New York: Teachers College Press.
- Žakelj, A., Prinčič Röhler, A., Perat, Z., Lipovec, A., Vršič, V., Repovž, B. in sod. (2011). *Program osnovna šola. Matematika. Učni načrt.* Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 1. 6. 2012, s
http://www.mizks.gov.si/fileadmin/mizks.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_matematika.pdf

11 PRILOGA

Priloga 1: Primerjava minimalnih standardov znanja v učnih načrtih javnega programa oš in učnih načrtih programa lila-osnovna šola po načelih vzgoje za življenje

Priloga 2: Predstavitev programa Lila – osnovna šola po načelih Vzgoje za življenje

1 PRILOGA: PRIMERJAVA MINIMALNIH STANDARDOV ZNANJA V UČNIH NAČRTIH JAVNEGA PROGRAMA OŠ IN UČNIH NAČRTIH PROGRAMA LILA-OSNOVNA ŠOLA PO NAČELIH VZGOJE ZA ŽIVLJENJE

Opomba: v levem stolpcu vsake tabele se nahajajo minimalni standardi znanja izpisani iz učnih načrtov javnoveljavnega programa OŠ. V desnem stolpcu je navedena številka strani programa Lila, na kateri se nahaja izpisan minimalni standard znanja. V kolikor je minimalni standard znanja v Lila učnem načrtu opredeljen nekoliko drugače kot v javnem, oziroma je zapisan v okviru drugega učnega načrta, je označen z rumeno barvo, v desnem stolpcu pa je ustrezno pojasnilo, kje se ta minimalni standard znanja nahaja.

PREDMET ANGLEŠČINA

UČNI NAČRT JAVNE OŠ	UČNI NAČRT OŠ LILA
Učenec prepozna, da je besedilo, govorjeno v eni od različic standardne angleščine, v tem jeziku.	str. 41
Učenec izlušči glavno misel besedila in/ali nekaj glavnih poudarkov preprostega pogovora.	str. 41
Učenec razume nekaj pomembnih podatkov, podrobnosti v kratkih, govorjenih informativnih besedilih, ki so večkrat in jasno izražene.	str. 41
Učenec razume kratke, preproste napotke in to pokaže z upoštevanjem napotkov.	str. 41
Učenec redko interpretira nebesedno podporo.	str. 41
Učenec izlušči misel besedila in glavne poudarke pogovora.	str. 41
Učenec razume nekaj podatkov, podrobnosti v govorjenih besedilih iz različnih virov in njemu bližnje tematike.	str. 41
Učenec razume neposredno izražen sporočilni namen govorcev, npr. Prošnja, prepoved.	str. 41
Učenec prepozna osnovno časovno zaporedje dogodkov v besedilih, v katerih si elementi linearno sledijo in so označeni z ustreznimi označevalci sosledij.	str. 41
Učenec ugotovi znano vrsto besedila ob sobesedilni, slikovni opori.	str. 42
Učenec razume glavno misel besedil z učencu znanega, zanj relevantnega tematskega področja.	str. 42
Učenec razume nekaj neposredno izraženih poglobitvenih podrobnosti v kratkih, preprostih besedilih.	str. 42
Učenec prepozna, poišče in razume nekaj dogovorjenih podatkov v besedilu.	str. 42
Učenec bere in razume preprosta, jasna pisna tehnična navodila za izdelavo znane stvari, ki so opremljena z nazornimi slikami ali pa s prikazom, in druga preprosta navodila.	str. 42
Učenec razume najobičajnejše in preproste znake, simbole in napise v njemu najbližjih okoliščinah.	str. 42
Učenec razume pomen posmeznih njemu neznanih besed oz. besednih zvez iz sobesedila v predvidljivih kratkih in preprostih besedilih.	str. 42
Učenec prepozna črke anglešče abeve in večinoma razume njihovo vlogo, enako je pri fonemih.	str. 42
Učenec ugotovi vrsto besedila.	str. 42
Učenec razume glavno misel krajšega besedila iz osebnega in delno širšega	str. 42

tematskega področja.	
Učenec razume jasno izpostavljene, izražene podrobnosti v besedilu.	str. 42
Učenec poišče v daljšem ali več krajših besedilih določene podatke.	str. 42
Učenec bere in razume pisna navodila, tudi večpovedna, s slikovno podporo.	str. 42
Učenec v prebranem besedilu prepozna nekatere okoliščine.	str. 42
Učenec oblikuje in preprosto razloži svoj odnos do prebranega besedila.	str. 42
Učenec razume običajne znake, simbole in osnovne, pogosto rabljene napise.	str. 42
Učenec obvlada kratke, preproste in jasno strukturirane sporočanje in sporazumevalne dejavnosti v znanih okoliščinah.	str. 43
Učenec odgovarja na zastavljen avprašanja o najbližnjih temah iz učenčevega sveta, samostojno se večinoma še ne pogovarja, in opravlja posamezne najosnovnejše transakcijske dejavnosti.	str. 43
Učenec se govorno odziva na pobude o temah iz njegovega najbližnjega okolja, ki so zanj osebno relevantne.	str. 43
Učenec na kratko in preprosto opiše sebe, kje živi, kaj dela, vse po vnaprej pripravljenih slikovnih ali besedilnih iztočnicah.	str. 43
Učenec v (po)govoru uporablja omejeno, zelo preprosto, pogosto rabljeno besedišče, poimenovanja so še precej nezanesljiva.	str. 43
Učenec v (po)govoru uporablja zelo preproste slovnične strukture in najosnovnejša vezniška sredstva.	str. 43
Učenec obvlada krajše, preproste in jasno strukturirane sporočanje in sporazumevalne dejavnosti v znanih okoliščinah.	str. 43
Učenec govorno se odziva na pobude o temah iz njegovega bližnjega življenjskega okolja.	str. 43
Učenec predstavlja, opisuje in pripoveduje, govorjenje je manj koherentno, razume se smisel sporočila.	str. 43
Učenec v (po)govoru večinoma uporablja osnovno besedišče z njemu unanih tematskih področij, večkrat neustrezno pomenuje.	str. 43
Učenec v (po)govoru večinoma uporablja omejen obseg slovničnih struktur.	str. 43
Učenec v (po)govoru večinoma uporablja nebesedno podporo.	str. 43
Učenec govori v vodenih nalogah s podporo.	str. 43
Učenec v govoru upošteva osnovna pravila medkulturnega sporazumevanja.	str. 43
Učenec izgovor je večinoma razumljiv, z opaznim naglasom in napakami.	str. 43
govor deloma prilagaja glede na razmere.	str. 43
Učenec se sporazumeva z različnimi govorniki angleščine, če ti govorijo zelo počasi, razločno in pri tem svoj govor prilagajajo situaciji, po potrebi ponavljajo in nudijo druge vrste podpore,	str. 43
Učenec piše nize večinoma enostavnih povedi, večkrat z neustreznim besednim redom in drugimi skledenjskimi pomanjkljivostmi.	str. 44
Učenec piše kratka in preprosta besedila; piše o njemu znanih temah s konkretno vsebino.	str. 44
Učenec besedila vsebujejo ponavljajoče, preprosto in pogosto rabljeno besedišče, tudi s pomenskimi napakami.	str. 44
Učenec besedila vsebujejo maloštevilne preproste slovnične strukture, pri rabi sistematično dela napake, ki večkrat ovirajo razumljivost.	str. 44
Učenec občasno uporablja preprosta in pogosto rabljena vezniška sredstva.	str. 44
Učenec večinoma ustrezno zapisuje črke angleške abecede, besede so večkrat zapisane fonetično ali z razmeroma številnimi z drugimi pomanjkljivostmi.	str. 44

Učenec dokaj ustrezno uporablja končna ločila, druga pa še razmeroma neustrezno.	str. 44
Učenec standardne oblike preprostih besedil so prepoznavne.	str. 44
Učenec piše povedi, besedni red je večkrat manj ustrezen.	str. 44
Učenec piše besedila o temah, ki so ustrezne tej starostni stopnji.	str. 44
Učenec piše besedila z večinoma konkretno in redko delno abstraktno vsebino.	str. 44
Učenec besedila vsebujejo konkretno, pogosto rabljeno besedišče, poimenovanje je tudi neustrezno.	str. 44
Učenec besedila vsebujejo večinoma preproste slovnične strukture, redko bolj zapletene. Osnovne strukture so rabljene s pomanjkljivostmi, pri tvorbi in rabi zapletenejših dela učencev precej napak in tvori nerodne formulacije. Napake tudi ovirajo razumljivost besedila.	str. 44
Učenec besedila vsebujejo pretežno osnovna vezniška sredstva in s preprostimi kohezivnimi sredstvi povezuje stavke v linearno besedilo.	str. 44
Učenec zapis besed je pomanjkljiv, a večinoma razumljiv.	str. 44
Učenec ločila uporablja delno ustrezno.	str. 44
Učenec uporablja nekaj značilnosti znanih standardnih oblik znanih vrst besedil.	str. 44
Učenec pisna besedila deloma prilagodi naslovniku.	str. 44
Učenec obvlada naslednje strategije pisanje: zapisovanje, izpisovanje, izpolnjevanje, prenašanje informacij. V procesu ustvarjanja besedila uporablja različne postopke načrtovanja, spremljave in urejanja svojega pisanja.	str. 44
Učenec piše besedila z vodenimi nalogami.	str. 44

PREDMET DRUŽBA

UČNI NAČRT JAVNE OŠ	UČNI NAČRT OŠ LILA
Učenec predstavi svoje osebne značilnosti (napredek, potrebe, želje, cilje, prostočasne dejavnosti, interese idr.),	str. 48
pozna nekatere razlike med ljudmi, načine usklajevanja različnih interesov in reševanja sporov,	str. 48
zna naštetih nekaj temeljnih otrokovih pravic, dolžnosti in odgovornosti ter službe in ljudi, ki jih pomagajo uveljavljati,	str. 48
utemelji, zakaj sta strpnost in odgovornost (do sebe in drugih, do učenja, obveznosti) pomembni,	str. 49
ve, katere strategije mu pomagajo pri učenju, sodelovanju in reševanju sporov,	str. 49
našteje državne praznike,	str. 50
pozna simbole Slovenije in Evropske unije,	str. 50
zna določiti glavne strani neba (s soncem ali senco, uro ali kompasom),	str. 49
pozna sestavine zemljevida,	str. 49
se orientira v načrtih, skicah in z zemljevidi domačega kraja/domače pokrajine,	str. 49
na zemljevidu zna pokazati lego Slovenije na zemljevidu Evrope in na globusu, naravne enote Slovenije, največja mesta, reke idr., kje živijo Slovenci v zamejstvu in po svetu ter manjšine v Sloveniji,	str. 49

zna skicirati preproste zemljevide,	str. 49
zna opisati nekatere značilnosti domačega kraja,	str. 49
zna opisati varne in manj varne poti v šolo za pešce in kolesarje,	str. 49
zna opisati nekaj naravnih, družbenih in kulturnih značilnosti domače pokrajine,	str. 49
zna opisati nekaj naravnih, družbenih in kulturnih značilnosti naravnih enot Slovenije,	str. 49
zna izdelati preprost časovni trak in se orientirati z njim,	str. 49
pozna nekaj temeljnih obdobij in dogajanj v slovenski preteklosti,	str. 50
zna prikazati in kronološko urediti nekatere sledove slovenske preteklosti,	str. 50
zna opisati življenje ljudi v preteklosti in ga primerjati z današnjim,	str. 50
pozna nekaj primerov naravne in kulturne dediščine v domači pokrajini in po Sloveniji,	str. 49
zna načrtovati dejavnosti za doseg cilja,	str. 50
zna predlagati, poiskati različne vire za pridobivanje podatkov,	str. 50
zbirati podatke,	str. 50
zapisati, urediti in predstaviti zbrane podatke,	str. 50
razložiti podatke, sklepe in vire,	str. 50
prepoznati učinkovitost uporabljenih dejavnosti pri raziskovanju.	str. 50

PREDMET GEOGRAFIJA

UČNI NAČRT JAVNE OŠ	UČNI NAČRT OŠ LILA
Učenec se orientira na zemljevidu sveta, določi strani neba in lego celin.	str. 51
Učenec razloži in pokaže razmerje med kopnim in morjem na zemljevidu z uporabo temeljnih pojmov.	str. 51
Učenec opiše lego in gibanje Zemlje v vesolju.	str. 51
Učenec razloži vzroke za podnebne razlike na Zemlji.	str. 51
Učenec prepozna in opiše življenje ljudi v različnih toplotnih in rastlinskih pasovih ter jih primerja med seboj.	str. 51
Učenec načrtuje, se pripravi, dejavno sodeluje in poroča o šolski ekskurziji.	str. 55
Učenec opiše naravnogeografske značilnosti Evrazije in jih poišče ter pokaže na splošnem zemljevidu.	str. 51
Učenec razloži podnebje in rastlinstvo Evrazije.	str. 52
Učenec opiše značilnosti prebivalstva Evrazije.	str. 52
Učenec razloži nastanek ognjenikov in potresov.	str. 51
Učenec opiše negativno in pozitivno stran sredozemskega turizma.	str. 52
Učenec našteje države Srednje Evrope in njihova glavna mesta ter jih pokaže na zemljevidu.	str. 51
Učenec ob zemljevidu opiše najmanj dve pokrajinski enoti Srednje Evrope in ju med seboj primerja po naravnih in družbenih značilnostih.	str. 51
Učenec razloži vpliv severnoatlantskega toka na podnebje Zahodne Evrope.	str. 52
Učenec razloži vpliv naravnogeografskih dejavnikov na industrijski razvoj Zahodne Evrope.	str. 51
Učenec primerja klimograme južne, srednje, vzhodne in severne Evrope ter ugotovi mesečne razlike v temperaturah in padavinah.	str. 52
Učenec opiše dejavnike monsunske cirkulacije zraka nad Azijo in pojasni vlogo	str. 52

Himalaje kot podnebne ločnice.	
Učenec pojasni vzroke in posledice goste poselitve azijskih nižin in obrežij.	str. 52 Glede na geografsko ali organizacijsko razčlenjenost opiše in poimenuje narodnostno, politično, jezikovno, rasno, socialno in versko sestavo, gostoto poseljenosti (tudi pojav prenaseljenosti), značilnosti ter način sobivanja Evropejcev in Azijscev (npr. EU, azijsko-evropsko gospodarstvo).
Učenec opiše versko raznovrstnost Azije.	str. 52
Učenec pojasni strateški pomen nahajališč nafte v JZ Aziji.	str. 52
Učenec napiše eno stran geografskega orisa izbrane države.	str. 55
Učenec ob zemljevidu opiše lego Afrike, Avstralije, Antarktike in obeh Amerik in primerja njihovo površje.	str. 52, 53
Učenec ob klimogramih in fotografijah razloži razlike v podnebjju in rastlinstvu Afrike in Južne Amerike.	str. 55 Primerja načine življenja ljudi med posameznimi celinami ter njihove skupne sodobne izzive (npr. prenaseljenost, oskrba z vodo, hrano ter energijo, ekologija, gospodarstvo, zdravje ljudi, verske in politične smernice razvoja).
Učenec primerja življenjske razmere v Tropski Afriki in domačem kraju.	str. 52, 54
Učenec pojasni pojma rasizem in kolonija.	str. 53
Učenec s podnebnimi in vodnimi vzroki razloži različno gostoto poselitve Avstralije.	str. 53
Učenec ob klimatskem zemljevidu in fotografijah primerja in razloži rastlinske pasove v Severni Ameriki.	str. 53
Učenec pojasni vzroke za višinske rastlinske pasove v Andih.	str. 53
Učenec naredi plakat ali (elektronske) prosojnice z geografskim opisom izbrane države.	str. 55
Učenec opiše geografsko lego in gospodarski in politični položaj Slovenije v	str. 53, 54

Evropi in EU.	
Učenec našteje nekaj slovenskih pokrajinskih tipičnosti.	str. 54
Učenec našteje vseh pet naravnogeografskih enot Slovenije in jih pokaže na zemljevidu.	str. 53
Učenec opiše razlike med naravnogeografskimi enotami Slovenije.	str. 53
Učenec razloži po dve geografski razliki med naravnogeografskimi enotami Slovenije.	str. 53
Učenec ob zemljevidu utemelji vzroke za gostejšo in redkejšo poseljenost posameznih delov Slovenije.	str. 54
Učenec našteje tri oblike ogrožanja okolja v Sloveniji, razloži vzroke zanje in predlaga ukrepe za njihovo reševanje.	str. 54
Učenec opiše pomen varovanja naravne in kulturne dediščine.	str. 54
Učenec razloži vzroke za dvojezični ozemlji v Sloveniji in pojasni pomen varovanja narodnih skupnosti in narodnih manjšin.	str. 54
Učenec na podlagi zapisa GIS poišče slovensko mesto na zemljevidu.	str. 54
Učenec načrtuje, se pripravi, izvede in napiše poročilo o terenskem delu.	str. 55

PREDMET ZGODOVINA

UČNI NAČRT JAVNE OŠ	UČNI NAČRT OŠ LILA
Učenec opiše, kakšna veda je zgodovina.	str. 57
Učenec našteje večja zgodovinska obdobja.	str. 57
Učenec našteje vrste zgodovinskih virov in opiše njihove značilnosti.	str. 57
Učenec razloži vzroke za nastanek pisave ter opiše pomen pisave za zgodovino.	str. 58
Učenec opiše primere človeških bivališč in naselij v posameznih zgodovinskih obdobjih.	str. 57
Učenec našteje nekaj znanosti in opiše njihove glavne dosežke.	str. 57
Učenec opiše glavne značilnosti kulturnozgodovinskih spomenikov prvih visokih kultur.	str. 57
Učenec opiše tipe družine skozi zgodovino.	str. 57
Učenec opiše primere naravne in kulturne dediščine.	str. 57
Učenec opiše glavne značilnosti sodobnega mislečega človeka (homo sapiens).	str. 57
Učenec opiše spremembe načina življenja v posameznih obdobjih prazgodovine in pojasni, zakaj so nastale.	str. 57
Učenec opiše glavne arheološke najdbe iz različnih obdobj prazgodovine na tleh današnje Slovenije.	str. 57
Učenec opiše glavne značilnosti prazgodovinske umetnosti na primerih jamskih slik.	str. 57
Učenec na primeru prvih civilizacij rodovitnega polmeseca opiše najpomembnejše arhitekturne dosežke in glavne dosežke znanosti.	str. 58
Učenec ob zemljevidu opredeli, kje so se razvile prve civilizacije stare Indije, Kitajske in Amerike.	str. 58
Učenec našteje vrste pisav, ki so jih uporabljale civilizacije starega Vzhoda.	str. 58
Učenec našteje obdobja starogrške zgodovine.	str. 58
Učenec opiše glavne značilnosti atenske in špartanske mestne države.	str. 58

Učenec pojasni značilnosti prve demokratične vladavine.	str. 58
Učenec opiše značilnosti in dosežke helenistične kulture.	str. 58
Učenec opiše nastanek mesta Rima.	str. 58
Učenec pojasni glavna sporočila krščanstva in njegovo širjenje v sredozemskem in evropskem prostoru.	str. 58
Učenec opiše pomembne gradbene dosežke starih Grkov in Rimljanov.	str. 58
Učenec pojasni značilnosti gospodarstva v mestih.	str. 58
Učenec opiše značilnosti grške in rimske vzgoje in izobraževanja.	str. 58
Učenec opiše značilnosti karolinške države.	str. 59
Učenec opiše glavne značilnosti razvoja Karantanije.	str. 59
Učenec pojasni temeljne značilnosti iz življenja srednjeveških stanov (plemiči, kmetje).	str. 59
Učenec razloži značilnosti življenja ljudi v srednjeveških mestih.	str. 59
Učenec opiše nekaj primerov srednjeveške umetnosti.	str. 59
Učenec opiše temeljne značilnosti frankovske, arabske in bizantinske kulture.	str. 59
Učenec našteje nekaj temeljnih kulturnih dosežkov neevropskih kultur.	str. 59
Učenec opiše glavne vzroke, ki so pripeljali do velikih geografskih odkritij.	str. 59
Učenec primerja meje znanega sveta pred odkritji in po njih.	str. 59
Učenec opiše glavne značilnosti in dosežke ene od predkolumbovskih kultur Amerike (Maji, Azteki, Inki).	str. 59
Učenec opiše glavne značilnosti humanizma in renesanse.	str. 59
Učenec navede najpomembnejše zgodovinske osebnosti humanizma in renesanse.	str. 59
Učenec na primerih iz slovenskega prostora opiše značilnosti renesančne umetnosti in humanistične miselnosti.	str. 59
Učenec pojasni dosežke indijsko-islamske umetnosti.	str. 59
Učenec na primeru pojasni novo vlogo umetnika v renesančni družbi.	str. 59
Učenec opiše pojem reformacija.	str. 59
Učenec navede imena in dela slovenskih protestantov.	str. 59
Učenec opiše pomen delovanja slovenskih protestantov za razvoj slovenske kulture.	str. 59
Učenec opiše značilnosti in obseg islamizacije na Balkanu.	str. 59
Učenec opiše dosežke osmanske umetnosti in znanosti ter sklepa o vplivu na Evropo.	str. 59
Učenec opiše vzroke in posledice kmečkih uporov na Slovenskem.	str. 60
Učenec navede glavne predstavnike razsvetljenstva in opiše razsvetljensko miselnost.	str. 60
Učenec opiše glavne reforme Marije Terezije in Jožefa II.	str. 60
Učenec navede glavne spremembe, ki jih je francoska revolucija vnesla v življenje ljudi.	str. 60
Učenec na zemljevidu pokaže obseg Ilirskih provinc in opiše njihov vpliv na razvoj slovenske narodne zavesti.	str. 60
Učenec opiše življenje in delo pomembnih vladarjev.	str. 60
Učenec na primerih opiše značilnosti baročne umetnosti.	str. 60
Učenec opiše značilnosti zgodnje kapitalistične proizvodnje.	str. 60
Učenec razloži pojma industrijska revolucija in industrializacija ter sklepa, zakaj se je najprej pojavila v Veliki Britaniji.	str. 60

Učenec opiše gospodarske dejavnosti, ki so se razvile v prvi fazi industrializacije.	str. 60
Učenec poveže nastanek političnih strank s širjenjem demokratičnih pravic v drugi polovici 19. Stoletja.	str. 60
Učenec pojasni zahteve programa Zedinjena Slovenija in sklepa, v kolikšni meri in kdaj je bil program uresničen.	str. 60
Učenec našteje najpomembnejše izume in dosežke v prometu, komunikacijah in zdravstvu.	str. 60
Učenec opiše položaj delavstva v 19. stoletju in prizadevanja za rešitev delavskega vprašanja.	str. 60
Učenec opiše umetnostne sloge 19. stoletja s poudarkom na vplivu na oblačenje, notranjo opremo prostorov in gradnjo.	str. 60
Učenec opiše glavne značilnosti prve svetovne vojne.	str. 61
Učenec na primerih pojasni razlike med demokratičnimi, diktatorskimi in totalitarnimi oblikami vladavine.	str. 61
Učenec opiše glavne značilnosti druge svetovne vojne ter pojasni njene posledice.	str. 61
Učenec razlikuje politične razmere v času hladne vojne in po njej.	str. 61
Učenec navede glavne evropske in svetovne integracije.	str. 61
Učenec opiše vzroke za gospodarsko povezovanje Evrope in sveta ter navede oblike gospodarskega povezovanja.	str. 61
Učenec pojasni vzroke in potek nastanka kraljevine Jugoslavije.	str. 61
Učenec opiše gospodarski in kulturni razvoj Slovencev med obema svetovnjima vojnoma in navede primere za ponazoritev.	str. 61
Učenec pojasni vzroke za odločitev Slovencev za lastno državo Slovenijo.	str. 61
Učenec opiše primer prekomernega izkoriščanja naravnih bogastev in pojasni posledice.	str. 61
Učenec pojasni posledice preseljevanj ljudi in pojavne oblike stikov med ljudmi različnih kulturnih navad.	str. 61
Učenec opiše vpliv družbenih gibanj na način razmišljanja v razvitem svetu in navede primere.	str. 61
Učenec primerja značilnosti osvobodilnih gibanj.	str. 61
Učenec razvije spretnosti časovne in prostorske predstavljalnosti.	str. 56
Učenec razvije spretnost zbiranja in izbiranja informacij in dokazov iz različnih zgodovinskih virov in literature v različnih medijih.	str. 57
Učenec razvije zmožnost oblikovanja samostojnih sklepov, pogledov, mnenj, stališč, izvornih predlogov in rešitev.	str. 57
Učenec razvije spretnost različnih oblik komunikacije (ustno, pisno, grafično, ilustrativno, z IT).	str. 57
Učenec navede in pojasni značilnosti slovenskih državnih simbolov.	str. 57
Učenec oceni pomen ohranjanja in varovanja slovenske, evropske in svetovne kulturne dediščine ter okolja.	str. 57
Učenec na primerih pojasni pomen delovanja evropskih ustanov, ki se ukvarjajo z varovanjem človekovih pravic.	str. 57

PREDMET DRŽAVLJANSKA IN DOMOVINSKA VZGOJA TER ETIKA

UČNI NAČRT JAVNE OŠ	UČNI NAČRT OŠ LILA
Učenec našteje nekaj družbenih skupin in skupnosti, katerih član je in so del njegove družbene identitete,	str. 62
imenuje nekaj uradnih listin, ki izkazujejo posameznikovo identiteto, in navede, katere podatke vsebujejo,	str. 62
razlikuje med svojim narodom, svojo domovino in svojo državo,	str. 62
našteje nekaj vlog članov neke ožje skupine (npr. družine) in skupnosti (npr. šolske skupnosti),	str. 62
na primeru pojasni, zakaj je za skupnost pomembno, da so člani strpni drug do drugega,	str. 62
navede zgleda demokratičnega in nedemokratičnega ravnanja članov neke skupnosti,	str. 63
opiše nastanek Republike Slovenije,	str. 63
opredeli pomen glavnih simbolov RS,	str. 63
s primeri ponazori pojma pravna in socialna država,	str. 63
navede ključna dejstva v povezavi z Evropsko unijo in opiše njene simbole,	str. 63
našteje nekaj pglavitnih človekovih pravic,	str. 63
opredeli interes, ki ga ima človeštvo za uveljavljanje človekovih pravic,	str. 63
v opisih dogodkov v medijih prepozna kršitve človekovih pravic,	str. 63
navede organizacije in ustanove, ki skrbijo za uveljavljanje človekovih pravic,	str. 63
opredeli pojme verstva, verovanja in verske skupnosti	str. 62
našteje največje verske skupnosti v Sloveniji.	str. 63
opiše osnovne značilnosti krščanstva in vsaj še enega izmed največjih svetovnih verstev, imenuje nekaj verskih praznikov in vsaj dve verski knjigi,	Standard znanja je vključen v predmet razumevanje ljudi in sodelovanje, pod vsebino z naslovom Spoznavanje različnih kultur, religij, jezikov, običajev, pisav, družbenih ureditev... str. 119
navede nosilce oblasti, ki jih neposredno volimo na volitvah,	str. 63
navede imeni aktualnega predsednika države in predsednika vlade ter župana v občini, kjer živi oziroma obiskuje šolo,	str. 63
opiše razliko med volitvami in referendumom,	str. 63
navede nekaj parlamentarnih strank ali strank, zastopanih v občinskem svetu,	str. 63
opredeli vlogo, ki jo imajo politične stranke v Sloveniji,	str. 63
poimenuje veje oblasti v državi, pojasni njihove naloge in delovanje,	str. 63
opredeli nekaj področij, na katerih deluje vlada kot izvršna oblast (ministrstva, odgovorna za posamezna področja),	str. 63
opiše odgovornost nosilcev politične oblasti v lokalni skupnosti in državi,	str. 63
opiše značilnosti aktivnega državljana in opiše primer konkretne državljanske akcije,	str. 63
pojasni, zakaj je pomembno, da nosilci in institucije oblasti delujejo javno,	str. 64

navede argumente za stališče, da morajo biti državljani dobro obveščeni o delovanju oblasti,	str. 64
pojasni vlogo, ki jo imajo mediji v političnem procesu (prostor javne objave in nadzor nad oblastjo),	str. 64
našteje različne vrste medijev in njihove značilnosti,	str. 64
poimenuje najpomembnejše medije v državi in lokalni skupnosti,	str. 64
navede in pojasni vsebino ekonomskih pravic slovenskih državljanov,	str. 65
razloži, kaj je podjetje in kakšna je njihova vloga v družbi,	str. 65
pojasni razmerje med delodajalci in delojemalci. Navede pravice, ki izhajajo iz delovnega razmerja,	str. 65
navede nekaj najpogostejših vzrokov za konflikte med delodajalci in delojemalci in načine njihovega razreševanja. Pojasni, zakaj imajo zaposleni pravico do stavke,	str. 65
navede vire, iz katerih država pridobiva sredstva za svoje delovanje,	str. 65
opiše interes Slovenije za članstvo v EU,	str. 54
z navedbo nekaj konkretnih primerov pojasni, kako članstvo v EU vpliva na naše vsakdanje življenje,	str. 54
navede glavne ustanove EU, opredeli njihove naloge,	str. 54
navede, v katerih telesih EU ima Slovenija svoje predstavnike,	str. 54
opiše cilje in delovanje mednarodnih organizacij OZN, OECD, NATO,	str. 55
na primerih opredeli značilnosti globalizacije ter njene dobre in slabe strani,	str. 65
navede nekaj temeljnih svetovnih vprašanj,	str. 65
opiše nekaj vzrokov in pričakovane posledice podnebnih sprememb,	str. 65
navede nekaj nevladnih organizacij, ki si prizadevajo za reševanje globalnih problemov, in oriše njihovo delovanje.	str. 65

PREDMET MATEMATIKA

UČNI NAČRT JAVNE OŠ	UČNI NAČRT OŠ LILA
Učenec prepozna osnovne geometrijske oblike,	str. 70
šteje, bere, zapiše in primerja naravna števila do 20,	str. 70
sešteva in odšteva v množici naravnih števil do 10,	str. 70
opredeli položaj predmeta glede na sebe, po navodilih se premika po prostoru,	str. 70
pozna in opiše osnovna geometrijske oblike,	str. 70
riše s šablono in z ravnilom,	str. 70
šteje, bere, zapiše in primerja naravna števila do 100,	str. 70
sešteva in odšteva v množici naravnih števil do 20,	str. 70
razporedi predmete in bere preglednice,	str. 70
predstavi podatke s prikazom,	str. 70
poimenuje, opiše in nariše osnovne geometrijske oblike in elemente,	str. 70
pozna osnovne standardne merske enote za merjenje dolžine, mase, prostornine, časa in količine izrazi z merskim številom in z mersko enoto,	str. 70
pozna merski enoti za denar,	str. 70
šteje, bere, zapiše in primerja naravna števila do 1000,	str. 70
sešteva in odšteva v množici naravnih števil do 100,	str. 70
poišče manjkajoči člen pri računih seštevanja in odštevanja v množici naravnih	str. 70

števil do 20,	
pozna zmnoške v obsegu 10 krat 10 in količnike, ki so vezani na poštevanko,	str. 70
prepozna dele celote,	str. 70
razporedi elemente in bere prikaze,	str. 70
predstavi podatke v preglednici in s prikazom,	str. 70
reši (besedilni) problem (konkretna in slikovna raven).	str. 70
poimenuje in nariše ravne črte (daljica, premica, poltrak),	str. 74
opiše kvadrat/pravokotnik in kocko/kvader,	str. 74
riše z geometrijskim orodjem,	str. 74
nariše simetrično obliko,	str. 74
oceni, meri in meritev izrazi s smiselno mersko enoto,	str. 74
primerja (istoimenske, enoimenske) količine in računa z njimi,	str. 74
šteje, bere, zapiše in primerja števila v množici naravnih števil do 10 000,	str. 74
pisno sešteva in odšteva v množici naravnih števil do 1000,	str. 74
deli z ostankom (v okviru poštevanke),	str. 74
pisno množi in deli z enomestnim številom v množici naravnih števil do 1000,	str. 74
s premislekom reši enačbo v množici naravnih števil do 20,	str. 74
dele celote zapiše z ulomkom,	str. 74
razporedi elemente in bere prikaze,	str. 74
zbere podatke, jih predstavi v preglednici in s prikazi,	str. 74
reši (strukturirani) matematični problem in problem iz vsakdanjega življenja,	str. 74
pozna in riše geometrijske elemente z geometrijskim orodjem,	str. 74
opiše odnose med geometrijskimi elementi,	str. 74
pozna lastnosti pravokotnika in kvadrata ter ju nariše,	str. 74
prepozna mreži kocke in kvadra,	str. 74
pokaže lego simetrane,	str. 74
meri, zapiše in pretvarja (med sosednjima enotama) merske količine ter računa z njimi,	str. 74
izmeri obseg lika,	str. 74
določi ploščino pravokotnika in kvadrata,	str. 74
šteje, bere, zapiše in primerja števila v množici naravnih števil do milijona,	str. 74
pisno sešteva in odšteva v množici naravnih števil do milijona,	str. 75
pisno množi in deli z dvomestnim številom v množici naravnih števil do 10 000,	str. 75
izračuna del od celote,	str. 75
izračuna vrednost številskega izraza z oklepaji,	str. 75
s premislekom reši enačbo v množici naravnih števil do 100,	str. 75
razporedi elemente po več lastnostih in bere prikaze,	str. 75
grafično prikaže množice in odnose med njimi,	str. 75
reši matematični problem in problem iz vsakdanjega življenja,	str. 75
prepozna, opiše in nariše medsebojno lego točke in premice ter dveh premic,	str. 75
pozna krog in krožnico ter ju nariše,	str. 75
nariše kot in ga izmeri,	str. 75
uporablja ustrezne oznake za kote ($< ABC$, $< V$, α)	str. 75
primerja kote po velikosti,	str. 75

uporablja merilne instrumente,	str. 75
nariše simetrične elemente in določi simetralo,	str. 75
oceni, meri, primerja količine,	str. 75
izmerjene količine zapiše z decimalnim zapisom,	str. 75
izmeri površino in prostornino kocke in kvadra,	str. 75
rešuje naloge, povezane z obsegom in ploščino pravokotnika/kvadrata,	str. 75
bere in piše naravna števila ter števila smiselno zaokroži,	str. 75
pisno računa v množici naravnih števil,	str. 75
v številskem izrazu upošteva vrstni red računskih operacij,	str. 75
izračuna a/b od c (c je večkratnik števila b),	str. 75
desetiški ulomek zapiše z decimalno številko in obratno,	str. 75
dano decimalno število upodobi na številski premici,	str. 75
primerja decimalna števila in računa z njimi (do tri decimalna mesta),	str. 75
sklepa iz enote na množino,	str. 75
reši enačbo,	str. 75
zbere podatke, jih prikaže v preglednici in s prikazi ter prikaze prebere,	str. 75
reši matematični problem in problem z življenjsko situacijo,	str. 75
poimenuje trikotnik glede na stranice in kote, v trikotniku nariše vsaj eno višino,	str. 79
pozna vsoto notranjih kotov v trikotniku in lastnost uporabi,	str. 79
načrta trikotnik s podatki: s-s-s, s-k-s, k-s-k in ga označi,	str. 79
izračuna obseg in ploščino trikotnika (celoštevilski merski podatki),	str. 79
poimenuje, označi in načrta štirikotnike (paralelogram, romb) in pozna njihove lastnosti,	str. 79
izračuna obseg in ploščino štirikotnikov (paralelograma in romba),	str. 79
nariše zrcalno sliko točke, daljice in trikotnika glede na premico oziroma točko,	str. 79
uporablja šestilo pri načrtovanju simetrale daljice in kota,	str. 79
poišče skupne delitelje in skupne večkratnike dveh števil,	str. 79
primerja ulomke po velikosti; ulomek krajša in razširi z danim številom, ulomka razširi na skupni imenovalc,	str. 79
ulomek zapiše kot celi del in ulomek, ki je manjši od ena, ter obratno,	str. 79
sešteva, odšteva, množi in deli ulomke,	str. 79
ulomek zapiše z decimalnim zapisom in obratno,	str. 79
v številskem izrazu upošteva vrstni red računskih operacij (z največ tremi računskimi operacijami),	str. 79
pri računanju z ulomki uporablja žepno računalno,	str. 79
izračuna $p\%$ od a ,	str. 79
sklepa iz množine na enoto in obratno,	str. 79
reši enačbe in neenačbe s premislekom ali diagramom,	str. 79
v koordinatni mreži upodobi točko in odčita njuni koordinati,	str. 79
interpretira podatke, prikazane s preglednico ali diagramom,	str. 79
zbere podatke in jih prikaže z računalniško preglednico,	str. 79
reši matematični problem in problem z življenjsko situacijo,	str. 79
uporablja cela in racionalna števila v življenjskih situacijah,	str. 79
poišče nasprotno in obratno vrednost števila,	str. 79
primerja in ureja cela števila,	str. 79

izračuna vrednost številskega izraza s celimi in racionalnimi števili (z največ tremi računskimi operacijami),	str. 79
upoštevata prednost računskih operacij v izrazu,	str. 79
uporablja žepno računalno za izračun vrednosti številskega izraza,	str. 79
potencira cela in racionalna števila,	str. 79
pozna kvadratni koren popolnega kvadrata (do števila 20),	str. 79
sešteva, odšteva in množi enočlenike,	str. 79
izračuna vrednost izraza s spremenljivko, če je znana vrednost spremenljivke,	str. 79
množi enočlenik z dvočlenikom,	str. 79
v koordinatni mreži upodobi točko, narisani točki odčita koordinati,	str. 79
prepozna odvisnost količin,	str. 79
pozna in uporablja lastnosti premega sorazmerja	str. 79
bere podatke iz različnih prikazov in jih uredi v preglednici,	str. 79
pozna lastnosti večkotnika in ga opiše,	str. 79
izračuna obseg in ploščino kroga,	str. 80
uporablja Pitagorov izrek,	str. 80
izdela model kocke in kvadra,	str. 80
izračuna površino in prostornino kocke in kvadra,	str. 80
uporablja skico pri reševanju geometrijskih nalog,	str. 80
reši matematični problem in problem z življenjsko situacijo.	str. 80
množi dvočlenik z dvočlenikom, kvadrira dvočlenik in poenostavi izraz,	str. 80
izpostavi skupni faktor v algebrskem izrazu,	str. 80
prepozna linearno enačbo in jo reši s preoblikovanjem v ekvivalentne enačbe,	str. 80
izrazi neznanko iz matematičnih formul,	str. 80
reši besedilno nalogo z uporabo lastnosti premega sorazmerja,	str. 80
nariše graf premega sorazmerja,	str. 80
prepozna zapis linearne funkcije, pozna vlogo smernega koeficienta in začetne vrednosti,	str. 80
nariše graf linearne funkcije,	str. 80
izračuna neznani člen sorazmerja,	str. 80
prepozna podobne like,	str. 80
načrtuje podobne trikotnike,	str. 80
daljico deli v zahtevanem razmerju,	str. 80
opiše medsebojno lego geometrijskih elementov v prostoru (točka, premica, ravnina),	str. 80
prepozna, opiše in skicira geometrijska telesa	str. 80
izračuna površino in prostornino prizme, valja in stožca,	str. 80
pripravi in izvede anketo ter rezultate prikaže in interpretira,	str. 80
reši matematični problem in problem z življenjsko situacijo.	str. 80

PREDMET NARAVOSLOVJE IN TEHNIKA

UČNI NAČRT JAVNE OŠ	UČNI NAČRT OŠ LILA
zna opredeliti lastnosti snovi in jih razvrstiti glede na njihove lastnosti (gnetljivosti, stisljivosti, trdoti idr.),	str. 84
pozna lastnosti magnetov (privlačnost, odbojnost),	str. 84
ve, da nekatere snovi (kovine) prevajajo električni tok, nekatere pa ne,	str. 84

ve, da se pri segrevanju in ohlajanju lastnosti snovi spreminjajo,	str. 84
pozna pomen simbolov za označevanje nevarnih snovi in zna ustrezno ravnati z njimi,	str. 84
pozna pomen ločenega zbiranja odpadkov in nevarnost divjih odlagališč,	str. 84
zna zgraditi model preproste stavbe iz sestavljanj in različnih gradiv in ob tem varno uporabljati orodja,	str. 86
ve, da se snovi, glede na njihove lastnosti, shranjujejo in prevažajo v različnih posodah,	str. 84
pozna agregatna stanja vode ter njihove lastnosti,	str. 85
pozna, poimenuje in opiše procese pri kroženju vode v naravi,	str. 85
pozna pomen vode za živa bitja	str. 85
pozna nastanek in sestavo prsti,	str. 85
opiše sestavo in razloži pomen zraka,	str. 85
našteje nekaj ukrepov za čistejši zrak,	str. 85
pozna vzroke za gibanje teles,	str. 85
zna izdelati in preizkušati model vozička ter predlagati izboljšave,	str. 85
pozna in poimenuje sestavne dele kolesa in obvezno opremo,	str. 85
ravna se v prometu kot kolesar in pešec, skladno s predpisi in upošteva razmere na cestišču,	str. 85
zna izdelati model gugalnice in ga preizkušati,	str. 85
zna izdelati model jermenskega gonila in pojasniti njegovo delovanje,	str. 85
opiše spremembe, ki so povezane z gibanjem Zemlje okoli svoje osi (dan, noč, mrak, senca),	str. 85
pozna vzroke za spreminjanje velikosti in lege sence,	str. 85
ve, da je cevje centralnega ogrevanja sklenjeno, da voda v njem kroži in prenaša toploto oziroma energijo,	str. 85
zna skicirati, oblikovati, graditi modele cevja in korit,	str. 86
zna sestaviti preprost električni krog z žarnico, ploščato baterijo in stikalom ter opiše delovanje,	str. 85
pozna pomen pazljivega ravnanja z električnimi napravami,	str. 85
razloži na primeru, da tekočine tečejo zaradi višinske razlike ali razlike v tlaku,	str. 85
ve, kaj je temperatura, in zna uporabiti različne termometre,	str. 85
ve, da se snovi (tla, voda, zrak) na soncu segrejejo, če vpijajo sončno svetlobo,	str. 85
ve, da so ljudje in tudi vsa druga živa bitja zgrajena iz celic,	str. 85
opiše osnovno zgradbo in razume osnove delovanja človeškega telesa,	str. 86
zna spremljati in opisati spremembe v osebni rasti in razvoju,	str. 86
pozna pomen pestre in uravnotežene hrane za zdravje in rast ljudi,	str. 86
zna navesti konkretne primere, ki potrjujejo, da je odgovoren pri skrbi za svoje zdravje,	str. 85
ve, da živa bitja razvrščamo v skupine glede na skupne značilnosti,	str. 86
prepozna osnovne značilnosti nekaterih večjih skupin rastlin (npr. cvetnice, mahovi, praprotnice) in živali (nevretenčarji (polži, školjke, žuželke, pajki, kolobarniki) in vretenčarji (ribe, dvoživke, plazilci, ptiči in sesalci)),	str. 86
pozna in poimenuje najpogostejše rastline, živali in glive v neposrednem okolju,	str. 86
ve, da so živa bitja prilagojena okolju, v katerem živijo,	str. 86
ve, da v rastlinah nastaja hrana, medtem ko jo živali dobijo s prehranjevanjem	str. 86

iz okolja,	
zna sestaviti preproste prehranjevalnih verige in jih povezati v prehranjevalne spletke,	str. 86
pozna pomen proizvajalcev, potrošnikov in razkrojevalcev,	str. 85
natančno in sistematično zaznavati/opazovati s čim več čutili,	str. 86
meriti oziroma uporabljati merilne pripomočke (meter, tehtnica, termometer, merilni valj, manometer idr.),	str. 86
razvrščati (sam določa merila), uvrščati in urejati (npr. zaporedje dogodkov),	str. 86
delati z viri: informacije pridobiti, jih uporabiti	str. 86
prikazati in brati podatke iz grafičnih zapisov (prikaz s stolpci in vrsticami, figurni prikaz in črtni prikaz,)	str. 86
uporabljati večšine eksperimentalnega dela ob izvajanju preprostih poskusov,	str. 86
načrtovati, skicirati, izdelovati in preizkušati izdelke ter predlagati izboljšave,	str. 86
uporabljati osnovne obdelovalne postopke za papirna in lesna gradiva,	
varno uporabljati orodja in pripomočke,	str. 86
skrbeti za urejenost delovnega prostora.	str. 86

PREDMET NARAVOSLOVJE

UČNI NAČRT JAVNE OŠ	UČNI NAČRT OŠ LILA
Učenec zna opazovati, opisovati in primerjati živa bitja, pojave, predmete itn., navesti podrobnosti in razlike.	str. 92
Učenec izvede poskuse po navodilih in pri tem poskrbi za lastno varnost in varnost drugih.	str. 92
Učenec ustrezno uporablja pripomočke, opremo in tehnologijo pri eksperimentalnem delu.	str. 92
Učenec zna zbirati kvalitativne in kvantitativne podatke z opazovanjem in izvajanjem meritev, jih ustrezno zapisati in urediti.	str. 92
Učenec razume, da je snov zgrajena iz delcev/gradnikov.	str. 88
Učenec sklepa na nevarne lastnosti izbranih izdelkov, označenih s simboli za nevarne snovi, ter predlaga ustrezno zaščito pri njihovi uporabi.	str. 88
Učenec prepozna in poimenuje najbolj zastopane kamnine v Sloveniji.	str. 89
Učenec razume in razloči, zakaj je sončna energija osnovni vir energije za življenje na Zemlji.	str. 89
Učenec navede primere pretvorb sončne energije v druge oblike energije.	str. 89
Učenec utemelji pomen prizadevanj za čim večjo uporabo obnovljivih virov energije.	str. 89
Učenec navaja raznovrstne načine uporabe električne energije in možnosti varčevanja z energijo.	str. 89
Učenec razlikuje med toplotnimi prevodniki in izolatorji.	str. 88
Učenec ve, da so celice osnovne gradbene in funkcionalne enote vseh živih bitij.	str. 89
Učenec razume, da je organizem lahko zgrajen iz ene celice, mnogi večcelični organizmi pa so zgrajeni iz več tisoč milijard celic.	str. 89
Učenec ve, da v celicah potekajo življenjsko pomembni procesi.	str. 89
Učenec zna pojasniti razlike v zgradbi rastlinske in živalske celice.	str. 89
Učenec zna pojasniti pomen fotosinteze za rastline in za ostala živa bitja.	str. 89

Učenec navede snovi, ki se pri fotosintezi porabljajo in snovi, ki pri tem nastajajo.	str. 89
Učenec pozna rastlinske organe (korenina, list in steblo) in ve, katere naloge opravljajo.	str. 90
Učenec pozna vlogo obeh transportnih sistemov pri rastlinah.	str. 90
Učenec opiše zgradbo semen in razloži pomen založnih snovi v semenu.	str. 90
Učenec utemelji pomen razmnoževanja za nadaljevanje vrste.	str. 90
Učenec prepozna posamezne dele cveta in pozna njihov pomen.	str. 91
Učenec razlikuje med oprašitvijo in oploditvijo.	str. 91
Učenec razlikuje med algami, mahovi, praprotnicami in semenkami.	str. 91
Učenec zna razvrstiti dejavnike v okolju na nežive in žive dejavnike.	str. 91
Učenec navede primere prilagoditev rastlin na razmere v okolju.	str. 91
Učenec razume, da ekosistem sestavljajo neživi dejavniki okolja in vse populacije, ki skupaj živijo v okolju.	str. 91
Učenec razume, da so rastline v ekosistemu proizvajalci, ki iz neživih snovi in svetlobe izgrajujejo biomaso.	str. 92
Učenec razlikujejo med proizvajalci, potrošniki in razkrojevalci.	str. 91
Učenec pozna vlogo človeka v prehranjevalnih spletih.	str. 92
Učenec zna povezati rastlinske in živalske organizme izbranega ekosistema v prehranjevalne verige.	str. 91
Učenec s primeri razloži škodljive vplive in posledice čezmernega izkoriščanja naravnih virov (vode, surovin in fosilnih goriv) ter velike količine nastalih odpadkov.	str. 92
Učenec predlaga ukrepe in ravnanja za varčno rabo vode, energije in virov surovin ter zmanjševanje odpadkov.	str. 92
Učenec ve, da čiste sovi delimo na kemijske elemente in spojine.	str. 88
Učenec prepozna kemijske elemente in spojine.	str. 88
Učenec ve, da so raztopne zmesi, in razlikuje med pojmi raztopina, topilo in topljenec.	str. 88
Učenec ve, od česa je odvisna trdota vode.	str. 89
Učenec našteje možne nevšečnosti, ki jih v gospodinjstvu povzroča trda voda, in ve, kako se jim lahko izognemo.	str. 89
Učenec pozna nekatere metode ločevanja snovi iz zmesi (filtracija, kristalizacija).	str. 89
Učenec zna pojasniti razliko med fizikalnimi in kemijskimi spremembami oz. procesi.	str. 89
Učenec pozna pojme kemijska reakcija, reaktanti in produkti.	str. 89
Učenec ve, da je bela svetloba sestavljena iz mavričnih barv, ki se od površine odbijajo ali pa jih ta absorbira.	str. 89
Učenec ve, da svetloba posreduje sliko okolice in da z očmi zaznava tista telesa, ki oddajajo svetlobo ali se svetloba od njih odbija.	str. 89
Učenec razume, da zvok nastane s tresenjem telesa in se prenaša od oddajnika po okoliškem zraku ali drugi snovi v vseh smereh.	str. 89
Učenec pozna pomen zvoka za sporazumevanje in izmenjavo podatkov.	str. 89
Učenec našteje posledice zaradi onesnaževanja s hrupom in pozna načine zaščite pred hrupom.	str. 89
Učenec navaja primere uporabe valovanj v vsakdanjem življenju.	str. 89

Učenec razume, da organizme razvrščamo med bakterije, glive, rastline in živali glede na razlike v zgradbi celice.	str. 89
Učenec ve, da opravljajo bakterije v ekosistemu različne vloge.	str. 90
Učenec razume, da so le redke bakterije škodljive za človeka (povzročitelji bolezni).	str. 90
Učenec pozna nekaj značilnih predstavnikov gliv, razume vlogo in pomen gliv v ekosistemu (potrošniki, razkrojevalci).	str. 90
Učenec razume, da živali kot potrošniki prejemajo hrano iz okolja in jo pretvorijo v energijo (v procesu celičnega dihanja), v gradnike za gradnjo telesa ali v založna tkiva.	str. 90
Učenec razume, da imajo živali razvite različne strukture za sprejemanje snovi iz okolja in njihovo prebavo, za dihanje, prenos snovi, izločanje odpadnih snovi, gibanje, zaznavanje, nadzor nad delovanjem telesa in razmnoževanje.	str. 90
Učenec primerjava podobnosti in razlike v delovanju enoceličnega in mnogoceličnega organizma.	str. 90
Učenec razloži, kako se nerabe snovi, ki nastajajo v živalskih celicah, izločajo v okolje.	str. 90
Učenec utemelji pomen transportnega sistema pri večjih večceličarjih.	str. 90
Učenec ve, da se preko dihalnih površin izmenjujejo plini.	str. 90
Učenec pozna pomen živčevja in hormonskega sistema pri uravnavanju in usklajevanju delovanja posameznih delov telesa.	str. 90
Učenec razume pomen čutil in živčevja pri zaznavanju sprememb v okolju in odzivanju nanje.	str. 90
Učenec našteje naloge, ki jih opravlja ogrodje.	str. 91
Učenec razloži razlike med spolnim in nespolnim razmnoževanjem in razume prednosti spolnega razmnoževanja.	str. 91
Učenec ve, da spolne celice nastajajo v spolnih organih in da je oploditev (združitev moške in ženske spolne celice) začetek razvoja novega osebk.	str. 91
Učenec razume, da sta rast in razvoj živali povezana z delitvijo, rastjo in diferenciacijo celic.	str. 91
Učenec na primerih izbranih živalskih predstavnikov navaja podobnosti in razlike v osebni razvoju živali.	str. 91
Učenec razume, da organizme na podlagi skupnih značilnosti uvrščamo v širše skupine (sistematske kategorije).	str. 91
Učenec na primeru gozda razloži, kako se pretvarja in pretaka energija ter krožijo snovi v ekosistemu skozi prehranjevalne spletke.	str. 91
Učenec razume in pojasni, da neživi dejavniki okolja vplivajo na biotsko raznovrstnost rastlin, ta pa pogojuje biotsko raznovrstnost in številčnost drugih vrst organizmov v ekosistemu.	str. 91
Učenec navede, primere prilagoditev organizmov v gozdu na nežive in žive dejavnike okolja.	str. 91
Učenec razlikuje med naravnimi in antropogenimi ekosistemi.	str. 92
Učenec razume, da v naravi ni škodljivih in koristnih živih bitij.	str. 92
Učenec navede primere človeških dejavnosti, ki prispevajo k onesnaževanju zraka, vode in tal.	str. 92
Učenec predlaga ukrepe in ravnanja, ki bi prispevali k zmanjševanju posledic človekovih posegov v okolje.	str. 92

PREDMET TEHNIKA IN TEHNOLOGIJA

UČNI NAČRT JAVNE OŠ	UČNI NAČRT OŠ LILA
<p>Učenec utemelji in upošteva pravila varnosti pri delu.</p>	<p>Standard znanja je vključen v predmet <i>naravoslovje in tehnika</i> Učenec zna skrbeti za urejenost in varnost delovnega okolja. str. 86</p>
<p>Učenec opiše varnostno opremo v delavnici.</p>	<p>Standard znanja je vključen v predmet <i>naravoslovje in tehnika</i> Učenec zna skrbeti za urejenost in varnost delovnega okolja. str. 86</p>
<p>Učenec opiše pravilno ravnanje na poti v šolo in utemelji pomen uporabe varnostne čelade pri vožnji s kolesom.</p>	<p>Standard znanja je vključen v predmet <i>naravoslovje in tehnika</i> Pozna in poimenuje sestavne dele kolesa in obvezno opremo ter se skladno s predpisi in upoštevanjem razmer na cestišču ravna v prometu kot pešec in kolesar str. 85</p>
<p>Učenec utemelji pomen varnostne opreme kolesa ter varne vožnje s kolesom.</p>	<p>Standard znanja je vključen v predmet <i>naravoslovje in tehnika</i> Pozna in poimenuje sestavne dele kolesa in obvezno opremo ter se skladno s predpisi in upoštevanjem razmer na cestišču ravna v prometu kot</p>

	pešec in kolesar str. 85
Učenec razlikuje med recikliranim in navadnim papirjem.	Standard znanja je vključen v predmet <i>spoznavanje okolja</i> Ve, da moramo naravno okolje varovati (zna ustrezno ravnati z odpadki... str. 156
Učenec pojasni smisel zbiranja odpadnega papirja.	Standard znanja je vključen v predmet <i>spoznavanje okolja</i> Ve, da moramo naravno okolje varovati (zna ustrezno ravnati z odpadki... str. 156
Učenec poimenuje vrste papirnih gradiv, opiše njihove značilnosti in uporabo.	str. 94
Učenec razlikuje formate A.	str. 94
Učenec razloži pomen embalaže za shranjevanje predmetov in snovi, za transport.	str. 94
Učenec razstavi in razišče plašč embalažnega ovitka.	str. 94
Učenec nariše osnovne like s svinčnikom.	str. 94
Učenec načrtuje izdelavo predmeta iz papirnih gradiv in izdelava šablono.	str. 94
Učenec preveri primernost lepila.	str. 94
Učenec varno in pravilno uporablja orodje.	str. 94
Učenec preizkusi profile na trdnost.	str. 94
Učenec preoblikuje papir v profile in jih uporabi v konstrukciji.	str. 94
Učenec uporabi postopke obdelave papirja.	Standard znanja je vključen v predmet <i>naravoslovje in tehnika</i> Zna uporabljati osnovne obdelovalne postopke za papirna in lesna gradiva str. 86,94
Učenec razlikuje najpogostejše vrste lesa po njihovih značilnostih.	str. 94
Učenec razvršča polizdelke po njihovi uporabi.	str. 94
Učenec opiše pridobivanje lesa in oblike tehničnega lesa.	str. 94
Učenec ustrezno uporabi pripomočke, orodje in stroje za izdelavo predmeta.	str. 94
Učenec preizkusi ustreznost izdelka.	str. 94
Učenec upošteva dogovorjena pravila varnosti pri delu.	Standard znanja je vključen v predmet

	<i>naravoslovje in tehnika</i> Učenec zna skrbeti za urejenost in varnost delovnega okolja. str. 86
Učenec riše preproste predmete s svinčnikom.	str. 93
Učenec predstavi uporabo najpogostejših umetnih snovi v vsakdanji praksi in jih imenuje.	str. 93
Učenec oblikuje in skicira idejo za preprost predmet.	str. 93
Učenec umetne snovi razvrsti med elaste, plaste (termo- in duroplaste) in silikone.	str. 93
Učenec pojasni vpliv proizvodnje in uporabe umetnih snovi na okolje.	str. 93
Učenec z uporabo osnovnih obdelovalnih postopkov, orodij in strojev izdelava preprost predmet iz umetnih snovi.	str. 93
Učenec pravilno in varno uporablja orodje, stroje in pripomočke za obdelavo umetnih snovi.	Standard znanja je vključen v predmet <i>naravoslovje in tehnika</i> Učenec zna skrbeti za urejenost in varnost delovnega okolja. str. 86
Učenec preizkusi ustreznost izdelka.	str. 94
Učenec opiše potrebne pogoje, da v električnem krogu teče električni tok.	str. 94
Učenec razlikuje med električnimi prevodniki in izolanti ter našteje tipične električne porabnike.	str. 94
Učenec razloži namen in delovanje stikala v električnem krogu.	str. 94
Učenec sestavi električne kroge z dvema ali več porabniki.	str. 94
Učenec našteje in opiše vire električne napetosti.	str. 94
Učenec prepozna nevarnosti električnega toka.	str. 94
Učenec ugotovi, da so električni motorji porabniki, ki električno energijo pretvarjajo v mehansko delo in nekaj poganjajo.	str. 94
Učenec opiše zobniški par, loči pogonski in gnani zobnik.	str. 94
Učenec sestavi model po danem načrtu.	str. 94
Učenec utemelji pravila s področja varnosti pri delu in zagotovi pogoje zanj.	Standard znanja je vključen v predmet <i>naravoslovje in tehnika</i> Učenec zna skrbeti za urejenost in varnost delovnega okolja. str. 86
Učenec spoštuje določila v prometu.	Standard znanja je vključen v predmet

	<p><i>naravoslovje in tehnika</i> Pozna in poimenuje sestavne dele kolesa in obvezno opremo ter se skladno s predpisi in upoštevanjem razmer na cestišču ravna v prometu kot pešec in kolesar str. 85</p>
Učenec predmet v obliki kvadra nariše s tehnično skico in risbo v izometrični projekciji.	str. 93
Učenec poišče možnosti uporabe izometrične projekcije v praksi.	str. 93
Učenec predstavi uporabo kovin na značilnih področjih.	str. 94
Učenec pozna najpogostejše vrste in osnovne lastnosti kovin.	str. 94
Učenec razvrsti kovine v železne in neželezne.	str. 94
Učenec opiše lastnosti kovin.	str. 94
Učenec imenuje polizdelke.	str. 94
Učenec sodeluje pri razvoju skice in izbiri najustreznejše rešitve.	str. 93
Učenec izdelava delavniško risbo in tehnološki list za preprost, uporabni predmet.	str. 93
Učenec z uporabo osnovnih obdelovalnih postopkov, orodij in strojev izdelava preprost predmet iz kovin.	str. 94
Učenec varno in pravilno uporablja orodja.	<p>Standard znanja je vključen v predmet <i>naravoslovje in tehnika</i> Učenec zna skrbeti za urejenost in varnost delovnega okolja. str. 86</p>
Učenec izdelava sestavne dele, jih sestavi v celoto in predmet preizkusi.	str. 94
Učenec razlikuje razstavljive in nerazstavljive zveze.	str. 94
Učenec pozna vpliv proizvodnje kovinskih predmetov in njihove uporabe na okolje.	str. 94
Učenec razloži pomen recikliranja.	<p>Standard znanja je vključen v predmet <i>spoznavanje okolja</i> Ve, da moramo naravno okolje varovati (zna ustrezno ravnati z odpadki... str. 156</p>
Učenec na primerih razloži kako stroji pomagajo človeku pri delu.	str. 94

Učenec našteje vire, ki ponujajo človeku večjo moč, kot jo zmore sam.	str. 94
Učenec prouči motor ali model motorja.	str. 94
Učenec prepozna vse štiri takte štiritaktnega motorja z notranjim zgorevanjem.	str. 95
Učenec opiše vpliv množične uporabe motornih prevoznih sredstev na spremembe v okolju.	str. 95
Učenec imenuje vrste, pojasni vlogo in namen gonil.	str. 95
Učenec pri gradnji modela uporabi gonilo ter preizkusi njegovo delovanje.	str. 95
Učenec loči drsne in kotalne ležaje ter pojasni pomen maziv.	str. 95

PREDMET FIZIKA

UČNI NAČRT JAVNE OŠ	UČNI NAČRT OŠ LILA
Učenec načrtno opazuje pojave in zapisuje opažanja,	str. 95
skrbi za urejenost delovnega prostora, za lastno varnost in varnost drugih ter varnost opreme,	str. 95
po navodilih izvede fizikalne poskuse ter ustrezno zabeleži dogajanja in meritve,	str. 96
oceni in izmeri vrednosti izbranih fizikalnih količin, jih ustrezno zapiše z merskim številom in enoto,	str. 96
tabele in grafe ustrezno opremi in označi,	str. 96
bere preproste grafe (npr. pri gibanju),	str. 96
poišče ključne informacije iz preprostega fizikalnega besedila ali drugega vira,	str. 96
ve, kaj je odboj svetlobe in pozna odbojni zakon,	str. 98
ve, da se svetloba pri prehodu iz ene snovi v drugo lomi,	str. 98
ve, da obstajajo zbiralne in razpršilne leče,	str. 98
nariše potek vpadnega in odbitega žarka pri ravnem zrcalu,	str. 98
pojasni razlike med planetom, zvezdo in naravnim satelitom,	str. 96
ve, da je svetlobno leto enota za razdaljo,	str. 96
izbere opazovano telo in določi njegovo okolico,	str. 96
v konkretnih primerih prepozna sile, ki delujejo ob dotiku teles, in sile, ki delujejo na daljavo,	str. 96
ve, da je sila fizikalna količina z enoto newton (N),	str. 96
poimenuje sile po telesih, ki jih povzročajo,	str. 96
našteje nekaj sprememb, ki jih sile povzročajo,	str. 96
izmeri silo s silomerom in zapiše njeno vrednost,	str. 96
našteje preproste postopke za določitev ploščine likov in prostornine teles,	str. 97
izmeri maso,	str. 97
izmeri prostornino negeometrijskih teles,	str. 97
ve kolikšna je gostota vode,	str. 97
ve, da tlak v tekočinah narašča z globino,	str. 97
v računskih primerih uporabi enačbo za računanje gostote,	str. 97
s primerjavo gostot in povprečnih gostot razloži, ali telo plava, lebdi ali potone,	str. 97
razlikuje med gibanjem in mirovanjem opazovanega telesa,	str. 97
v konkretnih primerih loči enakomerno in neenakomerno gibanje,	str. 97
zna izračunati hitrost pri enakomernem gibanju in pozna dve enoti za hitrost,	str. 97

ve, da je prosto padanje pospešeno gibanje in da je pospešek pri prostem padanju približno 10 m/s ² ,	str. 97
ve, da je pospešek telesa odvisen od njegove mase in rezultante vseh zunanjih sil, ki delujejo nanj,	str. 97
da obstajajo različni energijski viri in opredeli Sonce kot glavni vir energije na Zemlji,	str. 97
pozna zvezo med silo, potjo delom in ve da je enota za delo joule (J),	str. 97
ve, da ima vsako telo, ki se giblje, kinetično energijo,	str. 97
izračuna delo, kadar je sila vzporedna s potjo,	str. 97
prepozna konkretne primere, pri katerih se telesu spremeni potencialna energija,	str. 97
ve, da so klanec, škripec in vzvod preprosta orodja, s katerimi si delo olajšamo, ne pa zmanjšamo,	str. 97
pozna nekaj lastnosti trdnih snovi, kapljevin in plinov,	str. 97
ve, da je temperatura osnovna fizikalna količina,	str. 97
ve, da se zaradi temperaturnih sprememb telesa raztezajo in krčijo,	str. 97
izmeri in zapiše temperaturo v Celzijevih stopinjah,	str. 97
ve, da toplota sama od sebe prehaja s telesa z višjo temperaturo na telo z nižjo temperaturo in da je enota zanjo joule (J),	str. 97
našteje primere, ko telo prejema ali oddaja toploto,	str. 98
razvrsti snovi med prevodnike in izolatorje,	str. 98
nariše preprost električni krog, pri čemer uporabi dogovorjene simbole,	str. 98
ve, da je enota za električni tok amper in da ga merimo z ampermetrom,	str. 98
ve, da je enota za napetost volt in da jo merimo z voltmetrom,	str. 98
uporabi voltmeter za merjenje napetosti izvira,	str. 98
zna vezati zaporedno več upornikov in izračuna skupni upor,	str. 98
zna naštetih nekaj porabnikov,	str. 98
ve, da je napetost hišne napeljave pri nas 230 V, in pozna nevarnosti električnega toka,	str. 98
pozna nevarnosti strele,	str. 98
ve, da ima vsak magnet dva pola,	str. 98
ve, da je Zemlja magnet.	str. 98

PREDMET BIOLOGIJA

UČNI NAČRT JAVNE OŠ	UČNI NAČRT OŠ LILA
Učenec ima sposobnost za reproduciranje strokovnega znanja in za ponovno uporabo metod in spretnosti,	str. 109
poznavanje temeljnih bioloških konceptov in njihova razlaga na osnovi znanih primerov,	str. 109
reprodukcija strokovnega znanja in povezovanje tega znanja s koncepti,	str. 109
izvedba poskusa oz. raziskave v skladu z navodili,	str. 109
strokovno ustrezno pisanje poročil o izvedbi poskusa oz. raziskave,	str. 109
ustrezna uporaba metod dela v skladu z navodili,	str. 109
poznavanje in uporaba preprostih raziskovalnih metod in modelov,	str. 109

primerjava na osnovi postavitve ustreznih kriterijev	str. 109
izdelava modelov	str. 109
poročanje drugim o lastnih spoznanjih in rezultatih dela,	str. 109
uporaba strokovnega jezika,	str. 109
ekstrakcija informacij iz lahko razumljivih besedil, shem in drugih virov ter predstavitev tako pridobljenih informacij drugim.	str. 109

PREDMET KEMIJA

UČNI NAČRT JAVNE OŠ	UČNI NAČRT OŠ LILA
zna opazovati, opisovati in izvesti preproste poskuse ter iz opažanj izpeljati osnovne ugotovitve,	str. 111
obvlada osnovne eksperimentalne tehnike (segrevanje, merjenje prostornine (merilni valj), tehtanje z digitalno tehtnico),	str. 111
zna sestavljati modele zelo enostavnih molekul,	str. 111
zna smiselno uporabiti vsaj dva vira za pridobivanje podatkov (poljudnostrokovna literatura, svetovni splet, zbirke podatkov idr.) in podatke predstaviti,	str. 112
zna varno in odgovorno ravnati s snovmi v skrbi za zdravje in okolje (kemijska varnost),	str. 111
opredeli kemijo kot vedo, ki se ukvarja s snovmi, njihovimi lastnostmi in spremembami,	str. 112
razlikuje med agregatnimi stanji snovi,	str. 112
razlikuje med elementi/spojinami oziroma atomi/molekulami,	str. 112
razlikuje med zapisom simbola in formulo molekule elementa oziroma spojine,	str. 112
pozna simbole najosnovnejših elementov PSE,	str. 112
pozna zgradbo atoma in zgradbo PSE,	str. 112
razlikuje med atomi in ioni kot delci s pozitivnim in negativnim nabojem.	str. 112
pozna ionsko in kovalentno vez,	str. 112
loči med enojno, dvojno in trojno vezjo,	str. 112
ve, da so lastnosti snovi (npr. topnost) odvisne od zgradbe snovi,	str. 112
ve, da je vsaka kemijska reakcija snovna in energijska sprememba,	str. 112
zna z besedami opisati preproste kemijske reakcije,	str. 112
prepozna reaktante in produkte v primerih preprostih kemijskih reakcij,	str. 112
ve, da se pri nekaterih kemijskih reakcijah energija sprošča, pri nekaterih pa porablja (veže),	str. 112
zna naštetih nekatere naravne vire elementov in spojin,	str. 112
zna elemente uvrstiti med kovine ali nekovine,	str. 112
pozna osnovne značilnosti elementov I., II., in VII. skupine PSE,	str. 112
zna v PSE poiskati podatke o relativnih atomskih masah elementov in jih uporabiti za izračun relativnih molekulskih mas preprostih spojin,	str. 112
pozna nekaj snovi iz svojega okolja s kislimi in bazičnimi lastnostmi ter zna z njimi ustrezno ravnati,	str. 112
z uporabo indikatorjev razlikuje med kislimi in bazičnimi raztopinami,	str. 112
pozna pH-lestvico kot merilo za oceno kislosti oziroma bazičnosti vodnih raztopin,	str. 112

zna poimenovati in zapisati formule nekaterih osnovnih kislin, baz in soli,	str. 113
pozna pojme raztopina, topilo in topljenec.	str. 113
pozna nafto in zemeljski plin kot vira ogljikovodikov in osnovno delitev ogljikovodikov,	str. 113
zna poimenovati prvih deset alkanov, alkenov in alkinov,	str. 113
v sodelovanju s sošolci sestavlja modele osnovnih ogljikovodikov,	str. 113
razlikuje med popolnim in nepopolnim gorenjem ter pozna posledice nepopolnega gorenja,	str. 113
pozna pojem polimer in zna naštetih nekaj primerov najpogostejših polimerov (derivatov ogljikovodikov) v povezavi z uporabo,	str. 113
pozna škodljive vplive uporabe ogljikovodikov in njihovih derivatov na okolje ter ukrepe za njihovo preprečevanje,	str. 113
pozna lastnosti alkoholov in karboksilnih kislin ter razlikuje med njimi na podlagi funkcionalnih skupin,	str. 113
glede na lastnosti izbranih kisikovih organskih spojin, ki jih srečuje v vsakdanjem življenju, zna naštetih namene njihove uporabe,	str. 113
pozna osnovne lastnosti ter uporabo maščob in mil,	str. 113
pozna pomen glavnih predstavnikov ogljikovih hidratov za življenje in gospodarstvo,	str. 113
ve, da so aminokisliline dušikove organske spojine,	str. 113
pozna beljakovine kot naravne polimere, sestavljene iz aminokislin,	str. 113
pozna izbrane lastnosti beljakovin in njihov pomen v organizmih,	str. 113
pozna pojem množina snovi in enoto za množino snovi mol.	str. 113

PREDMET SLOVENŠČINA

UČNI NAČRT JAVNE OŠ	UČNI NAČRT OŠ LILA
Učenec ima skladno s cilji tega (javne šole) učnega načrta razvito zavest o jeziku, narodu in državi. Pokaže jo tako, da:	
poimenuje svoj prvi/materni jezik in njegov položaj v Republiki Sloveniji,	str. 143
predstavi položaj slovenščine v Republiki Sloveniji in svoj odnos do tega jezika, če to ni njegov prvi/materni jezik.	str. 143
Učenec ima skladno s cilji tega (javne šole) učnega načrta razvito zmožnost pogovarjanja. Pokaže jo tako, da:	
v igri vlog sodeluje v tistih vrstah pogovorov, ki so navedene v tem učnem načrtu,	str. 143
tvori ustrezne, smiselne in razumljive replike.	str. 143
Učenec ima skladno s cilji tega (javne šole) učnega načrta razvito zmožnost poslušanja krajših enogovornih neumetnostnih besedil. Pokaže jo tako, da:	
določi okoliščine nastanka besedila (na primer sporočevalca, naslovnika),	str. 143
določi sporočevalčev namen,	str. 143
določi temo besedila in povzame bistvene podatke,	str. 143
obnovi besedilo.	str. 143
Učenec ima skladno s cilji tega (javne šole) učnega načrta razvito zmožnost govornega nastopanja. Pokaže jo tako, da:	
samostojno govorno nastopa z vnaprej napovedano temo in besedilno vrsto (predpisano s tem (javnim) učnim načrtom) ter tvori smiselna, razumljiva	str. 144

besedila,	
govori razločno, naravno in čim bolj knjižno.	str. 144
Učenec ima skladno s cilji tega (javne šole) učnega načrta razvito zmožnost branja in pisanja neumetnostnih besedil. To pomeni:	
da usvoji tehniko branja s tiskanimi črkami (do konca 2. razreda) in tekoče bere svoji starosti, spoznavni, sporazumevalni in recepcijski zmožnosti ustrezna besedila, napisana s tiskanimi in pisanimi črkami (na koncu 3. razreda), svoje razumevanje prebranega besedila dokaže tako da:	str. 144
določi okoliščine nastanka besedila (na primer sporočevalca, naslovnika),	str. 143
določi sporočevalčev namen,	str. 143
določi temo besedila in povzame bistvene podatke	str. 144
obnovi besedilo,	str. 144
da na koncu 2. razreda piše s tiskanimi črkami kratka preprosta besedila, na koncu 3. razreda piše s pisanimi črkami daljša besedila tistih vrst, ki so predpisane s tem (javnim) učnim načrtom – tvori ustrezna, razumljiva, jezikovna pravilna, zaokrožena besedila, njegova/njena pisava je čitljiva.	str. 144
Učenec ima skladno s cilji tega (javne šole) učnega načrta razvito jezikovno in slogovno zmožnost ter zmožnost nebesednega komuniciranja. Poimenovalno zmožnost pokaže tako, da:	
pravilno poimenuje bitja/predmete v svoji okolici ali na sliki,	str. 144
k danim besedam doda pravilne besede iz istega tematskega polja, pravilne protipomenke, podpomenke,	str. 144
tvori manjšalnice, ženski par moškemu ter samostalniške in pridevniške izpeljanke tistih vrst, ki so določene s tem (javnim) učnim načrtom.	str. 144
Skladenjsko zmožnost dokaže tako, da:	
v povedih izrazi količino bitij/predmetov v svoji okolici ali na sliki, njihov položaj, premikanje ter stopnjo lastnosti,	str. 144
v povedih izrazi čas dejanja glede na čas sporočanja in glede na časovno razmerje do drugih dejanj,	str. 144
v povedih uporablja pridevnike v pravilni spolski, številski in sklonski obliki, samostalnike v pravilni sklonski obliki, glagole v pravilni osebni, časovni in naklonski obliki,	str. 144
sprašuje po količini bitij/predmetov v svoji okolici ali na sliki, po njihovem položaju in premikanju, po času dejanja glede na čas sporočanja in glede na časovno razmerje do drugega dejanja ipd.	str. 144
Pravorečno zmožnost pokaže tako, da:	
med govornim nastopanjem in med pogovarjanjem z učiteljem govori čim bolj knjižno.	str. 144
Pravopisno zmožnost pokaže tako, da:	
pravilno piše besede z »nekritičnimi glasovi«,	str. 144
piše predlog ločeno od naslednje besede,	str. 144
piše nikalnico ne ločeno od glagola,	str. 144
piše začetek povedi z veliko začetnico,	str. 144
pravilno piše znana lastna imena bitij,	str. 144
pravilno piše bližnja zemljepisna lastna imena,	str. 144
uporablja pravilna končna ločila,	str. 144
piše čitljivo.	str. 144
Slogovno zmožnost pokaže tako, da:	

izreka isto govorno dejanje na razne načine,	str. 144
vrednoti vljudnost danih izrekov in jih po potrebi zamenja z vljudnejšimi,	str. 144
Slogovno zmožnost pokaže tako, da:	
izreka isto govorno dejanje na razne načine,	str. 144
vrednoti vljudnost danih izrekov in jih po potrebi zamenja z vljudnejšimi,	str. 144
uporabi okoliščinam ustrezen izrek oziroma ustrezno besedo.	str. 144
Zmožnost nebesednega sporazumevanja pokaže tako, da:	
prepozna pomen nebesednih sporočil,	str. 144
tvori smiselna in nazorna nebesedna sporočila.	str. 144
Pozna, razume in uporablja jezikoslovne izraze, določene v (javnem) tem učnem načrtu.	str. 145
Učenec ima skladno s cilji iz tega (javnega) učnega načrta razvito zmožnost sprejemanja književnih besedil in tvorjenja besedil o umetnostnih besedilih in ob njem (strokovno in (po)ustvarjalno pisanje, govorjenje). Svoje trditve oz. ugotovitve o književnih besedilih skladno s cilji v tem (javnem) učnem načrtu ponazori, utemelji in vrednoti. To pokaže tako, da:	
pove, o čem govori prebrano književno besedilo,	str. 145
kdo so glavne književne osebe,	str. 145
kje in kdaj se je dogajalo.	str. 145
Zmožnost prepoznavanja, doživljanja, razumevanja in vrednotenja proze, pravljice pokaže tako, da:	
pripoveduje pravljico in pri tem upošteva njene značilnosti	str. 145
pripoveduje nadaljevanje	str. 145
Zmožnost predstavljanja, vživljanja v osebo, poistovetenja z osebo, privzemanja vloge književne osebe pokaže tako, da:	
sodeluje v skupinski dramatizaciji proznega in pesemskega besedila,	str. 145
poimenuje izbrano književno osebo,	str. 145
govorno izrazi čutnodomišljjsko predstavo književne osebe.	str. 145
Zmožnost doživljanja in razumevanja knjižnega prostora in časa pokaže tako, da:	
predstavi svojo čutnodomišljjsko predstavo domišljjskega dogajalnega prostora,	str. 145
predstavi svojo čutnodomišljjsko predstavo domišljjskega dogajalnega prostora,	str. 145
prepozna dogajalni čas (nekoč - danes).	str. 145
Zmožnost razumevanja dogajanja in teme pokaže tako, da:	
odgovori na vprašanja o besedilu,	str. 145
obnovi književno dogajanje	str. 145
Zmožnost doživljanja in razumevanja gledališke/lutkovne predstave, radijske igre, risanke pokaže tako, da:	
sodeluje v igri vlog,	str. 145
našteje osebe lutkovne, gledališke predstave (videoposnetka) ter odgovarja na vprašanja, kaj se je zgodilo,	str. 145
po poslušanju radijske igre našteje književne osebe in pove, kakšne so bile osebe, odgovarja na vprašanja, kaj se je zgodilo.	str. 145
Skladno s cilji iz tega učnega načrta pridobi literarnovedno znanje, pozna temeljne literarnovedne izraze.	str. 145

Učenec ima skladno s cilji tega (javne šole) učnega načrta razvito zavest o jeziku, narodu in državi. Pokaže jo tako, da:	
poimenuje svoj prvi/materni jezik in opiše njegov položaj v RS,	str. 145
predstavi prednosti prvega/maternega jezika pred vsemi drugimi jeziki,	str. 145
našteje jezike v RS ter predstavi posebni položaj slovenščine v RS in italijanščine v delu Slovenske Istre oziroma madžarščine v delu Prekmurja,	str. 145
predstavi okoliščine za rabo knjižnega in neknjižnega.	str. 145
Učenec ima skladno s cilji tega (javne šole) učnega načrta razvito zmožnost pogovarjanja. Pokaže jo tako, da:	
sodeluje v tistih vrstah pogovorov, ki so določeni z učnim načrtom,	str. 145
razčlenjuje pogovore (predvsem tvarno, okoliščinsko in pomensko).	str. 145
Učenec ima skladno s cilji tega (javne šole) učnega načrta razvito zmožnost dopisovanja. Pokaže jo tako, da:	
določi okoliščine nastanka prebranega besedila (na primer sporočevalca, naslovnika, družbeno razmerje sporočevalca do naslovnika),	str. 145
določi sporočevalčev namen,	str. 145
določi temo in pogloblitve podatke,	str. 146
piše ustrezne, razumljive in smiselne dopise, določene s tem (javnim) učnim načrtom.	str. 146
Učenec ima skladno s cilji tega (javne šole) učnega načrta razvito zmožnost kritičnega sprejemanja enogovornih neumetnostnih besedil. Pokaže jo tako, da:	
tekoče in primerno hitro tiho in glasno bere in razume svoji starosti ustrezna besedila, predvidena v tem učnem načrtu,	str. 146
posluša in razume svoji starosti ustrezna besedila, predvidena v tem učnem načrtu,	str. 146
določi okoliščine nastanka besedila,	str. 146
določi sporočevalčev namen,	str. 146
določi temo besedila, podteme/ključne besede in podatke,	str. 146
obnovi besedilo.	str. 146
Učenec ima skladno s cilji tega (javne šole) učnega načrta razvito zmožnost tvorjenja enogovornih neumetnostnih besedil. Pokaže jo tako, da:	
tvori (govori ali piše) besedilne vrste, predpisane s tem (javnim) učnim načrtom.	str. 146
Učenec ima skladno s cilji tega (javne šole) učnega načrta razvito zmožnost selektivnega branja. Pokaže jo tako, da:	
pove, katere podatke vsebuje,	str. 146
poimenuje tvorca in naslovnika seznama,	str. 146
predstavi bralčev/prejemnikov namen,	str. 146
poišče dani podatek,	str. 146
uporabi podatke s seznama (jih primerja, razvršča, uporabi za sklepanje o čem ipd.).	str. 146
Učenec ima skladno s cilji tega (javne šole) učnega načrta razvito zmožnost izpolnjevanja obrazcev. Pokaže jo tako, da:	
predstavi njegovo uporabo v vsakdanjem življenju,	str. 146
pravilno izpolni obrazec.	str. 146
Učenec ima skladno s cilji tega (javne šole) učnega načrta razvito jezikovno in	

slogovno zmožnost ter zmožnost nebesednega komuniciranja. Poimenovalno zmožnost pokaže tako, da:	
poimenuje bitja, predmete, dejanja, lastnosti ipd. s knjižnimi izrazi,	str. 146
razloži besede/besedne zveze iz prebranega/poslušanega besedila,	str. 146
k danim besedam doda njihove protipomenke, sopomenke, nadpomenke in podpomenke ter besede iz iste besedne družine,	str. 146
tvori pridevniške izpeljanke za izvor in namembnost ter samostalniške izpeljanke,	str. 146
dopolni preproste definicije danih besed/pojmov,	str. 146
prepozna tovrstne poimenovalne napake.	str. 146
Skladenjsko zmožnost pokaže tako, da:	
tvori enogovorna in dvogovorna besedila,	str. 146
razloži pomen dane povedi/zveze povedi iz prebranega/poslušanega besedila,	str. 146
tvori povedi iz niza besed v imenovalni/slovarski obliki,	str. 146
dopolni nepopolne povedi s pomensko in oblikovno pravilnimi besedami,	str. 146
sprašuje po danih delih povedi,	str. 146
spreminja trdilne povedi v nikalne,	str. 146
poroča o prvotnem govornem dogodku s premim in odvisnim govorom,	str. 146
v zvezah dveh povedi prepozna časovno, vzročno-posledično, namerno-posledično oz. pogojno-posledično razmerje ter združi zveze povedi v skladenjsko pravilne zložene povedi s pravilnim veznikom,	str. 146
v zvezah povedi odpravi ponovitve.	str. 146
Pravorečno zmožnost pokaže tako, da:	
med govornim nastopanjem in med pogovarjanjem z učiteljem govori knjižno,	str. 146
slovenske knjižne samoglasnike in jih v besedah pravilno izgovori.	str. 146
Pravopisno zmožnost pokaže tako, da:	
v besedah pravilno zapisuje glasove in glasovne sklope	str. 146
piše predlog ločeno od besede,	str. 146
izbere pravilno različico predlogov z/s, k/h,	str. 146
piše nikalnico ne ločeno od glagola,	str. 146
pravilno deli domače besede,	str. 146
pravilno piše glavne in vrstilne števnike do 100 in stotice s številko in besedami,	str. 146
piše začetek povedi z veliko začetnico,	str. 146
pravilno piše večbesedna slovenska lastna imena bitij,	str. 146
pravilno piše svojilne pridevnike, izpeljane iz lastnih imen,	str. 147
pravilno piše znana/slovenska eno-/večbesedna zemljepisna lastna imena,	str. 147
pravilno piše znana eno-/večbesedna stvarna lastna imena,	str. 147
pravilno piše imena dni in mesecev,	str. 147
pravilno piše imena praznikov,	str. 147
pravilno piše imena jezikov,	str. 147
uporablja pravilna končna ločila v enostavnih povedih,	str. 147
pravilno uporablja vejico pri naštevanju,	str. 147
členi besedilo na odstavke,	str. 147
piše čitljivo.	str. 147
Slogovno zmožnost pokaže tako, da:	
izreka isto govorno dejanje na razne načine,	str. 147

vrednoti vljudnost danih izrekov in jih po potrebi zamenja z vljudnejšimi,	str. 147
uporabi okoliščinam ustrezen izrek oziroma ustrezno besedo,	str. 147
prepozna slogovne napake.	str. 147
Zmožnost nebesednega sporazumevanja pokaže tako, da:	
prepozna pomen nebesednih sporočil,	str. 147
med dopisovanjem in pisanjem uporablja nebesedne spremljevalce pisanja.	str. 147
Učenec ima skladno s cilji tega (javnega) učnega načrta razvito metajezikovno zmožnost. Pokaže jo tako, da:	
pri pogovarjanju upošteva načela uspešnega pogovarjanja,	str. 147
pri dopisovanju upošteva načela uspešnega dopisovanja	str. 147
pri sprejemanju enogovornih besedil upošteva priporočeno strategijo sprejemanja besedil (poslušanje, bralne strategije)	str. 147
pri tvorjenju enogovornih besedil upošteva načela uspešnega govornega nastopanja oziroma pisanja »spisov«, priporočeno strategijo sporočanja, značilnosti dane vrste enogovornih besedil	str. 147
določi pomenske in oblikovne lastnosti – pri tem uporablja jezikoslovne izraze, navedene v tem učnem načrtu,	str. 147
besede razvrsti v besedne vrste skladno z opredelitvijo v tem učnem načrtu,	str. 147
določi število odstavkov v besedilu,	str. 147
v pripovedovalnem besedilu določi uvod, jedro in zaključek ter predstavi njihovo vlogo,	str. 147
določi število povedi v besedilu,	str. 147
v besedilu prepozna pripovedne, vprašalne in vzklične povedi,	str. 147
v besedilu prepozna trdilne in nikalne povedi,	str. 147
v besedilu prepozna premi govor,	str. 147
dano besedilo uvrsti med zasebna ali javna besedila,	str. 148
dano besedilo uvrsti med neuradna ali uradna besedila,	str. 148
razume in uporablja temeljne jezikoslovne izraze, navedene v tem učnem načrtu.	str. 148
Učenec ima skladno s cilji iz tega (javnega) učnega načrta razvito recepcijsko zmožnost sprejemanja književnih besedil ter tvorjenja besedil o književnih besedilih in ob književnih besedilih (govorjenje/govorni nastop). Svoje trditve oz. ugotovitve o književnih besedilih skladno s cilji v tem (javnem) učnem načrtu ponazori, utemeleji in vrednoti. Razvito zmožnost pokaže tako, da:	
odgovori na vprašanja o bistvenih podatkih v prebranem besedilu: o čem govori književno besedilo, kje in kdaj se je kaj dogajalo, katere so glavne književne osebe,	str. 148
loči ljudsko književno besedilo od umetnega,	str. 148
prepozna pesem/prozo/dramatiko.	str. 148
Svojo zmožnost doživljanja, razumevanja in vrednotenja književne osebe pokaže tako, da:	
upovedi čutnodomišljjsko predstavo književnih oseb,	str. 148
poišče nekaj motivov za ravnanje književnih oseb	str. 148
Realni in domišljjski dogajalni prostor in čas ločuje in si ustvari njuno domišljjsko predstavo, kar pokaže tako, da:	str. 148
upovedi svojo predstavo dogajalnega prostora/časa,	str. 148

upovedi dogajalni čas v preteklosti (nekoč),	str. 148
upovedi svojo predstavo realističnega dogajalnega prostora/časa.	str. 148
Književnemu dogajanju sledi in ga razume, akr pokaže tako, da:	
odgovarja na vprašanja o poteku književnega dogajanja,	str. 148
obnovi dogajanje v književnem besedilu,	str. 148
pove/napiše nadaljevanje zgodbe/predzgodbo.	str. 148
Avtorja književnega besedila loči od pripovedovalca, kar pokaže tako, da	
pove kdo je književno besedilo napisal.	str. 148
Pesem zazna in doživi, kar pokaže tako, da:	
recitira pesemsko besedilo,	str. 148
dopolnjuje verze, ki se rimajo,	str. 148
opiše zgradbo pesmi (število kitic),	str. 148
tvori asociacije ob besedi, pomanjševalnice,	str. 148
poimenuje poosebitev/poosebljenje, ponavljanje.	str. 148
Repcijsko zmožnost oziroma razumevanje konkretnega besedila pokaže tako, da:	
po pripravi interpretativno bere realistične zgodbe.	str. 148
Pravljico prepozna in doživi, kar dokaže tako, da ob upoštevanju znanih/obravnavanih značilnosti:	
pripoveduje/piše pravljico, nadaljevanje pravljice ali predzgodbo,	str. 148
pripoveduje, piše domišljajska besedila	str. 148
pripoveduje, piše realistično zgodbo, v kateri je dogajanje podobno tistemu, kiga pozna iz svojih izkušenj.	str. 148
Dramsko besedilo gleda, posluša in doživi, kar pokaže tako, da:	
sodeluje v igri vlog,	str. 148
po gledanju (videoposnetka) gledališke/lutkovne predstave našteje glavne osebe ter odgovarja na vprašanja, kaj se je zgodilo,	str. 148
po poslušanju radijske igre našteje književne osebe in pove, kaj se je zgodilo.	str. 149
Učenec kot pomoč pri razvijanju recepcijske/bralne zmožnosti usvoji tudi določeno literarnovedno znanje. Pokaže ga tako, da pozna in uporablja literarnovedne izraze.	str. 149
Učenec ima skladno s cilji tega (javne šole) učnega načrta razvito zavest o jeziku, narodu in državi. Pokaže jo tako, da:	
predstavi vlogo slovenščine v svojem življenju,	str. 149
poimenuje državni in uradni jezik v Republiki Sloveniji ter uradna jezika v delu slovenske Istre oziroma v delu Prekmurja,	str. 149
in najstniškega slenga, predstavi in upošteva okoliščine rabe in značilnosti zbornega jezika.	str. 149
Učenec ima skladno s cilji tega (javne šole) učnega načrta razvito zmožnost pogovarjanja. Pokaže jo tako, da:	
sodeluje v tistih vrstah pogovorov, ki so navedeni v tem (javnem) učnem načrtu, ter v vlogi pobudnega in odzivnega sogovorca tvori ustrezne, smiselne in razumljive replike,	str. 149
obnovi pogovore,	str. 149
vrednoti pogovore in utemelji svoje mnenje.	str. 149
Učenec ima skladno s cilji tega (javne šole) učnega načrta razvito zmožnost dopisovanja. Pokaže jo tako, da:	

določi okoliščine nastanka besedila (na primer sporočevalca, naslovnika, družbeno razmerje sporočevalca do naslovnika),	str. 149
določi sporočevalčev namen,	str. 149
določi temo, podteme/ključne besede in bistvene podatke,	str. 149
piše dopise določene s tem (javnim) učnim načrtom,	str. 146
vrednoti dopise in utemelji svoje mnenje.	str. 146
Učenec ima skladno s cilji tega (javne šole) učnega načrta razvito zmožnost kritičnega sprejemanja enogovornih neumetnostnih besedil. Pokaže jo tako, da:	
tekoče in primerno hitro tiho in glasno bere ter razume svoji starosti ustrezna besedila, predvidena v tem (javnem) učnem načrtu,	str. 149
razume svoji starosti ustrezna govorjena/poslušana besedila, predvidena v tem (javnem) učnem načrtu,	str. 149
določi okoliščine nastanka besedila (na primer sporočevalca, naslovnika),	str. 149
določi sporočevalčev namen,	str. 149
določi temo, podteme/ključne besede in bistvene podatke ter jih oblikuje v obliki miselnega vzorca, dispozicijskih točk ipd.,	str. 149
obnovi besedilo	str. 149
vrednoti besedilo in utemelji svoje mnenje.	str. 149
Učenec ima skladno s cilji tega (javne šole) učnega načrta razvito zmožnost tvorjenja enogovornih neumetnostnih besedil. Pokaže jo tako, da:	
tvori (govori ali piše) besedilne vrste, predpisane s tem učnim načrtom; pri tem tvori smiselna, razumljiva, ustrezna, besedila.	str. 149
Učenec ima skladno s cilji tega (javne šole) učnega načrta razvito zmožnost selektivnega branja. Pokaže jo tako, da:	
poimenuje dano vrsto seznama in pove, katere podatke vsebuje seznam,	str. 149
poišče dani podatek,	str. 149
uporabi podatke s seznama (na primer jih primerja, razvršča, uporabi za sklepanje o čem ipd.),	str. 149
vrednoti besedilo in predlaga popravke/izboljšave.	str. 149
Učenec ima skladno s cilji tega (javne šole) učnega načrta razvito zmožnost izpolnjevanja obrazcev. Pokaže jo tako, da:	
pravilno izpolni obrazec.	
Učenec ima skladno s cilji tega (javne šole) učnega načrta razvito zmožnost selektivnega branja. Pokaže jo tako, da:	
poimenuje bitja, predmete, dejanja, lastnosti idr. s knjižnimi izrazi in se izogiba ponovitvam,	str. 149, 150
razloži besede/besedne zveze iz prebranega/poslušanega besedila,	str. 150
k danim besedam doda njihove protipomenke, sopomenke, podpomenke in nadpomenke ter besede iz iste besedne družine,	str. 150
iz danih skladenjskih podstav tvori tvorjenke,	str. 150
dopolni in tvori definicije danih besed/pojmov,	str. 150
zna uporabljati slovarske priročnike v knjižni in elektronski obliki,	str. 150
prepozna poimenovalne napake,	str. 150
Skladenjsko zmožnost pokaže tako, da:	
skladenjsko pravilna enogovorna in dvogovorna besedila,	str. 150
sprašuje po danih delih povedi,	str. 150

tvori povedi iz niza besed v imenovalni, slovarski obliki,	str. 150
dopolni povedi s pomensko in oblikovno pravilnimi besedami,	str. 150
v zvezi dveh povedi prepozna pomensko razmerje ter združi zveze povedi v skladenjsko pravilne zložene povedi s pravilnim veznikom,	str. 150
pretvori premi govor v odvisnega,	str. 150
v besedilih prepozna skladenjske napake in jih odpravi.	str. 150
Pravorečno zmožnost pokaže tako, da:	
med govornim nastopanjem govori knjižno,	str. 150
obvlada knjižni izgovor besed in povedi,	str. 150
prepozna pravorečne napake v besedilih in jih odpravi.	str. 150
Pravopisno zmožnost pokaže tako, da:	str. 150
v besedah pravilno zapisuje glasove in glasovne sklope,	str. 150
piše predlog ločeno od besede,	str. 150
izbere pravilno različico predlogov z/s in k/h,	str. 150
piše nikalnico ne ločeno od glagola,	str. 150
pravilno deli domače besede,	str. 150
pravilno piše glavne in vrstilne števnike s številkami in z besedami,	str. 150
piše začetek povedi z veliko začetnico,	str. 150
pravilno piše večbesedna lastna imena bitij,	str. 150
pravilno piše imena prebivalcev, krajev, držav idr.,	str. 150
pravilno piše svojilne pridevnike, izpeljane iz lastnih imen,	str. 150
pravilno piše eno- oziroma večbesedna zemljepisna lastna imena,	str. 150
pravilno piše vrstne pridevnike iz eno-/večbesednih zemljepisnih lastnih imen,	str. 150
pravilno piše eno- oziroma večbesedna stvarna lastna imena,	str. 150
pravilno piše imena dni in mesecev,	str. 150
pravilno piše imena praznikov,	str. 150
pravilno piše imena jezikov,	str. 150
pravilno piše imena pripadnikov ras,	str. 150
uporablja pravilna končna ločila v eno- in večstavčnih povedih,	str. 150
pravilno uporablja vejico pri naštevanju, v večstavčnih povedih,	str. 150
pravilno uporablja ločila in veliko začetnico v premem govoru (s spremnim stavkom pred dobesednim navedkom ali za njim),	str. 150
pravilno uporablja oklepaj,	str. 150
ustrezno členi besedilo na odstavke,	str. 151
piše čitljivo,	str. 151
zna uporabljati pravopisne priročnike v knjižni in elektronski obliki,	str. 151
prepozna svoje pravopisne napake.	str. 151
Slogovno zmožnost pokaže tako, da:	
v svojih besedilih uporablja ustrezno jezikovno zvrst	str. 151
izreka isto govorno dejanje na razne načine,	str. 151
vrednoti vljudnost danih izrekov in jih po potrebi zamenja z vljudnejšimi,	str. 151
tvori okoliščinam ustrezna enogovorna in dvogovorna besedila,	str. 151
danim besedam/besednim zvezam, povedim določi slogovno vrednost in okoliščine rabe,	str. 151
prepozna slogovne napake, jih odpravi in popravke utemelji.	str. 151
Zmožnost nebesednega komuniciranja pokaže tako, da:	

prepozna vlogo, pomen nebesednih sporočil ter vrednoti njihovučinek,	str. 151
pri tvorjenju besedil ustrezno uporablja nebesedne spremljevalce govorenja, pisanja,	str. 151
pretvori zapisana besedila/njihove dele v nebesedna sporočila,	str. 151
pretvori nebesedno sporočilo v besedilo,	str. 151
vrednoti rabo nebesednih spremljevalcev govorenja in pisanja in razloži svoje stališče/utemelji svoje mnenje.	str. 151
Učenec ima skladno s cilji iz tega učnega načrta razvito metajezikovno zmožnost. Pokaže jo tako, da:	
upoštevata načela uspešnega pogovarjanja,	str. 151
upoštevata načela uspešnega dopisovanja,	str. 151
upoštevata načela uspešnega sprejemanja enogovornih besedil,	str. 151
upoštevata načela uspešnega tvorjenja enogovornih besedil,	str. 151
upoštevata priporočeni potek sprejemanja besedil,	str. 151
upoštevata priporočeni potek sporočanja (tako imenovane faze sporočanja),	str. 151
upoštevata značilnosti dane vrste pogovorov,	str. 151
upoštevata značilnosti dane vrste dopisov,	str. 151
upoštevata značilnosti dane vrste enogovornih besedil,	str. 151
besedam določi pomenske, oblikovne, slogovne, izvirne in tvorbnostne lastnosti; pri tem uporablja jezikoslovne izraze, navedene v tem (javnem) učnem načrtu,	str. 151
besede razvrsti v besedne vrste skladno z opredelitvijo v tem učnem načrtu,	str. 151
loči enostavne povedi od večstavčnih ter utemelji svoje rešitve s strokovnimi argumenti,	str. 151
opiše stavčnočlensko sestavo stavka –poimenuje stavčne člene in navede vprašalnice zanje,	str. 151
loči priredno zložene povedi od podredno zloženih,	str. 151
opiše stavčno sestavo podredno zloženih povedi – določi glavni stavek, poimenuje vrsto odvisnika in navede vprašalnico zanj,	str. 151
dano besedilo uvrsti med umetnostna ali neumetnostna besedila,	str. 151
dano besedilo uvrsti med objektivna ali subjektivna besedila,	str. 151
dano besedilo uvrsti med opisovalna ali pripovedovalna besedila,	str. 151
dano besedilo uvrsti med prikazovalna ali propagandna besedila	str. 151
razume in uporablja temeljne jezikoslovne izraze, navedene v tem učnem načrtu,	str. 152
v besedilu prepozna poimenovalne, skladišne, pravorečne in pravopisne napake ter jih odpravi; svoje popravke utemelji.	str. 152
Učenec pozna, razume, opiše in pravilno uporablja jezikoslovne izraze, določene s tem učnim načrtom.	str. 152
Učenec ima skladno s cilji iz tega (javnega) učnega načrta razvito recepcijsko zmožnost. Pokaže jo tako, da interpretativno in tiho bere književna besedila ter samostojno govori/piše o književnem besedilu/predstavi. Svoje trditve oziroma ugotovitve o književnih besedilih skladno s cilji v tem (javnem) učnem načrtu ponazori, utemelji in vrednoti. Razvito zmožnost dokaže tako, da:	
najde bistvene prvine književnega besedila (upoštevata neposredne besedilne signale),	str. 152
izrazi svoje doživljanje, razumevanje posameznih prvin besedila, predstave,	str. 152

sintetizira spoznanja o besedilu, predstavi; spoznanja in sodbe zagovarja tako, da se sklicuje na besedilo, predstavo.	str. 152
Zmožnost doživljanja, razumevanja in vrednotenja književne osebe pokaže tako, da:	
loči glavno in stranske književne osebe v obravnavanem književnem besedilu; opiše izbrano osebo, poudari njen socialni položaj,	str. 152
predstavi značilnosti oseb v trivialnih besedilih,	str. 152
S (po)ustvarjalnim pisanjem pokaže/dokaže zmožnost doživljanja,	str. 152
Zmožnost doživljanja, razumevanja in vrednotenja dogajalnega prostora in časa pokaže tako, da:	
upovedi čutnodomišijske predstave kraja dogajanja,	str. 152
našteje značilnosti dogajalnega prostora v obravnavanem trivialnem besedilu,	str. 152
s (po)ustvarjalnim pisanjem ustvari nove dogajalne prostore in čase.	str. 152
Razumevanje dogajanja, motivov, teme, sporočila in snovnega izhodišča književnega besedila pokaže tako, da:	
predstavi dogajanje; kronološko razvrsti dogodke; loči glavno in stransko dogajanje ter dogajanje v različnih časih in prostorih,	str. 152
obnovi dogajanje,	str. 152
loči glavne motive/pesemske slike,	str. 152
izrazi temo književnega besedila,	str. 152
loči besedila glede na tem(atik)o,	str. 152
prepozna zgodovinsko snov.	str. 152
Loči avtorja od pripovedovalca, kar pokaže tako, da:	str. 152
imenuje avtorja; vsevednega/prvoosebnega pripovedovalca.	str. 152
Prepozna in razume knjižno perspektivo, kar pokaže tako, da:	
najde humorne prvine v besedilu,	str. 152
Doživi, razume in vrednoti poezijo tako, da:	
prepozna onomatopejo/podobnoglasje, rimo,	str. 153
v pesmi najde pesniška sredstva in jih poimenuje: primera, poosebljenje/poosebitev, okrasni pridevek, inverzija, pretiravanje,	str. 153
ob izbranih besedilih poudari razlike med lirsko in epsko pesmijo,	str. 153
razloži bistvene značilnosti balade, romance,	str. 153
Doživi, razume in vrednoti prozo tako, da:	
s posebej oblikovanim govorom ponazori razpoloženje in dogajanje v besedilu,	str. 153
zaznamovanost sloga v književnem besedilu ponazori s primeri,	str. 153
poimenuje, ponazori slogovni postopek v književnem besedilu (opisovanje, pripovedovanje, dvogovor),	str. 153
ob izbranem besedilu našteje značilnosti pripovedne vrste (basen, bajka),	str. 153
s tvorjenjem (po)ustvarjalnih besedil pokaže, dokaže zmožnost razumevanja proznih besedil,	str. 153
Doživi, razume in vrednoti dramatiko ter medijske realizacije, aktualizacije tako, da:	
s posebej oblikovanim govorom ponazori razpoloženje osebe in dogajanje v dramskem besedilu,	str. 153
v dramskem besedilu loči govor oseb od odrskih navodil; ob primeru	str. 153

poudari namen odrskih navodil,	
razloži značilnosti komedije oziroma komično perspektivo v komediji/književnem besedilu,	str. 153
obnovi dogajanje v gledališki predstavi; izpostavi odnose med dramskimi osebami,	str. 153
izrazi razumevanje dogajanja, predstavi književne osebe in dogajalni prostor v radijski igri,	str. 153
s (po)ustvarjalnim tvorjenjem pokaže/dokaže zmožnost doživljanja dramskih besedil.	str. 153
Učenec kot pomoč pri razvijanju recepcijske/bralne zmožnosti usvoji tudi določeno literarnovedno znanje. Pokaže ga tako, da pozna, uporablja literarnovedne izraze.	str. 153

PREDMET SPOZNAVANJE OKOLJA

UČNI NAČRT JAVNE OŠ	UČNI NAČRT OŠ LILA
Učenec meri čas, ustrezno uporablja koledar (dan, teden, mesec, leto).	str. 157
Učenec pozna pomen dediščine.	str. 157
Učenec zna časovno opredeliti dogodke in pojave.	str. 156
Učenec pozna, skicira in uporablja preproste zemljevide.	str. 157
Učenec se orientira v svojem okolju, v okolici šole, v naravi.	str. 157
Učenec z nekaj stavki opiše značilnosti domače pokrajine in življenje ljudi v tej pokrajini ter spreminjanje okolja.	str. 157
Učenec loči različne tipe naselij.	str. 157
Učenec pozna glavne smeri neba.	str. 157
Učenec pozna nekaj lastnosti teles in snovi ter razlike in podobnosti med njimi	str. 157
Učenec prepozna in opiše spreminjanje lastnosti teles in snovi.	str. 157
Učenec pozna osnovne oznake za nevarne lastnosti snovi.	str. 157
Učenec pozna nekatere lastnosti zraka in razume, da brez zraka ni življenja .	str. 156
Učenec izdela preprost tehnični izdelek.	str. 157
Učenec izvede dejavnosti in napoveduje gibanje teles v vodi, zraku in po različnih površinah.	str. 156
Učenec ve, da na gibanje lahko vplivamo .	str. 156
Učenec pozna in opiše vremenska stanja in pojave.	str. 156
Učenec pozna nekaj lastnosti svetlobe.	str. 156
Učenec pozna nekaj lastnosti zvoka.	str. 156
Učenec pozna čutilo za zvok.	str. 156
Učenec pozna čutilo za vid.	str. 156
Učenec opiše kaj živa bitja potrebujejo za življenje.	str. 156
Učenec opiše živa bitja in njihova življenjska okolja.	str. 156
Učenec opiše, kako ljudje živijo, rastejo, se hranijo, premikajo in uporabljajo čutila.	str. 156
Učenec ve, da se živa bitja po smrti razgradijo.	str. 156
Učenec ve, da živa bitja iz okolja nekaj sprejemajo, predelujejo in v okolje oddajajo.	str. 156
Učenec razume pomen zdravja za človeka in načine ohranjanja zdravja.	str. 156
Učenec predstavi razmišljanje o tem, zakaj je znanje pomembno.	str. 158

Učenec zna poiskati vire znanja.	str. 158
Učenec predstavi sebe, svoje bližnje in svoj dom .	str. 158
Učenec prepozna nevarne situacije in ve, kje najde pomoč.	str. 158
Učenec pozna poseben pomen različnih praznovanj.	str. 157
Učenec ve, da živi v Sloveniji in da je Slovenija članica EU.	str. 157
Učenec pozna državne simbole Slovenije .	str. 157
Učenec ve, da v Sloveniji živijo Slovenci in pripadniki drugih narodov .	str. 157
Učenec pozna in razlikuje med osnovnimi vrednostmi denarja.	str. 158
Učenec pozna in razume pasti potrošništva .	str. 158
Učenec pozna različne oblike družin in sorodstvene odnose v ožji in širši družini.	str. 158
Učenec spoštljivo ravna do sebe in drugih.	str. 158
Učenec razume pomen dolžnosti in pravic ter ravna skladno z njimi.	str. 157
Učenec pozna razliko med tem, kar moramo in smemo delati (poklic, hobi).	str. 158
Učenec opiše nujnost sodelovanja med ljudmi in razume, da človek ne more živeti sam.	str. 157
Učenec opiše ustrezno ravnanje v različnih situacijah v družbi in tako tudi ravna.	str. 157
Učenec prepozna različne vrste nasilja in ve, kako in koga prositi za pomoč, če jo potrebuje.	str. 158
Učenec pozna dejavnike varnosti v prometu in se po njih ravna.	str. 157
Učenec pozna pravila za pešce in obnašanje kolesarjev v prometu.	str. 157
Učenec ve, da moramo varovati naravno okolje.	str. 156
Učenec ve kako lahko sam prispeva k urejenemu videzu okolice .	str. 156
Učenec zna ustrezno ravnati z odpadki.	str. 156
Učenec pozna nekatere onesnaževalce voda, zraka in tal v svoji okolici.	str. 156
Učenec opazuje telesa, snovi, živa bitja in pojave.	str. 158
Učenec primerja fotografije, kratka besedila, razlikuje med dejstvi, podatke zapisuje na različne načine.	str. 158
Učenec uporablja preproste pripomočke, izvede poskus, opazuje in razlaga opazovanja .	str. 158
Učenec svoje delo predstavi in poroča.	str. 158

PREDMET ŠPORT(NA VZGOJA)

UČNI NAČRT JAVNE OŠ	UČNI NAČRT OŠ LILA
Učenec sproščeno izvaja naravne oblike gibanja	str. 167
Učenec varno izvaja enostavne gibalne naloge	str. 167
Učenec upošteva pravila izbranih elementarnih iger in športnega obnašanja.	str. 167
Učenec skladno in sproščeno teče.	str. 167
Učenec neprekinjeno hodi in teče pet minut	str. 167
Učenec na znak steče z visokega štarta	str. 167
Učenec glede na svoje sposobnosti preskoči določeno višino in razdaljo s sonožnim odzivom z mesta in z enonožnim odzivom s kratkim zaletom	str. 167
Učenec pravilno vrže žogico ali žvižgača z eno roko z mesta.	str. 167
Učenec soročno vrže žogo izpred prsi v daljino in v cilj.	str. 167
Učenec pozna nekatere osnovne atletske pojme.	str. 167

Učenec izvaja osnovne gimnastične vaje.	str. 167
Učenec izvede preval naprej in stojo na lopaticah, se plazi in lazi, hodi in skače po ožji površini (klop), s pomočjo (učitelja, dvignjenega odrivnega mesta) naskoči v oporo klečno ali čepno na nižjo skrinjo, pleza po letveniku, zviralniku in poševni klopi, preskakuje kolebnico.	str. 167
Učenec upošteva izraze, povezane s položaji telesa in smerjo gibanja v prostoru.	str. 167
Učenec se ritmično giblje na mestu in v prostoru ob glasbeni spremljavi.	str. 182
Učenec pozna rajalne igre, zapleše tri otroške in tri preproste ljudske plesse.	str. 182
Učenec ob spodbudah učitelja gibalno ustvarja na različne teme.	str. 182
Učenec z roko, nogo ali palico vodi in podaja žogo.	str. 168
Učenec z obema rokama lovi in z nogo ustavlja žogo.	str. 168
Učenec z roko/rokama, nogo, palico ali loparjem zadeva mirujoče cilje.	str. 168
Učenec odbija balon.	str. 168
Učenec vključuje se v izbrane elementarne in male moštvene igre z žogo in upošteva njihova pravila.	str. 168
Učenec je prilagojen na vodo in preplava 15 metrov.	str. 168
Učenec na kopališču upošteva varnostna in higienska pravila.	str. 168
Učenec je sposoben hoditi tri ure z daljšimi postanki.	str. 168
Učenec pozna osnovno pohodniško opremo in pravila varne hoje.	str. 168
Učenec dosega v gibalnih sposobnostih dosežke, prilagojene individualno postavljenim ciljem.	str. 171
Učenec pozna osnovne merske enote.	Standard znanja vključen v učni načrt iz matematike, str. 70
Učenec pozna nekatere naloge za razvoj moči, vzdržljivosti in gibljivosti ter pomen kondicijske pripravljenosti kot enega od dejavnikov zdravega življenjskega sloga.	str. 169
Učenec zna teči z visokega štarta, skočiti v daljino in višino z zaletom, metati žogico ali žvižgača z mesta.	str. 169
Učenec je sposoben teči pet minut v počasnejšem tempu.	str. 169
Učenec v skokih in metih dosega dosežke, primerne svojim individualnim sposobnostim.	str. 169
Učenec pozna osnovne atletske pojme.	str. 169
Učenec izvaja sklop gimnastičnih vaj po navodilih učitelja.	str. 169
Učenec nadzorovano se giblje v različnih smereh v olajšanih okoliščinah (preval naprej in nazaj po strmini, premet v stran prek klopi), sposoben je zadržati položaj telesa v preprosti drži, preskoči orodje raznožno s pomočjo, sonožno skače s kolebnico, pleza po plezalih, koleba v vesi in opori, poveže različne gimnastične prvine na ožji površini, učenke izvedejo enostavne prvine s trakom ali obročem.	str. 169
Učenec pozna pomen ogrevanja in nekatere raztezne in krepilne vaje.	str. 169
Učenec poimenuje osnovne položaje in gibanja telesa.	str. 169
Učenec zna zaplesati dva ljudska plesa.	str. 182
z Učenec apleše osnovne korake dveh družabnih plesov.	str. 182
Učenec razlikuje hitra in počasna, enakomerna in neenakomerna gibanja.	str. 182
Učenec izvaja osnovne tehnične in taktične elemente malih športnih iger,	str. 170

pozna osnovna pravila in temeljne pojme malih športnih iger ter spoštuje pravila športnega obnašanja.	
Učenec preplava 50 metrov* (naloga za bronastega delfina) in med plavanjem opravi nalogo za varnost.	str. 174
Učenec upošteva pravila varnosti.	str. 171
Učenec pozna elemente samoreševanja.	str. 171
Učenec je sposoben hoditi tri ure z daljšimi postanki in pri tem premagati višinsko razliko vsaj 400 metrov.	str. 171
Učenec pozna vpliv hoje na organizem, pravila varne hoje in prvo pomoč pri praskah, žuljih in pikih žuželk ter zaščito pred insekti	str. 171
Učenec ravna v skladu z načeli varovanja narave.	str. 171
Učenec dosega v gibalnih sposobnostih dosežke, prilagojene individualno postavljenim ciljem.	str. 171
Učenec pozna postopke merjenja, s pomočjo učitelja grafično ponazori svoje dosežke in jih primerja s povprečji vrstnikov.	str. 169
Učenec preveri svojo telesno pripravljenost in pozna naloge za razvoj moči, gibljivosti in aerobne vzdržljivosti.	str. 171
Učenec izvaja osnovne vaje za spopolnjevanje tehnike teka.	str. 172
Učenec teče z nizkega in visokega štarta.	str. 172
Učenec preda štafetno palico v hoji.	str. 172
Učenec sposoben je teči v naravi vsaj 10 minut (lahko tudi v vmesno hojo) v počasnejšem tempu.	str. 172
Učenec glede na svoje sposobnosti skoči v daljino z zaletom in v višino s prekoračno tehniko ter sune težko žogo in vrže žogico ali žvižgača z mesta ali z zaletom.	str. 172
Učenec pozna nekatere atletske pojme.	str. 172
Učenec zna izmeriti svoj srčni utrip.	str. 172
Učenec s pomočjo učitelja sestavi sklop gimnastičnih vaj.	str. 172
Učenec poveže tri akrobatske prvine.	str. 172
Učenec skoči raznožno s pomočjo ali samostojno prek večnamenskih blazin.	str. 172
Učenec na ožji površini (klop ali nizka gred) poveže hojo, obrat, držo, skok in seskok v sestavo ter (učenka) poveže vsaj tri prvine v sestavo s kolebnico ali žogo ali trakom.	str. 172
Učenec pozna osnovne postavitve pri varovanju.	str. 172
Učenec zna osnovne slike in kombinacije dveh družabnih plesov svetovnega plesnega programa do stopnje, ko lahko zapeše na šolski prireditvi.	str. 182
Učenec zapeše kratko koreografijo ene od priljubljenih plesnih zvrsti.	str. 182
Učenec upošteva plesni bonton.	str. 182
Učenec izvede osnovne tehnične elemente športnih iger.	str. 172
Učenec pozna in upošteva pravila iger in športnega obnašanja.	str. 172
Učenec je sposoben hoditi štiri ure z daljšimi postanki in pri tem premagati višinsko razliko vsaj 500 metrov.	str. 173
Učenec upošteva pravila varne hoje.	str. 173
Učenec giblje se po označeni poti.	str. 173
Učenec pozna nevarnosti v gorah in zna nuditi prvo pomoč pri lažjih poškodbah.	str. 173
Učenec pozna naravovarstvene probleme.	str. 173

Učenec zaznava spremembe v svoji telesni zmogljivosti, primerja svoje dosežke s povprečji vrstnikov in tako ugotavlja svoje dobre in šibke točke.	str. 171
Učenec preplava 50 m (naloga za bronastega delfina).	str. 173
Učenec upošteva pravila varnosti.	str. 173

PREDMET GLASBENA UMETNOST

UČNI NAČRT JAVNE OŠ	UČNI NAČRT OŠ LILA
Učenec poje repertoar ljudskih, umetnih, domačih ter tujih pesmi,	str. 178
posnema ritmične in melodične vzorce,	str. 178
igra na glasbila preproste spremljave ter krajše glasbene vzorce,	str. 178
pri izvajanju upošteva elemente interpretacije,	str. 178
ustvarjalno izraža glasbena doživetja in predstave v likovni, besedni in gibalni komunikaciji,	str. 178
razvija glasbeno mišljenje in analitično zaznava odnose v lastnostih tona kot glasnejši – tišji, višji – nižji, daljši – krajši,	str. 178
doživljajsko in zbrano posluša krajše glasbene vsebine,	str. 178 in 179
v svoje petje uvaja elemente zdravega petja,	str. 178
razvija občutljivost za zdravo zvočno okolje,	str. 178
razume in uporablja glasbene pojme,	str. 178
se vključuje v glasbene dejavnosti v šolskem in zunajšolskem okolju,	str. 178
poje enoglasne in dvoglasne ljudske ter umetne pesmi iz slovenske in tuje glasbene zakladnice,	str. 178
ritmično izreka in ritmizira besedila,	str. 178
glasbena in zunajglasbena doživetja izraža z gibanjem in plesom,	str. 178
igra instrumentalne spremljave in instrumentalne skladbe,	str. 178
razlikuje med ljudsko in umetno glasbo,	str. 178
pri petju in igranju na glasbila upošteva elemente interpretacije,	str. 178
razlikuje vokalno, instrumentalno ter vokalno-instrumentalno glasbo,	str. 178
razlikuje pevske glasove in sestave ter instrumentalne skupine in posamezna glasbila v instrumentalnih skupinah,	str. 178
razlikuje absolutno in programsko glasbo,	str. 179
umesti glasbo pravadnine, starega in srednjega veka, renesanse in baroka v zgodovinski okvir,	str. 179
umesti glasbo klasicizem in romantiko v zgodovinski okvir,	str. 179
umesti stilna obdobja glasbe 20. stoletja v zgodovinski okvir,	str. 179
v literaturi razižče vidnejše glasbene ustvarjalce in njihova pomembnejša glasbena dela glede na obravnavano obdobje in glasbeni žanr v posameznem razredu,	str. 179
prepozna glasbene primere,	str. 179
izvede, (po)ustvari pevsko in/ali instrumentalno vsebino skladno z individualnimi sposobnostmi ter spretnostmi,	str. 179
zna uporabljati glasbene vire, interaktivne medije in sodobno tehnologijo.	str. 179

PREDMET LIKOVNA UMETNOST

UČNI NAČRT JAVNE OŠ	UČNI NAČRT OŠ LILA
---------------------	--------------------

Učenec se spontano, doživeto in igrivo likovno izraža.	str. 180
Učenec izkazuje sposobnost opazovanja in v likovni izdelek vnaša podrobnosti.	str. 180
Učenec uporabi obravnavane likovne materiale in orodja.	str. 180
Učenec v likovnih izdelkih uporabi, likovni nalogi primerne načine linearnega izražanja.	str. 180
Učenec pozna obravnavane likovno izrazne zmožnosti oblikovanja na ploskvi in v prostoru.	str. 181
Učenec za likovno izražanje z različnimi materiali izbere ustrezna orodja.	str. 180
Učenec razlikuje in v likovnih delih uporabi različne kompozicijske rešitve.	str. 181
Učenec pojasni pomen kulturne dediščine za slovenski in svetovni prostor.	str. 181
Učenec pri likovnem izražanju samostojno uporablja likovne tehnike.	str. 181

2 PRILOGA: Predstavitev programa Lila – osnovna šola po načelih Vzgoje za življenje

1. Ime programa

Lila - osnovna šola po načelih Vzgoje za življenje

2. Cilji programa

Splošni cilji programa *Lila - osnovne šole po načelih Vzgoje za življenje* so:

- spodbujanje skladnega, spoznavnega, čustvenega, duhovnega in socialnega razvoja posameznika,
- razvijanje pismenosti ter sposobnosti za razumevanje, sporočanje in izražanje v slovenskem jeziku,
- spodbujanje zavesti o integriteti posameznika,
- razvijanje zavesti o državni pripadnosti in narodni identiteti in vedenja o zgodovini Slovenije in njeni kulturi,
- vzgajanje za obče kulturne in civilizacijske vrednote, ki izvirajo iz evropske tradicije,
- vzgajanje za medsebojno strpnost, spoštovanje drugačnosti in sodelovanje z drugimi, spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin in s tem razvijanje sposobnosti za življenje v demokratični družbi,
- doseganje mednarodno primerljivih standardov znanja in pridobivanje znanj za nadaljevanje šolanja,
- pridobivanje splošnih in uporabnih znanj, ki omogočajo samostojno, učinkovito in ustvarjalno soočanje z družbenim in naravnim okoljem in razvijanje kritične moči razsojanja,
- razvijanje in ohranjanje lastne kulturne tradicije,
- seznanjanje z drugimi kulturami in učenje tujih jezikov,
- omogočanje osebostnega razvoja učencev v skladu z njihovimi sposobnostmi in zakonitostmi razvoja,
- razvijanje samoiniciativnosti ter osredotočenosti pri dejavnostih, povezanih z realizacijo različnih pobud in idej (tako pri posamezniku kot v skupini),
- razvijanje nadarjenosti in usposabljanje za doživljanje umetniških del in za umetniško izražanje in
- oblikovanje in spodbujanje zdravega načina življenja in odgovornega odnosa do naravnega okolja.

3. Kratka predstavitev filozofije programa

Načela vzgoje in izobraževanja Vzgoje za življenje izhajajo iz vzhodne filozofije celostnega pristopa k razvoju človeka, ki podpira otrokov spoznavni, socialni, čustveno-osebnostni, duhovni in telesni razvoj. Poleg tega je v načelih poudarek tudi na razvijanju otrokove volje, ki je opredeljena kot sposobnost, da se otrok osredotoči na izbrano ali dogovorjeno dejavnost oz. cilj, vanjo usmeri svojo pozornost in energijo, načrtuje svoje delovanje ter zna uporabiti svoje vire oz. sposobnosti za doseg tega cilja. Načela poudarjajo predvsem individualizacijo pristopa k vsakemu učencu ter pomembnost posameznega odnosa med učiteljem in učencem.

Prva šola po načelih Vzgoje za življenje je nastala leta 1972 v ZDA v prepričanju, da učenci poleg intelektualnih spodbud in priprave na zaposlitev potrebujejo tudi postopno razvijanje in udejanjanje lastnega navdiha ter družbenega vpliva. Program je zasnovan tako, da upošteva posameznikove

potrebe, ga pripravi na izzive, ki jih prinaša zunanji svet, kot tudi na tiste, ki se zgodijo v posamezniku. Učenca spodbuja k razumevanju, da je življenje pot samoodkrivanja. Bistvo teh načel je integracija nereligioznega, duhovnega in moralnega razvoja z učnimi vsebinami. Učitelji pomagajo učencem razvijati umirjenost, osredotočanje na produktivnost, notranje veselje in sočutje do drugih, ob tem pa tudi akademsko odličnost¹. Pri tem uporabljajo tudi različne kontemplativne pristope (vaje čuječnosti, meditacija, joga, dihalne vaje, vaje sproščanja, vaje introspekcije, itd.).

Načela izobraževanja Vzgoja za življenje je v knjigi *Education for Life* prvič predstavil Donald Walters leta 1986. Kasneje so jih njegovi sodelavci in učitelji v sodelovanju z njim razvijali ter predstavili v različnih publikacijah (npr. Cornell, 1989, 1998; Dermond, 2007; Deranja, 2004; Knox, 2004).

Temeljna načela, ki so podrobneje razložena v nadaljevanju, so:

1. Širjenje učenčevega zavedanja (ang. *specific gravity*)
2. Spodbujanje učenčevega osebnega in duhovnega razvoja (self- realization)
3. Orodja zrelosti (ang. *tools of maturity*)
4. Učenje v toku (ang. *Flow learning*^{TM})

4. Vizija

Walters (1986) kot glavni cilj vzgoje in izobraževanja razume širjenje posameznikovega zavedanja, to je perspektive in zavedanja realnosti drugih ter vzpostavljanje ustreznega odnosa do njih. Glede na razvitost razumevanja perspektiv drugega je pri posamezniku razvita tudi določena stopnja osebnega oz. duhovnega razvoja. Večji uvid v lastne vsebine in vzroke lastnih reakcij posamezniku pomaga razumeti realnosti drugih in se do njih ustrezno opredeliti. Opisani izhodišči imata v načelih Vzgoje za življenje spremljanja ter spodbujanja socialnih in osebnih kompetenc razvoja posameznika posebno mesto.

Vizija vsake šole, ki deluje po navedenih načelih, je razvijati posameznike, ki so zmožni široke socialne perspektive, sprejemanja drugih realnosti in drugačnosti soljudi ter bivanja in ustvarjanja v timskem duhu za skupno dobro širše družbe.

5. Namen in cilji v kratkoročnem in dolgoročnem obdobju

Namen predlagateljev programa je ustanovitev zasebne osnovne šole po navedenih posebnih pedagoških načelih, ki bo izvajala program akreditiran s strani Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport. Kratkoročni cilji se nanašajo predvsem na ustanovitev ene take osnovne šole z vsemi devetimi razredi v Ljubljani, dolgoročni cilji pa na uspešno delovanje in širjenje šole.

6. Kratka predstavitev organizacije in delovanja šole

Pouk poteka v času od 8h do 15h. Učne enote niso vnaprej časovno opredeljene (npr. 45 minut). Učitelj je tisti, ki v danem trenutku oceni, ali učenci še zmorejo dovolj zbranosti, da nadaljujejo z delom oz. z delom prekinajo in imajo odmor. V šoli ni zvonca, ki bi po 45 minutah oznanil konec dela. Začetek in konec neke učne enote določi učitelj glede na energijo otrok v razredu. Pouk je zato

---

¹ Povprečni dosežek na nacionalnem eksternem preverjanju znanja za srednjo šolo po načelih Vzgoje za življenje v Kaliforniji uvršča šolo v najboljših 10 % šol v zvezni državi. Tudi povprečni dosežki šole na vseameriškem testu SAT so močno nad nacionalnim povprečjem (Academic achievement and Education for Life, b.d.).

razporejen čez celotno dopoldne ter del popoldneva, do 15h. To ne pomeni, da imajo učenci več ur pouka v primerjavi z učenci v drugih programih šolanja. Pouk obsega le predvideno število učnih ur tedensko, vendar so te ure razporejene v širšem časovnem okviru, kar učitelju dopušča, da resnično sledi zmožnosti dela otrok. Med učnimi enotami je čas namenjen daljšim odmorom ter različnim dejavnostim (samostojno učenje, usmerjen prosti čas, neusmerjen prosti čas, interesne dejavnosti), ki učencem pomagajo, da se spočijejo, naberejo nove energije ter zberejo in pripravijo na ponovno učenje. Pouk učitelj razporeja v smiselni celoti čez cel dan. Druge dejavnosti, ki ne sodijo v pouk obveznih predmetov, pa učitelj po svoji presoji (glede na energijo in zbranost otrok ter njihovo pripravljenost na učenje) umešča med posamezne učne enote.

Po potrebi je v šoli organizirano tudi jutranje varstvo, ki se začne pred 8.00, ter podaljšano bivanje, ki poteka po 15.00.

Pouk je organiziran tako, da dejavnosti v čim večji meri potekajo izven učilnice, v naravi. Priporočljivo je, da se šola nahaja v bližini primernih površin, ki učiteljem in učencem omogočajo pouk v zunanjih učilnicah oz. v naravnem okolju (gozd, travnik, igrišče). Pouk vključuje tudi pogosto obiskovanje bližnjega ter širšega šolskega okolja, tako v okviru naravoslovnih vsebin (obiski kmetije, gozda, ...) kot tudi v okviru družboslovnih vsebin (obiski gledališča, muzejev, knjižnice).

Pouk poteka v starostno heterogenih skupinah, priporočeno je, da so v enem oddelku otroci iz dveh do treh razredov. Priporočeno največje število otrok v heterogenem oddelku je 15. V vsakem oddelku otrok delujeta dva učitelja, s čimer je olajšana individualizacija pouka. Taka sestava učnih skupin in učiteljev predstavlja nadstandardno obliko izvedbe v primerjavi z veljavnimi standardi in normativi.

Pouk poteka v skladu z učnimi načrti, ki so priloženi k programu. Skladno s standardi znanja zapisanimi v učnih načrtih se izvaja tudi preverjanje in ocenjevanje znanja. Šolsko leto se deli na dve ocenjevalni obdobji. Ocene znanja so v vseh treh vzgojno izobraževalnih obdobjih opisne. Poleg doseganja standardov znanja učitelj z opisno oceno opredeli tudi otrokov napredek in vložek truda. Poleg preverjanja znanja učitelj sledi tudi napredku vsakega otroka na področju njegovega osebnega, socialnega ter duhovnega razvoja. Kot smo že navedli v poglavju Kratka predstavitev filozofije programa učenci, ki obiskujejo šole po principih Vzgoje za življenje, v povprečju dosegajo zelo dobre rezultate na preizkusih znanja.